

STEEL PAN MUSIIKINOPETUKSESSA

Etnografinen tapaustutkimus uuden koulusoittimen käytöstä
Karjaalla ja Kirkkonummella

Musiikkikasvatuksen
pro gradu-tutkielma
talvi 1997
Jyväskylän yliopisto
Musiikkitieteen laitos

Raija Kaljunen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Musiikkitieteen laitos
Tekijä Kaljunen, Raija	
Työn nimi STEEL PAN MUSIIKINOPETUKSESSA Etnografinen tapaustutkimus uuden koulusoittimen käytöstä Karjaalla ja Kirkkonummella	
Oppiaine musiikkikasvatus	Työn laji pro gradu-tutkielma
Aika talvi 1997	Sivumäärä 128 + liitteet
Tiivistelmä - Abstract <p>Tutkimukseni tavoitteena on selvittää Trinidadista kotoisin olevan, öljytynnyristä valmistettavan perkussionsoitin steel panin eli suomalaisittain pannun käyttöä musiikinopetuksessa lukuvuonna 1995-96 Karjaan suomalaisella yläasteella ja Karjaan lukiossa, joissa Ari Viitanen otti ensimmäiset pannut käyttöön vuonna 1991. Tavoitteena on selvittää, mitä ja miksi Ari Viitanen tekee musiikintunneillaan sekä mitä mieltä Viitanen ja hänen oppilaansa ovat pannuista koulusoittimina. Lisäksi selvitetään muiden asianosaisten eli koulujen rehtoreiden sekä kahden muun pannuja käyttävän opettajan, Karjaan suomalaisen ala-asteen Antti Jyrkkäsen ja Kirkkonummen Kirkkoharjun koulun Satu Jämsän, näkemyksiä pannuista. Lyhyesti valotetaan myös steel panien ja niistä koostuvan steelbandin historiaa sekä pannujen käyttöä Sveitsissä, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa.</p> <p>Tutkimuksen toteutin etnografisena tapaustutkimuksena. Monipuolisen kuvan saamiseksi keräsin tietoa steel panien käytöstä eri tavoin. Tein kenttätöitä kolmeen otteeseen kevätlukukaudella 1996 havainnoiden, valokuvaten ja videonauhoittaen Ari Viitaseen tunteja. Ari Viitaselta, Antti Jyrkkäseltä, Satu Jämsältä, rehtoreilta ja 12 Viitaseen oppilaalta keräsin tietoja teemahaastatteluin. 114 Viitaseen oppilasta täytti kyselylomakkeen, jossa käsiteltiin steel paniä koulusoittimena.</p> <p>Tutkimuksessa kuvataan Ari Viitaseen tapaa käyttää pannuja musiikinopetuksessaan. Tekstissä lomittuvat kyselyn tulokset, lainaukset haastatteluista ja katkelmat kenttämuistiinpanoistani. Tutkimuksesta kävi ilmi, että suurin osa Viitaseen oppilaista on pitänyt pannuista, jotka on koettu helpoiksi, hauskoiksi ja mielenkiintoisiksi. Pieni vähemmistö kritisoi Viitaseen opetusta liian pannupainotteiseksi. Viitanen, Jyrkkänen ja Jämsä sekä oppilaat kokee erittäin tärkeäksi yhteissoiton. Oppilaat ovat kokeneet yhteishengen parantuneen pannujensoiton kautta, ja tunneilla oppilaat neuvovat paljon toisiaan. Ari Viitaseen musiikkikasvatusfilosofian mukaan pannujensoiton kautta opitaan monia elämässä tärkeitä asioita: muun muassa toimimaan yhdessä, kuuntelemaan ja näkemään ihmisten erilaisuus. Steel panit vaikuttaisivatkin hyvältä koulusoittimelta, sillä se ei edellytä nuotinlukutaitoa, soittotekniikka on helppo ja soittamisessa päästään nopeasti tuloksiin. Pannujensoitossa korostuu kasvatuksellinen puoli: yhdessä tekeminen ja positiiviset elämykset, ja siinä yhdistyvät toiminnallisuus ja luonteva kansainvälisyyskasvatus. Steel pan on musiikinopettajalle tutustumisen arvoinen soitin, jonka yleistymistä hidastanee kuitenkin melko kallis hinta.</p>	
Asiasanat steel pan, steelband, etnografia, tapaustutkimus, kenttätö, teemahaastattelu, havainnointi, musiikkikasvatus, musiikinopetus, koulusoitin, Karjaa, Kirkkonummi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitos, yliopiston kirjasto	
Muita tietoja	

ALKUSANAT

Tutkimukseni ei olisi toteutunut ilman monien henkilöiden tukea ja apua. Heille kaikille haluan lausua lämpimät kiitokseni: työni ohjaajalle FT Erkki Pekkilälle kannustuksesta, vanhemmilleni Marjatta ja Kari Ruokoselle sekä sisarelleni Katariinalle tuesta koko opiskeluaikanani sekä autonlainasta, veljelleni Raimolle korvaamattomasta avusta lukuisten tietokoneongelmien ratkaisemiseksi, appivanhemmilleni Anneli ja Erkki Kaljuselle autonlainasta ja natolleni Suville antoisista tieteellisistä keskusteluista sekä Lohjan naapurillemme Jukka Rinteelle monesta autokyydistä Karjaalle ja takaisin.

Kaikille haastateltavilleni: oppilaille, Satu Jämsälle, Antti Jyrkkäselle, Toivo Kukkoselle, Eija Gustafssonille ja Werner Eggerille esitän lämpimät kiitokseni.

Ari Viitanen on ollut keskeinen henkilö tämän tutkimuksen synnyssä ja valmistumisessa. Hänelle haluan lausua nöyrimmät kiitokseni siitä, että olen saanut seurata hänen työtään ja tutustua uuteen, valloittavaan soittimeen. Long live the pan!

Viimeiseksi haluan kiittää aviomiestäni Aarnia, joka on urheasti myötäelänyt gradun tekemisen ylä- ja alamäet. Ilman hänen rakkauttaan ja horjumatonta tukeaan tämä tutkimus ei olisi valmistunut.

Espossa helmikuussa 1997

Raija Kaljunen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen taustaa ja tutkimusongelmat.....	1
1.2	Tutkimuksen metodit.....	4
1.2.1	Tapaustutkimus.....	5
1.2.2	Etnografinen tapaustutkimus.....	6
1.2.3	Muita tapaustutkimuksen jaotteluja.....	8
1.2.4	Tapaustutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet.....	9
1.2.5	Etnografinen tapaustutkimus Suomessa.....	9
1.2.6	Etnografia etnomusikologiassa ja musiikkikasvatuksessa.....	10
1.3	Aineistonkeruu ja analyysi.....	12
1.3.1	Kenttätyö.....	13
1.3.1.1	Havainnointi.....	14
1.3.1.2	Kysely.....	17
1.3.1.3	Oppilaiden haastattelut.....	20
1.3.1.4	Muut haastattelut.....	23
1.3.1.5	Muu materiaali.....	24
1.3.2	Metodikirjallisuus.....	25
1.3.3	Aineiston analysointi.....	25
1.4	Validiteetti ja reliabiliteetti.....	27
1.5	Steel panien historia.....	29
1.5.1	Trinidad ja Tobago.....	29
1.5.2	Steelband.....	32
1.6	Steel panit Sveitsissä, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa.....	33
2	ARI VIITANEN - PANNUMIEHEN MUOTOKUVA.....	36
2.1	Tausta ja koulutus.....	36
2.2	Tutustuminen steel paneihin.....	37
2.3	Steel panin valmistaminen.....	38
2.4	Steel Pan Lovers.....	43
2.5	Karjaan Steelband-yhdistys ry.....	44
3	STEEL PANIT KARJAAN SUOMALAISELLA YLÄASTEELLA JA KARJAAN LUKIOSSA.....	45
3.1	Taustatietoja kouluista.....	45
3.2	Musiikinluokan soittimisto.....	46
3.3	Pannupedagogiikkaa käytännössä.....	49
3.3.1	Soittotekniikka.....	49
3.3.2	Uuden kappaleen opettaminen.....	51
3.3.2.1	Ulkoa soittaminen.....	54
3.3.2.2	Rytmit.....	55
3.3.3	Sovitukset.....	58
3.3.4	Ohjelmisto.....	62
3.3.5	Yhteissoitto.....	64
3.3.6	Kuunteleminen.....	67
3.3.7	Kaverilta oppiminen.....	68

3.3.8	Pannut kouluosoittimina.....	70
3.3.8.1	Ari Viitasen mielipiteet.....	70
3.3.8.2	Oppilaiden mielipiteet.....	72
3.4	Koulun musiikkikasvatus.....	76
3.4.1	Musiikintuntien sisältö.....	76
3.4.2	Lukion musiikinopetus.....	82
3.4.3	Uudet opetussuunnitelmat.....	84
3.4.4	Esiintymiset ja konsertit.....	85
3.4.5	Musiikin merkitys kouluaineena.....	86
3.4.6	Musiikkikasvatuksen filosofinen puoli.....	89
3.4.6.1	Erilaisuus - samanarvoisuus.....	89
3.4.6.2	Omakohmainen osallistuminen ja muutosten hyväksyminen.....	90
3.4.6.3	Trinidadilaisuus Karjaalla.....	92
3.5	Tulevaisuudensuunnitelmat.....	96
3.6	Rehtorien mielipiteet.....	98
3.6.1	Toivo Kukkonen.....	98
3.6.2	Eija Gustafsson.....	99
4	STEEL PANIT MUISSA KOULUISSA SUOMESSA.....	101
4.1	Karjaan suomalainen ala-aste.....	101
4.1.1	Antti Jyrkkäsen tapa opettaa kappaleet.....	102
4.1.2	Steel pan ala-asteen kouluosoittimena.....	104
4.1.3	Sovitukset ja esiintymiset.....	106
4.1.4	Tulevaisuudensuunnitelmat.....	107
4.2	Kirkkoharjun koulu Kirkkonummella.....	107
4.2.1	Satu Jämsän tapa opettaa kappaleet.....	109
4.2.2	Sovitukset.....	111
4.2.3	Satu Jämsän mielipiteet steel paneistä.....	112
4.2.3.1	Yhteissoitto.....	115
4.2.3.2	Musiikintuntien sisältö.....	116
4.2.4	Koulun suhtautuminen pannuihin.....	117
4.2.5	Tulevaisuudensuunnitelmat.....	118
5	PÄÄTELMÄT.....	121
5.1	Steel panien mahdollisuudet musiikinopetuksessa.....	121
5.2	Metodien arviointia.....	124
6	LÄHTEET.....	126

LIITTEET

1 JOHDANTO

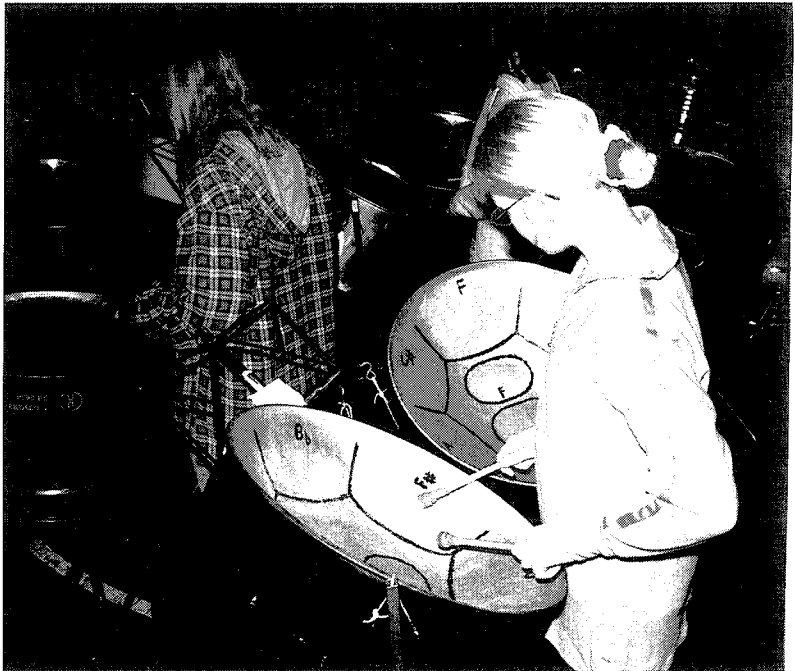
1.1 Tutkimuksen taustaa ja tutkimusongelmat

Steel pan on idiofoneihin kuuluva perkussioinstrumentti, joka perinteisesti tehdään metallisesta, toisesta päästä avoimesta öljytynnyristä. Soittopinta hakataan koveraksi irrottamalla sitä laidoista. Soittopinta jaetaan urilla, uurteilla ja/tai rei'illä kuperiin osa-alueisiin, joista jokainen on tietylle korkeudelle viritetty sävel. Kuperia alueita lyödään soittokapuloilla, jolloin saadaan aikaan säveliä. (Kronman 1992, 165.)

Steel pan eli suomalaisittain pannu tunkeutui tietoisuuteeni elokuussa 1991 kierrellessäni Lontoon Notting Hill Carneval-festivaaleilla, jossa steelbandien tarttuvat karibialaisrytmit herättivät mielenkiintoni ja uteliaisuuteni. Sittemmin näin kotipaikkakunnallani Lohjalla Steel Pan Lovers-yhtyeen, jonka energinen esiintyminen jätti pelkkiä positiivisia mielikuvia. Steel panit jäivät kuitenkin muhimaan alitajuntaani muutamaksi vuodeksi, ennen kuin pohitiessani musiikkikasvatuksen proseminaariryön aihetta syksyllä 1994 ne nousivat esiin. Osallistuin tuolloin Karjaan Steelband-yhdistyksen

KUVA 1 Ari Viitanen

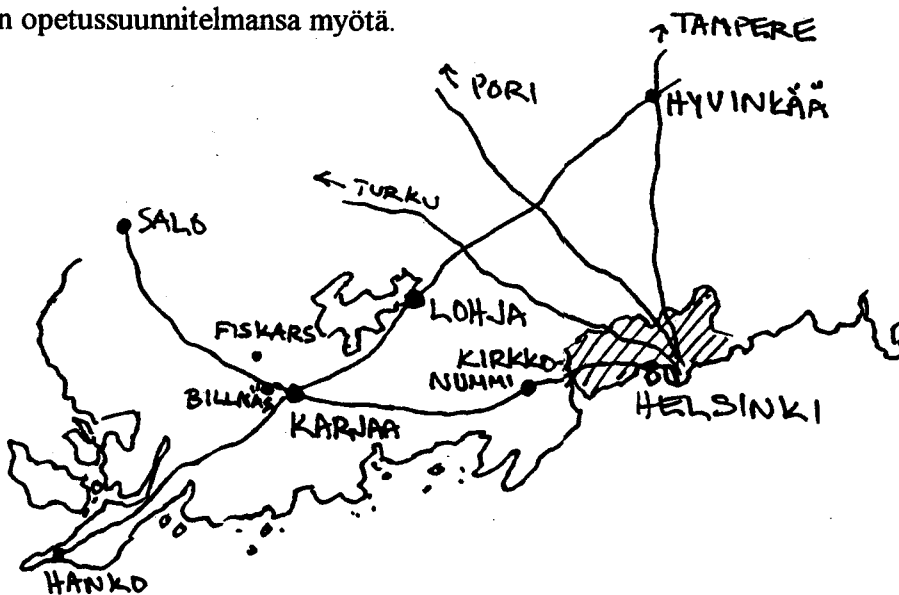
KUVA 2 Steel panejä soitetaan kumipäisillä puukapuloilla.

Kuvassa kitarat eli double guitar pan.

järjestämälle ja Ari Viitasen pitämälle yhden päivän pannukurssille ja innostuin aiheesta välittömästi. Steel panit olivat tuolloin koulusoittimina ainoastaan Karjaan suomalaisella yläasteella ja Karjaan lukiossa, joissa Ari Viitanen työskentelee musiikinopettajana. Proseminaarityössäni kartoitin Karjaan steelband-toimintaa Viitasta haastatteleamalla.

Peruskoulun ja lukion musiikinopetus on kokenut suuria muutoksia viime vuosikymmeninä. Urkuharmonisäesteisestä yhteislaulusta on kuljettu tämän päivän toiminnallisuutta ja elämyksellisyttä korostavaan musiikkikasvatukseen (POPS 1994, 97). Valtakunnallisista, keskusjohtoisista opetussuunnitelmista on luovuttu, ja nykyään musiikinopettajan työlle antavat puitteet enää opetussuunnitelman perusteet. Koulutuksen kehittäminen pohjautuu koulukohtaiseen opetussuunnitelma-ajatteluun, joka sisältää ajatuksen opettajasta oman työnsä kehittäjänä (POPS 1994, 9). Musiikinopettaja tekee siis itse omat opetussuunnitelmansa. Lähes joka koulussa on myös nykyään jo perusvarusteet yhtyesoittoa varten (sähkökitara, basso ja rummut) sekä vaihteleva määrä akustisia kitaroita. "Perinteiset" koulusoittimet nokkahuilu ja Orff-soittimet (ksylofoni, metallofoni, kellopeleli ym.) ovat usein yläasteella ja lukiossa jääneet taka-alalle.

Karjaan suomalaisella yläasteella ja lukiossa on ennakkoluulottomasti laajennettu musiikinopetuksen menetelmiä ja sisältöjä. Matka pannujen kotimaasta Trinidadista Karjaalle, läntiselle Uudellemaalle, on pitkä, eikä Länsi-Intian saariston soittimilla ensiajattelmalta luulisi olevan laajempaa käyttöä suomalaisessa koulussa. Ari Viitasen ratkaisu, säännöllinen pannujensoitto musiikintunneilla, on ainutlaatuisen laajamittainen projekti uuden, erilaisen soittimen tuomiseksi koulumaailmaan. Steel panit ovat myös esimerkki siitä, miten yksi musiikinopettaja voi luoda oman linjansa ja toteuttaa itseään oman opetussuunnitelmansa myötä.

PIIRROS 1 Kartta Uudeltamaalta

Yksi tärkeä näkökulma tähän aiheeseen perehtymiseen on monikulttuurisuus ja kansainvälisyyskasvatus, sillä musiikinopetuksessa näkyy tällä hetkellä voimakas suuntaus tutustua monipuolisesti eri musiikkikulttuureihin (POPS 1994, 97; LOPS 1994, 101-102). Steel pan on trinidadilainen soitin, jota käytetään normaalissa musiikinopetuksessa Karjaan suomalaisella yläasteella ja Karjaan lukiossa. Minua kiinnosti selvittää, miten paljon trinidadilaisuutta liittyy Ari Viitanen pannujensoitonopetukseen ja miten oppilaat suhtautuvat heille varsin vieraaseen soittimeen. Sekä peruskoulun että lukion opetussuunnitelman perusteisiin (POPS 1994, 32-33; LOPS 1994, 17) on kirjattu ympäristömme kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen ja sen myötä tarve lisätä kulttuurien tuntemusta ja kansainvälistä yhteisymmärrystä. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena on, että oppilas hyväksyy ihmisten erilaisuuden ja tuntee erilaisia kulttuureita, ja sen yksi sen keskeisiä sisältöalueita on kulttuurien tuntemus ja suvaitseva suhtautuminen erilaisuuteen (POPS 1994, 33). Karjaan toiminta on varsin nuorta, eikä aihetta ole aiemmin tutkittu. Mielestäni tällaista uutta musiikinopetuksen suuntausta on tärkeä tutkia ja dokumentoida. Näin saadaan tuoretta tietoa musiikkikasvatuksen alalle uudesta soittimesta ja monien osapuolten kokemuksia sen käytöstä.

Ari Viitanen aloitti steel panien käytön koulun musiikintunneilla syksyllä 1991. Hän rakentaa ja virittää suurimman osan Karjaalla käytössä olevista pannuista sekä tekee kaikki sovitukset. Viitanen johdolla toimiva Steel Pan Lovers-yhtye koostuu edistyneimmistä soittajista ja on konsertoinut laajalti Suomessa sekä jonkin verran ulkomailla. Syksystä 1994 pannuja on soitettu myös Karjaan suomalaisella ala-asteella opettaja Antti Jyrkkäsen johdolla. Syksyllä 1995 Kirkkonummen yläasteelle hankittiin pannusetti ja aloitettiin pannujensoitto musiikinopettaja Satu Jämsän johdolla.

Tutkimukseni tavoite on selvittää, miten Ari Viitanen käyttää steel paneja koulusoittimina: ovatko ne todella niin helpot ja monipuoliset koulusoittimet, kuin mitä Viitanen korosti haastattellessani häntä proseminarityöhöni. Tavoitteenani on myös selvittää, millainen musiikkikasvatusfilosofia Ari Viitasella on eli millaisten periaatteiden mukaan hän tekee työtään. Selvitän yläasteen ja lukion oppilaiden sekä koulujen rehtorien suhtautumista steel paneilla soittamiseen. Tavoitteenani on myös kuvailla, millaisia kokemuksia ”toisen polven pannukouluissa” eli Karjaan suomalaisella ala-asteella ja Kirkkoharjun koulussa Kirkkonummella on pannuista. Selvitän lyhyesti myös steel panien historiaa sekä esimerkinomaisesti pannujen käyttöä Sveitsissä, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Kirjallisuutta aiheesta on hyvin niukalti saatavissa, joten muiden maiden osio ei ole laaja.

Varsinaista hypoteesiä tutkimuksessani ei ole, sillä tarkoitukseni on kuvailla ilmiötä, ei testata etukäteen tehtyjä oletuksia. Pääkysymyksiä tutkimuksessani ovat 1. Mitä ja miksi Ari Viitanen tekee musiikintunneillaan? Alakysymyksiä tähän kohtaan ovat mm. Miksi ja miten hän käyttää steel

panejä koulusoittimina? Millainen musiikkikasvatusfilosofia ohjaa Viitasen työskentelyä? 2. Mitä mieltä oppilaat ovat steel paneista? Alakysymyksinä tähän liittyvät mm. Mitkä seikat ovat helppoja, mitkä vaikeita pannujensoitossa? Miten se sopii koulusoittimeksi? Miten paljon pannuja on soitettu: liikaa, liian vähän vai sopivasti? Mitä pannujen soitto on merkinnyt oppilaille? 3. Mitä mieltä muut asianosaiset ovat pannuista? Alakysymyksiä ovat mm. Miten yläasteen ja lukion rehtorit suhtautuvat tällaiseen laajamittaiseen, tavanomaisesta poikkeavaan musiikinopetukseen? Miten Antti Jyrkkänen ja Satu Jämsä ovat kokeneet pannut koulusoittimina?

Tutkimukseni rajoittuu Ari Viitasen musiikinopetuksen osalta lähinnä pannujensoiton tutkimiseen, ei niinkään hänen muuhun musiikinopetukseensa. Painotus on Karjaan suomalaisen yläasteen musiikinopetuksessa, sillä Karjaan lukiossa pannuja soitetaan lähinnä steelband-kurssilla, ei juurikaan pakollisilla musiikin kursseilla. Karjaan suomalaisen ala-asteen ja Kirkkoharjun koulun osalta tutkimukseni perustuu pelkästään Antti Jyrkkäsen ja Satu Jämsän haastatteluihin. Halusin keskittyä Karjaan suomalaiseen yläasteeseen, jossa pannut otettiin ensimmäisenä musiikinopetuksessa käyttöön ja jossa toiminta on laajinta. Tutkimukseni ei myöskään keskity lyhyttä kuvausta tarkemmin Steel Pan Loversiin tai Karjaan Steelband-yhdistykseen, joista ainakin Steel Pan Lovers olisi jo oma tutkimusaiheensa.

1.2 Tutkimuksen metodit

Jo proseminarityöissäni päädyin laadulliseen tutkimukseen, sillä mielestäni tällaista uutta ilmiötä ei voi tutkia koeasetelmin tai postikyselyin. Tätä tutkimusta suunnitellessani pysyin samoilla linjoilla pe-rehtyen tapaustutkimukseen ja etnografiaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on kiinnostunut pro-sessista, ymmärtämisestä ja merkityksistä, ei niinkään lopputuloksesta. Tutkija on itse tiedonkeruun ja analysoinnin pääväline. Laadullinen tutkimus on kuvailevaa, induktiivista ja edellyttää yleensä kent-tätyötä. Induktiivisuus merkitsee sitä, että tutkija pikemminkin luo käsitteitä ja hypoteeseja kuin tes-taa olemassaolevaa teoriaa. (Merriam 1988, 19-20.)

1.2.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus on tutkielma tarkoin määrätystä, rajatusta ilmiöstä tai järjestelmästä kuten opetusohjelmasta, tapahtumasta, henkilöstä, prosessista, instituutiosta tai sosiaaliryhmästä (Merriam 1988, 9). Tapaustutkimuksessa käytetään useimmiten havainnointia ja haastattelua, mutta mitään metodia ei suljeta pois. Tapaustutkimuksen suuri voima on siinä, että se sallii tutkijan keskittyä tiettyyn tilanteeseen ja yrittää tunnistaa käynnissäolevat erilaiset interaktiiviset prosessit. Usein tutkija tunnistaa tapauksen, joka voi olla esimerkiksi uusien opetussuunnitelmien esittely; tapa, jolla koulu sopeutuu uuteen rooliin tai mikä tahansa keksintö tai kehityksen taso instituutiosta. Tapaustutkija havainnoi, kysellee ja tutkii. Hän tähtää kunkin organisaation yleisten ja ainutlaatuisten piirteiden tunnistamiseen ja näyttämään sen, miten ne vaikuttavat systeemien toteuttamiseen ja siihen, miten organisaatio toimii. (Bell 1987, 6-7.)

Tapaustutkimuksessa lähtökohta on yksilöiden kyky muodostaa merkityksiä maailmasta, jossa toimivat ja kyky tulkita inhimillisen elämän tapahtumia. Tapaustutkimus on kokonaisvaltaista, elävää ja yksityiskohtaista kuvausta todellisuudesta. Siinä yhdistetään eri tieteiden teorioita, ja ilmiötä tutkitaan sen luonnollisessa ympäristössä ilman keinotekoisia pakotteita ja järjestelyjä. Tutkija ja tutkittavat ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tapaustutkimus on mukautuvaista, sillä tapauksen valinta perustuu harkintaan, onko kohteeseen pääsy ja luottamuksellisten suhteiden kehittyminen mahdollista. Tutkimus voi myös muuttua toteutuksen ja tavoitteiden suhteen todellisen tilanteen olosuhteiden perusteella. Tapaustutkimus on myös arvosidonnaista, sillä tutkijan koko persoonallisuus ja arvomaailma ovat mukana tutkimuksessa ja vaikuttavat näkemyksiin, jotka hän muodostaa tutkimuskohteesta. (Syrjälä - Numminen 1988, 8-11.)

Tapaustutkimuksessa keskitytään yhden yksikön moniin, mahdollisesti jopa kaikkiin muuttujiin. Kaikkia tärkeitä muuttujia ei ole mahdollista etukäteen määritellä. Tulokset esitetään kvalitatiivisesti sanoin ja kuvin, ei niinkään numeroin. Tapaustutkimus ei vaadi mitään tiettyä metodia tiedonkeruuseen ja -analysointiin, ja se voi sisältää myös kyselyllä kerättyä tietoa. Tutkija on kiinnostunut pikemminkin ilmiön syvästä ymmärtämisestä, uusista löydöistä ja tulkinnasta eikä niinkään hypoteesien testaamisesta. (Merriam 1988, 7-8, 10.)

Tapaustutkimuksessa on tärkeää tutkia samaa asiaa monin eri metodein ja hankkia monipuolisin tavoin aineistoa, jolloin eri menetelmin saadut tiedot validoivat ja täydentävät toisiaan. Tämä *triangulaatio* on tapaustutkimuksessa keskeistä, ja sen avulla on mahdollista ymmärtää ilmiön moniulotteisuutta tai kuvata osallistujien ilmiöön liittämää erilaisia merkityksiä. Triangulaation avulla

tutkija vertailee tietolähteitä testatakseen tiedon laatua, ymmärtääkseen täydellisemmin tilanteen osapuolia ja asettaakseen koko tilanteen oikeisiin mittasuhteisiin. Tutkija vertailee analyysin aikana niitä yksiköitä ja tasoja, jotka ovat vertailtavissa. (Fetterman 1989, 89-90; Syrjälä - Numminen 1988, 78-79.)

1.2.2 Etnografinen tapaustutkimus

Syrjälä ja Numminen (1988, 23) määrittelevät etnografian eli etnografisen tutkimuksen yhdeksi tapaustutkimuksen tyypiksi. Heidän mukaansa etnografia on tapa kuvata ihmisten elämää, jolloin se perustuu pitkäaikaiseen oleskeluun yhteisössä. Etnografiassa ollaan kiinnostuneita käyttäytymisestä suhteessa ryhmään ja sen merkityksen tulkinnasta ryhmän kulttuurin kannalta. Aineistoa kerätään empirisesti ja naturalistisesti. Tutkimuksen lähtökohtana olevat kysymykset täsmentyvät tutkimuksen edessä, ja tutkimus on monimetodista. Etnografiassa ilmiötä kuvataan kaikissa eri yhteyksissään eli tutkimus on holistista. Etnografisessa tutkimuksessa on keskeistä riittävä ajallinen kesto. Tutkimuksen suhde teoriaan vaihtelee: voidaan pyrkiä pelkkään kuvaukseen tai tavoitella korkeaa teoreettista tasoa. (Syrjälä - Numminen 1988, 24-26; Syrjäläinen 1990, 16.)

Oleennaista etnografiassa on tutkia kulttuuria, ryhmää tai yhteisöä sisältäpäin ja pyrkiä tallentamaan osallistuvan havainnoinnin avulla, miten tutkittavat yksilöt havaitsevat, konstruoivat ja ovat vuorovaikutuksessa taloudellisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa (Syrjälä - Numminen 1988, 27). Etnografi etsii ajatus- ja käyttäytymiskuvioita, jotka toistuvat eri tilanteissa ja eri osallistujilla. Näiden kuvioiden etsiminen on yksi analyysimuoto. Jokaisessa sosiaalisessa ryhmässä on avaintapahtumia, joita tutkija voi käyttää analysoidakseen kokonaista kulttuuria. Useissa avaintapahtuma on metafora elämäntavasta tai erityisestä sosiaalisesta arvosta. (Fetterman 1989, 92-93.)

Kulttuuri on laajin etnografinen käsite. Materialistinen näkökulma tulkitsee kulttuurin sosiaalisen ryhmän havainnoitavien käyttäytymiskuvioiden, tapojen ja elämäntavan summaksi. Kognitiivinen lähestymistapa taas tulkitsee, että kulttuuri koostuu tietyille ihmisryhmälle tyypillisistä ajatuksista, uskomuksista ja tiedosta. Etnografilla on hyvä olla tietoa molemmista näkökulmista katsottuna voidakseen kuvailla kulttuuria riittävästi. (Fetterman 1989, 27.)

Etnografia käsitteenä on peräisin antropologiasta, ja sitä on viime aikoina käytetty erotuksetta muun muassa kenttätutkimuksen, tapaustutkimuksen ja laadullisen tutkimuksen kanssa. Antropologeille

termillä on kuitenkin kaksi erillistä merkitystä. Etnografia tarkoittaa joukkoa tiedonkeruumetodeja sekä etnografisten tekniikoiden käytön seurauksena syntynyttä kirjallista tuotetta. Etnografisten metodien käyttäminen ei sinänsä tuota etnografiaa sanan jälkimmäisessä merkityksessä, sillä *etnografia on aineiston sosiokulttuurinen tulkinta*. Tällöin esimerkiksi koulua koskevassa etnografisessa tapaus-tutkimuksessa otettaisiin mukaan myös yhteisö laajemmin ja sen kulttuurinen konteksti: alueen historia, sosioekonomiset tekijät, vanhempien mielipiteet ja niin edelleen. Myös Syrjälä ja Numminen huomioivat tämän eron, ja toteavat olennaiseksi seikaksi etnografiasta puhuttaessa kulturealisen tulkinnan. Myös Lutz haluaa erottaa (Syrjäläinen 1990, 16) etnografisen tutkimuksen etnografiasta: edellinen voi keskittyä pelkästään tiheään kuvaukseen ja holistisuuteen, mutta etnografian on Lutzin mielestä havaittava ja otettava huomioon tutkimuskohdetta ympäröivät ja siihen vaikuttavat yhteiskunnalliset syy-yhteydet. Yleensä etnografisessa tutkimuksessa pyritään ankkuroimaan tulosten tulkinta laajempiin yhteyksiin. (Merriam 1988, 23-24; Syrjälä - Numminen 1988, 26; Syrjäläinen 1990, 16.)

Keskeinen käsite etnografisissa tutkimuksissa on *tiheä kuvaus* (thick description). Tiheän kuvauksen ja sanallisten lainausten tarkoitus on välittää havainnoidun tilanteen tunnelma sekä tosiasiat. Tiheä kuvaus on kulttuurisen tulkinnan muistiinmerkitty tallenne ja se sisältää kontekstin. (Fetterman 1989, 114.)

Usein etnografisissa tutkimuksissa erotetaan eeminen ja eettinen näkökulma. **Eeminen** näkökulma, sisäpiiriläisen tai natiivin, on valtaosassa etnografista tutkimusta keskeisellä sijalla. Sisäpiiriläisen näkemys todellisuudesta vaikuttaa tilanteiden ja käyttäytymisen ymmärtämiseen ja tarkkaan kuvaukseen. **Eettinen** näkökulma on ulkopuolinen, sosiaalitieteellinen näkökulma todellisuuteen. Nykyään etnografit aloittavat yleensä aineiston kokoamisen eemisestä näkökulmasta, minkä jälkeen he yrittävät ymmärtää keräämäänsä sekä natiivin että oman tieteellisen analyysinsä näkökulmasta. Hyvä etnografia vaatii sekä eemistä että eettistä näkökulmaa. (Fetterman 1989, 30, 32.)

Etnografian onnistuminen riippuu siitä, missä määrin se natiivien ja kollegoiden mielestä kuullosta uskottavalta. Lukijat voivat olla eri mieltä tutkijan tulkinnoista ja päätelmistä, mutta heidän pitäisi tunnistaa kuvauksen yksityiskohdat paikkansapitäviksi. (Fetterman 1989, 21.)

1.2.3 Muita tapaustutkimuksen jaotteluja

Tapaustutkimuksen alalajeja etnografisen tapaustutkimuksen lisäksi ovat historiallinen, psykologinen ja sosiologinen tapaustutkimus. **Historiallinen** tapaustutkimus käyttää primäärilähteitä. Kasvatuksen alueella tämäntyyppiset tutkimukset ovat olleet esimerkiksi kuvauksia instituutioista, opetusohjelmista ja ajan kuluessa kehittyneistä käytännöistä. Ne voivat sisältää tapauksen kronologisen historian lisäksi myös asioiden kontekstin, oletukset tapauksen taustalla ja tapauksen vaikutuksen instituutiolle tai osallistujille. **Psykologisessa** tapaustutkimuksessa puolestaan pyritään tutkimaan jotakin ihmiskäytöksen osa-aluetta keskittyen yksilöihin ja käyttäen psykologian mittauskeinoja. **Sosiologinen** tapaustutkimus kasvatustieteen alalla on kiinnostunut yhteiskunnan rakenteista ja sosialisatiosta. (Merriam 1988, 24-26.)

Syrjälä ja Numminen (1988, 23) jaottelevat tapaustutkimuksen alalajeiksi etnografisen, evaluatiivisen, kasvatuksellisen tapaustutkimuksen ja toimintatutkimuksen. Näistä **kasvatuksellisen** tapaustutkimuksen he määrittelevät tutkimukseksi, jonka lähtökohtana ei ole etnografian tapaan sosiiaalinen teoria eikä **evaluaatiivisen** tutkimuksen mukaan menettelytapojen tai ohjelman arvo, vaan ajattelun avartaminen, keskustelun herättäminen ja kasvatustoiminnan ymmärtäminen. Esimerkki tällaisesta on tutkimus, jossa käytetään elämäkertoja. **Toimintatutkimuksessa** taustalla on opettaja tutkijana - liike, jossa tutkija vaikuttaa omaan käytäntöönsä palautteen avulla. Käytännössä tapaustutkimuksen eri tyypit eivät ole aina selkeästi toisistaan erotettavissa, vaan ne näkökulmat ja tavoitteet lomittuvat, eivätkä tyyppien nimetkään ole välttämättä vakiintuneet. (Syrjälä - Numminen, 1988, 23.)

Tapaustutkimus voidaan jakaa myös kuvailevaan, tulkitsevaan tai evaluaatiotutkimukseen. **Kuvaileva** tapaustutkimus esittää yksityiskohtaisen kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä. Tällaisen tutkimuksen hyöty on siinä, että se esittää perustietoa sellaisista kasvatuksen alueista, joilla on tehty vain vähän tutkimusta. Kuvaileva tapaustutkimus kasvatuksen alueella kertoo usein innovatiivisista ohjelmista ja käytännöistä. Kuvaileva tapaustutkimus on usein tietokanta myöhemmille vertailuille ja teorianmuodostukselle. (Merriam 1988, 27.)

Tulkitseva tapaustutkimus sisältää myös paljon rikasta kuvailua. Tätä aineistoa käytetään kuitenkin käsitteellisten kategorioiden luomiseen tai ennen aineistonkeruuta luotujen teoreettisten oletusten kuvaamiseen, tukemiseen tai kyseenalaistamiseen. Abstraktion ja käsitteellistämisen taso voi tulkitsevassa tapaustutkimuksessa vaihdella muuttujien välisten suhteiden ehdottamisesta teorian rakentamiseen. (Merriam 1988, 27-28.)

Evaluatiotutkimus edellyttää tapaustutkimukselta kuvailun ja selitysten lisäksi erityyppistä arviointia. Monet tapaustutkimukset ovat kuvailevan ja tulkitsevan tai kuvailevan ja evaluatiotutkimuksen yhdistelmiä. (Merriam 1988, 28-29.)

1.2.4 Tapaustutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet

Tapaustutkimus tarjoaa keinon tutkia monimutkaisia sosiaalisia yksiköjä monine muuttujineen, joilla on potentiaalista merkitystä ilmiön ymmärtämisessä. Tapaustutkimus antaa rikkaan ja kokonaisvaltaisen kuvan ilmiöstä ja sillä on tärkeä merkitys jonkin alan tietokannan kehittämisessä. Se on osoittautunut erityisen hyödylliseksi kasvatuksellisten innovaatioiden tutkimuksessa. (Merriam 1988, 32-33.)

Vaikka rikas ja yksityiskohtainen kuvaus ilmiöstä onkin toivottavaa, tutkijalla ei ole välttämättä aikaa tai rahaa toteuttaa niin isoa projektia, ja vaikka olisikin, tulosta voidaan arvostella liian pitkäksi, liian yksityiskohtaiseksi tai liian syvälliseksi. Guban ja Lincolnin mukaan (Merriam 1988, 34) tapaustutkimus voi yksinkertaistaa liikaa tai liioitella tilannetta ja johtaa siten lukijan väärin tulkintoihin tilanteesta. Tutkija on aineiston keruun ja analysoinnin pääväline: hän jää usein omien vaintojensa ja kykyjensä varaan ilman koulutusta tai opastusta. Myös reliabiliteetti, validiteetti ja yleistettävyys on nähty tapaustutkimuksen puutteina. (Merriam 1988, 33-34.)

1.2.5 Etnografinen tapaustutkimus Suomessa

Kasvatustieteessä etnografia on tutkimustyyppi, joka lisääntyy ja kehittyy voimakkaasti (Syrjälä - Numminen 1988, 24). Amerikkalaisessa, brittiläisessä ja saksalaisessa kasvatustieteen tutkimuksessa etnografista metodologiaa on käytetty yleisesti. Suomessa kasvatustieteen tutkimuksessa ei juuri ole etnografista tutkimusotetta käytetty koululuokan tutkimuksessa. Eija Syrjäläinen on tutkimuksessaan (1990) luokkahuoneyhteisöstä ottanut mallia lähinnä amerikkalaisesta tutkimuksesta. (Syrjäläinen 1990, 15, 18.)

Syrjäläisen tutkimus on kuvausta ja analysointia peruskoulun ja steinerkoulun 4. vuosiluokan oppilaiden ja opettajan roolikäyttäytymisestä. Syrjäläisen tutkimusmenetelmiä olivat osallistuva

havainnointi, haastattelu ja keskustelut. Hän kirjoitti kenttämuistiinpanoja, nauhoitti oppitunteja ja haastatteluja, valokuvasi ja keräsi kirjallisia dokumentteja. Syrjäläinen käytti sosiaalipsykologian käsitteistöä analysoidessaan roolikäyttäytymistä. Laajemmassa perspektiivissä Syrjäläinen ei pyri yleistämään analyysin tuloksia, vaan pohtii analyysistä nousseita teemoja yleisemmällä tasolla (Syrjäläinen 1990, 4).

1.2.6 Etnografia etnomusikologiassa ja musiikkikasvatuksessa

Etnomusikologia tutkii kansanmusiikkia, idän taidemusiikkia ja nykypäivän suullisesti välittyvää musiikkia sekä erilaisia käsitteellisiä alueita. Länsimaista taidemusiikkia ei ole rajattu pois, vaikkakin etnomusikologit ovat tehneet vain vähän tutkimusta sillä alueella. Yleensä edelleenkin etnomusikologit tutkivat itselleen vieraita kulttuureita viipyen pitkiä aikoja kentällä syventymässä tutkimaansa kulttuuriin. Kiinnostus "eksoottiseen musiikkiin" alkoi jo 1700- ja 1800-luvuilla, mutta akateemisena tieteenä etnomusikologia, alunperin vertaileva musiikkitiede, on noin sadan vuoden ikäinen. Termi etnomusikologia otettiin käyttöön 1950-luvulla. Etnomusikologian juuret ovat antropologiassa ja musiikkitieteessä. Alan keskeisiä nimiä on antropologi Alan Merriam, joka määritteli etnomusikologian tieteenä, joka tutkii musiikkia kulttuurina. Muita kuuluisia etnomusikologeja ovat muun muassa Alan Lomax, Mantle Hood, John Blacking ja Bruno Nettl. (Myers 1992, 3-4, 7-10; Bresler - Stake 1992, 80.)

Kenttätö on alusta alkaen ollut keskeistä etnomusikologiassa. Ennen toista maailmansotaa pidettiin kuitenkin itsestäänselvänä, etteivät kaikki tutkijat lähteneet kentälle, vaan tekivät vertailevaa työtä laboratorioissa. Oletettiin, että kenttätöitä tekevät käyttivät myös aikaa kotona työskennellen muiden keräämän musiikin parissa. Näiden "nojatuolietnomusikologien" merkitys on sittemmin vähentynyt. (Nettl 1964, 9-10.)

Musiikin etnografia voidaan nähdä kuvailevana lähestymistapana musiikkiin. Siinä ei tyydytä kirjoittamaan muistiin pelkästään ääniä, vaan selvitetään, miten äänet ilmaistaan, tehdään ja miten ne vaikuttavat toisiin yksilöihin, ryhmiin, sekä sosiaalisiin ja musiikillisiin prosesseihin. Musiikin etnografia kertoo, miten ihmiset tekevät musiikkia. Se on analyttinen tapahtumien transkriptio, joka sisältää yksityiskohtaisia kuvauksia sekä yleisiä lausuntoja ihmisten musiikista perustuen henkilökohtaiseen kokemukseen tai kenttätööhön. Pitkään alalla on ollut illuusio, että musiikki voi olla olemassa

erillään esiintyjistä ja yleisöstä, mikä on johtanut alan kahtiajakautumiseen: on tehty tutkimuksia, joissa on tutkittu ääniä ja unohdettu täysin yleisön ja esiintyjien vuorovaikutus tai keskitytty pelkääntään siihen unohtaen tuotetut äänet. (Seeger 1992, 88-89.)

20 viime vuoden aikana etnografiat ovat lähestyneet musiikkia natiivin näkökulmasta käyttäen heidän ilmaisukategorioitaan. Eräät tutkijat ovat myös opetelleet soittamaan uusia soittimia tai musiikkityyliä, ja kuvanneet sitten etnografioissaan kohtaamisia muusikoiden kanssa ja musiikkielämää oppilaan ja esiintyjän näkökulmasta. (Seeger 1992, 101, 103.)

Alan Merriamin tutkimusmalli (1978, 32-33) jakaa musiikin kolmelle eri tasolle: käsityksiin musiikista, musiikkiin liittyvään käyttäytymiseen ja musiikilliseen ääneen. **Soiva musiikillinen ääni** on tulos käyttäytymisestä, joka tuottaa äänen. Käyttäytymistä on kolmea eri lajia: **fyysinen, sosiaalinen ja verbaalinen käyttäytyminen**. Fyysinen käyttäytyminen viittaa fyysiseen äänen tuottamiseen, kehon liikkeisiin ääntä tuottaessa jne. Sosiaalinen käyttäytyminen liittyy muusikolta ja ei-muusikolta odotettuun käyttäytymiseen musiikillisessa tapahtumassa. Verbaalinen käyttäytyminen tarkoittaa sanallisia ilmauksia musiikista. Kaikkea käyttäytymistä ohjaavat **käsitykset musiikista**. Yksilön täytyy tuntea ero melun ja musiikin välillä, musiikin lähteet, mikä on musiikin alkuperä ja niin edelleen. (Merriam 1978, 32-33.)

Slobin ja Titon (1992, 4) esittävät musiikkikulttuurin mallin, joka koostuu musiikin vaikutuksesta, esityksestä, yhteisöstä ja muistista/historiasta. He esittävät myös musiikkikulttuurin neljä osatekijää (Slobin - Titon 1992, 6):

1. Käsitykset musiikista: musiikki ja uskomukset, musiikin estetiikka, musiikin konteksti ja musiikin historia
2. Musiikin sosiaalinen organisointi
3. Ohjelmistot: tyyli, genret, tekstit, säveltäminen, musiikin välittäminen eteenpäin ja liikkuminen (= fyysinen liike soitettaessa, tanssi)
4. Materiaalinen kulttuuri (= soittimet, nuotit)

Näitä molempia, sekä Merriamin että Slobinin ja Titonin malleja ja jaotteluja käytän pohtiessani steelpanien käytön eri аспектеja. Erityisesti haastatteluteemoja pohtiessani olen käynyt läpi edellä esitettyjä jaotteluja saadakseni mahdollisimman kattavan kuvan ilmiöstä. Nähdäkseni näitä molempia lähestymistapoja seuraamalla syntyy etnografia tietystä musiikkikulttuurista.

Musiikkikasvatuksen tutkimuksen ensimmäisinä vuosikymmeninä kannatettiin kvantitatiivisia malleja. 1960-luvun loppupuolella kasvatustieteessä havahduttiin kasvatuksellisen tasa-arvo- ja

muun keskustelun myötä huomaamaan, että tarvittiin myös laadullisia lähestymistapoja. Musiikkikasvatus seurasi tätä tietä noin vuosikymmenen myöhemmin. Yhdysvalloissa etnomusikologian menetelmiä - havainnointia, haastattelua, arkistomateriaalin käyttöä ja syventymistä tiettyyn tapaukseen - on käytetty kasvavassa määrin musiikkikasvatuksen tutkimuksissa. On mm. tutkittu kartoittamattomia alueita, jotta voitaisiin ymmärtää musiikillista toimintaa kontekstissaan, sekä uusia keksintöjä, esimerkiksi tietokoneen käyttöä musiikintunneilla. (Bresler - Stake 1992, 79-80, 82.)

Tämä tutkimus on Syrjälän ja Nummisen (1988, 23) mukaan määriteltynä etnografinen taupaustutkimus. Näkökulmani on musiikkikasvatuksellinen, mutta mukana on myös etnomusikologista vivahdetta: vaikka musiikkikulttuuriin tutustumiseksi en viettänyt pitkää kenttätöjaksoa enkä nuottanut kuulemaani musiikkia, olen kuitenkin oleskellut kentällä useaan otteeseen pitkän ajan kuluessa, kuvaan soittimen rakennetta, historiaa, ohjelmistoja ja liitän tutkimukseeni yhden nuottiesimerkin. Etnografian olennaisen piirteen, aineiston sosiokulttuurisen tulkinnan suhteen tavoitteenani on kuvailla steel panien käyttöä musiikinopetuksessa ja pohtia Karjaan ja Kirkkonummen kokemuksia laajemmin musiikkikasvatuksen kannalta. Vaikka joitakin аспектеjä ilmiöstä (Steel Pan Lovers, Karjaan Steelband-yhdistys) jätetään tarkemmin käsittelemättä, on tavoitteenani yrittää ymmärtää ja tulkita steel pan-toimintaa yleisemmällä tasolla. Tarkoitukseni on siis edetä pelkän kuvailun asteelta pohtimaan ja analysoimaan ilmiötä ja sen merkitystä laajemminkin musiikkikasvatuksen kannalta ja siten yhdistää sekä eeminen että eettinen näkökulma. Koska etnografiaa ja etnografista tutkimusta käytetään edelleen monissa eri merkityksissä, on tämänkin tutkimuksen yksiselitteinen rajaaminen tietyn otsikon alle vaikeaa.

1.3 Aineistonkeruu ja analyysi

Seuraavaksi käyn läpi, miten keräsin tämän tutkimuksen aineiston sekä teoreettista taustaa valinnoilleni. Koska tarkoitukseni oli saada mahdollisimman monipuolinen kuva steel paneistä koulusoittimina, päätin kerätä myös mahdollisimman monipuolisesti tietoa. Kenttätöön aikana keräsin tutkimusmateriaalia havainnoinnin, kyselyn, haastattelujen sekä valokuvien ja videonauhan avulla. Nämä menetelmät olivat varsin luontevia, koska sivuaineeni yliopistossa on journalistiikka ja olen myös työskennellyt toimittajana. Kyselyn liitin mukaan, koska halusin saada yleiskuvan oppilaiden suhtautumisesta

pannuihin. Selostan jokaisen menetelmän käytön erikseen. Paitsi kenttätyöstä, tutkimukseni materiaalia kertyi metodikirjallisuuteen tutustumalla. Selvitän myös, miten kerättyä aineistoa on analysoitu.

1.3.1 Kenttätyö

Tätä tutkimusta varten vietin kolme kenttätyöjaksoa Karjaalla: 8.-12.1., 26.2-1.3. ja 9.-12.4.1996. Näistä ensimmäisellä ja toisella jaksolla seurasin koko viikon Ari Viitasea. Huhtikuun jaksolla tein oppilaiden haastattelut ja seurasin enää vain muutaman tunnin. Olen tutkimuksen alusta saakka eli syyskuusta 1995 pitänyt tutkimuspäiväkirjaa, johon olen kirjannut ideoita, kirjallisuuslähteitä, liimannut lehtileikkeitä, merkinnyt muistiin omia tuntemuksiani eri vaiheissa sekä hoidettavia asioita. Kenttätyöjaksoilla tein muistiinpanoni kenttäpäiväkirjaan, jonka kirjoitin puhtaaksi aina kenttätyöjaksojen päätyttyä. Tutkimuspäiväkirjaani en ole kirjoittanut puhtaaksi, se on ollut täysin henkilökohtainen.

Oma tilanteeni tutkimusmateriaalia kerätessäni lukuvuonna 1995-96 oli se, että suoritin samaan aikaan musiikkikasvatuksen opintoihin kuuluvia aineenopettajan pedagogisia opintoja opettajaharjoitteluineen. Kiireinen ja tiivis vuosi opinnoissa heijastui myös tutkimukseen, joka välillä tuntui jäävän liian vähälle huomiolle. Kenttätyöjaksot olivat yllättävän rankkoja henkisesti ja fyysisesti: intensiivinen oleskelu vieraassa kouluyhteisössä vaati sopeutumiskykyä ja jatkuvaa herkkyyttä havaita asioita. Koin kuitenkin saavani Ari Viitasea seurattessani ja Karjaan suomalaisen yläasteen ja Karjaan lukion arkeen tutustuessani erittäin arvokasta tietoa erään koulun elämästä, ja tämä tutkimus olisi jäänyt olennaisesti köyhemmäksi ilman kenttätyötä.

Ensimmäinen kontaktini kentälle oli luonnollisesti Ari Viitanen, johon olin tutustunut ensimmäisen kerran steelband-kurssilla 16.10.1994 sekä paremmin tammi-helmikuussa 1995 haastatelllessani häntä proseminarityötäni varten. Tuolloin kerättyä haastatteluaineistoa olen käyttänyt myös tässä tutkimuksessa. Arille ajatukseni tulla seuraamaan hänen tuntejaan ei mitenkään tuntunut vastenmieliseltä, oikeastaan päinvastoin, sillä jo alusta asti hän vaikutti innostuneelta ja kannustavalta tutkimukseni suhteen. Sain Arilta myös arvokkaita vinkkejä muun muassa kyselylomakkeen suunnitteluun.

Ensimmäiset viralliset kontaktini sekä yläasteen että lukion rehtoreihin otin joulukuussa 1995, jolloin kerroin tutkimuksestani ja pyysin lupaa saada tulla sitä suorittamaan. Luvan saannissa ei

ollut ongelmia, ja toimitin molemmille rehtoreille tutkimussuunnitelmani ennen ensimmäisen kenttätyöjakson aloittamista.

Esittelin itseni virallisesti yläasteen henkilökunnan työpaikkakokouksessa 9.1.1996. Rehtori Toivo Kukkonen esitteli tutkimusprojektiani ja kerroin itse lyhyesti, miksi olen koululla. Koko kenttätöni ajan opettajat tuntuivat suhtautuvan positiivisesti tutkimukseeni ja kyselivät sen edistymisestä aina Karjaalla käydessäni.

1.3.1.1 Havainnointi

Tieteellinen observointi vaihtelee hyvin informaalista täysin systemaattiseen havainnointiin. Sitä voidaan käyttää rinnan muiden menetelmien kanssa. Se on systemaattista, ei-satunnaista arkipäivän tarkkailua: tutkija eristää tilanteen keskeisiä piirteitä tarkkailtaviksi. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 17.)

Ulkopuolisena havainnoija huomaa osanottajien rutiineiksi muodostuneet asiat. Osallistuva havainnoija näkee asiat paikanpäällä, saa ensikäden tietoa ja pystyy kirjaamaan käyttäytymistä niin kuin se tapahtuu. (Merriam 1988, 88.)

Havainnoijan rooli voi vaihdella täydellisen osanottajan ja täydellisen havainnoijan välillä. Usein tapaustutkija on Gansin mukaan (Merriam 1988, 93) tutkija-osanottaja (researcher participant) eli osallistuu tilanteeseen vain osittain henkilökohtaisesti sitoutuneena ja voi siten toimia myös tutkijana. (Merriam 1988, 92-93.)

Havainnointimuistiinpanojen tarkkuusaste voi vaihdella. Muistiinpanot pitäisi kuitenkin puhtaaksikirjoittaa mahdollisimman pian kenttäläolon jälkeen. Kenttämuistiinpanot sisältävät yleensä sanallisia kuvauksia ympäristöstä, ihmisistä ja tapahtumista; suoria lainauksia tai ainakin puhutun sisällön sekä havainnoijan kommentteja, jotka sijoitetaan joko marginaaliin tai merkitään tekstiin alleviivauksin tai nimikirjaimin varustettuna. (Merriam 1988, 96-98.)

Välimatka ja opiskelukiireet Jyväskylässä rajoittivat kenttätyöjaksojen määrää keväällä 1996, joten mitään säännöllistä havainnointia Viitasen tunneilla en valitettavasti voinut toteuttaa. Koska tutkimukseni pääasiallinen anti ei tullut havainnoinnin kautta, en kokenut kenttätyöjaksojani riittämättömiksi, vaan mielestäni sain tarpeeksi tietoa tälläkin havainnointimäärällä.

En käyttänyt havainnoinnissani mitään strukturoitua lomaketta, vaan kirjasin omin sanoin ylös tapahtumia tuntien kuluessa. Oma roolini oli avoin; esittelin itseni joka tunnin alussa ja kerroin,

kuka olin ja miksi olin seuraamassa tuntia. Istuin luokan sivussa (ks. piirros 2) enkä puuttunut tunnin kulkuun. Ainoastaan, jos Viitanen kysyi minulta suoraan jotakin, vastasin. Muuten tyydyin tarkkailemaan tilannetta. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut ehkä hyödyllistä mennä soittamaan jonkin ryhmän kanssa ja siten kokeilla, miltä Arin opetus tuntuu oppilaista. En kuitenkaan tehnyt tällaista kokeilua, sillä kenttätyöjaksojen rajallisuuden takia tuntui tärkeämmältä yrittää aistia tunnelmaa rauhassa luokan sivusta ja saada yleiskuvaa steel paneista koulusoittimina. Toki kokeilin pannujensoittoa välituntisin.

Kenttämuistiinpanoni sisältävät pohjapiirroksia, kuvauksia ihmisistä sekä omia kommenttejani tapahtumiin. Nämä omat tulkintani erotin tekstissä nimikirjaimillani tosiasiallisista tunnin tapahtumista ja kokosin ne puhtaaksikirjoitusvaiheessa aina joka tunnin loppuun omaksi osuudekseen.

Seuraavassa esimerkki:

AV kokeilee sopraanolla melodiaa

- Hei okei. Tämmönen tota b b f (tarkoittaa siis Bb f), neuvoo bassoille. Ota 6-bass se ala-Bb.

Sitten AV neuvoo rummuille kompini. Sopraanot treenaa omaa stemmaansa, osa niistä istuu odottelemassa, d 2sit seisoskelee ja oottelee. Hiukan sellasta odottelua, sillä AV:lla menee aikaa rumpukompin opettamisessa.

- Treenaa se! (AV osoittaa sanansa rumpalille) Muut soittaa sitte.

AV näyttää kitaroilla, tyttö vieressä kirjottaa ylös lapulle.

- Sellot tulee f ja Bb, Bb ja Es. Tuliks sellot ylös? Koitetaan.

Rummut lähtee kompilla, basso ja kitarat mukaan. AV menee näyttämään bassoille kuvion rytmin.

- Sit melodia. 1-2-3-4 (ja dr, b ja kit lähtee). AV itse menee soittamaan sopraanoilla ja oppilaat tulee kattamaan vierestä, miten melodia menee. Osa kai kirjottaa ylös samalla. AV koputtaa hiljaseks.

- Hei se ei kulje, se täytyy ottaa nupilla haitsuun (rumpuja jälleen neuvoo) AV vie rumpalille toiset kapulat, mutta ne eivät kelpaa hänelle. AV näyttää d2sille.

- Joo jatkuu viikon päästä.

RK

Tässä ryhmässä yksi poika ei osallistu soittamiseen.

Tää yks, jolle AV käy näyttämässä nuotit akustisen kitaran kanssa: oppilas lienee siis kitaristi, jolle on helpompi hahmottaa noi jutut kitaran kaulalta.

Rumpalilla taipumus heittää hirveitä fillejä ja kikkailla ja soittaa liian lujaa. Intoo on enemmän kuin taitoja...

AV toimii kyllä tehokkaasti treenausvaiheessa, heti laittaa armotta poikki, kun menee joku paikka huonosti.

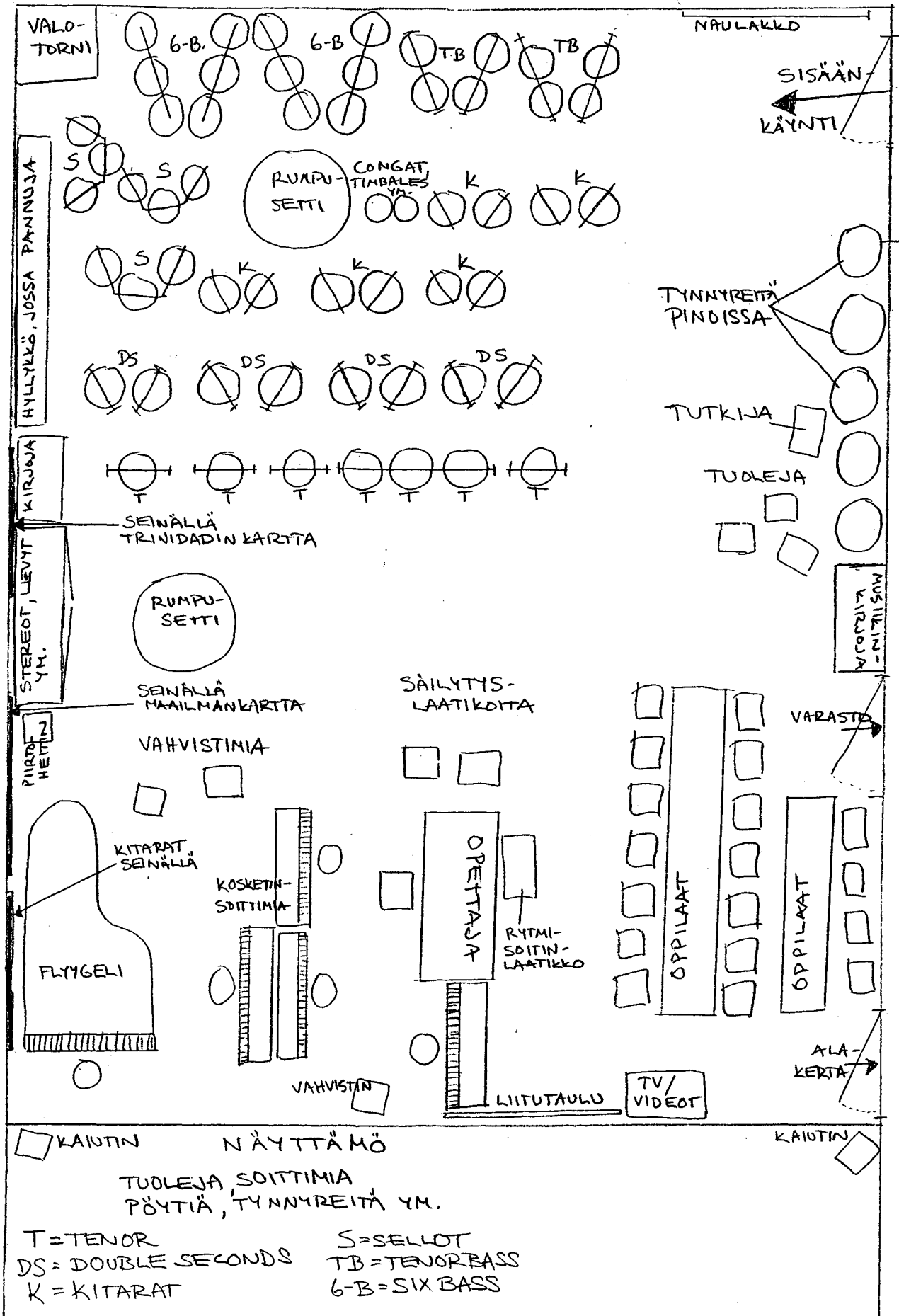
Näillä oppilailla on tollasia käsittämättömän pieniä lippulappuja, joihin ne merkitsee noi nuotit. Ja sitä paitsi huomaa puhuvani jotenkin selkeesti Lohjan murretta täällä ollessani - ainakin autossa eilen Jukan kanssa jutellessani selkee länsisuomalaisuus minussa pulpahti puheeseen mukaan. Hauskaa!

Voisko esim tollasta rumpukomppia treenata koko luokan kanssa? Menee hirveesti aikaa hukkaan, jengi lähtee vaelteleen paikoiltaan ja turhautuu, kun eivät voi tehdä mitään.

Nää sopraanot vissiin opettelevat ulkoa ton pätkän, kun ei juuri lappuja näy??!!

(27.2.-96, 9. lk valinnainen)

Kuten esimerkistä huomaa, käytin kenttämuistiinpanoissani omia lyhenteitä ja kirjoitin ne puhekielillä. Tutkimukseen liitetyt näytteet olen muokannut muiden kuin suorien lainausten osalta enemmän kirjakielisiksi. Jonkin verran kenttämuistiinpanoissani lomittuvat myös omat tulkintani tapahtumien

kuvauksen keskellä, sillä joskus tuntui keinotekoiselta erottaa niitä tapahtumavirrasta. Omista kommentteistani kohosi jälkeinpäin paljon teemoja analysoinnin pohjaksi, ja varsinkin useimmat ensimmäiset, intuition pohjalta muistiinmerkityt seikat osoittautuivat olennaisiksi piirteiksi ilmiössä.

1.3.1.2 Kysely

Karjaan suomalaisella yläasteella tuli lukuvuoden 1995-96 alusta voimaan uusi koulukohtainen opetussuunnitelma seitsemänsillä luokilla, ja seuraavina lukuvuosina uusi opetussuunnitelma toteutuu luokka-asteittain (KSY 1995-96, 2). Lukuvuonna 1995-96 seitsemännellä luokalla musiikki oli pakollinen kaikille ja sitä oli yksi viikkotunti. Kahdeksannelle ja yhdeksännelle luokalle oppilaat valitsivat joko kuvaamataidon tai musiikin (vaihtoehtoinen musiikki 2 h/vko), minkä lisäksi musiikkia voi opiskella myös valinnaisaineena (valinnainen musiikki 2 h/vko).

Tarkoitukseni oli kyselyn avulla saada selville oppilaiden yleistä suhtautumista steel paneihin koulusoittimina, joten halusin mukaan suuremman joukon kuin yhden musiikinryhmän. Kaikki Viitaseen oppilaat (yhteensä noin 400) olisi ollut liian suuri perusjoukko. Harkinnanvaraisesti valitsin tutkimukseen osallistujiksi kaikki yläasteen musiikinryhmät, vaihtoehtoiset ja valinnaiset. Tämä rajaus poisti tutkittavistani lukion pakollisen musiikin ryhmät. Ne eivät olleet relevantteja, koska Ari Viitaseen ei lukion ryhmissä käytä säännöllisesti pannuja. Lukiolaisista valitsin mukaan kuitenkin lukion valinnaiskurssin, steelband-kurssin oppilaat, jotta saisin myös lukiolaisten mielipiteitä pannuista mukaan. Käytännössä vastaajiksi valitsin ne, joilla oli toisen kenttätyöjaksoni eli koulun 4.-jaksossa musiikkia. Täten kyselyn täytti 114 oppilasta.

Kyselylomakkeen testaus tehtiin ensimmäisellä kenttätyöjaksollani tammikuussa 1996 Karjaan suomalaisella yläasteella siten, että 17 seitsemäsluokkalaista ja 8 kahdeksaluokkalaista täytti lomakkeen ja siihen liitetyn palautesivun (ks. liite 2). Palautteessa tiedusteltiin Bellin (1987, 65) mallin mukaan muun muassa kuinka kauan lomakkeen täyttämässä meni, olivatko ohjeet selkeät ja oliko jokin tärkeä aihe jäänyt käsittelemättä. Lopullisen lomakkeen (ks. liite 1) muotoilin koekyselyn täyttämisen yhteydessä saamani suullisen ja kirjallisen palautteen, Ari Viitaseen ja seminaariryhmäläisten palautteen ja omien ajatusteni pohjalta. Kysymystyyppien valinnassa ja käytännön ratkaisuisissa auttoi Jyringin (1976) teos. Kyselyn kohtaan 22 oli Walserin (1993, appendix 2) tutkimuksen lomak-

keen mallin mukaan mahdollisuus antaa yhteystietonsa, jos oli halukas haastateltavaksi. Halukkuutensa ilmaisi 32 oppilasta (28,1 % vastanneista), joista valitsin 12 haastateltavaani.

Eskolan mukainen (Jyrinki 1976, 42) luokittelu kysymysten sisältöalueiden ryhmittelystä on:

1. täsmälliset tosiasiatiedot
2. arvionvaraiset tosiasiatiedot
3. käyttäytymisen syyt
4. asenteet, arvot ja mielipiteet
5. sosiaaliset suhteet

Tässä kyselyssä täsmällisiä tosiasiatietoja kartoittivat mm. kysymykset 19 ja 20, arvionvaraisia tosiasioihin liittyviä kysymyksiä olivat mm. kysymykset 1 ja 13. (ks. liite 1) Käyttäytymisen syitä ei tässä kyselyssä tiedusteltu. Asenteita steel paninsoittoa ja koulumusiikkia kohtaan mitattiin kohdan 10 väittämällä, joissa Jyringin (1976, 72-77) ohjeiden mukaan pyrin laatimaan mielekkäitä ja kiinnostavia, kieleltään yksinkertaisia ja mahdollisimman lyhyitä väittämiä sekä välttämään menneisyyteen viitattavia sanontoja ja monimerkityksisiä sanamuotoja. Sosiaalisia suhteita en tässä kyselyssä pyrkinyt selvittämään. Vain parissa väittämässä kohdassa 10 liikuttiin tällaisella alueella.

Avoimet kysymykset ovat käyttökelpoisia silloin, kun ei etukäteen voida tietää aiheen kompleksisuuden takia keskeisiä ulottuvuuksia ja silloin, kun halutaan eksploraatiivisesti saada tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Jyrinki 1976, 96-97) Käytin kyselyssä jonkin verran avoimia kysymyksiä, koska tällaiseen uuteen ilmiöön oli mahdotonta keksiä valmiita vastausvaihtoehtoja joka kohtaan.

Postitse suoritettavissa kyselytutkimuksissa on yleensä pidetty etuina taloudellisuutta, vastaanottajan parempaa tavoitettavuutta haastattelijaan verrattuna sekä kysymysten yhdenmukaisuutta kaikille vastaajille. Heikkouksina on pidetty mm. suurta vastaamattomuutta, joka ei ole satunnaista. Koottu aineisto on siten selektiivinen, mikä aiheuttaa harhaa pyrkimyksessä kuvata perusjoukkoa. Tutkijalla ei ole myöskään täyttä varmuutta siitä, kuka kyselyyn on vastannut. Ongelmana on ollut myös puutteellisesti täytetyt lomakkeet. Hirsjärven ja Hurmeen (1988, 16) mukaan lomakkeiden suurimpana heikkoutena on se, että tutkijan tekemät, omasta mielestään hyvin kattavat valmiit vastausvaihtoehdot, eivät läheskään aina tavoita vastaajan ajatusmaailmaa tai hänen maailmankuvansa olennaisia puolia. (Hirsjärvi-Hurme 1988, 16; Jyrinki 1976, 25, 27.)

Tässä tutkimuksessa pyrin estämään kyselymenetelmän haittoja siten, että oppilaat täyttivät lomakkeen musiikintunnin aikana. Keräsin lomakkeet samantien takaisin, joten vastaamattomuus ja sen myötä selektiivisyys on minimoitu. Kysymysten yhdenmukaisuutta kaikille pyrittiin parantamaan siten, että olin läsnä oppilaiden täyttäessä lomakkeita, jolloin he saivat kysyä minulta tarvittaessa

täsmennyksiä. Pyysin oppilaita vielä tarkistamaan ennen lomakkeiden palauttamista, että he olivat vastanneet joka kohtaan. Jonkin verran oppilaat kyselivät heille epäselvistä kohdista, joita oli mm. kysymys 14 (oppilaat eivät muistaneet soittamiensa kappaleiden nimiä).

Varsinaisen kyselyn toteutin toisella kenttätyöjaksollani eli 26.2.-1.3.1996. Kyselyyn vastasi oppilaita 13:sta eri musiikinryhmästä. Pois jäivät ainoastaan koekyselyyn tammikuussa osallistuneet yksi seitsemännen luokan ja yksi kahdeksannen luokan ryhmä ryhmä sekä liikuntailtapäivän vuoksi yksi kahdeksannen ryhmä. Resurssini huomioonottaen eli se, että Keski-Suomen hiihtolomaviikko oli ainoa, jolloin pystyin opintojen takia lähtemään koko viikoksi Karjaalle, ja koska halusin olla itse paikalla ja kerätä lomakkeet samantien, oli tämä ratkaisu ainoa mahdollinen.

Kyselyyn vastaajat valitsin musiikinryhmistä seuraavasti:

	vastauksia yhteensä	vastauksia per ryhmä
7. lk 5 ryhmää	40	8
8. lk vaihtoehtoiset 2 ryhmää	15	7 ja 8
8. lk valinnaiset 2 ryhmää	15	7 ja 8
9. lk valinnainen 1 ryhmä	15	15
9. lk vaihtoehtoiset 2 ryhmää	15	7 ja 8
lukion steelband-kurssi 1 ryhmä	14	14
	n=114	

Kyselyyn vastanneista oli 61 (=53,5 %) tyttöjä ja 53 (=46,5 %) poikia. 8.-luokkalaisista 29 oli vaihtoehtoisessa musiikissa ja 16 valinnaisessa, 9.-luokkalaisista 25 oli vaihtoehtoisessa, 21 valinnaisessa musiikissa.

Kyselyn käytännön toteutus meni seuraavasti: joka ryhmässä kiersi ensiksi lista, johon jokainen kirjoitti nimensä, pojat ja tytöt omiin sarakkeisiinsa. Nimien kirjoittamisen aikana laskin suunnilleen, missä suhteessa ryhmässä on tyttöjä ja poikia. Tämän mukaan otin tyttö- ja poikasarakkeesta systemaattisesti esimerkiksi joka toisen tai joka kolmannen henkilön vastaamaan kyselyyn. Näin tytöt ja poikia tuli mahdollisimman oikeassa suhteessa luokan sukupuolijakaumaan. Menetelmäni ei ehkä ollut tilastotieteellisesti korrektein, mutta se takasi vastausten saannin joka ryhmästä.

Vastaamattomuus kysymyksiin johtuu yleensä kysymyksen sisällöstä, sanamuodosta, tekniikasta muodosta ja sijainnista lomakkeessa. Kitkakysymyksiä ova sellaiset sisällöllisesti hankalat ja arat kysymykset, jotka aiheuttavat runsaasti vastaamattomuutta. Pitäisi antaa myös sellainen vaihto-

ehto, joka ilmaisee, ettei vastaaja osaa, halua tai että hänelle on vaikea vastata tähän kysymykseen. (Jyrinki 1976, 122-123.)

Huolimatta pyynnöstäni täyttää lomake huolellisesti, rehellisesti ja vain omien mielipiteiden mukaisesti, oli osassa lomakkeista puutteellisuuksia ja epäselvyyksiä. Jälkikäteen huomasin myös, että osa oli esimerkiksi kysymyksessä 14 (ks. liite 1 (2/2)) arvioinut kaikkia kappaleita, eivätkä vain omaa musiikinryhmäänsä koskevia kappaleita. Kohdassa 12 jotkut olivat ympyröineet ohjeesta piittaamatta yhden, kaksi tai enemmän kuin kolme soitinta. Kohdissa 3 ja 4 laatimani vastausvaihtoehdot eivät ilmeisesti olleet riittävät, sillä kysymyksessä 3 muutama oli ympyröinyt kaksi kohtaa, samoin kohdassa 4. Tyhjät, epäselvät tai ylimääräiset vastaukset hylkäsin. Tuloksissa ja prosenttilaskelmissa ovat mukana vain hyväksytyt vastaukset.

1.3.1.3 Oppilaiden haastattelut

Koska kyselylomake on eduistaan huolimatta aina jossain määrin mekaaninen ja todellisuuden monimuotoisuuden huomiotta jättävä menetelmä, halusin syventää tutkimustani haastatteleamalla Viitasen oppilaita. Haastattelua voidaan Sanfordin mukaan (Hirsjärvi - Hurme 1988, 15) käyttää kartoitukseen, sillä saadaan uusia hypoteeseja muun tiedon ohella ja se saattaa osoittaa muuttujien välisiä yhteyksiä. Haastattelumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Nauhoitin kaikki haastattelut C-kasetille ja purin ne tietokoneella tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastattelun aihepiirit ovat tiedossa. Kysymyksiä ei ole kuitenkaan tarkkaan muotoiltu ja järjestetty, kuten strukturoidussa haastattelussa. Teemahaastattelua käytettäessä tutkija on usein kiinnostunut tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja ominaisuuksista sekä hypoteesien löytämisestä, ei niinkään ennalta asetettujen hypoteesien todentamisesta. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 36, 40-41.)

Tutkittavat ilmiöt ja niitä kuvaavat peruskäsitteet hahmottuvat, kun perehdytään teoriaan ja tutkimustietoon. Ilmiöiden pääluokkia kuvaavat nimitykset ovat samalla myös teoreettisia peruskäsitteitä. Haastattelurungoksi ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloakaan vaan teema-alueuuttelo. Se on haastattelijan muistilistana ja keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Teema-alueet 'operationaalistetaan' haastattelutilanteessa kysymyksillä. Myös tutkittava toimii operationaalistajana. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 41.)

Haastattelijan tulisi olla kiinnostunut ihmisten käyttäytymisestä, olla herkkä käyttäytymisvihjeille, ymmärtää käyttäytymistä sääteleviä tekijöitä, olla sosiaalisesti sopeutuva, velvollisuudentuntoinen, psyykkisesti kestävä, luottamusta herättävä ja huomiota herättämätön (Hirsjärvi - Hurme 1988, 52). Haastattelijaa tarvitsee joustavuutta valitessaan kielellisen ilmaisun käsitteellisyystasoa konkreetin ja abstraktin välillä. Hänen on myös oltava joustava kysymysten muotoilussa. Kysymykseen tulee sisältyä sen oikea merkitys riippumatta sanallisesta ilmaisusta. Haastattelijan on myös oltava joustava valitessaan kysymysten ja samalla teema-alueiden esittämisjärjestystä. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 85-86.)

Hirsjärvi ja Hurme suosittelevat (1988, 57), että esihaastatteluja tulisi suorittaa useassa vaiheessa. Esihaastattelujen avulla testataan haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua. Näin saadaan selville myös haastattelujen keskimääräinen pituus (Hirsjärvi - Hurme 1988, 57.)

On tavallista, että oppilaita haastatellaan koulun tiloissa. Etuna on haastateltavien helppo tavoitettavuus ja nopea haastattelujen teko, kun haastattelijalla ei kulu aikaa paikasta toiseen siirtymiseen. Sopivan tilan löytäminen voi kuitenkin olla vaikeaa, ja usein käytävän melu tai töitä hoitavien henkilöiden liikuskelu voi häiritä haastatteluja. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 61.)

Tämän tutkimuksen haastattelut tein Karjaalla kolmannella kenttätyöjaksolla 9.-12.4.1996, joka oli pääsiäisloman jälkeinen viikko. Haastateltavia valitsin joka luokka-asteelta siten, että 7.-luokkalaista oli kolme, 8.-luokkalaista kolme, 9.-luokkalaista kolme ja lukion steelband-kurssilaisia kolme, yhteensä 12 oppilasta, joista seitsemän oli tyttöjä ja viisi poikia. Haastateltavat valitsin kyselylomakkeessa vapaaehtoisiksi ilmoittautuneista 32 oppilaasta, joiden kaikkien lomakkeet silmäilin läpi valintoja tehdessäni. Pyrin valitsemaan tyttöjä ja poikia musiikinryhmien sukupuolijakauman mukaisesti sekä ottaen huomioon 8.- ja 9.-luokkalaisten tapauksessa sen, että edustetuiksi tulevat sekä vaihtoehtoinen että valinnainen musiikki. Lopullisissa valinnoissa otin vielä huomioon, miten runsasosanaisesti oppilas oli vastannut kyselyn avoimiin kysymyksiin. Tällä pyrin varmistamaan sen, että saisin mahdollisimman hyviä informantteja eli oppilaita, jotka osaavat ilmaista itseään ja siten olisivat hyödyksi tutkimuksessani. Halusin mukaan myös pannuihin negatiivisesti suhtautuneita oppilaita, jotta saisin tasapuolisen kuvan ilmiöstä.

Tässä tutkimuksessa en ajanpuutteen vuoksi voinut suorittaa esihaastatteluja. Teema-alueita (ks. liite 2) hahmottelin sekä kyselyn että omien ajatusteni pohjalta. Haastattelin oppilaita Karjaan suomalaisen yläasteen tiloissa. Jokaisen haastattelun alussa kerroin oppilaalle, että he esiintyvät nimettöminä tutkimuksessa ja että haastattelussa annetut tiedot eivät mene ulkopuolisille. Nauhurin

pidin valmiina jo pöydällä, enkä tehnyt sen käynnistämisestä suurta numeroa. Kukaan ei protestoinut haastattelun nauhoittamista. Haastatteluissa kesti noin 45-60 minuuttia per oppilas.

Kolmas ja itse asiassa viimeinen kenttätyöjaksoni alkoi ajamalla Rinteen Jukan kyydillä Karjaalle. Olin siellä jo kahdeksalta ja ehdin hankkia itselleni haastattelupaikan. Jo puhelimesta olin Toivo Kukkosen kanssa keskustellut mahdollisesta paikasta, ja olimme päätyneet Kukkosen ehdottamaan entiseen klinikkaluokkaan. Se osoittautui lähes maan alla olevaksi, niukasti kalustetuksi huoneeksi, josta oli kolme ovea: käytävään, viereiseen äidinkielenluokkaan ja pannuhuoneeseen, josta leijaili polttoöljyn katku. Huoneessa oli kaksi pientä verhoihin peitettyä ikkunaa katonrajassa. Huono ilma. Äikänluokasta kuuluu puhe läpi tänne puolelle ja käytävästä meteli. No, rauhallinen tää on tai siis ei tän parempaa ois ollukaan. Kalustuksena oli neljä pulpettia, kolme vanhaa pulpetintuolia, yksi nojatuoli, yksi konttorituoli, yksi pöytä ja kirjahylly. Pöydälle ja pulpeteille oli laitettu kaksi tietokonetta ja printteri. En tiedä, olivatko ne koskaan käytössä. Nauhurin asetin pöydänkulmalle, jossa se oli lähempänä oppilasta. Haastateltaville varasin ison puisen nojatuolin ja itse istuin konttorituolissa hiukan kauempana nauhurista.

Sain haltuuni rehtorin luvalla viikon ajaksi ns. aineenopettajan avaimet, joilla pääsisin kulkemaan haastatteluhuoneeseen sekä opettajanhuoneeseen molemmissa taloissa. Kävin heti tavarani "tukikohtaani" jätettyäni laittamassa molempien talojen opettajainhuoneeseen listat sopimistani haastatteluista, ettei tulisi epäselvyyksiä, missä oppilaat ovat.

Olin sopinut haastatteluista puhelimitse edellisellä viikolla seulottuani ensin kyselylomakkeista ne, jotka olivat halukkaita haastateltaviksi. Pientä jännitystä oli siitä, että muistavatko oppilaat tulla oikeaan aikaan oikeaan paikkaan eli A-talon ala-aulaan, joka oli sovittu kohtauspaikka.

(9.4.-96)

Syynä haastattelun epäonnistumiseen saattaa olla haastateltavan hankaluus, oma väsymys tai tilapäinen motivaation puute, tai haastatteluympäristön vaikeus. Usein kokematon haastattelija ei tunne tarpeeksi hyvin teemaluettelua, ei kuuntele tarpeeksi vastauksia, vaan keskittyy kysymysten esittämiseen. Tämä on vakava virhe teemahaastattelussa, jossa seuraava kysymys riippuu tavallisesti edellisestä vastauksesta. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 103-104.)

Joskus haastattelu sujuu väkinäisesti tai epätarkoituksenmukaisen niukasti. Jos haastateltava vastaa kysymyksiin koko ajan "en mä tiedä", hän ei ehkä todellakaan tiedä tai on luonteeltaan arka tai varautunut. On myös mahdollista, että hänen elämäntilanteensa on niin vaikea, ettei hän voi keskittyä haastatteluun. Kokemuksen lisääntyessä haastattelija huomaa, että hiljaisuus voi synnyttää syvällisemmän vastauksen. Aloitteleva haastattelija helposti täyttää hiljaiset hetket lisäkysymyksillä tai omilla kommentteillaan. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 92, 100.)

Kielellinen valmius ja kommunikaatiotyyli vaihtelevat eri sosiaaliluokissa, ja haastattelija helposti hahmottaa tutkittavia ilmiöitä omista lähtökohdistaan (Hirsjärvi - Hurme 1988, 49).

Koin oppilaiden haastattelemisen melko helpoksi, vaikka lista haastattelijan ominaisuuksista näytti vaativalta. Toimittajataustani vaikutti varmasti siihen, että uusien ihmisten lähestyminen ei ole minulle vaikeaa ja haastattelu tilanteena on tuttu. Yläaste- ja lukioikäisten ajatusmaailman ymmärtämistä helpotti hiukan opettajaharjoittelu sekä ehdottomasti kaksi edellistä kenttätyöjaksoa, joiden perusteella minulla oli jo varsin selkeä kuva Ari Viitaseen musiikintunneista. Teemahaastattelu vaati silti

erityistä huolellisuutta, ja etenkin ensimmäisissä haastatteluissa huomasi olevani liikaa vielä kiinni teemalistassa. 3-4 teemahaastattelua peräjälkeen on myös rankka urakka, ja välillä keskittymiskykyä oli koetuksella. Helpompaa olisi ollut tehdä esimerkiksi kolme haastattelua päivässä parin tunnin välein, mutta aikataulullisesti tämä ei ollut mahdollista. Koin silti pääseväni oppilaiden kanssa "samalle aaltopituudelle", ja vain parissa tapauksessa vastaukset olivat häiritsevän paljon "emmätiiä"-tyylisiä. Taitoni kestää hiljaisuutta parani myös haastattelujen myötä. Pidin esillä kunkin oppilaan täyttämää kyselylomaketta, joka oli erittäin hyvä tuki haastattelussa. Etenkin kysymyksen 2 (ks. liite 1 (1/2)) kaikki kohdat kävin lähes kaikkien kanssa läpi, sillä koin ne tärkeiksi tutkimukseni kannalta. Jokaisen haastateltavan jälkeen kirjoitin myös lyhyet muistiinpanot, joissa arvioin haastateltavien avoimuutta ja merkitsin muistiin omia tuntemuksiani:

Käytävältä ja viereisestä (äidinkielen)-luokasta kuuluu ikävästi meteliä ja Maranzin kaiutin ei toimi, joten ei voi testata sen toimivuutta. Toivoa sopii, että nauhalle menee jotakin. - Aika vaikeeta seurailta tota teemarunkoa. Kyselin varmaan pari kertaa samoja juttuja. Pientä alkujännitystä varmaan. Nonverbaaliviestintääkin tuli tarkkailtua: B haukotteli vähän välillä, mut vastaili kyllä ihan asiallisesti. Mä olin itse vähän hukassa aina välillä, kun asiat poukkoilivat edestakaisin. Kyselylomakkeen läpikäynti auttaa kyllä. Vissiin tää n. 45 min. on just se, minkä verran tähän menee. Nyt täytyy orientoitua seuraavaan haastateltavaan. (9.4.-96, 7.-luokkalainen poika)

Voi että kun nää on niin hiljaisen oloisia! Onko meikälaisella vaikutusta asiaan? Pitäiskö puhuu kovemmin? Ei, mä yritän olla avaamatta suutani heti ekan tauon tullen. C:kin oli hyvin usein emmätiiä, mut sit jatkoi sujuvasti juttua. Runsassanaisempi kuin B. Helpoksi väitti pannunsoittoa. Ei vailinnut musaa ensi vuodeksi, kun "siitä ei oo hyötyä". Voi voi, kovin on materialistisia tai tehokkuusajattelun aivopesemiä nää oppilaat...

Jonkun verran tuntuu, että saa lypsää noita tietoja...Lisäkysymysten tekeminen on yllättävän hankalaa. Hiukan jälleen kertailun makua eli pari kysymystä tais tulla pariin kertaan. C kyl varmaan vastas ihan vilpittömästi, mut asioiden analyttinen pohdiskelu ei oo varmaan kaikista helpointa 7.-luokkalaiselle. (9.4.-96, 7.-luokkalainen tyttö)

No nii, ensimmäinen sankari, joka ei ilmesty paikalle. Vähän aikaa aulaa palloiltuani menin kansliaan selvittämään, missä D:llä on tunti. Sehän selvis ja parin ovenkoputtelun jälkeen oikea luokka löytyikin.

D ei tuntunut salailevan mitään vastauksissaa, oli reipas. "Mä oon kyllä ihan sekasin", tais D todeta parikin kertaa, kun se oli jotenkin ihan pihalla ja oli unohtanut siis koko haastattelun. (9.4.-96, 8.-luokkalainen poika)

Tykkää pannunsoitosta oikeastaan varatuksesta. Musta vaan tuntui itsestä, että mulla ote vähän herpaantui tässä juttutuokiassa. Täällä on raskas ilma ja alkaa mennä jo haastateltavat sekaisin. Vaatii aikamoista keskittymistä tää haastattelutouhu! No, nyt autolla kohti Lohjaa. Tällä K:lla oli muistaakseni kovasti intoa oppia soittaaan pianoa. Jäi vaan sellanen olo, että jos tällaisia tyyppjejä on, niin miksei ne saa sit opiskella sitä koulussa?? (10.4.-96, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

1.3.1.4 Muut haastattelut

Haastattelin tutkimustani varten Ari Viitasta kaksi kertaa (29.2. ja 10.6.-96) ja käytin aineistona myös epävirallisempia keskustelujamme Karjaalla ja puhelimitse. Proseminaarityötäni varten teke-

mäni Arin haastattelut 4.1. ja 28.2.-95 ovat myös osa tätä tutkimusta. Yksi osio aineistosta syntyi siten, että olin miettinyt Arille teema-alueita hänen musiikkikasvatusfilosofiastaan. Ari pohti näitä asioita kotonaan ja lähetti kasetille 6.2.-96 nauhoittamansa "vastauksensa" minulle. Purettuani tämän nauhan oli minun paljon helpompi tehdä lisäkysymyksiä epäselviksi jääneissä asioissa. Haastattelut ja muut juttutuokiomme toteutimme yleensä Arin hyppytunneilla musiikinluokassa. Koska Arilla oli paljon tunteja ja muutenkin monta rautaa tulella ja paljon asioita myös välituntisin hoidettavana, oli rauhallisen ajan löytäminen välillä vaikeaa. Viimeisen haastattelun teinkin vasta kesäloman koitettua 10.6.-96.

Muita haastateltaviani olivat Karjaan suomalaisella ala-asteella työskentelevä, pannuja syksystä 1994 musiikinopetuksessa käyttänyt luokanopettaja Antti Jyrkkänen 27.2.-96, Karjaan suomalaisen yläasteen rehtori Toivo Kukkonen 28.2.-96, Karjaan lukion rehtori Eija Gustafsson 1.3.-96, Kirkkonummen Kirkkoharjun koulun musiikin lehtori Satu Jämsä 8.6.-96, joka aloitti pannujen käytön koulussaan syksyllä 1995, sekä sveitsiläinen pannunrakentaja Werner Egger 10.4.-96.

Niin Arin kuin muidenkin haastattelut toteutin teemahaastatteluina. Osassa haastatteluja teema-alueisiin sisältyi varsin yksityiskohtaisiakin etukäteen mietittyjä alueita (ks. liitteet 3 ja 4), mutta itse haastattelutilanteessa käsittelyjärjestys ja sanamuoto riippuivat aina tilanteesta. Haastattelut sovin puhelimitse tai tapaamisen yhteydessä. Eggerin haastattelua en osannut ennakoida, mutta onnekseni hän oli juuri vierailulla Karjaalla kolmannen kenttätöyöjaksoni aikaan, ja sain häneltä tietoja Sveitsin steel pan-tilanteesta. Kaikista haastatteluista tein haastattelumuistiinpanot. Haastattelut purin nauhalta teema-alueittain, en sanatarkasti joka kohtaa.

1.3.1.5 Muu materiaali

Tutkimukseni muu materiaali koostuu kenttätöyöjaksoilla ottamistani valokuvista ja noin kahden tunnin mittaisesta videonauhasta. Kuvia tai nauhaa en ole systemaattisesti analysoinut, vaan ne ovat olleet lähinnä muistinvirkistämistä varten. Valokuvia olen käyttänyt tämän tutkimuksen havainnollistamiseksi. Kysyin Viitaselta luvat kuvaamiseen ja videointiin: häntä valokuvaus ja videointi eivät tuntuneet mitenkään häiritsevän. Oppilaatkaan eivät suuremmin tuntuneet kiusaantuvan salamavalosta tai videokamerasta. Osan kuvista ja videosta kuvasin luokan nurkassa olevasta valotornista (ks.

s.16), joka olikin oiva aitiopaikka seurata tunnin etenemistä. Ainoa huono puoli oli se, että oppilaiden ja Arin puhe eivät sinne aina kunnolla kuuluneet.

Muu kenttätöyöa materiaali, jota olen käyttänyt tutkimuksessani, koostuu Karjaan suomalaisen yläasteen ja lukion vuosikertomuksista vuodesta 1988-89 vuoteen 1995-96, koulujen omista opetus-suunnitelmista sekä Viitasen tekemistä musiikin opetussuunnitelmista. Perehdyin myös sanomalehti Länsi-Uusimaan Ari Viitasesta ja steel paneista kertoviin artikkeleihin vuosilta 1990-96.

1.3.2 Metodikirjallisuus

Steel panejä, niiden historiaa ja Trinidadia koskevaan kirjallisuuteen tutustuin jo proseminarityötä tehdessäni talvella 1994-95. Tätä tutkimusta varten aloin kartoittaa kirjallisuutta syksyllä 1995. Steel paneista ei juurikaan kirjallisuutta ole, mutta tapaustutkimuksesta, etnografiasta ja laadullisesta tutkimuksesta yleensäkin lähteitä on saatavilla runsaasti. Kirjoihin ja artikkeleihin perehdyin syksyllä 1995 ja keväällä 1996. Kirjoittaessani tutkimustani syksystä 1996 alkutalveen 1997 jäi kirjallisuuteen perehtyminen vähemmälle. Koska tutkimuksen aikana näkemykset tutkimuksesta muuttuvat, aiheet tarkentuvat ja tapahtuu ongelmien rajaamista, ei etukäteen päätetty viitekehys välttämättä olisi pitänyt paikkaansa.

1.3.3 Aineiston analysointi

Aineiston, sekä kirjallisuuden että kenttätöyöaineiston, analysointi alkoi jo oikeastaan heti ensimmäistä Viitasen tuntia seurattessani. Kenttämuistiinpanoni sisältävät alustavia tulkintojani asioista ja teemojen kehittelyä. Prosessi on ollut käynnissä koko tutkimuksen etenemisen ajan, ja lopulliset ratkaisut kirjastuneet vasta kirjoitusvaiheessa.

Havainninnista koostuneet, puhtaaksikirjoitetut kenttämuistiinpanot käsittelin siten, että luin niitä useaan otteeseen läpi. Kun tietyt teemat nousivat esiin kautta aineiston, aloin tehdä merkintöjä marginaaleihin. Sen jälkeen koostin nämä teemoittaiset alueet omaksi tiedostokseen.

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset koodasin itse siten, että jaottelin oppilaiden vastaukset sisällönanalyysin periaattein eri luokkiin ja merkitsin luokan numeron kussakin kohdassa lomakkeisiin. Aineiston tallennus tietokoneelle tapahtui Jyväskylän yliopiston ATK-keskuksessa toukokuun lopussa 1996. Tulosten havainnollistamiseksi muokkasin osasta taulukkolaskentaohjelmalla pylväskuvioita.

Teemahaastattelulla lähestytty kokonaisuus pirstoutuu käsittelyvaiheessa. Jos halutaan tehdä päätelmiä useista teema-alueista samanaikaisesti tai joidenkin teema-alueiden yhteistuloksen pohjalta, on myös jokaisen haastateltavan kokonaistuotos saatava jotenkin säilytettyä käsittelyvaiheessa.

(Hirsjärvi - Hurme 1988, 112.)

Haastatteluaineiston käsittelyssä sisällönanalyysi voi olla joko kvalitatiivista tai kvantitatiivista. Kummassakin tapauksessa sitä ohjaavat jo suunnitteluvaiheessa keskeisiksi havaitut käsitteet, alustavasti asetetut hypoteesit sekä teemahaastattelun aikana syntyneet hypoteesit. Tältä pohjalta valitaan muuttujat. Kvalitatiivisessa tarkastelussa muuttujan luokat voivat olla epätarkempia rajoiltaan. Tarkasteluyksikkö voi olla teemahaastattelussa esimerkiksi yksittäiset sanat tai teemat. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 115.)

Muuttujia muodostettaessa tulisi pystyä tekemään oikeutta haastateltavien elämysmaailmalle, jotta löydettäisiin todella aineiston keskeiset seikat tarkasteltaviksi. Muuttujia muodostaessaan tutkijan olisi löydettävä vastauksista olennaiset ja yhdistävät piirteet. Jos tapauksia on vain muutama, voidaan päätelmiä tehdä vapaamuotoisemmin, käsitellä aineisto "tapauskohtaisemmin" ilman tilasto-operaatioita. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 117-118, 121, 125.)

Nauhoitettujen haastattelujen käsittelemisessä voi olla kaksi tapaa: joko puretaan aineisto tekstiksi koko dialogista tai valikoiden teema-alueittain, tai tehdään päätelmiä tai muuttujien koodaamista suoraan nauhoista ilman tekstiksi kirjoittamista (Hirsjärvi - Hurme 1988, 109). Tässä tutkimuksessa haastattelut purettiin teema-alueittain siten, että kaikkien vastaajien samaa aluetta käsittelevät vastaukset koottiin yhteen. Ensiksi kuitenkin purettiin jokainen haastattelu erikseen, ja ne myös säilytettiin alkuperäisessä muodossaan teema-alueittaisen koostamisen jälkeen.

1.4 Validiteetti ja reliabiliteetti

Sisäinen validiteetti tarkoittaa sitä, kuinka tutkimustulokset vastaavat todellisuutta ja osallistujien näkemyksiä ja määritelmiä tutkijan tutkimasta tilanteesta. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu osana todellisuuden holistisuus, moniulotteisuus ja muuttuvuus. Todellisuus ei ole muuttumaton, objektiivinen ilmiö, jonka voi paljastaa, havainnoida ja mitata. Tapaustutkimuksessa onkin tärkeää ymmärtää asianosaisten näkökulmia, paljastaa ihmiskäytöksen monimuotoisuus ja esittää tapahtumista holistinen tulkinta. (Merriam 1988, 166-168; Syrjälä - Numminen 1988, 136.)

Sisäisen validiteetin varmistamiseksi tutkija voi käyttää triangulaatiota eli käyttää useita tutkijoita, monia tietolähteitä ja useita metodeja. Tutkija voi myös viedä aineistoaan ja tulkintojaan takaisin ihmisille, joilta hän aineiston keräsi, ja kysyä tulosten uskottavuudesta. Pitkäaikainen havainnointi kohteessa lisää validiteettia. Tutkija voi myös pyytää kollegojaan kommentoimaan löytöjään. Hän voi käyttää osanottajia koko tutkimusprosessin aikana. Hänen tulee myös selvittää oletuksensa, maailmankuvansa ja teoreettiset lähtökohtansa tutkimuksen alussa. Tutkimuksen uskottavuutta voi lisätä myös miettimällä vaihtoehtoisia ilmiötä koskevia selityksiä sekä tarkastelemalla negatiivisia tapauksia. (Merriam 1988, 169-170; Syrjälä - Numminen 1988, 140).

Olen pyrkinyt varmistamaan sisäisen validiteetin triangulaation avulla siten, että keräsin aineistoa monin erin tavoin: havainnoiden, haastatellen, kyselylomakkeilla, valokuvaten sekä koulun vuosikertomuksiin, sanomalehti- ja aikakauslehtiartikkeleihin tutustumalla. Tutkijoita ei ole itseni lisäksi ollut muita, mutta olen asia- ja muiden virheiden välttämiseksi luetuttanut osuuksia tekstistäni Ari Viitasella, Antti Jyrkkäsellä ja Satu Jämsällä. Myös työni ohjaaja, FT Erkki Pekkilä on lukenut ja kommentoinut työtäni ennen sen lopullista muotoa. Tutkimukseni luotettavuutta olen pyrkinyt lisäämään ottamalla haastateltaviksi myös pannuihin negatiivisesti suhtautuvia oppilaita.

Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, miten tutkimustulokset ovat yleistettävissä muihin tilanteisiin. Tapaustutkimuksessa ulkoista validiteettia on pidetty ongelmallisena asiana, sillä tutkija valitsee tapaustutkimuksen saadakseen yksittäistapauksesta syvällistä tietoa, eikä saadakaan yleistietoa monesta tapauksesta. Ulkoisen validiteetin tarkasteluun sopii tapaustutkimuksessa erityisen hyvin lukija- tai käyttäjäyleistettävyys. Se tarkoittaa sitä, että tutkimustulosten lukija päättää, soveltuvatko tulokset hänen omaan tilanteeseensa. (Merriam 1988, 173, 176-177.)

Jos tutkija ei tavoita tutkittavan ilmiön olennaisia piirteitä tai ei pysty johtamaan teoriasta keskeisiä käsitteitä, on tutkimuksen **käsitevalidius** huono. Tämä näkyy pääkategorioiden ja ongel-

manasettelujen heikkoutena ja haastattelurungon huonona suunnitteluna. Parhaiten käsitevalidius tataan tutustumalla haastateltavaan ryhmään, käsitejärjestelmään ja kielenkäyttöön sekä perehtymällä huolellisesti aikaisempiin tutkimuksiin ja alueen käsitteistöön. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 129.)

Jos teemaluetteloa ja -alueita koskevia alustavia kysymyksiä laadittaessa epäonnistutaan, on teemahaastattelun **sisältövalidius** huono. Silloin ei tavoiteta haluttuja merkityksiä. Sisältövalidius taataan varautumalla tarpeeksi useaan kysymykseen ja riittäviin lisäkysymyksiin. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 129.)

Käsitevaliditeetin pyrin takaamaan koekyselyllä, havainnoinnilla ja Ari Viitasen toimintaan perehtymällä. Sisältövaliditeetin pyrin varmistamaan miettimällä tarpeeksi kysymyksiä havainnoinnin ja omien ajatusteni herättämien kysymysten pohjalta.

Reliabiliteetti tarkoittaa, missä määrin tutkijan löydökset ovat toistettavissa eli jos joku toinen toistaisi tutkimuksen, saisiko hän samat tulokset. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan ja esittää tulkintoja tapahtumille. Koska ei ole olemassa vain yhtä selitystä, ei voida myöskään määritellä yhtä ainoaa kiintopistettä, jonka mukaan joku muu voisi toistaa toimenpiteet ja todeta reliabiliteettia. Niinpä laadullisessa tapaustutkimuksessa on mahdotonta saavuttaa reliabiliteettia sanan perinteisessä merkityksessä. Lincoln ja Guba ehdottavatkin (Merriam 1988, 172) laadullisen tutkimuksen tuloksista puhuttaessa termeiksi luotettavuutta ja johdonmukaisuutta (dependability ja consistency). Tällöin tutkija toivoo ulkopuolisten olevan samaa mieltä, että kerättyjen tietojen perusteella tulokset ovat järkeviä eli ovat johdonmukaisia ja luotettavia. Tämän voi varmistaa triangulaatiolla sekä selittämällä tutkimuksen lähtökohdat ja toteutuksen aineistonkeruusta luokitusten muodostamiseen mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti. (Merriam 1988, 170-172.)

Reliabiliteettia ei tässä tutkimuksessa sen perinteisessä merkityksessä voida saavuttaa, sillä joku muu tekisi omalla tavallaan havaintoja ja haastatteluja ja tulkitsisi sitten steel panien käyttöä koulussa omista lähtökohdistaan. Luotettavuutta ja johdonmukaisuutta olen pyrkinyt lisäämään triangulaatiolla sekä kertomalla yksityiskohtaisesti tutkimuksen toteutuksen.

Haastatteluun liittyen on Phillips (Jyrinki 1976, 129-131) todennut luotettavuutta heikentäväksi sen, että vastaajalla on pyrkimys antaa sellaisia vastauksia kuin hän olettaa haastattelijan haluavan ja jotka hän kokee sosiaalisesti hyväksyttäväksi. Galtung (Jyrinki 1976, 129-131) näkee ongelmana ilmausten ja ajatusten välisen eron: miten paljon voi päätellä ajatuksista sen perusteella, mitä henkilö sanoo? Kuinka paljon henkilön ilmaukset ennustavat hänen käyttäytymistään? Näyttää siltä, että mitä deskriptiivisempi ja/tai spesifimpi ja/tai ajallisesti läheisempi mitattava asia on, sitä luotettavampaa verbaalia tietoa siitä saadaan. (Jyrinki 1976, 129-131.)

Haastattelijoista johtuvia virheitä tulee sitä enemmän, mitä enemmän haastatteliijoita on.

Haastateltavien valinnassa on mietittävä, mikä ryhmä parhaiten vastaa tutkimuksen ongelmanasettelua. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 129-130.)

Luotettavuus voi kärsiä myös, kun siirretään haastattelun sisältöä nauhoista kortteihin tai lomakkeisiin. Sitä voidaan parantaa tarpeeksi tarkoin ohjein. Muuttujien muodostusvaiheessa on jälleen käsite- ja sisältövalidiuteen liittyviä ongelmia. Luotettavuus riippuu siitä, miten hyvin tutkija pystyy muodostamaan teoreettista viitekehystä vastaavia muuttujia ja miten hyvin tutkija on tavoittanut haastateltavien maailmankuvan keskeisiä kategorioita. Muuttujien ja niiden luokkien tulisi vastata mahdollisimman hyvin todellisuutta. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 130.)

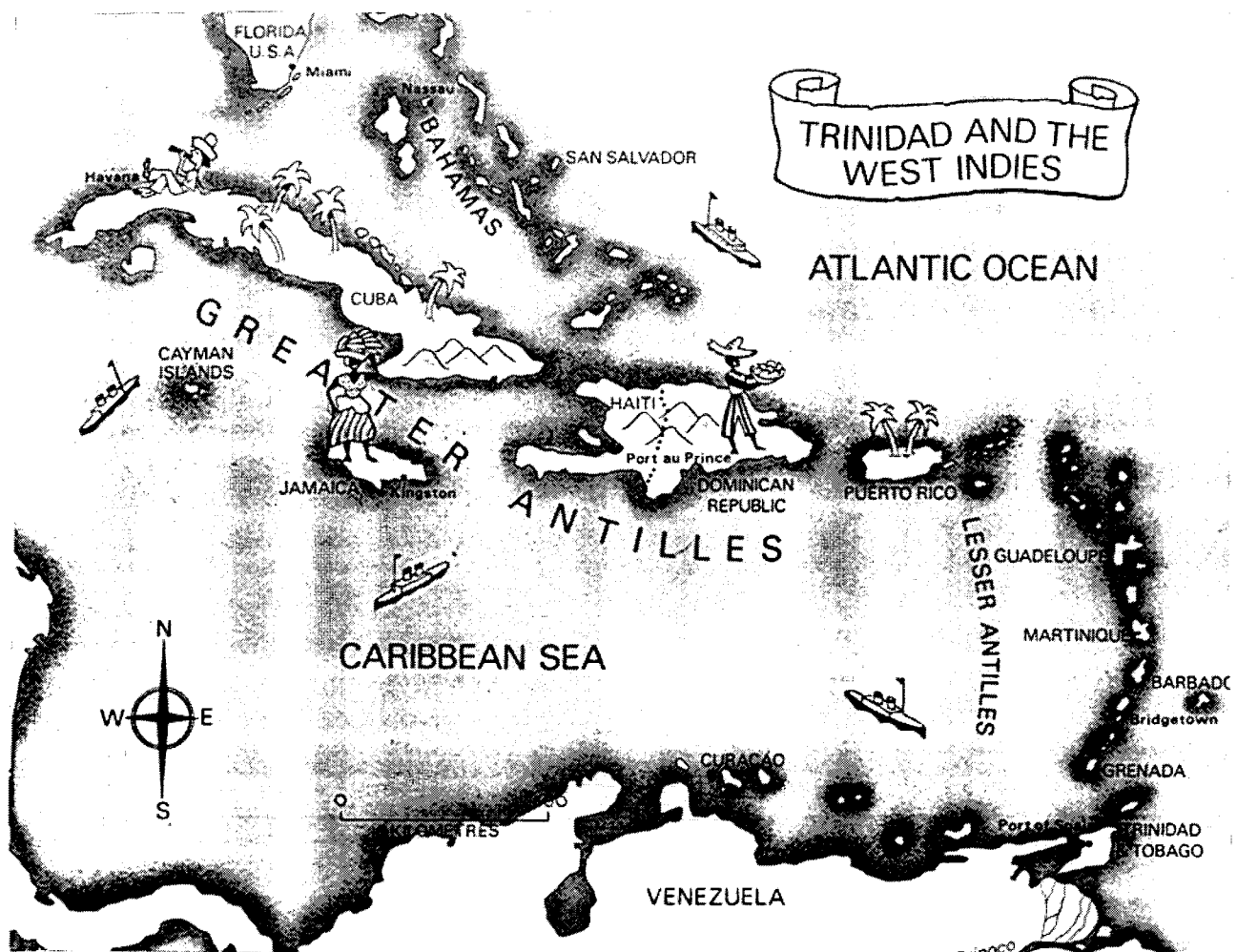
Tutkijan tekemät johtopäätökset saattavat olla virheellisiä: on käytetty vääriä esimerkkejä tai jätetty huomiotta ilmiön negatiivista tietoa. Tilastoanalyysiinkin voi sisältyä virheitä. Mekanistista luotettavuutta ei pitäisi kuitenkaan liikaa korostaa teemahaastattelun luonteen vuoksi. Myös tutkijan kokemuksiinsa perustuva käsitys tulosten ja todellisuuden vastaavuudesta on luotettava mittari luotettavuudelle. (Hirsjärvi - Hurme 1988, 130.)

1.5 Steel panien historia

1.5.1 Trinidad ja Tobago

Trinidad ja Tobago - niminen valtio käsittää kaksi saarta, Trinidadin ja Tobagon, Venezuelan koillisrannikon tuntumassa. Saaret kuuluvat Länsi-Intian saaristoon ja ovat eteläisimmät Karibian saarista. Trinidad on saarista suurempi, noin 80 km pitkä ja 50 km leveä. Tobagolla pituutta on noin 40 km ja leveyttä vain 10 km. Asukkaita maassa on noin 1 195 000, joista pääkaupungissa Port of Spainissa Trinidadin saarella asuu noin 100 000. Tobagossa asukkaita on noin 47 000. Maan virallinen kieli on englanti, espanjaa ja ranskaa puhutaan siellä täällä. Väestö koostuu lukuisista eri ryhmistä: noin 35-40 prosenttia on afrikkalaista alkuperää, saman verran on intialaisperäistä väestöä, noin 15 prosenttia sekoittuneita rotuja, viitisen prosenttia on eurooppalaisia ja saman verran kiinalaisia. (Malm 1981, 125; Box - Cameron 1991, 510.)

Kristoffer Kolumbus löysi Trinidadin vuonna 1498. Saarella asui tuolloin ainakin seitsemän intiaaniheimoa, jotka sairaudet ja orjuus verottivat pikkuhiljaa sukupuuttoon. Saari täyttyi sokeri-

KUVA 3 Kartta Karibianmeren alueesta (Bartholomew 1987, 5)

plantaaseista, joilla työskentelivät Länsi-Afrikasta tuodut orjat. 1700-luvun lopulla Ranskan vallankumouksen ja Ranskan siirtomaiden rauhattomuuksien takia saapui saarille ranskankielisiä siirtolaisia. Vuonna 1797 britit ottivat Trinidadin siirtomaakseen. Orjuus lakkautettiin 1834, jonka jälkeen työvoimapulaa paikkaamaan saapui runsaasti siirtotyöläisiä muista brittisiirtomaista, lähinnä Intiasta. Myös vapautettuja orjia muutti maahan. Trinidad ja siihen 1888 liitetty Tobago olivat brittihallinnassa vuoteen 1962, jolloin saarista tuli itsenäinen valtio nimeltä Trinidad ja Tobago. (Malm 1981, 126 - 128; Box - Cameron 1991, 510 - 513.)

Trinidadin musiikkikulttuuriin kuuluu monia täysin erilaisia musiikkiperinteitä. Musiikin alkuperän mukaan voidaan musiikkimuotoja jakaa seuraavasti: afrikkalainen, eurooppalainen, intialainen, afro-eurooppalainen sekä afro-intialainen musiikki. Afro-eurooppalaisen musiikin eräs alalaji on afro-karibialainen musiikki, johon ei sisälly mikään tietty eurooppalainen musiikkimuoto, vaan josta voidaan jäljittää yleisellä tasolla eurooppalainen vaikutus. (Malm 1981, 129.)

Tämän tutkimuksen kannalta Trinidadin musiikkikulttuureista on syytä käsitellä vain kahta afro-karibialaista musiikkimuotoa, kalypsoa ja karnevaalimusiikkia, joihin molempiin steel pan liittyy.

Kalypson juuret ovat afrikkalaisissa ja eurooppalaisissa kertovissa ja satiirisissa laulutraditioissa. Orjat eivät saaneet laulaa afrikkalaisilla kielillä, joten he kommentoivat kiistanalaisia asioita laulamalla kreoliranskaksi ja myöhemmin englanniksi käyttäen afrikkalaisia symboleja ja kaksoismerkityksiä. 1800-luvulla tämän perinteen pohjalta syntyneisiin lauluihin kuului satiiria, loukkauksia tai ajankohtaisia asioita sisältävä *bel air*, sekä laulut, joita kutsuttiin nimillä *cariso*, *caliso* tai *kaiso*. Näistä nimityksistä kehittyi vuoden 1900 tienoilla sana *kalypso*. 20 vuodessa kalypson tyypilliset piirteet vakiintuivat: komealta kalskahtavin nimin varustetut laulajat (Attila the Hun, the Roaring Lion) kommentoivat lauluissaan humoristisesti ajankohtaisia asioita. Järjestettiin myös kalypso-kilpailuja. Parhaissa laulajissa yhdistyy terävä kuvakieli, rytmi, nokkeluus sekä yhteiskunnallis-poliittinen näkemys höystettynä vainulla liioitteluihin ja loukkauksiin. Ajankohtaiset tekstit ja paikallisväri vaikuttivatkin siihen, ettei kalypsosta tullut kansainvälisesti kuin ohimenevä muoti-ilmiö 1950-luvulla. (Malm 1981, 147-148; Manuel 1988, 79-80; Lahtinen - Lahtinen 1978, 53; Sweeney 1991, 187.)

Kalypsoyhtyeisiin lisättiin 1920-luvulta alkaen New Orleansin jazzista lainattuja soittimia, muun muassa klarinetti ja käyrätorvi. Kalypsoa soittivat torvisoittokunnat ja steelbandit. Amerikkalainen popmusiikki vaikutti muutenkin kalypsoon. Tämän päivän kalypso on edelleen säkeistömuotoista säkeistön ja kertosäkeen vuorottelua, rytmiltään nelijakoista, valtaosin duurissa, harmonialtaan yksinkertaista ja melodialtaan diatonista. 1970-luvun puolivälissä yhtyeisiin lisättiin sähkökitara, basso ja myöhemmin syntetisaattori, ja vuoden 1977 tienoilla alettiin puhua *socasta*, soul of calypsosta. Soca yhdistää soul- ja reggae-rytmejä kalypsoon. Se on energistä, disco-sävytteistä, synkopoitua tanssimusiikkia. (Sweeney 1991, 187-188; Manuel 1988, 82; Wallis - Malm 1984, 308.)

Vuoden tärkein tapahtuma Trinidadissa on karnevaali, joka pidetään kahtena päivänä (laskiaistiistaina ja sitä edeltävänä päivänä) ennen tuhkakeskiviikkoa, joka aloittaa paastonajan. Karnevaalin juuret ovat osittain katolisissa eurooppalaisissa karnevaalitraditioissa, osittain mustien länsi-afrikkalaisten orjien tansseissa, joissa tanssijat olivat naamioituneet sekä osittain orjuuden loppumisen juhlinnassa vuodesta 1834 eteenpäin. Vähitellen orjuuden loppumisen juhlinta lopetettiin ja kaikki juhlat keskittyivät päiviin ennen paastonalkua. Vuonna 1883 viranomaiset kielsivät rumpujen käytön paraateissa. Niinpä keksittiin käyttää erimittaisia ja -paksuisia bambunkappaleita rytmisoittimina. Nämä tamboo bamboo-soittimet katosivat 1930-luvun alkupuolella, kun karnevaaliyhtyeissä yleistyi yhä enemmän teräsesineiden käyttö rytmisoittimina. Musiikilla ja värikkäillä puvuilla on tärkeä osa karnevaalissa. Kilpailuja käydään parhaan steelbandin ja kalypsolaulajan tittelistä. Karsintakilpailuja käydään karnevaalia edeltävinä viikkoina. Steelbandien parhaat kilpailevat Panorama-kilpailussa, joka alkoi vuonna 1963. Nykyään Trinidadissa on noin 250 steelbandiä. Yhdessä steelbandissä voi olla

jopa sata soittajaa. (Box - Cameron 1991, 516; Malm 1981, 155-158; Jordens folk 1983, 32-33; Maxime s.a., 3; Sweeney 1991, 190-191, Kronman 1992, 12.)

1.5.2 Steelband

1930-luvulla tamboo bamboo-yhtyeisiin ilmestyivät esimerkiksi peltiset keksirasiat ja teräskattilat rytm-instrumenteiksi. Näistä sai alkunsa steelband. Vuosiin 1938-39 mennessä yhtyeet olivat siirtyneet käyttämään pelkästään teräksisiä soittimia. 1942-45 karnevaali kiellettiin sodan takia, mikä mahdollisti akustiset kokeilut "steel drumilla", teräsrummulla. Varhaiset steel drumit tehtiin maalipurkeista tai keksilaatikoista. Sodan aikana öljyteollisuus kasvoi Trinidadissa ja tuotti Yhdysvaltain laivastotukikohdan tavoin paljon rautaromua kokeilumateriaaliksi. Keksittiin, että erikokoiset kohoumat metallipinnalla tuottavat erikorkuisia ääniä. Jotkut alkoivat virittää purkkeja ja soittaa niillä melodioita. (Malm 1981, 159; Kronman 1992, 10-11.)

Sodan aikana öljytynnyrin puolikkaita käytettiin roskapönttöinä Trinidadissa. Nämä roskapöntöt korvasivat keksirasiat steel panien materiaalina. Sodan aikana steel panien tekotapa vakiintui ja soittimet jaettiin neljään eri ryhmään. Sodan loppuessa 1945 esiintyivät ensimmäiset oikeat steelbandit, joissa oli pelkästään steel paneja. Vuonna 1948 250 litran öljytynnyri syrjäytti pienemmät purkit ja rasiat materiaalina. Pannujen valmistajat oppivat sijoittamaan äänet tynnyrin pinnalle siten, että dissonanssit yhä enemmän katosivat. Nykyään käytetään 208 litran tynnyriä, jonka halkaisija on 59,5 cm ja korkeus 88,3 cm. Steel panin kehittäminen jatkuu edelleen: parannuksia ja uusia tekotapoja testataan. Nuottien sijoittelu eri steel paneissa on edelleen standardoimatta. (Malm 1981, 160; Kronman 1992, 10-11, 15.)

Pannuja soitetaan erikokoisilla kumipäisillä puukapuloilla. Pannujen lisäksi steelbandissa on vain rytmisektio, johon kuuluu tavallinen rumpusetti, kumipäisillä kapuloilla soitettava conga-pari sekä useita iron-instrumentteja eli metallitikulla soitettavia auton jarrurumpuja. Muita mahdollisia soittimia ovat lehmänkellot, timbales, maracassit, tamburiini ja scratcher eli nypyille hakattu metallilieriö, jota raaputetaan metallitikulla. Trinidadissa lyömäsoitinsektiota kutsutaan engine roomiksi, konehuoneeksi. "Trinidadilaisissa steelbandeissa rummut fillailevat ja ja heittävät aksentteja, muut perkussiot jyskyttävät kuin kone", luonnehtii Ari Viitanen. Steelbandien ohjelmistoon kuuluu nykyään

paitsi kalypsoa ja socaa, myös länsimaista taidemusiikkia sekä rock- ja pophittejä. (Kronman 1992, 12-13; Malm 1981, 165; A. Viitanen henkilökohtainen tiedonanto 16.10.1994 ja 10.1.1996.)

1.6 Steel panit Sveitsissä, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa

Steel pan on Sveitsissä varsin tunnettu soitin. Soitin saapui maahan ilmeisesti 1970-luvun puolivälissä trinidadilaisiirtolaisten mukana. Sveitsissä asuvissa trinidadilaisissa ei ole virittäjiä, vaan he johtavat yhtyeitä ja tekevät sovituksia. Sveitsissä on arvioilta 110-150 steelbandiä, mutta soittajia niissä on vain 6-30 - yleisimmin noin 15 henkeä. Suurin osa yhtyeistä toimii saksankielisellä alueella Bernin lähistöllä. (W. Egger, henkilökohtainen tiedonanto 10.4.1996. Kaikki Sveitsiä koskevat tiedot perustuvat, ellei muuta mainita, Eggerin (s. 1976) haastatteluun.)

Pannuja soitetaan nykyään varsin paljon Bernin ympäristön kouluissa, yhteensä ehkä 12-15 koulussa, koska pannunrakentaja Felix Rohner Pan-Art-yhtiöineen vaikuttaa Bernissä. Lotmar arvioikin (1987, 143) pannujen yhdeksi käyttöalueeksi musiikkikasvatuksen. Hänestä pannun etuja on se, että sitä voidaan alusta alkaen soittaa ryhmässä, jolloin oppilaat oppivat basso-, säestys- ja melodia-äänten tehtävät ja kokevat itsensä ryhmän jäsenenä.

Monia steelbandejä Sveitsissä johtaa amatööri. Koulutettuja johtajia, musiikinopettajia tai vastaavia, on vain muutamilla yhtyeillä. Usein puutteellinen koulutus johtaa Werner Eggerin mukaan musiikillisesti ja soitannollisesti sotkuiseen lopputulokseen. Egger ei juuri arvosta sveitsiläissteelbandien ohjelmistoa, joissa usein on Island in the sun- tai Guantanamera-tyyppisiä kappaleita.

"Bändit eivät ole kovin luovia. Täytyy muistaa kuitenkin se, että osa sveitsiläisistä steelbandiestä keikkailee, mutta suurin osa toimii kuten urheiluseura tai korttiseura; ystäväpiiri, joka tekee jotakin yhdessä. Harjoitellaan vain kerran viikossa, ja sosiaalinen puoli on paljon tärkeämpi. Monissa bändeissä on paljon 35-55-vuotiaita, eikä paljon nuoria. Soittaminen on viihdykettä. Siksi, vaikka Sveitsissä on paljon steelbandejä, niitä ei näe missään."

Lotmar (1987, 142) on artikkelissaan samoilla linjoilla kuin Egger. Sveitsiläissteelbandien keho taso juontaa juurensa amerikkalaisiin matkailu- ja levy-yhtiöihin, jotka palkkasivat säyseää ja rauhallista kitsch-musiikkia soittavia pieniä pannuyhtyeitä antamaan kuvaa karibialaisesta lomaparatiisista. Sveitsiläissteelbandit soittavat yhdentekeviä, useimmiten harrastelijamaisesti sovitettuja tuttuja lauluja. Niiden soitosta puuttuu trinidadilaisyhtyeiden intohimo, elävyys, hurmiollisuus ja hyökkävyys. (Lotmar 1987, 142.)

Sveitsissä pidetään useita pannufestivaaleja. Suurin on Zugissa Keski-Sveitsissä joka toinen vuosi järjestettävä festivaali, joka 1996 järjestetään toista kertaa, nyt 35 steelbandin voimin. Pienempiä festivaaleja on useampia. Kouluissa pannujen käytössä on ilmennyt Eggerin mielestä ongelmia.

"On sääli nähdä, miten pannuja kohdellaan kouluissa tai pikemminkin koulun taholta. Pannuja opettavat opettajat ovat mukavia, mutta otetaan vaikkapa matematiikan opettaja tai vahtimestari: he jupisevat ja valittavat pahuksen tynnyreistä, jotka sotkevat lattian jne. Tietenkään pannut eivät kuulu kouluun: ne ovat likaisia ja inhottavia ja sen takia kivoja! Koulussa pitäisi olla siistiä ja nättiä, mutta pannu ei ole nätti ja siisti soitin. Se on kovääninen. Se on sen luonne. Sitä suren välillä, että tämän soittimen voima kätketään taustalle. Täällä Karjaalla niin ei ole, siksi pidänkin tästä koulusta niin paljon. Lisäksi rahapulassaan jotkut koulut Sveitsissä tekevät itse soittimia, jolloin - anteeksi vaan - laatu on huonoa. Ei siinä mitään vikaa ole, mutta lasten pitäisi saada soittaa hyvillä soittimilla, joita myös viritetään, kuten täällä."

Eggerin mielestä virittämisen laiminlyönti kertoo asenteesta: pannuja ei vielä arvosteta. Opettajat eivät myöskään tiedä, mitä soittaa oppilaiden kanssa. Kouluilla ei myöskään tunnu olevan rahaa hankkia pannuja. Yksi ongelma koulun jälkeen on, etteivät opettajat voi osoittaa pannunsoitosta kiinnostuneille harjoittelu- tai soittopaikkaa. Nykyään Sveitsissä vammaisten ja vanhusten parissa työskentelevät ovat alkaneet noteerata pannut terapiainstrumenttina. Hyviä kokemuksia on saatu esimerkiksi penta-panilla eli lattialla seisovalla djembe-rummun tapaan soitettavalla pannulla, jossa on pentatoninen asteikko.

Iso-Britanniaan on viime vuosina saapunut paljon siirtolaisia Länsi-Intian saaristosta, ja etenkin Lontoon alueella asuu nykyään monia eri kansallisuuksia. Trinidadilaisiirtolaisten mukana tulleet steel panit ovat maassa tuttuja. Eräessä Lontoon alueen pikkukaupungissa, Harrow'ssa, toteutettiin 1986-89 monikulttuurinen musiikkiprojekti. Tarkoituksena oli esitellä kuutta eri kulttuuria alaja yläasteen oppilaille, ja yksi osioista oli steel panit. Projekti painottui soittamiseen, mikä etenkin steel panien kohdalla oli mahdollista aitojen soitinten saatavuuden ansiosta. (Murphy 1991, 279, 281.)

Murphy näkee (1991, 282) pannujen etuna soittamisen oppimisen helppouden. Harrow'n projekti toteutettiin siten, että musiikkikulttuurit esiteltiin tavallisilla musiikintunneilla. Tunnit piti kunkin kulttuurin asiantuntija musiikinopettajan ja projektinjohtajan avustuksella. Steel pan-kappaleet opeteltiin ulkoa; osa oppilaista merkitsi kappaleet kirjaimina paperilapuille. Eräessä koulussa kolmen viikon pannukurssi oli osa laajempaa maailmanmusiikkikonaisuutta. (Murphy 1991, 282, 284-285.)

Yhdysvaltoihin steelbandit saapuivat 1970-luvun alkupuolella. Sen leviämistä musiikkikasvatukseen piiriin on hidastanut soitinten valmistuksen vaatima käsityö. Nykyään steelbandien suosio on kasvussa, mikä osittain johtuu monikulttuurisuuden korostamisesta kaikessa kasvatuksessa. Yh-

dysvalloissa on arviolta yli 300 4-50 hengen steelbandiä. Pannuja soitetaan ala-asteelta korkeakouluihin. North American Steel Band Association (NASBA) jakaa tietoa soittimesta ja tarjoaa apua steel bandiä perustaville opettajille. (Svaline 1995, 22-23.)

2 ARI VIITANEN - PANNUMIEHEN MUOTOKUVA

2.1 Tausta ja koulutus

Ari Viitanen (s. 1950) on kotoisin Lohjalta. Hän soitti kouluaiikanaan monenlaisissa Lohjan yhteislyseon yhtyeissä aloittaen 14-vuotiaana rautalankabändissä. Bändien ohjelmisto vaihteli rockista progressiiviseen popmusiikkiin ja iskelmiin. Jo silloin Ari Viitanen teki sovituksia yhtyeille etsien uusia sointivärejä. 15-16-vuotiaana hän aloitti kontrabasson soittamisen, lauloi jonkin aikaa kuorossa ja innostui sellonsoitosta. Hän suoritti myös Lohjan musiikkiopistossa hajanaisia opintoja. Suoritettuaan ylioppilastutkinnon vuonna 1969 hän kävi kauppaopiston ja jatkoi sen jälkeen Rauman opettajanvalmistuslaitokseen valmistuen teknisen käsityön opettajaksi vuonna 1977. Erikoistumisaineina hänellä oli kuvaamataito ja musiikki. (A. Viitanen, henkilökohtainen tiedonanto 4.1.1995. Kaikki Karjaan steelband-toimintaa koskevat tiedot perustuvat, ellei muuta mainita, Ari Viitaseen haastatteluihin (ks. lähteet) ja kenttämuistiinpanoihini.)

Ari Viitanen siirtyi valmistumisensa jälkeen vuonna 1977 Karjaan suomalaiselle yläasteelle teknisen käsityön opettajaksi ja johti samalla 1,5 vuotta työväenopiston kuoroa. Ensimmäisen työvuoden keväänä yläasteen musiikinopettaja Harri Larjosto muutti Helsinkiin, jolloin Viitaselta kysyttiin, ryhtyisikö hän opettamaan teknisen käsityön ohella myös musiikkia. Vastaus oli myönteinen. Viisi viime vuotta, lukuvuodesta 1992-93 lähtien, Ari Viitanen on opettanut pelkästään musiikkia. Hän on soittanut Karjaan Big Bandissä kitaraa ja bassoa sekä karjalaisen jazzhanuristi Totte Björklöfin sekstetissä sähkökitaraa. Björklöfiltä Viitanen kertoo oppineensa jazz-soinnutusta. Hän on myös aina harrastanut soitin- ja orkesterilaitteiden rakentamista.

2.2 Tutustuminen steel paneihin

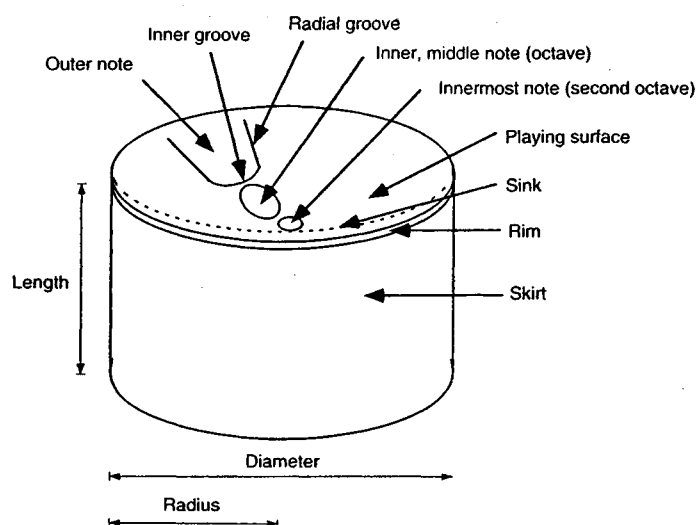
Ari Viitanen kuuli ensimmäisen kerran steelbandin soittoa vuonna 1985 Ruotsin Alingsåsissa, Karjaan kummikaupungissa, jossa hän oli bändeineen herättänyt kummastusta soittamalla itse-tekemillään pienoiskanteleilla reggaeta. Soittimina oli esimerkiksi akustisen kitaran kielin varustettu bassokannel sekä 7-kielisiä kanteleita. Tanskan Thårnbystä tulleen steelbandin soitto kuulosti Viitaseen mielestä "aivan uskomattomalta". Hän pyysikin bändin johtajaa lähettämään materiaalia steel paneista. Innostunut Viitanen nakutteli heti kotiin palattuaan maalipurkista steel panin ja saikin yhden oktaavin sävelet paikalleen. Steelband-asia hautautui, kun Tanskasta ei kuulunut mitään.

”Ennen kuin rupesin pannuihin, näin Tanskassa 80-luvun lopussa marimbabändin, joka oli itse tehnyt soittimensa leveistä puista, jolloin ääni kuului kauas. Suunnittelin, että tekis marimbabändin, mut siitä ei tullu mitään. Tuli nää pannut tilalle.”

Myöhemmin Ari Viitanen luki lehdestä, että Esa Tervala on tehnyt Suomessa pannuja vuodesta 1982 lähtien ja hänellä on ollut kuuden hengen steelband. Myös Jukka Siikavire oli samoihin aikoihin tutustunut steel paneihin ja onnistunut kai rakentamaankin soittimia. Vasta vuonna 1991 Viitanen sai Tervalalta kopioita Pete Seegerin kirjasta Steel drums - how to play them and make them (1964), jonka tiedot monelta osin olivat jo historiallisia.

Ensimmäiset kunnon steel panit syntyivät kesällä 1991 kesämökillä Itä-Suomessa. Toinen pannu vastasi jo soundiltaan 1960-luvun ihannetta. Vuonna 1992 Henrik Otto Donner, jolta Viitanen kertoo saaneensa hyviä vihjeitä muissakin yhteyksissä, ehdotti yhteydenottoa Tukholmaan, jossa toimi steelband. Viitanen kävikin tapaamassa Hot Pans-yhtyettä ja Ulf Kronmania, jonka kirjan Steel Pan Tuning hän osti. Tämä oli ratkaiseva käänne. Ari Viitanen oli myös edellissyksynä tilannut Trinidadista kolme pannua, jotka saapuivat Suomeen vuoden 1992 puolella oltuaan matkalla kahdeksan kuukautta. Kesällä 1992 Viitanen matkusti Tanskaan tapaamaan muusikko/steel pan-rakentaja/virittäjä Rudy Smithiä ja seurasi muutaman päivän ajan hänen työskentelyään pannujen parissa. Viitanen osti Smithiltä kolme pannua ja toi mukanaan myös itse Tanskassa aloittamansa pannun. Soittimia Ari Viitanen on valmistanut jatkuvasti Tanskan matkan jälkeen. Tällä hetkellä soitettavia pannuja on Karjaalla Viitaseen arvion mukaan toista sataa. Näistä osa on ostettu muualta, mutta suurimman osan on tehnyt Ari Viitanen itse.

2.3 Steel panin valmistaminen

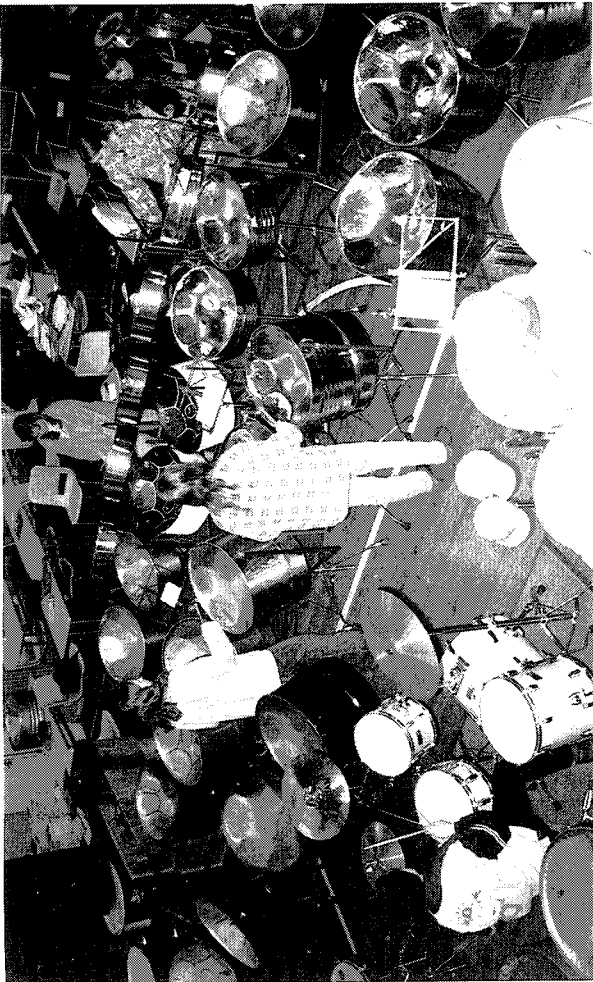

KUVA 4 Steel panin osat (Kronman 1992, 165)

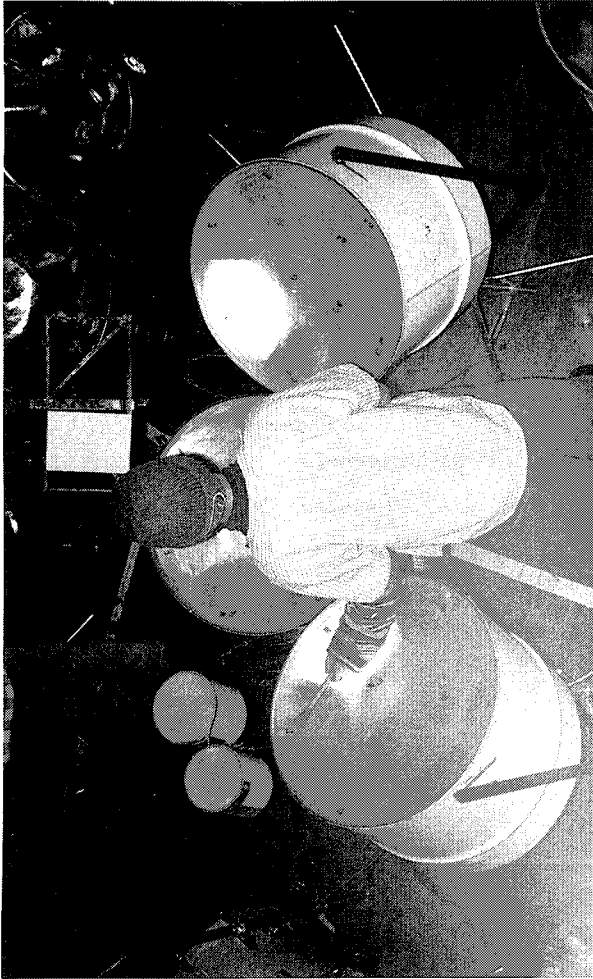
Steel panin valmistamisessa on monta eri työvaihetta. Valitun tynnyrin pinta hakataan kove-raksi eli upotetaan (*sinking*). Siihen merkitään äänten paikat ja hakataan niiden ympäristö alas, jolloin merkityt alueet nousevat koholle. *Grooving* tarkoittaa sävelalueiden erottamista toisis-taan hakkaamalla meistillä niiden ympäri pisteviiva. *Levelling* on soittopinnan muotoilu lopulli-seen muotoonsa. Tynnyri sahataan oikean mittaiseksi pannutyypin mukaan: sopraanopannut ovat lyhyempiä, bassopannut ovat kokonaisia tynnyreitä. Pannu poltetaan nuotiolla metallin jännitysten poistamiseksi. Sen jälkeen tehdään aikaavievä virittäminen, viimeistely ja reiät pan-nun metallilelineeseen ripustamista varten. Steel panit kiinnitetään telineisiin myös paraateissa. Yksittäisiä pannuja voi paraateissa kantaa myös olkapään yli menevillä nauhoilla. (Kronman 1992, 12, 14-15; Malm 1981, 159.)

Ari Viitasen musiikinluokassa telineiden korkeus on melko vakio, vaikka ne ovat sää-dettäviä. Viitasen mukaan oppilaat hakeutuvat saman pannun luokse, jonka korkeuteen he tot-tuvat, eivätkä säätele korkeutta. Steel Pan Loverseissa soittajat ovat hyvinkin tarkkoja telineen korkeudesta: osa soittaa nuoteista, jolloin sävelen on oltava samalla paikalla eikä viisi senttiä ylempänä. Nopeissa kappaleissa ei ole aikaa etsiä sävelten paikkoja.

Nykyajan steelbandin erityyppisten steel panien ambitus kattaa pianon äänialan. Kaik-kia pannutyyppejä soittaa yksi henkilö. Steel paneilla on sekä melodiset että harmoniset funk-

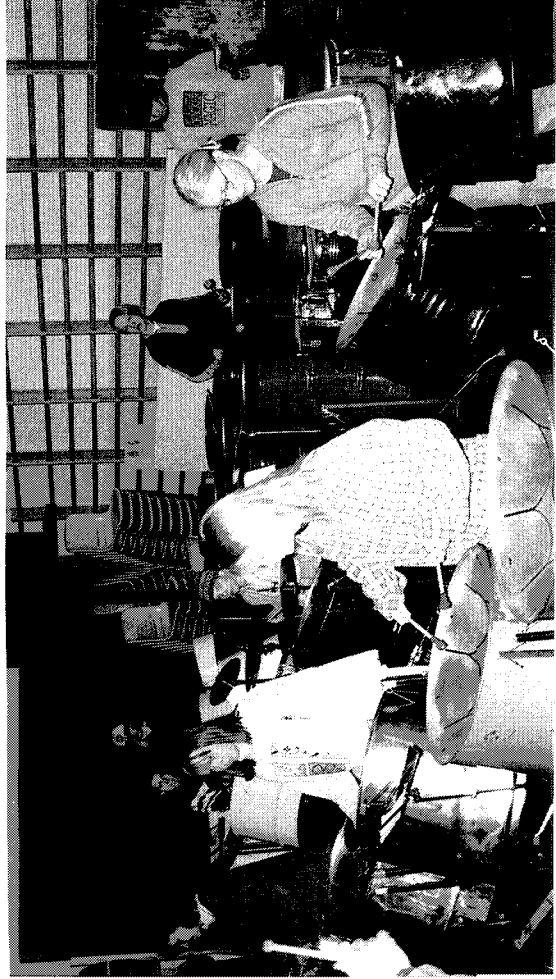
5. Karjaan suomalaisen yläasteen pannustoa valotornista kuvattuna

6. Oppilas soittaa kolmesta pannusta koostuvia selloja

7. Ari Viitanen käyttää kuulosuojaimia opettaessaan pannujensoittoa. Takana tenori, Viitanen kohdalla double secondsit ja etualalla kitarat

8. Kolme etummaista tyttöä soittavat kitaroita, takavasenmalla kaksi sellistä, rumpujen takana six bass ja sen vieressä tenor bass

tiot. Joka pannutyypin ambitus koostuu kromaattisesta asteikosta. Sopraanosoitin on tenor, jossa on noin 30 säveltä. Double tenorissa kahteen pannuun on jaettu 15-17 säveltä kumpaankin. Keskirekisterin soitin on double second: kaksi pannua, joissa kummassakin 15 säveltä. Sen ambitus on lähes 2,5 oktaavia kuten double tenorissakin, mutta double secondin ääni on hiukan tummempi. Quadrophonic pan on uusin pannukeksintö. Neljän instrumentin ryhmä käsittää 36 säveltä ja on äänialaltaan kaikista pannuista laajin. Four panin neljässä pannussa on seitsemän nuottia kussakin. Ambitus on kaksi oktaavia. Double guitar panissa on kaksi pannua, joissa molemmissa kahdeksan säveltä oktaavin ambituksella. Triple cello on kolmen pannun ryhmä, jossa joka soittimessa on kahdeksan tai yhdeksän säveltä. Tenor bassissa on neljä viiden sävelen soitinta, ja se kattaa 1,5 oktaavia. Six bass koostuu kuudesta pannusta, joissa jokaisessa on kolme säveltä. Nine bass on steelbandin matalin soitin. Yhdeksästä pannusta kolme on ripustettu telineisiin soittajan eteen soittamisen helpottamiseksi. Seuraavassa yhteenveto eri steel paneista: (Kronman 1992, 12, 113, 118, 122, 126, 129, 132, 135, 138, 140, 143; Malm 1981, 160-161; A. Viitanen henkilökohtainen tiedonanto 28.2.1995.)

TAULUKKO 1 Yhteenveto steel paneista ja niiden tehtävistä steelbandissä

<u>soitin</u>	<u>ambitus</u>	<u>montako pannua tehtävä</u>	
tenor	d ¹ - f ³	1	melodia
double tenor	f - c ³	2	melodia
double second	fis - h ²	2	melodia, sointukomppaus
quadrophonic pan	H - b ²	4	melodia, vastamelodiat
four pan	B - cis ¹	4	sointukomppaus, melodian täyttö
double guitar pan	d - f ¹	2	sointukomppaus (rytmi-instrumentti)
triple cello	H - b ¹	3	matalat soinnut, bassoriffit
tenor bass	G - d ¹	4	bassolinja/-intervallit
six bass	A ₁ - d	6	bassolinja/-intervallit
nine bass	A ₁ - h	9	bassolinja/-intervallit

Muita paneja ovat muun muassa single second, jossa on aina kaksi säveltä soinnusta vierekäin, jolloin duurikolmisointujen soittaminen neljää kapulaa käyttäen on mahdollista. Näitä Viitanen on käyttänyt pan around the neckinä eli kaulassa kannettavina pannuina esimerkiksi

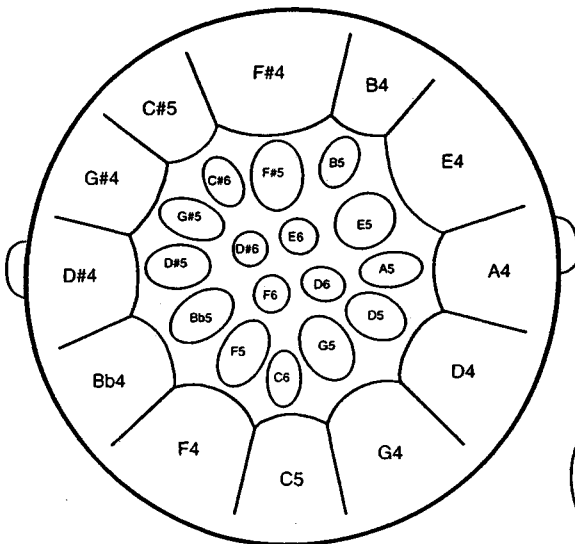
koulun ulkoilmatapahtumissa. Single guitar on kitarapannu, joka koostuu ”sovelletusta” diatonisesta asteikosta. Five bass on yksi pannu, jossa viisi bassosäveltä. Low tenor on sopraanopannu, joka alkaa c^1 :stä.

Pisimmälle standardoitu layout on tenor panissa, mutta muiden pannutyyppeiden sävelet ja niiden sijoittelu vaihtelevat pannunrakentajasta riippuen. Steel paneissa ei ole mitään standardia sille, onko nuotit merkitty alennuksina vai ylennyksinä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa käytetään vain korotusmerkkejä. Ari Viitasen pannuista löytyvät B, Bb ja Eb angloamerikkalaiseen tapaan. Sävelet hän kirjoittaa neljään ylennysmerkkiin asti korotuksina, paitsi että E-duurissa kummittelee Eb-D#. Oktaavialoja pannuihin ei ole merkitty.

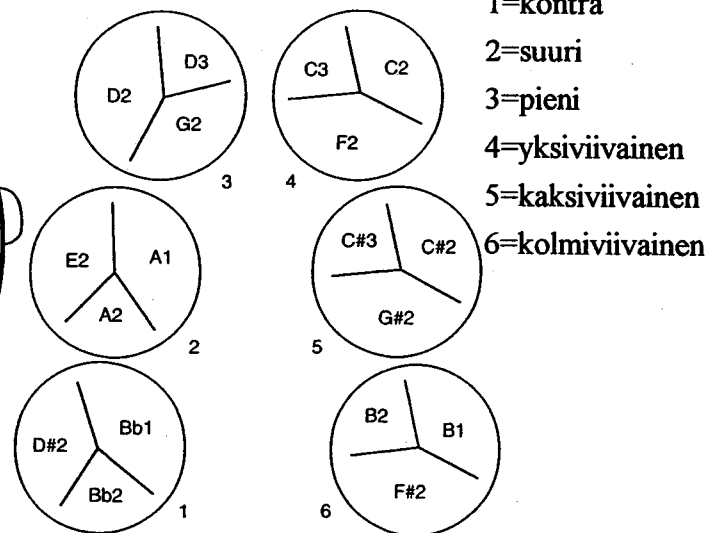
"En ole merkannut oktaavialoja, koska pannuihmiset tuntuu olevan lähteneet MIDI-systeemin numerointiin, jossa keski-c on C4. Samoin mukana on b joka on siis h, koska tämä soitin on sieltä kotoisin. Sitä paitsi en pidä siitä että aakkoset muka menevät ahcd...Se h on varmaankin lipsahdus, joka on joskus tapahtunut! Ei se hämää oppilaita; puhutaan vaan isosta ja pienestä, se korkeempi ja matalampi eli koon ja paikan mukaan mennään. Jos sanot että soitetaan se korkeempi, niin se hämää. "

Tynnyreitä pannujen valmistamiseen Ari Viitanen on hankkinut lähiseudun autokorjaamosta ja ruosteenestofirmasta, johon tulee tietynlaista, hyväksihavaittua tynnyrilaatua. Niitä hän saa muutaman vuodessa. Jonkin verran Viitanen on löytänyt soitinmateriaaliksi kelpaavia tynnyreitä kierrätysfirmoista. Hankaluuksia on viime aikoina aiheuttanut se, että yhtiöt ovat alkaneet stanssata kohokirjaimia ennen sileään pohjaan. Kotimainen tynnyrinvalmistaja on myös tehnyt muutaman kaksipohjaisen koetynnyrin Viitaselle.

OVERVIEW OF THE TENOR PAN

OVERVIEW OF SIX BASS, TRINIDAD STYLE Oktaavialat

KUVA 9 Esimerkkejä sävelten sijoittamisesta steel panin pintaan (Kronman 1992, 113, 140)

Itsetekemisäänä pannuissa Ari Viitanen kokee saavuttaneensa jo tietyn tason. Monivaiheisesta työstä virittäminen on hankalin: sitä on vaikea neuvoa sekä oppia. "It takes a life-time" eli se kestää ihmisiän, mutta "It's easy, when you know how to do it".

"Pelti on oikullinen materiaali, jonka standardoimista ja käsityöosuuden pienentämistä on kovasti pohdittu. Viritys jää lopulta aina korvan, vasaran, mittarin ja ihmisen varaan. Yhden steel panin peltityöhön menee ahkerasti työskennellen kaksi päivää. Esivirittämiseen menee vähintään puoli tuntia, joskus tuntejakin, per ääni. Hiomiseen ja putsamiseen kuluu paljon aikaa, pari päivää kestävä kromauksen olen teettännyt Salossa. Sitten alkaa toinen virittäminen, jolloin metalli vielä elää. Tässä vaiheessa laitetaan yläsävelet kohdalleen ja jokaisen äänen on soitava yhtä kovaa ja samalla soundilla. Valmiin pannun viritukseen tehdään vielä pieniä tarkistuksia kahden viikon sisäänajovaiheen aikana."

Valmiiksi yhden pannun Ari Viitanen laskeskelee tekevänsä kuukaudessa. Virittämiseen ei tahdo riittää aikaa. Viritystyössä on kuulo kovilla kuulosuojaimista huolimatta, ja vasaran heiluttaminen on Viitanen mukaan varsin yksipuolista liikuntaa. Hän on yksin vastannut virittämisestä. Steel panit viritetään siten, että $a^1 = 440$ Hz.

"Viritettäessä kuunnellaan äänen muutosta vasaroinnin myötä ja sen mukaan muutetaan lyöntipaikkaa. Sävel tehdään ellipsinmuotoiselle alueelle, joka hakataan koholle. Tämä alue on saatava soimaan myös osina. Tasaiset pinnat liikkuvat ja värähtelevät pystysuorassa suunnassa. Lisäksi on interferenssi sävelalueen eri tasoihin, jotka on sopivassa kulmassa toisiinsa nähden. Oktaavi ja kvintti viritetään mukaan, ja ne yhtyvät tietystä pisteestä. Ääni riippuu topografiasta, ja koko juttu on täysi mysteeri!"

Usein isoilla steelbandeilla on eri soittimet klassista musiikkia varten, jolloin sointivärit on asetettu virityksessä eri tavoin, esimerkiksi kvinttiä voimistettu matalissa sävelissä, jolloin saadaan pasuunasointia. Sävy on tummempi, jos oktaavi on voimakkaampi. Klassista musiikkia soiteetaan ambitukseltaan laajemmilla soittimilla.

Steel panin ääntä on vaikea kuvailla sanallisesti. Ari Viitanen mukaan yllättävintä pannun soundissa on se, että monien mielestä se kuulostaa uruilta; myös sähkö-, pilliurut ja syntetisaattori mainitaan usein. Sointiväriässä onkin aika paljon samaa. Ideaalivirityksessä matalimpiin säveliin (noin g^1 :een asti) perussävelen lisäksi mukaan on viritetty oktaavi ja sen yläpuolelle kvintti. Siitä ylöspäin mukaan laitetaan oktaavi ja terssi. Yläsävelsarjan oktaavi synnyttää tukevuuuden; kvintti matalissa sävelissä tekee leveän, pasuunamaisen, sekakuoromaisen soundin. Jossain vaiheessa saattaa kuulostaa siltä, että joku laulaa. Pannuilla onkin Viitanen mielestä inhimillinen ääni ja ihmisäänen luonne. Pilliurut, joihin pannuja usein verrataan, muistuttaa monien mielestä eniten ihmisääntä. Monet steelbandit laulavat mukana soittaessaan, ja usein on vaikea sanoa, mikä on laulua ja mikä bändin sointia.

"Pannun ääni on ainutlaatuinen. Se syntyy täysin väärinpäin verrattuna vaikkapa urkuihin. Niissä venttiili aukeaa, ensiksi tulee vihellys ja sitten perussävel. Viulussa on ensiksi krahahdus ja huilussa puhallus eli äänen syttyminen. Pannussakin kuuluu ensiksi klonk ja sitten tulee varsinainen ääni. Erona on se, että pannussa ensin syttyy perussävel ja resonoiva oktaavi

vasta vähän myöhemmin. Pannu onkin hiukan hämäläinen soitin...Ääni ei ole silti peltinen, jos on hyvä soitin ja hyvä soittaja."

Pannuilla soittamista Viitanen on itse opetellut kokeilujen kautta sekä soveltaen perinteisiä lyömäsoitintekniikoita. Hän soittaa pannuja omien sanojensa mukaan "aivan liian vähän" -aikaa harjoittelulle ei ole. Nopeita juoksutuksia hän testaa soittimen kanssa, ettei kirjoita oppilaille mitään hankalasti soitettavaa. Steel pan on Viitaseen mielestä "ihana, aivan mainio soitin, joka pysyy koko ajan kiinnostavana ja haastavana ja on sekä helppo että vaikea."

2.4 Steel Pan Lovers

Ari Viitanen toi steel panit välittömästi vuonna 1991 koulun musiikintunneille kokeiltaviksi saatuaan ensimmäisen soivan yksilön valmiiksi. Vuonna 1992 soittimia oli sen verran, että säännöllinen toiminta pääsi käyntiin. Samana vuonna perustettiin Steel Pan Lovers-yhtye, joka koostui aluksi kahdeksasta koulun oppilaasta ja toimi koulun musiikkikerhona. Yhtyettä on alusta alkaen johtanut Ari Viitanen. Yksi alun varhaisista projekteista oli kuoron säestäminen joululaulussa Mary's Boy Child. Pannut olivat käytössä kokeilumielessä muutamassa musiikin valinnaisryhmässä, joissa opeteltiin pari kappaletta.

Steel Pan Lovers laskee säännöllisen toimintansa alkaneen syyskuusta 1992. Vähitellen yhtye on irroittautunut koulun toiminnasta. Tällä hetkellä Steel Pan Loversiin kuuluu 16 soittajaa, jotka ovat iältään 12-18-vuotiaita. Osa käy Karjaan suomalaista yläastetta tai Karjaan lukiota, mutta vanhimmat ovat jo siirtyneet muualle opiskelemaan. Yhtyeen alkuperäisistä jäsenistä kaksi ei ole enää mukana. Ohjelmistossa yhtyeellä on rockia, poppia, iskelmiä sekä källypsoa, socaa ja klassista musiikkia Viitaseen sovituksina.

Steel Pan Lovers sai Uudenmaan läänin Nuorison taidetapahtumassa 1993 diplomin ja palkittiin toukokuussa 1993 valtakunnallisessa Nuorison taidetapahtumassa kunniakirjalla. Yhtye on konsertoinut monella paikkakunnalla Suomessa, suurista festivaaleista muun muassa 1993 Porvoon Suvisoitossa ja Kaustisen kansanmusiikkijuhlilla jo neljänä kesänä: 1993, 1994, 1995 ja 1996. Alkuaikoina yhtye kierteli paljon esiintymässä kouluissa. Kotipaikkakunnallaan Steel Pan Lovers on esiintynyt monena kesänä Karjaan Yö - tapahtumassa elokuussa sekä pitänyt levyn-

julkistuskonsertit. Lisäksi se on esiintynyt lukuisissa erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa läntisellä Uudellamaalla. (KSY 1992-1993; LU 25.5.1993; LU 14.12.1993.)

Ulkomailla Steel Pan Lovers on konsertoinut helmikuussa 1994 Ruotsissa Södertäljessä, Sveitsissä elokuussa 1994 sekä Tallinnassa Virossa toukokuussa 1996 (LU 22.1.1994; LU 18.6.1994).

Yhtye on julkaissut yhden kasetin "Steel Pan Lovers Studio Live" 1993 sekä cd-levyt "Steel Pan Lovers" 1994, joka on konserttitaltiointi, ja "Fire" 1995. Yhtye on esiintynyt televisiossa muun muassa joulukuussa 1995 Pikku Kakkosen Musaperjantaisissa ja maaliskuussa 1996 Buller och bång-ohjelmassa.

2.5 Karjaan Steelband-yhdistys ry.

Karjaan Steelband-yhdistys on perustettu syksyllä 1992. Yhdistyksen tarkoitus on steelband-musiikin ja siihen liittyvän karibialaisen musiikkikulttuurin ja muun kulttuuritietouden ja musiikkikasvatuksen edistäminen Karjaalla ja koko maassa. Yhdistys järjestää orkesteri- ja soitinharjoituksia ja soitto-opetusta sekä tiedotus-, esittely- ja koulutustilaisuuksia. Maksavia jäseniä on 20-30 henkeä, mutta todellisuudessa jäseniä on paljon enemmän, koska alle 15-vuotiaiden ei tarvitse maksaa jäsenmaksua. Puheenjohtajana toimii Ari Viitanen. Yhdistyksellä on neljän hengen hallitus.

Karjaan Steelband-yhdistys on julkaissut kolme cd-levyä eli kaksi Steel Pan Loversien levyä ja koulun steelbandien esityksistä koostuvan levyn. Tanskalainen lyömäsoitinopettaja Kåre Videbaeck vieraili yhdistyksen kutsumana Karjaalla huhtikuussa 1995 (LU 28.4.1995). Yhdistys omistaa seitsemän steel paniä, joita on ostettu Tanskasta, Esa Tervalalta ja Trinidadista. Yläasteen ja lukion soittimista suurin osa on Viitanen omia; ala-asteen soittimista valtaosa on Antti Jyrkkäsen.

Tulevaisuudessa Steelband-yhdistys toivoo voivansa järjestää jollekin edistyneelle pannunsoittajanuorelle työtä kouluttajana ja pannunsoitonopettajana. Myös oman harjoittelu- ja pannunrakennustilan hankkiminen kuuluu tulevaisuudensuunnitelmiin.

3 STEEL PANIT KARJAAN SUOMALAISELLA YLÄASTEELLA JA KARJAAN LUKIOSSA

3.1 Taustatietoja kouluista

Karjaan suomalaisella yläasteella oli lukuvuonna 1995-96 yhteensä 356 oppilasta. Karjaan suomenkielisen yläasteen piiri muodostuu Karjaan ja Tammisaaren kaupungeista sekä Pohjan ja Inkoon kunnista. Suurin osa oppilaista tulee Karjaalta ja Pohjasta. Päätoimisia opettajia koulussa oli 30. Koulu otti syksyllä 1995 käyttöön uuden koulukohtaisen opetussuunnitelmansa, jonka toiminta-ajatukseksi on muotoiltu "Sivistynyt länsi-usmaalainen maailmalle". Koulu on ainut suomenkielinen yläaste neljän kunnan alueella, joten tarjolla on rehtori Toivo Kukkonen mukaan oltava kaikkea. Mitään erityistä painopistettä ei ole määritetty. Uuden opetussuunnitelman mukaan ilmaisutaito on pakollinen 7.-luokkalaisille. Musiikki on Kukkonen mukaan innokkaan opettajan myötä muotoutunut yhdeksi koulun tunnukseksi. Karjaan seudulla on ruotsin kieli enemmistönä, ja ympäristökunnissa A-kielenä on ruotsi. Karjaalla on mahdollisuus valita joko ruotsi tai englanti A-kieleksi. Suomalaisella yläasteella pyritäänkin hyödyntämään kaksikielisyys. Yläasteella on kolmatta vuotta käytössä 5-jaksojärjestelmä. (KSY 1995-1996; T. Kukkonen henkilökohtainen tiedonanto 28.2.1996.)

Karjaan lukiossa oli lukuvuonna 1995-96 180 oppilasta, joista suurin osa Karjaalta, Pohjasta, Tammisaaresta ja Inkoosta. Koulu on 2-luokkasarjainen. Opettajia koulussa oli 12, joista neljä on peruskoulun ja lukion lehtoria. Ari Viitanen on yksi lukion neljästä tuntiopettajasta. Koulu siirtyi luokattomuuteen lukuvuonna 1994-95. Karjaan lukio mainitsee erityispiirteekseen muun muassa kansainväliset yhteydet, seudun kaksikielisyyden, yhteistyön eri yritysten kanssa ja steel pan-musiikin. Osin on jo aloitettu "Teollisuuden kehitys ja vaikutus Mustionjoki-laaksossa" eräänlaisena kotiseutuprojektina. Kansainvälisyyden puitteissa puhuttu siitä, että steelband vierailisi mahdollisesti Alingsåsissa, joka on Karjaan ruotsalainen ystäväkunta ja lontoolaisessa ystäväkoulussa, jossa on myös steelband. (KL 1995-96; E. Gustafsson, henkilökohtainen tiedonanto 1.3.1996 ja 12.4.1996.)

Ari Viitanen on työskennellyt Karjaan suomalaisella yläasteella ja Karjaan lukiossa vuodesta 1977 opettaen ensin teknistä käsityötä, myöhemmin musiikkia ja teknistä käsityötä ja syksystä 1992 lähtien pelkkää musiikkia. Lukuvuonna 1988-89 koulussa toteutettiin omin voimin Hei koulu!-musikaali, jonka ohjaamisesta ja pääosin säveltämisestä vastasi Ari Viitanen. Musikaalin ensi-ilta oli tammikuussa 1989, ja sen toteuttamiseen osallistui noin 40 yläasteen ja lukion oppilasta. Hei koulu! esitettiin myös Hangossa ja Lohjalla. Musikaali valittiin esiintymään Koulun Suurjuhille Lahteen toukokuussa 1990, ja siitä syksyllä 1990 tehty tv-taltiointi nähtiin TV1:ssä toukokuussa 1991. Musikaali sijoittui Mikkelin Teatteripäivillä talvella 1990 toiseksi, ja se esitettiin myös ISME:ssä (International Society for Music Education) Suomessa 1990.

Ari Viitasen johtama yläasteen musiikkikerho valittiin vuoden 1991 Uudenmaan läänin kerhoksi. Syksystä 1994 lähtien musiikkikerhoa ei enää ole ollut. (KSY 1988-89; KSY 1991-1992; LU 25.4.1990; LU 3.5.1991.)

Ari Viitanen sai Karjaan kulttuuripalkinnon 1993 merkittävästä työstään kaupungin musiikkielämässä. Perusteluina kulttuuri- ja kirjastolautakunta mainitsee muun muassa Viitasen taidon saada esiin nuorten luomiskyky ja musikaalisuus sekä laajalti huomiota saaneen Steel Pan Loversin. Samana vuonna Viitanen sai valtakunnallisessa Nuorison taidetapahtumassa kunniapalkinnon työstään yhtyeen johtajana. (LU 3.1.1994.)

Yläasteen steelbandien materiaalista koostettu CD-levy School Steelbands of Karjaa, Finland julkaistiin vuonna 1995. Pannumusiikkia on kuultu koulun juhlissa sekä erilaisissa ulkoilmatapahtumissa. Yläasteen musiikinryhmät ovat vierailleet myös alueen kouluissa ja monissa tilaisuuksissa. Syksyllä 1995 käynnistyi yhteistyö Kirkkonummen Kirkkoharjun koulun kanssa, jossa järjestettiin maaliskuussa 1996 suuri yhteinen pannukonsertti karjaalaisten kanssa. Siellä esiintyi seitsemän yläasteen steelbandia Ari Viitasen ja Kirkkoharjun koulun musiikinopettaja Satu Jämsän johdolla, sekä yksi Karjaan suomalaisen ala-asteen steelband opettaja Antti Jyrkkäsen johdolla. (KSY 1994-95; KSY 1992-1993; KSY 1993-1994; LU 23.3.1996.)

3.2 Musiikinluokan soittimisto

Ari Viitasella oli lukuvuonna 1995-96 luokassaan seuraavasti steel panejä (lukumäärät vaihtelivat kevään edetessä, kun uusia soittimia valmistui ja vanhoja korjattiin tai viritettiin):

<u>Pannun nimi</u>	<u>lukumäärä</u>	<u>ambitus</u>	<u>muuta</u>
Tenor panit (sopraanot)	6-8	d ¹ -fis ³	29 sävelen kromaattinen asteikko
Double seconds	4	fis-h ²	15 sävelen kokosävelasteikko molemmissa pannuissa
Double guitar panit (kitarat)	4-5	cis-gis ¹	9 sävelen kokosävelasteikko molemmissa pannuissa
Triple cello panit (sellot)	3	H-cis ²	9 säveltä kussakin pannussa
Tenor bass panit (tenorit, tenoribassot)	2	G-d ¹	5 säveltä kaikissa pannuissa
Six bass panit (bassot, six bass)	2	H ₁ -es	toisen ambitus Bb ₁ -es, 3 säveltä per pannu

Ari Viitasella ja Esa Tervalalla on tarkoitus tulevaisuudessa keksiä ja/tai standardisoida pannujen nimet suomeksi. Viitanen itse tunnustaa puhuvansa double secondseista, mutta niiden altostemmoista. Useimmiten hän puhuu sopraanoista, mutta joskus myös tenoreista.

Viitassen luokan muu varustus on seuraava:

Rumpusetti (myöhemmin keväällä 1996 kahdet rummut) ja perkussiosoitimet:

timbales, lehmänkello, conga- ja bongorummut

Koskerinsoitimet:

2 syntetisaattoria, digitaalipiano, flyygeli, Rhodes-sähköpiano, Hammond-urut ja Leslie-vahvistin

Kitarat ja vahvistimet:

kitara- ja bassovahvistin, sähköbasso, sähkökitara, kontrabasso, 3 nylonkielistä ja 2 teräskielistä kitaraa ja yksi 12-kielinen kitara

Muut soittimet:

2 metallofonia, nokkahuiluja (4 sopraanoa, 4 alttoa, 2 tenoria), erilaisia rumpuja, joista Viitanen itse tehnyt "urbaanidjemben" (valmistettu vanerista ja viemäriputkenpätkästä), "aitosuomalaisen tonkarummun" (maitotonkasta ja viemäriputkenpätkästä tehty rumpu), etelä-amerikkalaisen bombon (tehty itse vuodan liottamisesta ja parkitsemisesta lähtien) ja irrallisen bassorummun; marimbatyyppinen Viitassen tekemä lyömäsoitin, guiro, maracas, claves (joita Viitanen on myös itse tehnyt mäntykepeistä), congat, kulkuset, erilaisia ravistimia esim. hiekka-

putkia, fleksatone, agogo, blocks, jänisräikkä, cabasa, jarrurumpu eli iron, scratcher; mandoliini, 3/4-viulu.

Äänentoisto- ym. välineet:

8-kanavainen mikserivahvistin, himmentimen ja 12-kanavaisen valopöydän sisältävä valolaitteisto, videot, TV, CD- ja kasettisoitin, stereot

Mikrofoneja koululla ei ole, joten Viitanen on joskus tuonut omia mikrofonejaan koulun juhliin. Koulu on hyvinä aikoina satsannut soittimiin. Toinen tapa, millä rahaa on viime aikoina saatu, ovat konsertit, joiden tuotolla hankittu tavaraa. Esimerkiksi Hei koulu!-musikaalin tuotolla hankittiin kaikki valokalustot.

Yhden Trinidadista hankitun steel panin hinnaksi rahteineen ja veroineen tulee 6000-7000 markkaa, mikä Viitasesta on vähän verrattuna muiden huippusoitinten hintaan. Pannuja voi tilata paitsi Trinidadista, myös Yhdysvalloista (noin 5000 mk/pannu + lähetyskulut) ja Sveitsistä (n. 8000 mk/pannu). Myös Ari Viitaselta voi tiedustella soittimia. Karjaan pannuista seitsemän omistaa Karjaan Steelband-yhdistys, loput ovat Viitasen omia. Soitinten yhteenlaskettu arvo lienee yli 100 000 markkaa, mutta koululla ei ole mahdollisuutta ostaa niitä. Tilanteelle mietitään ratkaisua.

3.3 Pannupedagogiikkaa käytännössä

3.3.1 Soittotekniikka

Pannujen soittotavat ovat yksittäinen lyönti ja *roll* eli tremolo. Efektinä käytetään edistyneempien soittajien kanssa kapuloiden puisella päällä lyöntiä, *col legno*. Muita tapoja Viitanen ei ole käyttänyt, mutta kertoo kuulleensa, että lyömäsoittajien erikoistekniikoita voisi käyttää.

"Ääntä täytyy pidentää samoin kuin marimbassa, soitetaan nuotit täyteen arvoonsa. Se on erittäin vaikeeta. Kädet täytyy tulla matalalta, jotta soisi komeasti. Se on vaikeimpia asioita, mitä on. Siihen ei tuu tarpeeksi kiinnitetty huomiota, mut se ei oo niin vaarallista. Pääasia, että tehdään."

Pannujensoitossa Viitanen lähtee liikkeelle peruslyöntitekniikasta ja crescendo-diminuendo-harjoituksista: ensin yhdellä sävelellä, sitten kolmisoinnun sävelin. Hän käyttää erilaisia vertauskuvia lyöntitekniikkaa opettaessaan.

"Kapulan tulee olla mahdollisimman vaakasuorassa pannun pintaan nähden kuten tulitikkua raapaisisi. Ei kohtisuoraan. Ei turhaa huitomista käsillä. Siihen auttaa, kun laittaa kapulan molempiin kainaloihin, eikä se saa tippua. Liike tulee ranteilla ja sormilla ja silloin ei voi liikaa lyödä. Voit ajatella pitäväsi kädet noin, mutta ei saa nostaa hartioitakaan."

(8.1.-96, 7. lk)

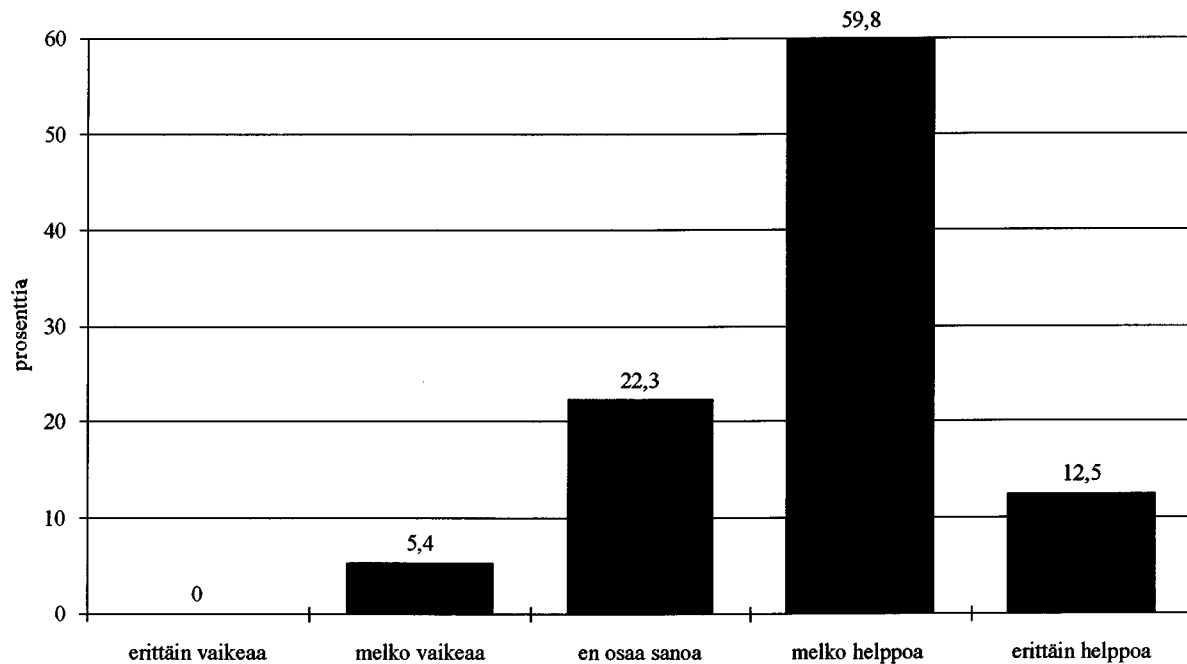
"Teil on hirveen hyvä soundi, ei sellasta hakkaamista niinkuin alottelevilla bändeillä. Normaali aloteleva tapaus on se, että lyödään pannua niin, että sais vakinaisen matonpiiskaajan paikan. Katsokaa silti, että mikä kohta osuu hyvin ja tulee hyvä ääni, kattokaa kaikki soittamanne äänet ja kokeilkaa, mistä kohtaa lähtee paras ääni. Äläkä pidä näin (etusormi kapulan päällä) kapulan pitää pompata takaisin. Älä keikuta pannua. No niin ekaks käsken koittaa ja sitte kiellän. No sellanen mä oon."

(8.1.-96, 7. lk)

Täydellistä tekniikkaa oppilaat eivät opi - osa pitää kapuloita oikein, mutta jotkut eivät opi. Se ei Viitanen mielestä ole niin tärkeää, vasta valinnaisryhmissä katsotaan tekniikat kuntoon. Muissa ryhmissä tärkeää on soittaa rytmissä ja saada soittimesta ääni. Kaikkiin asioihin ei voi kiinnittää yhtä aikaa huomiota.

Oppilaat kokivat soittotekniikan (ks. kuvio 1) ja melodioiden soiton (ks. liite 6) lähes poikkeuksetta melko tai erittäin helpoksi. Soittotekniikan koki vaikeaksi vain 5,4 prosenttia ja melodioiden soiton 8,9 prosenttia vastanneista.

2. (1) Soittotekniikka ja äänen tuottaminen

KUVIO 1 Oppilaiden arviot soittotekniikasta ja äänen tuottamisesta

Haastatteluissa kävi ilmi, että kapuloiden pito ja lyöntitekniikka oli helppo ja nopea omaksua.

"Sitä ei pysty hakkaan ihan miten sattuu, täytyy vähä kattoo. Mitä enemmän soittaa, kyl siin tulee paremmaks silti, vaikkei itte huomaa. Kapulanpitäminen on aika helppoo, sen oppii ittestään. Antti neuvoi sillon aluksi, ettei saa lyödä liian kovaa ja pitää yrittää osuu keskelle. Ari kattoo, että kaikki osaa ja sanoo, ettei saa lyödä noin." (oppilas A, 7.-luokkalainen poika)

"Kitarassa pitää vääntää kädet kaikkiin asentoihin, mut pannuissa vaan seisoo ja soittaa." (oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö)

Soittamisen tekee osaltaan helpoksi se, että pannuissa sävelet on merkitty kirjaimin näkyviin.

"Ei siinä mitään hankaluuksia ollu, se oli oikeestaan aika helppo soittaa mun mielestä ainaki. Ku siin ainaki lukee ne kaikki ja sit sen oppii nopeesti tai ainaki mää oppisin. Ei oo mitään semmosii sointui ku kitaras, et pitää monta samaan aikaan. Tai voihan tossaki monta, mut voi yksikseenki." (oppilas I, 9.-luokkalainen poika)

Alun hankaluuksiksi jotkut mainitsivat keskelle sävelaluetta osumisen ja oikean lyöntivoimakkuuden löytämisen.

"Alussa ei tienny, mihin kohtaan lyödä. Mistä tulee mitäki. Löi liian lujaa. Et miten pitää lyödä, jos pitää vaik pitkää soittaa. Tai miten se ote oli, nii et se pomppaa." (oppilas I, 9.-luokkalainen poika)

"Jos siihen lyö liian hiljaa, niin ei kuulu oikeestaan mitään. Jos liian lujaa, se ääni on aika korviin-pistävä. Sitte ku se kuullostaa omasta mielestä hyvältä, kyl se sitte on se oikee. Ja kylhän Ari välillä sanoo, et soita lujempaa tai hiljempaa. Sitä se aina sanoo, ettei liikaa heiluta käsiä, et mahdollisimman pieniä liikkeitä. Ettei kädet rasitu ja kyllähän se näyttää aika inhottavalta, jos siellä soittaa ja huitoo hirveesti." (oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Oppilaista valtaosa, yhteensä 84, 5 prosenttia, kertoi osaavansa soittaa pannuilla kohtuullisesti tai hyvin (ks. liite 6). Haastatellut oppilaat kokivat edistyneensä soittotekniikassa ja uskaltavat soittaa taitojen kartuttua kovempaa.

"Kaikki meidän ryhmästä on alkanu soittaa kovempaa ja paremmin, varmemmin. Just nää seiskaluokkalaiset soittaa hiljaa, sillee et pitäiskö mun nyt ottaa toi tosta...Ei sitä joskus seiskalla uskaltanu soittaa, ku Aril on usein ovi auki ja siin käy porukkaa. Ei se ny enää sellattii."

(oppilas I, 9.-luokkalainen poika)

"Se ku mä oon aina soittanu kitaroita, se on tietysti kehittyny. Mä oon oppinu sen motoriikan ja suunnilleen muistan, missä on mikäki sävel. Ennen sitä soitti mahdollisimman hiljaa, ettei kuulu se, et ku tekee virheitä, mut nyt se ei haittaa enää."

(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Kappaleiden oppiminen ja muistaminen on myös parantunut.

"Ainaki on oppinu soittaa nopeemmin ja oppii nopeemmin uudet kappaleet ja ne pysyy paremmin päässä. Tommost pientä edistystä, mut ainaki ite huomaa sen. Haluaisin oppii soittaa aina vaan paremmin pannuja."

(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

3.3.2 Uuden kappaleen opettaminen

Seuraavat poiminnat kenttämuistiinpanoista kuvaavat Ari Viitasen tapaa opettaa steel pan-kappaleita. Ensimmäisessä katkelmassa Viitanen opettaa Ernö-kappaletta (ks. seuraava sivu).

-Aloitetaan kaikista vaikeimmasta asiasta eli olkaa hiljaa. Mennään soitinryhmä kerrallaan. Double seconds kaksi viivaa: d fis a.

AV näyttää double secondseille. Bassot ja muutki soittelee omia aikojaan.

- HHEEEEEI, hiljaa, älkää innostuko. Sitä nopeemmin päästään soittaan, mitä hiljempaa ootte. Eiks ookki hullua?

AV laulaa sopraanojen ja double secondsien mukana niiden soittaessa.

- Toinen osa takaperin, HEI basistit hei (viittaa ne kädellä hiljasiks). Okei hei. Kitarat d ja fis, kaks potaattinokkaa sit g ja d, sit a ja cis.

AV näyttää yhdelle kitaristille sormella osoittaen paikat ja menee sitten rumpuihin.

- Hyshys. Amatöörit hiljaa, ammattilaiset kärsii teidän melusta.

AV neuroo selloille ja bassoille (sanallisesti nuottinimin) ja viheltää sitten jengin hiljaiseksi.

- Se alko pam (rumpujen isku) pam (isku) pam pam pampampampam (eli AV laulaa ja soittaa malliksi)

- biisi -

AV huutelee taas B-osan alkua soitettaessa

- Kuuluu aika hyvin. Ai joo, ei mennykään näin, se on hyvä että päässä tapahtuu, soittimet on sitä varten, että saadaan ääni. Musiikki syntyy päässä. Muistattekste sen lopun hei? Kaa kaa kaa kaakaakaakaa kaakaa ja ne on nopeita ne kaks viimestä. Koitetaan se loppu.

- HEI. Tommoses hiihtokilpailus on helpompi tietää mikä on alku ja loppu. tää loppu on eriku alku Päm pämpämpämpämpäm pämpäm. Nyt kohta taas kuulee kuka ei oo kuunnellu, kenen takia otetaan uudestaan kolme kertaa. Yy-kaa ja yykaakoonee!

Taas treenataan luuppina monta kertaa.

- Hyvä, oikein loistavaa. Otetaan koko biisi.

- biisi '

- Soitetaan AAB AAB niin kauan kunnes yleisöstä ei oo enää ketään paikalla. Sit ku saadaan tää meneen niin tehään uus B-osa.

(10.1.-96, 7. lk)

AV istuu pianon ääreen ja ryhtyy tapailemaan I feel goodia.

- Kirjoittakaa ylös, tää on väliosia, tulee kaikille: d d oktaavia ylempää, c a c a f

ERNÖ

-The Rubick's Cube for a Beginning Steelband

Copyright © Ari Viitanen

NUOTTIESIMERKKI 1

By Ari Viitanen

Tenor **INTRO** **A**

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tenor

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

Tenor **B**

21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

Tenor **A**

33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44

Tenor **FINE**

45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55

AV laulaa pa pappappa papapapaa

1-2-3-4

*biisi

- Ei oo mikään humppa, heeei. Voi että mää kärsin. On ollu kaks nii ammattitaitosta ryhmää ennen teitä. Se menee pappaa (AV laulaa malliksi), ja kohtaa soitetaan luuppina ympäri.

*biisi

- Tää on B-osan alku. Tehään A-osan loppu nyt. Paras tapa tehdä näin, kun kuiteski kaikille tulee se sama loppu, vastaa AV, kun joku oppilas ilmeisesti ihmettelee järjestystä.

- Nyt tulee. A-osan loppu. a g g d fis a c e.

- Sello a ja e, kitarat a ja cis, g ja b, d2 cis, b. Katotaan sopraanojen melodia. aa ag f g f a d fis a c e.

Kuunnelkaa se rytmi, se menee näin. Double seconds ja sopraanot soittaa ja me vastataan. Otetaan taustat, mä laulan teille sen alun.

Oppilaat tulevat mukaan ja kohta alkaa hahmottua ja kulkea.

(26.2.-96, 8. lk vaihtoht.)

Bassoille AV sanelee seuraavasti:

- a, kaks kertaa a, c, kaks kertaa c, seuraava rivi. a kaks deetä, 2 aata, 2 geetä ---.

AV neuvoo vierestä 6-bassojalle, miten kirjoittaa tämä juttu "Viivojen välissä lasketaan neljään". Sanelee stemman loppuun. Tenoribassoon tullut poika kopioi kaverilta nuotit. AV menee kitaristityöille selittämään niiden stemmaa ja neuvoo rumpalille virvelin kanttiin soitettavan kompian. AV neuvoo myös sellopojalle kompian ja kirjoittaa sen hänelle suoraan paperille. Sopraanotyöt treenaavat kimpassa. AV neuvoo tenoribassoille:

- pom kaks kol nel pom kaks kol nel. Koitetaan! Yy kaa - - - koitetaan. Pieni tauko. Sit lähtee Yykaakoonee!

*biisi

- Okei hyvä, lähetään alusta.

AV käy näyttämässä rummuille, miten "tosi kantrimies soittaa käsillä" eli komppi on sellainen, että 1/16-osia käsin kalvoon ja hihatilla soitetaan kakkonen ja nelonen. -Toi on yks vaikeimpia juttuja soittaa rummuilla, toteaa AV.

Neuvoo vielä tenoribassolle jotakin.

- Tuol on yks liikaa, AV korjaa oppilaan lappuun. Sellojätkä treenaa itsekseen odotellessa.

*biisi, joka menee puuroksi rumpujen takia

- Alota sää, sanoo AV rummuille, jotka lähtee soittamaan sitten ensimmäisenä. Rumpukompian päälle AV laskee

- Yykaakoonee!

*biisi

AV selittää molemmille bassoille "Toi yks e jää pois".

*biisi

AV siirtyy kitaroille

*biisi

- Tulee tosi laiskan kuullonen kaakki, jos lyöt tohon (kalvoon). On tosi kaakki, pitää kuullosta kevyeltä, (AV demonstroi kantilyöntiä). Kyl lännenmiehellä pitää olla kunnan koni niinku Lucky lukella Jolly Jumper. Alotetaan näin, tää on hyvä juttu. Otatte takapotkulla (sopr) eli humpPA humpPA essän ja een yhtä aikaa. Ee bee ja e. Kuuntele, me soitetaan a:ta ja te soitatte vastaan umpPA umpPA. Eli kolme tahtii. --- AV hahmottelee biisin alkua, ensin kitarat yks tahti, toisessa kitarat a, s vastaa takapotkussa e ja es, kolmas tätä samaa, neljäs samaa, sitte viidennessä tulee rumpukomppi, sello, bassot ja melodia lähtee.

*biisi

(29.2.-96, 8. lk val.)

Ari Viitanen aloittaa uuden kappaleen opettamisen sanelemalla stemmat sektioittain oppilaille, jotka kirjoittavat ne vihkoihinsa. Opettaessaan kappaletta Viitanen laulaa tai soittaa pannulla malliksi, vaikeissa kappaleissa hän soittaa joskus pianolla tai sähkökitaralla mukana pitämässä kappaletta kasassa. Kerran 7. luokan alussa Viitanen kirjoittaa stemmat taululle opettaessaan merkintäsystemin. Oikeaa kirjoitustapaa hän lähestyy siten, että tavoitteeksi otetaan selkeys ja se, että joku muukin ymmärtäisi merkinnät. Sävelet merkitään kirjaimin, melodioissa rytmit tulevat kappaleiden tuntemisen kautta ja säestysrytmit ovat usein samantyyppisiä.

"Olen havainnut, että oppimisen kautta tulee parempi tulos. Kun itse kirjoittaa ne vihkoon ja samalla miettii, missä ne äänet on ja miten ne soitetaan. Jos sulle näytetään, että tässä tulee stoppi, tässä vain ykkösiä ja tähän tällanen rytmi, niin se on vähän niinkuin tutkimusmatkailua. Sama kuin jos joku paistaa nuotiolla sulle makkaran ja sanoo Syö tuo, niin sillä lähtee nälkä, mutta se paistaminenhan siinä on se juttu: kun katsotaan ja käännellään sitä makkaraa. Musiikissa on sama juttu: paperi alkaa soida sille, joka itse tekee muistiinpanot. Jos tuodaan valmis paperi, se soittaja on ulkopuolinen."

3.3.2.1 Ulkoa soittaminen

Kaksi kolmesta oppilaasta (67,3 %) kertoi soittavansa kappaleita ulkoa (ks. liite 6). Eniten kappaleita muistettiin kirjaimina (37,5 %) ja melodioina (29,8 %) (ks. liite 7). Moni kertoi ensin etsivänsä sävellet kirjain kirjaimelta, minkä jälkeen soittaminen on helpompaa.

"Alussa oli vähä, et missä se g on ja fis ja as ja kaikki tollaset. Sit ku sen oppii, niin se menee ihan automaattisesti."
(oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

Joka viides vastasi muistavansa kappaleet liikeratakuviolina (ks. liite 7).

"Mulle jää aina mieleen, et mikä tulee minkäki jälkeen, ja kyl mä sit kans kuulen korvalla, et mikä siihen sopii. Jonku verran ihan korvakuulolta soittaa, jos ei oo oppinu sitä. Mut yleensä aina ihan liikeratakuviolina menee, ku oppii, mis järjestyksessä tulee mikäki."
(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Usein oppilaat opettelevat helpot kappaleet suoraan ulkoa, vaikeammat he kirjoittavat ensin muistiin, mutta opittuaan kappaleet he soittavat ulkoa.

Aluksi A muistaa nuottiniminä ja lopuksi sen mukaan, miten pitää käsiä liikutella ja missä päin joku nuotti on.

"Kun sen näkee ja oppii ulkoo, niin aika helposti muistaa sitte, missä ne on. Ensin pari kertaa kattoo, missä ne on."
(oppilas A, 7.-luokkalainen poika)

Vihkoon C:n ryhmässä ei kirjaimia ole merkitty lainkaan. Ulkoa soittaessaan C muistaa kappaleen melodiana "pitää tietysti ensin harjoitella, että muistaa sen. Koitan muistaa, miten se alku lähtee, kyl sen siit sit muistaa, kun muistaa sen alun."

(oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö)

"Pistän vaan muistiin mitkä ne kirjaimet on. No se on niin yksinkertaista kun tenoribassossa on niin vähä, tiettyä taustasäveltä ping-pong ping-pong. Vaik jotain tommosta. Et enimmillään ollu viis kuus semmosta ..."

(oppilas D, 8.-luokkalainen poika)

Jotkut haastatellut kertoivat hyräilevänsä kappaleita soittaessaan.

"Yleensä mä yritän aika paljo opetella ulkoota. Kyl ne aika hyvin pysyy päässä ja sit ku alottaa soittaa, ne tulee. Yleensä varsinki jos mä tiedän sen kappaleen, niin mä hyräilen sitä säveltä siinä ja sitte ku soitetaan. Ja kylhän sen kuulee, et nyt menee jossain kohti väärin, jos sitä soittaa väärin."

(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Yhteensä 62,5 prosenttia määritteli viikkoon merkityistä kirjaimista soittamisen helpoksi, neljännes ei osannut sanoa ja 12,5 prosenttia piti sitä melko tai erittäin vaikeana. Noin kaksi kolmesta piti ulkoa soittamista melko tai erittäin helppona (ks. liite 7).

Haastatellut oppilaat eivät kaivanneet nuotteja kappaleista, vaan kokivat paremmaksi kirjaimista soittamisen. Kirjaimin merkitystä kappaleesta on helppo tarkistaa, missä mennään, jos ei muista kaikkea ulkoa.

"Ois se aika vaikeeta, jos se antais jotku nuotit, ainakaan vielä, josta joutuis ite kattoon tai jos paperilta nuottinimillä. On se helpompaa, kun Ari neuvoe eikä joudu itte ettiin sieltä. Se näyttää itte ku soittaa. Siin muistaa ne nimet ja vähä niitä liikeratoja."

(oppilas A, 7.-luokkalainen poika)

"Mä en ikinä osaa kovin hyvin nuottirivistöstä lukee, kyl mä sillon tällön pianoo pimputtelen itekseni. Jos pannuilla laitettas nuottirivistö eteen, niin ois aika hepreaa kyllä."

"On kuitenkin sellasii kappaleita, mitkä on aika pitkiä. Jos ei oo sitä nuottii siinä. Se tuo jotenki turvaa siihen, et siit voi heti kattoo, jos ei muista. Mun mielest ne on paljo helpompi kirjaimista soittaa ku nuoteista, ku siin on ne kirjaimet esillä silleen. Jos pianos ois kirjaimet, totta kai se ois helpompi kirjaimist soittaa."

(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

"Jos sul on joku pitkä biisi, jos on tosi paljo erilaisii juttui, niin kyl siin menee vähäsen, et joskus teki mieli pikkusen kattoo nuoteista, mis mennään. Mut ei siin niin paljo kerkee, joskus vilkasee vähäsen, et mis mennään. Kyl se aika hyvin jää päähän. On se kirjaimista helpompi soittaa. Ku sä näät siitä suoraan, mistä sun pitää soittaa ja mihin sä isket. Se on helppo alottaa siitä. Jos sul on nuottitaulukko, sun pitää kattoo, missä sä meet."

(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Korvakuulolta oppimisen lisäksi Viitanen tekee valmiita nuotein merkittyjä sovituksia pidemmälle eh-tineille.

"Ratkaisematon ongelma on edelleen se, miten päästä nuottien pelosta. Oppilaat kirjoittavat sävelet edelleen vain kirjaimin, kun voisivat samantien opetella nuotit. Tässäkin auttaisi soitonopetus ja sek-tioharjoitukset. Ari Viitanen käyttää laulamista ja muistisanoja apuna melodioiden ja rytmijakojen opettelemisessä ja hahmottamisessa."

3.3.2.2 Rytmit

Ari Viitanen käyttää laulamista ja muistisanoja apuna melodioiden ja rytmijakojen opettelemisessä ja hahmottamisessa.

"Joku rytmijuttu nuoteilla kirjoitettuna on vaikee hahmottaa. Keksin jonkun virkkeen, joka sanotaan kerran yhdessä, jonka jälkeen kaikki oppii. Jatkossa sitä voi käyttää nuotteja nähdessä "Tuukka soittaa" - toi on se nuoteilla. Toimiva keksintö, tuskin oon eka joka sen on keksinyt. Peruna, potaatti ja makkara on musta hauskoja, niitä käytän. Sama pätee lattariytmeissä, esimerkiksi Makkaramyyjä Tampereelta on beguine-komppi. Agogon rytmi on makkaramakkarapotaattimakkara.

Seuraavat poiminnat Viitanen tunneilta ovat esimerkkeinä rytmisanojen käytöstä.

AV selittää, että ”makkara-makkara-sinappi (soittaa samalla g g g-g-g $\square \square \square |$ - rytmissä)
makkara-makkara-ketsuppi g g d-d-d. Sit tulee taas makkara-makkara-sinappi, höö höö pam-pam-pam.
(rytminä $\square \square \square | | | \square | |$) (10.4.-96, 7. lk)

AV: - Mennään loppu, muistattekste sen? Nakkimakkara nakkimakkara känkänkänkänk ja toisen kerran.
AV neuvoo double secondseja. Soittaa itse malliksi, sanoo nuottinimin ja laulaa vielä nuottinimin malliksi.
- Koitetaan vielä kerran se nakkimakkara. Hämätään kuulijoita. Voi olla että tää on vaikee, mutta koitetaan. Ei lyödäkään vielä iskulla heti vaan pidetään tauko ja lyödään vasta sitten. Se on hauska kun saadaan se kuntoon. Ja äänen se viimeinen sävel! Yykaakoon!

AV siirtyy seloilille ja selittää rytmiä sanalla "nakkimakkara".
- Nyt koitamme. HEI, opetellaan sitä hitaasti. Nakkimakkara (rytmikkäästi) eikä tää-on-ikävä (löysästi, triolirytminä). (12.1.-96, 8. lk val.)

"Double seconds muistatteko piti kaks viivaa piirtää. b cis d, fis g a." AV näyttää soittaen." (10.1.-96, 7. lk)

Oppilaista noin puolet piti rytmien soittamista melko helppona ja 11,5 prosenttia erittäin helppona. Vaikeaksi rytmit arvioi reilu kymmenesosa vastanneista. (ks. liite 8).

Melodian rytmit on kuunneltu levyiltä tai Ari on ne näyttänyt tenoreille. Rytmien opettelussa Viitasen käyttämät rytmisanat esimerkiksi potaattinokka ($=\square \square \square$) koettiin hyväksi etenkin säestysäänissä.

"Rytmisanojen avulla pystyy paremmin hahmottamaan, minkälainen siit pitäis tulla siit äänestä". C toistaa rytmisanoja mielessään myös soittaessaan. (oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö)

"Joo se on niinku titittytitty se ois niinku potaattinokka. Suoraan tavuttaa vaan niin se on siinä." (oppilas D, 8.-luokkalainen poika)

Arin käyttämät rytmisanat ovat paljon auttaneet G:tä.
"Nakkimakkara, nakkimakkara, mä hoen sitä vähän aikaa, nii kyl se sit menee. (oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

"Sillon seiskalla ku alotettiin, se sano sitä potaattinokka, nii ku rupes miettiin, miten ne kädet menee. Nyt täs Poronpomberossa ekaks se sano, et soitatte potaattinokka just siinä kohdassa, se on jääny jotenki mieleen ja se tulee automaattisesti. Aluks sitä löi vaan jotain epämäärästä siihen, mut se potaattinokka on kyl auttanu. Se on hyvä, et se on keksiny tollasii outoja sanontoja." (oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

Hankaluuksia rytmien suhteen on joskus ollut nopeissa kohdissa.

"Välillä menee rytmeissä sekaisin, kun joskus menee liian nopeesti tai lyö väärin, kuullostaa ihan erilaiselta niin sit menee vähäks aikaa et häh." (oppilas B, 7.-luokkalainen poika)

Jotkut kuuntelevat rytmit rummuista:

"Ku mä kuulen sen, niin siitä mä sen soitan. Ja kyl Ari yleensä sanoo, et miten se sävel soitetaan, et millä rytmillä se menee." (oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Jos rumpali soittaa hiljaa tai epävarmasti, on pannujensoittokin vaikeampaa.

"Joskus on semmosia biisejä, et rumpalin ääntä ei silleen kuulu ja et se menee jotenki epätasaisesti. Mun on vaikeeta tietää, millon mun pitää lyödä sitä. Mä en osaa silleen laskea."
(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

Rytmistä poikkeaminen tahallaan on vaikeaa.

"Jos se on niinku päässä, ku kuuntelee kumminki rumpalia ja sitä biittiä, mikä menee, nii sit ei osaa kyllä yhtään! Vaikka jossain lopussa, jos siihen tulee kaks tyhjää tahtia. Emmä kyl usein niit oo oppinukaan."
(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

Ari Viitanen opettaa rytmit ulkoa. Hän on miettinyt harjoituskirjan tekemistä offbeat- ja synkooppi-rytmeistä, joita steelband-musiikki on tulvillaan.

"On kutkuttavaa, kun ne toimivat. Se on mahtavaa katsella, kun ennen jotain vaikeaa paikkaa soittajat oikein latautuvat, hartiat kohoavat korviin ja soitto lähtee tuolta pohkeista asti. Siihen tulee sellainen energia, jota kukaan ei pysty vastustamaan ja juuri se on tämän soittimen salaisuus."

Omin sanoin helppouksia tai vaikeuksia pannunsoitossa arvioi 19 oppilaista, joista 14 mainitsi vaikeuksista (ks. liite 8). "Muut asiat vaikeita"-luokassa kerrottiin esimerkiksi ulkoa soittamisen ja melodian oppimisen vaikeudesta. Helppoiksi mainittiin esimerkiksi opettajan ohjeilla ja ulkoa soittaminen.

Haastatellut oppilaat pitivät Ari Viitanen tavasta opettaa kappaleet pannusektio kerrallaan.

G:n mielestä Arin tapa opettaa kappaleita on kuitenkin aika sujuva.

"Se tulee aika yksilökohtasta opetusta. Et vaikei ihan yksilöllinen, niin kuiteski on bassot ja sit on sellot ja kitarat ja double secondsit ja sit tenorit. Se opettaa niille kaikille, et se ei vaa huuda sieltä niinku nuotteja, vaan tulee ihan sillee näyttämään."
(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

"Joskus se ottaa osan pannuista vaan, ku opetellaan. Nyt soitatte te sen osan. Joskus ollaan menty silleen, et suoraan kaikki soittaa. Mun mielestä se on parempi, et laitetaan yhet pannut kerrallaan. Siin ehtii paremmin oppia sen motoriikan ja silleen, ennen ku laitetaan kaikki yhteen."
(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Joskus Viitanen nopeaa opastusta on vaikea ymmärtää.

"Must se on silleen ihan hyvä, paitsi et välillä se sais vähä paremmin tenoreille...Jotain biisei ei yhtään tajuu, ei kaveritkaan tajuu. Sit jos pyytää, et se näyttää, niin joo tälleen vaan ja nopeesti näyttää. Ei siit aina ehdi tajuun mitään."
(oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö)

Viitanen vapaasta ja rennosta opetustyylistä oppilaat pitivät.

"Mun mielest se on helpompi soittaa sellattii. Se tyyl on nii vapaa, se saa niinku koko porukan mukaan siihen. Sielt tulee vähä omaa musiikkikieltä. Just niinku noist rytmeist, sielt saattaa tulla jotain makkarakkeitto tai vastaavaa niinku rumpalille ohjeita. Se on vähä niinku kapellimestari orkesterissa, et saa sen homman kasaan. Mun mielest se toimii hirveen hyvin."
(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Varsinaisia esikuvia Viitasella bändinjohtajana ei ole.

"On joitakin sovittajia ja orkesterinjohtajia Trinidadissa, joilta voi koko ajan poimia juttuja. Toisaalta orkesterinjohtamisessa pitää poimia yks juttu sieltä ja toinen täältä. Se, että pystyis minimoimaan sen, mitä tekee: kiinnittäis huomion vain olennaiseen, sais viestinsä perille ja tekis itsensä tarpeettomaksi, siinä kai olis sellanen asia, jonka kanssa kamppailevat kaikki, jotka jotakin asiaa johtavat. Orkesterinjohtamisena tämä on lähellä big band-otetta, koska syke kulkee koko ajan, eikä rubatokohtia juuri ole. Turha siinä on heilua, antaa ihmisten soittaa, kuten Jorma Panula on joskus sanonut."

Tavoitteenaan Viitanen pitää pannujensoitossa sitä, että musiikki on elävää ja kaikilla on hauskaa.

"Tavoitteena on se, että se osataan ja että on meininkiä, sujuu ja svengaa ja menee läpi, ettei se oo niin kiintee, etteikö voitais muuttaa, voidaan tehdä uusia juttuja ja se musiikki pysyy elävänä ja että kaikilla on hauskaa. Sillä tavalla se on onnistunut, että kun ne jaksaa ennen jotain konserttia 45 minuuttia keskenänsä veivata jotain biisiä eikä kukaan sano että ei enää. Sitten siihen on tullut soittamisen ilo ja haaste. Välillä vähän mokaillaan, ai-joo aijoo."

3.3.3 Sovitukset

Viitanen etenee kappaleiden opettamisessa usein lopusta alkuun muutaman tahdin pätkissä, sektio kerrallaan ja harjoituttaa vasta lopuksi alku- tai loppusoiton. Tähän hän on päätenyt omasta kokemuksestaan, kun soitonopiskelussa aina osasi vain alun hyvin, viimeistä sivua ei koskaan. Tärkeää on myös kuulla kokonaisuus: ”mahdollisimman äkkiä mahdollisimman moni soittaa, tällainen pätkä, tähän me pyritään.”

"Lähdetään joko vaikeimmasta paikasta tai otetaan elementti, joka kertautuu. Otto Donnerin ohje muusikoille on myös hyvä silloin, kun sanoo, että emmää opi: Veivaat sitä aikas, sit ku rupee harmitamaan, lopeta heti. Vaik kaks viikkoo menis kun sua ottaa se pattiin, unohdat sen ja teet jotain muuta. Sit ku tuntuu, että nyt vois koittaa, niin otat soittimes ja se tulee sieltä ekalla kerralla ja ihmettelet, mitä vaikeeta sulla on siinä ollut. Tää toimii, ihminen oppii kummalla tavalla."

Kun osat on saatu kokoon, ruvetaan kokonaisuutta muokkaamaan. Seuraavassa esimerkkejä tästä työskentelytavasta:

- Aika hyvä. Nyt HEEI tehdään semmonen. Odotetaan kunhan nämä viimeisetki hitaat....(Oppilaat kontrolloivat toisiaan: joku kysyy Kuka siel viel paukuttaa?) Ja AV jatkaa selostusta osista.

- Mennään tikkaita ylös A:ssa ja alas B:ssä. Tehetään semmonen juttu että B-osa uudella tavalla. Seconds b ja g yhtä aikaa, se pienempi g, d ja fis, se pienempi fis. Mä soitan teille kerran. Kato näin. (soittaa pianolla soinnut rytmissä). Tää tauko on jotta rumpali saa soittaa...AV soittaa soinnut ja esittää sitten rumpusoolon ”kölöpötikölöpöti”- scat-lauluna.

- Kolme kertaa näin. AV demonsroi sopraanoilla, ja meteli nousee luokassa kun muutkin soittavat samaan aikaan.

- Bassot g g ensin. Teil on kaks mahista. Joko oppia tää, mikä tarkoittaa että opetellaan se ja ollaan hiljaa tai ei soiteta pannuja. Valinta on teidän. No niin, olkaa hiljaa.

- Sointuiskut HO HO HEI! Kolme kertaa tää.

- Soitetaan samalla tavalla kuin B-osa, ollaan vain laiskempia ja annetaan rumpalin soittaa. Koitetaan se B-osa. AV lyö rummuilla ne iskut samalla kun soitetaan.

- Tää on harjoitustempo. Sopraanot, jos te karkaatte, me ei saada teitä kiinni.

Biisin aikana AV huutelee että ”loppuun loppuun”.

- Mä sanoin äsken että...(meteli yltyy) Toistaseks te johdatte vuoden amatöörit-kisaa. Mä haluan että opitaan tää biisi. En haluu solvata teitä. Älä makaa siinä tollain (yksi poika nojailee bassopannuun) se menee pilalle. Tonne seinän viereen voit mennä tynnyreiden päälle.

- Äsken oli A- ja B-osat. Tää uus osa ois B1. jos keksitään vielä uusi se vois olla B2 tai BK-46. Eli kaks Aata, yks b se vanha b, kaks aata, uus bee, ja kaks aata loppuun. Alku lähtee yyykaakoonee!

-biisi-

(10.1.-96, 7. lk)

- Hei tähän tästä vähän lyhennetty versio ja otetaan tähän tän jälkeen joku nopea biisi.

AV menee näyttämään tenoribassoilla, laulaa alun padadamppapapaadaa.

- Hei otetaan vähän nuoruuden hysteriaa, ettei niinku vanhainkodissa. Tää on basistien herkuttelubiisi, tästä alusta tullaan kromaattisesti alas tästä alusta a:sta. Tehään tällanen, joo: a gis g fis f e c d.

BIISI

- Me soitetaan vähän liian kovaa, mut älä soita liian avoimilla haitsuilla (rumpalille sanoo), soita pikkunäppärästi. Vähän enemmän reggae-ajatus.

- Soitetaanks me se juttu (=kromaattinen kulku) sit biisissäkin, kysyy tenoribasisti. - Joo. Soitetaan alku ryminällä.

BIISI

- Ottakaa tekin sieltä a:sta alaspäin - pienempi a - a gis g fis f e d e. Hei voitte ottaa alemmaa, joo isompi a. Ottakaa kahdelle kapulalla.

AV huutelee kirjaimet samalla kun sopraano kokeilee ne kerran läpi.

- Basso tremolona, niin että jyrisee. Käytännön pila basisteille. Samalla kun lyöt täällä, niin lyö täälläkin (= sidotaan nuotti seuraavaan, lyönti seuraavalle sävelle alkaa saumattomasti edellisen lopusta) Siitä tulee sellainen humina, lisää poweria. Hei tehäänki tällanen parempi juttu, laittakaa ylös. a b c a g f g.

Kolme tahtii a:ta peräkkäin ja b ja gis sinne perään. a c d e.....

- Siis miten se meni, kyselevät sopraanotytöt kirjoittaessaan muistiin.

- Nyt se on siinä, ellei vielä muutu tällä kertaa. (12.1.-96, 9. lk val.)

- Riippumatta siitä, mitä teil on aiemmin sanottu, niin tää tulee näin. Muutin vähä sointuja, nää on parempia. Mee sä soittaa, tarvitaan toinen basso (sanoo yhdelle oppilaalle). - En mee, sanoo opp. - Kitaristit hei, teil on a ja c.

- Mä en osaa soittaa bassoja. No hyvä on sitte, sanoo em. oppilas ja siirtyy tenoribassoon.

- Tää muutetaan, sanoo AV kitaristitytöille katsottuaan heidän vihkoistaan edellisen version. - Älä välitä, kyl sä opit sen. tää on helpompi sitä paitsi, lohduttaa AV. (29.2.-96, 8. lk val.)

- Täs biisissä on selkeitä osia, se mil alkaa on ihan ku A-osa. Sit on se padadapappadapaaaa. Sit on se niinku virsi. Se on niinku C- ja D-osa. (1.3.-96, lukio)

Viitanen on käyttänyt tällaista sovitustapaa jo ennen pannujakin.

"Pyrin tietoisestikin siihen, että mahdollisimman vähän ennakoita selitän rakennetta. vois olla, että selittäis alussa vaikka A- ja B-osa, chorus, välike ym. ,mutta ei sillä ole merkitystä. Kun on soitettu, niin voi sanoa, että sanotaan tätä vaikka A-osaksi. Toinen osa vois olla vaikka B , tää ois chorus, joka tulee joka säkeistön jälkeen. Seuraavaks ne kysyy jo seuraavassa biisissä, että tuleeko AABA eli siten rakenne tulee selväksi. Se auttaa jäsentämään muutakin tietoa. Vaikeaa on myös muutoksen tekeminen. Viimeksi sanottiin sitä ja tätä, kuuluu usein."

Oppilaista suurin osa, 41,6 prosenttia, ei osannut arvioida kappaleiden rakenteen hahmottamista.

Saman verran, 41,6 prosenttia arvioi sen melko tai erittäin helpoksi. Melko tai erittäin vaikeaksi rakenteet koki 16,8 prosenttia. (ks. liite 8).

Rakenteiden hahmottaminen tuntui joillekin vaikealta, koska koko sektio ei kuullut opettajan ohjeita.

"Se on välillä aika sekavaa, se mun täytyy sanoo. Mä en oikeen pysy mukana, et millon mennään mihinki osaan. Mut kyl se menee siin sivussa. Ehkä se, et Ari selittää muille ja sit muut ei välttämättä kuule, ku se on nii iso luokka. Jos se sanoo, et A- ja B-osa ja sit se on toisel taval toisille, nii sit ei tiiä, mitä siihen lappuun kirjottaa. Kyl mä yritän kovasti (kirjottaa rakenteita), mut jos ne ei mee, niin ne ei mene. Se on opittava melkeen ulkoa."

(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

Rakenteiden hahmottaminen oli osalle myös aika helppoa: "Jos Ari sanoo vaik, et se on kolmiosainen, et se menee A C ja B C, niin kyl sen tietää, et se menee eka alkuun ja sit loppuun ja sit keskeltä loppuun."(oppilas I, 9.-luokkalainen poika). Tutun kappaleen rakenne oli helpompi oppia: "Jos mä

oon vaikka kuullu radiosta sen ennen, se on silleen helpompaa, mut sit ku tulee ihan uus biisi, nii sit mulla menee ne osat sekasin, enkä tiä, mikä osa tulee minkä jälkeen, mis järjestyksessä." (oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö).

Suurin osa haastatelluista ei kaivannut valmiiksi kirjoitettuja rakenteita jaettavaksi.

"Mun mielestä on ihan hyvä, et ite laittaa itelleen. Jokainen laittaa ylös, niinku miten ite tietää parhaiten." (oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Opetusmateriaalia ja sovituksia steel paneille Ari Viitanen on tehnyt itse nuotinnusohjelman avulla. Pannukappaleiden sävellajeissa määräävä tekijä on usein sopraanopannu, joka lähtee d¹:stä. Usein kappaleet kulkevat D-, G- ja F-duurissa tai -mollissa. Yhdysvalloista materiaalia saisi, mutta Viitasen mielestä on parempi tietää, miltä tulos kuullostaa ja saada virheettömiä nuotteja.

Yhä enemmän Karjaalla on siirrytty traditionaaliseen trinidadilaiseen sovitustyyliin, jolloin opetusryhmien kanssa paikanpäällä luokassa mietitään sopivaa soitettavaa kappaletta. Siihen tehdään bassot, säestys, melodia ja sille usein vastaääni.

"Jos on selkee juttu, että näiden kanssa tehdään tää, niin se syntyy siinä samalla hetkellä. Sitte tulee semmonen perusrunko normaalilta vapaa säestys-periaatteella, sointuja sinne. Lähinnä samalla tavalla kuin että mä ite säestäisin kitaralla tai pianolla tai kirjoittaisin sointulappuja mille soittimille tahansa. Hajotetaan ne äänet tonne. Sit se sovitus muuttuu siten, että siihen saattaa tulla joku intro tai joku muu tulee jonkun ideoinnista tai muusta, mikä on tavallaan ilmassa. Joku soittaa jotain muuta tai siihen kappaleeseen liittyen...siitä poimitaan se."

"Trinidadissa pannukulttuuriin kuuluu se, että sektioitten liiderit opettelee se stemmat ja opettaa ne sektiolleen, pidetään sektio- ja yhteisharjoituksia. Siellähän kaikki opetellaan ulkoa ja yks kappale on aina työn alla ja sitä tehdään monta kuukautta."

Kappaleiden muuttaminen ja muokkaaminen tuntui joitakin oppilaita harmittavan sen takia, että kestää jonkin aikaa oppia uusi versio.

"Välillä se sanoo, et eijei, sittenkin noin, ja sit ku on taas oppinu sen, niin ei, tehään sittenkin silleen. Välillä se vähä harmittaa, kun on just oppinu sen, niin sit pitääki muuttaa. Kestää taas vähä aikaa. Kyl se joskus unohtaa itteki, miten se menee. Sit ku me soitetaan se, miten se menee, niin se on niinku häh. Sit se vähä aikaa kattoo ja on ai niin. Sit se muistaa."

(oppilas B, 7.-luokkalainen poika)

"Se on aika ärsyttävää mun mielestä. Just ku on oppinu jonku, niin sit tulee hetkinen, tää onki väärin. Sit ku tietää, et sen uuden oppimiseen menee kumminki vähä aikaa. Pitää opetella uutta ulkoo ja silleen. Se on vähä inhottavaa."

(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

Viitasella on selkeä näkemys siitä, miksi hän ei tee valmiita sovituksia.

"Tämmösen sovituksen kautta se opetuksellinen puoli tulee myös siinä, että sitä niinku tehdään siinä. Jos jostain mietiskelykammion kätköistä tulee nippu paperia ja soitetaas tämä, niin siinä ei tuu sitä samaa latausta siihen musiikkiin kuin että jos se tehdään. Se voidaan ajatella, että koko ryhmä osallistuu siihen. Jos siellä on hyvä rumpali, sille voidaan laittaa rumpusoolo. Jos horjuen soittaa ja nippanappa pysyy kasassa, niin se täytyy tehdä niin että muut antaa tukea rumpalille. Yks tärkeä juttu on se, että opitaan siihenkin, kattomaan oma paikkansa. Ei tää nyt oikeen tunnu toimivan. Se oli hyvä idea, mut otetaas tää. Kun ollaan pakkerettu jotain, niin se seuraava menee paremmin."

Jonkin verran Viitanen on koittanut mieltä sovituksia valmiiksi, mutta on huomannut usein ryhmän taitojen arvioinnin erittäin vaikeaksi. Hänen mielestään intuitiivisesti syntynyt vastamelodia toimii paremmin kuin valmiiksi mielletty.

"Jos kirjoittaa jonkun stemman, joka on helppo, niin se ei välttämättä mene läpi silleen. Se on eniten yllättänyt mua tässä sovitushommassa. Lukiolaisten kanssa tehtiin jotain Hey Judea, ja se oli mun mielestä helppo sovitus. Vähä oli sellasta eri aikaan soittamista. Ei taho mennä! Perusrytmi oli selkeä, säestys, jotain stemmaa ja vastaus siihen ja täyttö."

Joiltakin oppilailta tulee sovituseideoita. Viitanen muistelee, että on soitettu 2-3 oppilaiden alusta loppuun tekemää sovitusta, mutta nämä ovat olleet lahjakkaita, musiikkia harrastavia tyyppisiä. Seuraavassa kaksi esimerkkiä tunneilla oppilailta tulevista ideoista.

- Joo, se pitäisi loppua tossa. Meidän pitäisi saada siihen...Jos se loppuu tähän...Tää on niin kiva biisi, mutta ei voi soittaa toista kertaa samalla tavalla uudelleen.

Oppilas ehdottaa että soitetaan se alku tähän väliin.

- Sullla on muodontajua, sanoo AV ja hyväksyy idean.

(11.1.-96, 8. lk vaihtoeht.)

Tässä samaan aikaan basistit pomputtelivat omaa kuviotaan taustalla, ja AV nappaa idean.

- Hei toi onki hyvä juttu! Bassot lähtee ekaks! Ja sitten vasta muut mukaan, 1-2-3-4!

(9.1.-96, 8. lk vaihtoeht.)

Viitanen perustyylinjakko eri pannuilla on seuraava: tenorit soittavat melodiaa. Double seconds tuplaa melodian, soittaa sointujen yläpäättä tai vastaääntä. Kitarat ja sellot soittavat sointujen alapäättä ja antavat tukevuutta yleissoinnille. Joskus niillä on jokin oma soolo: intro, välike, obligato tai unisonokohta. Tenor ja six bass soittavat bassosäveliä unisonossa, mutta Steel Pan Loverseilla Viitanen on kirjoittanut niille eri stemmoja. Koulussa motorisesti lahjakkaille ja musiikillisesti hyvän ajoituksen omaaville basisteille Viitanen on laittanut kulkevia, walking bass-tyyppisiä stemmoja. Joskus tehdään myös puhallinorkesterityyppisesti niin, että bassot soittavat melodiaa ja ylärekisterisoittimet soittavat takapotkuja. 7. luokan ryhmissä Viitanen soittaa usein itse rumpuja, jotta kappaleet pysyisivät koossa ja hän voi samalla korostaa ja merkitä eri iskuja auttaakseen bändiä. Jos ryhmissä on useampia rumpaleita, niitä vaihdellaan.

"Jos rumpali ei pysy tempossa, vaihdetaan rumpali. Pitää tehdä hienosti, kuka pystyy hoitamaan sen niin, että se pysyy läjässä. Pannunsoittajissa on aina joku, joka ei opi ja muut kärsivät. Yleensä sellainen luonnostaan hakeutuu väliääniin, jolloin väärät äänet antaa vain eleganssia."

Oppilaat kokivat rumpalin ratkaisevan tärkeäksi steelbandissä.

"Rumpali on tosi tärkeä. Jos se soittaa väärin, niin siin menee koko rytmi väärin."

(oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"Mun mielestä se on tosi tärkeä, koska kuuntelee sitä rumpalii, nii sit tietää, mis vaihees sitä biisii ollaan ja muutenki se pitää sen kasassa sen homman."

(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"Rumpali on niinku bändin sydän, se antaa sen tahdin. Jos rumpali on huono, ei kuullosta kyllä bändikään hyvältä."
(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Stemmoista Viitanen pyrkii tekemään mahdollisimman laulettavia, jolloin sovitukset todennäköisesti on toimiva.

Viitanen on todennut, että koululaisten kanssa on pysyttävä aika yksinkertaisissa sovituksissa, koska he eivät ehdi harjoitella. Kaikki opitaan tuntien aikana, jotka nekin voivat jaksotettuina. Valinnaisryhmienkin kanssa kaksi viikkotuntia tuntuu liian vähältä, kun kappaleet eivät tule koskaan valmiiksi. Sovituksissaan Viitanen yrittää ripotella "koukkuja" tasapuolisesti kaikille.

"Jos on joku kohta, jossa joutuu vähän tsemppaamaan... joku enemmän tai vähemmän unis-kohtia, joko rytmisiä tai moniäänisiä, blokkisoinnutusta. Se antaa enemmän. Tähän on sellasta kypsyttelyä tää homma. Tätä ei voi kiirehtiä. Oppimisprosessi on sitä, että sitä voi veivata vaikka kuinka kauan ja sit se vaan loksauttaa paikalleen."

Kaiken kaikkiaan Ari Viitanen kokee koulumusiikin haasteellisena. Etenkin hänen uransa alkupuolella, ja osittain edelleenkin, koulukirjojen sovitukset olivat liian korkeita tai huonosti soinnutettuja, eikä hyviä sovituksia löytynyt mistään. Viitanen ei jaa oppilaille omia kirjoja, vaan antaa ne tunneilla käyttöön ja tekee itse paljon sovituksia.

"En pidä siitä että laitetaan viihdekuorosovituksia ja soinnut sen pohjalta. Se ei sovi tavallisen juttu-suomalaisen laulukirjaksi. Tai että melodiaa joutuu väliäänistä hakemaan. Aina joutuu transponoimaan."

Käytettävissä on myös oppilaita, jotka ovat opiskelleet orkesterisoitinten soittoa esimerkiksi Pohjan nuoriso-orkesterissa tai Raaseporin musiikkioppilaitoksessa.

3.3.4 Ohjelmisto

Hyvää steelband-musiikkia ei Ari Viitanen mielestä voi lajitella tyylilajeittain.

"Kun se on rehellistä, siitä välittyy energiaa, eikä se ole tylsää, se on hyvää. Ei tarvitse olla taidokasta - sirkustemppeja ja vikkeliä juttua. Tietysti niitäkin tarvitaan, ne ovat komeita ja hyvät unisonot ovat pannujen suurinta voimaa."

Pannut sopivat Ari Viitanen mielestä kaikenlaisen musiikin soittamiseen. Karjaalla on soitettu pannuilla kansanmusiikkia, klassista, elokuva- ja TV-musiikkia sekä vanhoja ja uusia melodisia hittejä. Varsin paljon Viitanen on käyttänyt pop- ja rockmusiikin evergreenejä omasta nuoruudestaan. Teknoa ei ole vielä ohjelmistossa, mutta Viitanen arvelee, että akustisesti kokeiltuna se voisi olla mielenkiintoista. Myöskään nykymusiikkia ei ole paljon tehty. Hyvin toimivaksi on osoittautunut esimerkiksi klassinen musiikki.

"Pitäis olla ajattomia kappaleita, sillä biisien löytämisessä ja harjoittelussa on niin kova vaiva. On muutamia kappaleita, jotka vetoavat ihmisiin ja toimii aina. Niitä saisi vaan olla enemmän. Esimerkiksi Lännentie-biisistä oppilaat muistaa, että ainiin, se oli Blues Brothersissa, ei ne muista sitä län-nensarjaa ollenkaan. On me soitettu suomalaistakin, Juokse sinä humma, Leijat, Surun pyyhkit silmis-täni. Ei me vierasteta mitään, ei se oo mikään valintaperuste. Jotenki ulkolaisia on helpompi löytää, kun maailmassa keskimäärin yhteensä tehdään enemmän musiikkia kuin Suomessa, niin se on aika luonnollista."

Koulussa soitetaan suomalaisia kappaleita "uusmaalaisittain kalypsoksi murtaen". Latinorytmeistä on tehty koululaisoloihin sovellettuja reggae-, calypso-, samba- ja bossa nova-tyyppisiä juttuja, joissa Viitasella on periaatteena tehdä oikealta kuullostavia ja kulkevia sovituksia. Steel Pan Lovers-yhtyeellä on ohjelmistossa kalypsoa ja socaa Viitasen sovituksina.

Pannuilla soitetuista kappaleista oppilaat valtaosin pitivät (ks. liite 5). Suurin osa kappaleista sai arvion melko tai erittäin mukava. Mieluisalta oli tuntunut soittaa reippaita ja vauhdikkaita kappaleita.

"Valinnaisen ryhmän biisit olleet tosi kivoja, vauhdikkaita ja tarpeeksi vaikeita. Niissä on semmosta poweria. Oishan se kivaa välillä soittaa jotain klassista soittaa, mut kuitenkin enemmän tommosia reippaita ja ilosia. Mun mielestä se on tärkeätä, et se pitää sitä intoa yllä, et jos on joku tyhmä molli-kappale, mitä ei jaksa, niin ei sitä jaksa olla niin paljo kiinnostunukaan."

(oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö)

Vauhdikkuus sinänsä ei ole K:lle tärkeää, mutta on helpompi soittaa, jos kappale on vähän vauhdikas, kuin joku tosi hidas. "Siinä pysyy ite paremmin siinä rytmisissä ja tulee ilonen mieliki siinä, ku soittaa."

(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Tuttuja kappaleita oli oppilaiden mielestä mukava soittaa.

"Ne valinnat on osunu tosi nappiin. Viime vuonna ku meillä oli Lemmenlaiva ja muuta entuudestaan tuttua, niin ties miten se rytmi menee, siit ei ollu ongelmaa. Mun mielest oli kauheen kiva soittaa sel-lasii, et hei, mäki osaan soittaa tän tutun biisin!"

(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

"Hendrixin yks biisi, joka on kyl aika kummallista ajatella pannuille, et Jimii soitetaan. Kyl se toimi se homma, ei siinä ollu mitään. Se oli aika jännän kuullostasta, et pannuilla soitetaan tollasta rokki-tyyppistä, jota yleensä kuulee sähkökitaralla. Tuli vähä sellanen fiilis, et noil voi soittaa, mitä halua. Sen saa kuulostamaan niin hienolta, ettei sitä voi kieltää, ettei se sopis. Just joku Born to be wild-biisi ne jää nii soimaan päähän ku soittaa just pannuilla. On kalypsoakin ihan kiva soittaa."

(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Tuntemattomimmat kappaleet ovat tuntuneet vaikeilta.

"Meil on yleensä ollu sellasii tuntemattomii biisei, jotka on ollu aika vaikeita. Nyt on ollu pari sel-lastaa, mitkä porukka tuntee. Se on ollu paljo parempi. Niit ku ei tunne, niit kaikki ihmettelee, et tää on taas jotain tällasta. Et se on jotain trinidadilaista, niinku se onki, niit vaan soitetaan ja se kuullos-taa joltain hassulta."

(oppilas I, 9.-luokkalainen poika)

Mieluiten oppilaat soittaisivat pannuilla rockia tai poppia (34,4 %), kalypsoa (30,1 %⁹ ja iskelmiä (13,1 %) (ks. liite 9).

3.3.5 Yhteissoitto

Yhteissoiton koki melko tai erittäin helpoksi peräti 81,4 prosenttia. Vain kahdeksan prosenttia vastanneista ilmoitti yhdessä soittamisen melko tai erittäin vaikeaksi (ks. liite 9).

Haastatteluissa yhteissoitto koettiin lähes poikkeuksetta myönteiseksi, mutta vaativaksi.

Toiset on osattava ottaa huomioon, ja isossa ryhmässä ei voi yksin sooloilla.

"Yhessä soittaminen on sinänsä helppoo, et siin ei tarvi jännittää, et sä meet yksin mihkää lavalle yksin soittamaan tai laulamaan mitään, vaan siinä ollaan kaikki yhdessä. Se on helpompaa soittaa yhdessä. Ari yleensä pyytää, et ollaan hiljaa, ku joku soittaa ja jos sä vaan oot, et eiku minä soitan, niin eihän siit mitään tuu. Pitää ajatella muita ja kuunnella. Ku se on ryhmä, siin pitää aatella muita tosi paljo."
(oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Yhdessä soittaminen vaatii kaikkien osasten toimimista.

"Se ei oo niinku sooloilua se homma, et se on ryhmässä pelataan siinä. Et ei siinä sellattii huomaa tuntevansa olevan muita huonompi. Se on ihan kivaa, saa isossa porukassa soittaa ja kaikki saa olla mukana. Sanotaan, et jos se jostain paikasta menee myttyyn, nii sit se menee koko homma. Se pitää toimia tosiaan kaikilla. Joskus se on vaikeeta - rumpali ei osaa jotain komppii tai riffii tai joku erikoisjuttu tulee vaikka. Se on vaan, et pitää harjotella ja harjotella. Se on just ku pelataan porukassa, niinku tiimihommaa, et jos yks menee pieleen, niin sit se on tosiaan kaikki. Sit vaan otetaan uudestaan ja katotaan sitä hommaa. Ei siit mitään stressii vedetä."
(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

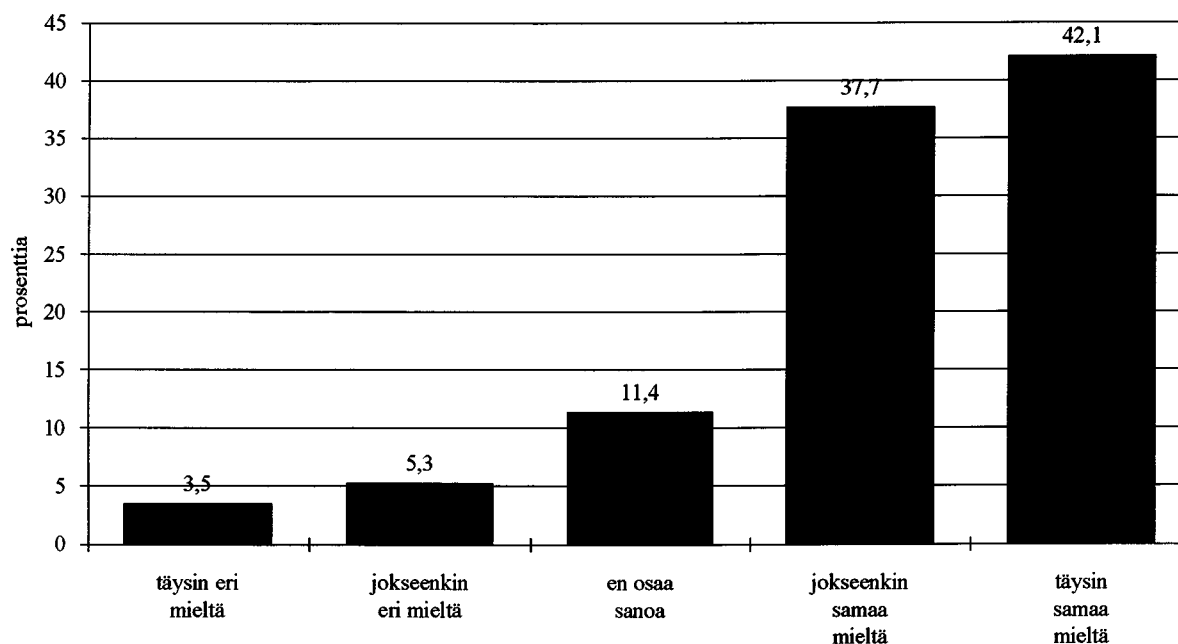
Yhteissoittaminen on opettanut muiden huomioon ottamista: "Kyl siin pitää itsekkyyks jäädä heti alkuunsa pois. Ei siit muuten tuu mitään. Et sä voi olla siel kukkona tunkiolla ja heti ruveta soittamaan. Ei voi vaan ajatella, mitä ite soittaa, vaan pitää ottaa se kokonaisuus huomioon justiin, mitä kaikki tekee. Pitää ottaa huomioon kaikki." (oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö). Yhdessä soittaminen on oppilaista hauskaa.

"Se on kivaa, koska eihän se miltään kuullosta, jos yksin soittaa. Paitsi tietysti semmoset hienot soolo-osat ja jos osaa soittaa hyvin. Sillon se on hienoo. Siin on se fiilis, et me soitetaan. Meiän ryhmä soittaa ja et ollaan samassa ryhmässä."
(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"Ehkä hauskeempaa soittaa pannuja bändissä, kun siihen pääsee niin helposti mukaan. Pääsee heti soittaan, ei tarvi niin paljo harjotella niitä, ett se kuullostais hyvältä. Rummut muuttaa kans aika paljon, jos tulee joku komppi sinne taakse. Pysyy ehkä paremmin rytmissäkin. Se yhteissoitto, ei se yksin kuullosta välttämättä niin hauskalta. Kun on monta soittajaa, se kuullostaa steelbandiltä."
(oppilas A, 7.-luokkalainen poika)

Oppilaat ovat kokeneet myös oppineensa yhteissoittotaitoja pannujensoiton myötä (ks. kuvio 2).

10. (3) Steel paninsoitto on opettanut yhteissoittotaitoja.

KUVIO 2 Oppilaiden arviot yhteissoittotaitojen oppimisesta

Kyselyssä pyydettiin arviota väittämään ”Steel paninsoitto on huonontanut musiikinryhmämme yhteishenkeä”. Vastanneista 75,2 prosenttia oli jokseenkin tai täysin eri mieltä, joten pannunsoitto on koettu yhteishenkeä parantavaksi. Neljännes ei osannut sanoa tai oli samaa mieltä väittämän kanssa. (ks. liite 9).

Haastateltavien mielestä heidän musiikinryhmissään oli ollut hyvä yhteishenki. Pannujensoitto tuntui yhdistäneen luokkia tekemään jotakin yhdessä hyvässä ilmapiirissä: ”Ehkä niin, että me kuitenkin pystytään yhdessä tekeen jotain.” (oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö). Luokkahenki on joissakin ryhmissä tuntunut parantuvan pannujensoiton myötä.

”Välillä, ku joku sanoo, et ei se tolleen menny, sit on vähä kinausta, mut muuten on tosi hyvä yhteishenki. Jos joku soittaa väärin, nii vaa naurahdetaan sille asialle, eikä ruveta huutamaan sille, et häivy täältä. Jotkut aina hirveesti vihastuu, jos menee väärin. Kirkkonummella rumpali soitti väärin ja kaikki meni sekasin, niin me naurettiin sille asialle loppujen lopuks. Ei ruvettu mitään sanoon, et sä soitit väärin, mä oon tosi vihanen sulle.”

”Yhteissoittaminen on mun mielest tosi tärkeitä, kaikki osaa arvostaa toisiansa. Meiän luokassa on joskus huonoki luokkahenki. Joku tulee sanoon toiselle tosi pahasti ja musta se on tyhmää, tylsää ja lapsellista. Kaikkii meiän luokkalaisii on varmaan joskus kiusattu, pojat menee sanoon toisille jotain ihan tylsää, et kuule, miks sul on tollaset vaatteet tai miks sä oot värjänny hiukset. Nyt ku me ollaan steel panejä soitettu, niin se on mun mielest tuonu enemmän sellasta luokkahenkeä. Varsinki pojat osaa enemmän arvostaa esimerkiks jotain tyttöjä, joita ne on ennen suorastaan inhonnu. Meiänki luokal on pari semmosta tyttöä. Et ne tietää, et tota mä inhoon, mut se soittaa parhaiten! Ne niinku tarviit sitä, et niitten pitää olla silleen vähä kilttejä. Et kuule sä soitat tosi hyvin, et oo ny mukana ja yrittää silleen. Mun mielest meiän luokkahenki on kyl parantunu tossa noin, et on jotain yhteistäki. Koska kuitenkin on pojat ja tytöt omissa ryhmissänsä

(oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

"Siin niinku oppii tunteen, ku joutuu kaikkee kyseleen. Esimerkiks se tyttö, joka oppii kaikki, ni emmä ois sitä mitenkään muuten tuntenu, paitsi et ku se selittää mulle kaikki."

(oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö)

"Mun mielest yhteishenki on ainaki ku steel pannuja soitetaan tosi tärkeetä. Jos ihminen on semmonen, ettei pysty ryhmässä työskentelemään, niin ei kantsi tulla sinne soittamaankaan. Se on semmonen, että kaikki yhdessä tai ei kukaan. Siin se kehittyi, ku biisi tulee enemmän esille ja sit ku se on valmis, siit tulee tosi hyvä olo. Kaikil on hyvä mieli sen jälkeen, ku se on menny oikein ja oma suorit- tus ja koko suoritus on oikein. Se on iloisuutta ja semmost."

"Se ilmenee semmosena kysymällä toisilta ja sit jos Ari menee pois, me soitetaan itekseen siellä."

(oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö)

Tunnelma musiikintunneilla on ollut hyvä ja vapautunut.

"Hyvä porukkahenki, et se toimii se homma ja sellanen vapautuminen, et huumorilla otetaan. Jos kaikki on ihan myrtsinä, et ei täst tuu mitään, nii ei voi odottaakaan paljoo. On se paljo mukavampi, jos kaikki kannustaa, niin mikäs siinä ku soittaa. Jos se menee vähä myttyyn se homma, nii otetaan vähä huumorilla sitä, et ei tää ny niin vakavaa oo. Ei täs missään maailman suurimmissa laulukon- serteissa olla. Kuhan soitetaan. Semmonen hyvä porukkamieli, sillä se toimii.

(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

"Se on hyvä. Soitetaan hyvin niinku yhteen. Siel on hauskaa niinku välillä. Ku jotkut mokaa, nii ei siel silleen aleta ketään haukkumaan. Se lähtee varmaanki siitä, et kaikki tuntee toisensa. Soittaa vaan musantunneilla ja osaa ne biisit hyvin." (oppilas I, 9.-luokkalainen poika)

Lukion steelband-kurssilla tuntui olleen jonkin verran huonompi ilmapiiri kuin yläasteen ryhmissä, sillä kurssilla oli oppilaita eri luokilta.

"Kaikki ei siel kumminkaan juttele keskenään. Yleensä siel on ihan hyvä henki. Siel on omat ryhmät ja sairaa jutut ja silleen. Ei me muuten olla yhteydessä tai mä en ainakaan oo, kyl jotkut tietenkä on, mut siel on semmosii ryhmiä. Ei meil mitään erimielisyyksiä ollu, mut ei me olla silleen kauheen mitään ystäviäkään koko porukka keskenään." (oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

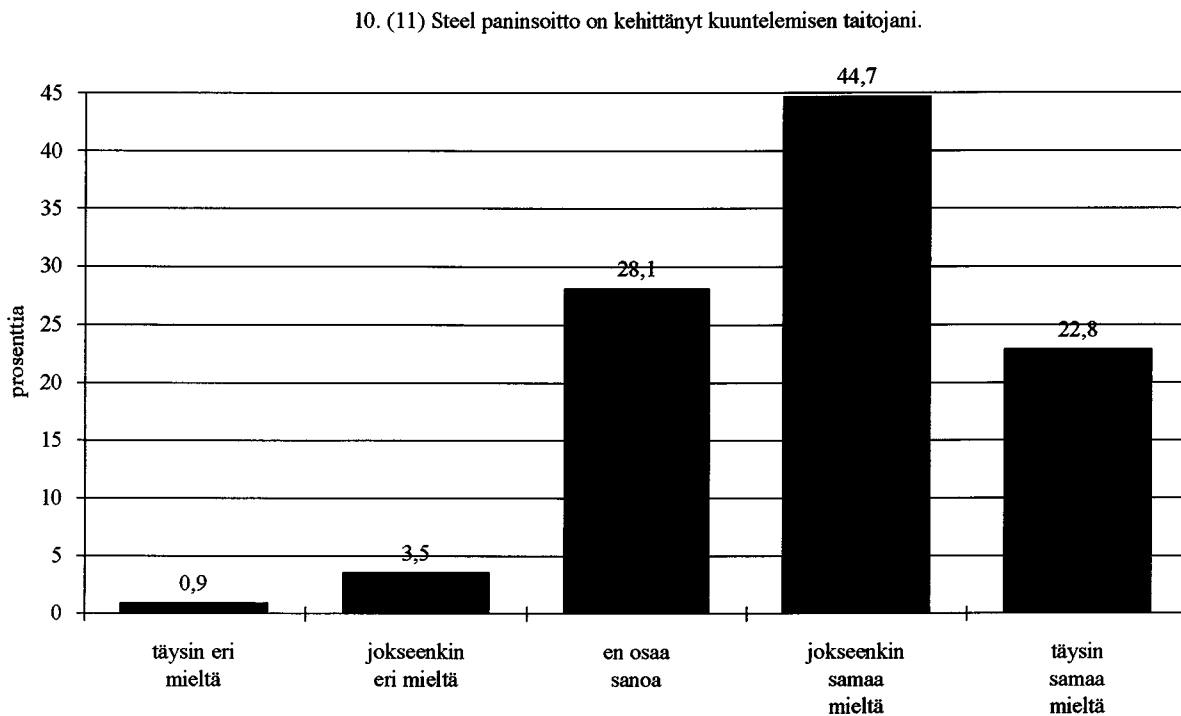
"Ollaan siel ja kaikki yhdessä miettii kaiken. Siin ollaan yhdessä koko ajan. Tuli siin tietty aina välillä erimielisyyksiä, eihän se nyt voi olla silleen, et kaikki on aina samaa mieltä. Mut kyl siin kaikki oli yhtä hyviä. Oikeestaan mä ihmettelen, et se niin hyvin suju. Meil oli viime vuonna enemmän oman- luokkalaisia ja nyt ku tuli eri luokilta, nii mä aattelin, et jakaantuukohan tää jotenki, et tuleekohan tästä ryhmää, mut kyl siit kummiski tuli. Pari eka viikkoo kesti, ennen kuin tutustui niihin eri luo- kalta tulleisiin ja oppi tuntemaan niiden soittotyylit."

(oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

Yhteishenkeä mittasi myös väittämä "Steel paninsoitto on tehnyt musiikinryhmästämme hyvin toimi- van steelband-yhtyeen" (ks. liite 10). Suurin osa (62 %) oli sitä mieltä, että heidän musiikinryhmänsä oli toimiva steelband eli ryhmissä on syntynyt yhteishenkeä. Eri mieltä asiasta oli 9,8 prosenttia vas- tanneista.

3.3.6 Kuunteleminen

Oppilaat kokivat oppineensa kuuntelemisen taitoja pannujensoiton kautta. Kaksi kolmesta (67,5 %) oli samaa mieltä asiaa koskevan väittämän kanssa, ja vain 4,4 prosenttia oli jokseenkin tai täysin eri mieltä asiasta. Vajaa kolmannes ei osannut sanoa kantaansa. (ks. kuvio 3).

KUVIO 3 Oppilaiden mielipiteet kuuntelemisen taitojensa kehittymisestä pannujensoitossa.

Moni haastateltu kertoi soittaessaan kuuntelevansa myös muita soittajia.

"Nykyään, ku mä kuuntelen musiikkia, mä oon oppinu kuuntelemaan silleen rumpalia, et mitä se tekee. Ehkä se johtuu siitä, et niin paljo meidän soitossa seurataan rumpalia. Ennen en niin paljo kiinnittänyt huomiota siihen."
(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"Ethän sä siinä yksin soita, et totta kai sun pitää ottaa muut huomioon siinä. Et sä voi kesken kaiken ruveta jotain omia sooloileen. Sehän on niinku ryhmä ku soittaa. Mä oon oppinu kuunteleen, mitä muut soittaa. Sillon, ku ite soittaa, kuuntelee niitä muita samalla."
(oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"Musiikissa on se, et sun pitää kuunnella toisia, et se menee. Sä et voi ite soittaa omassa ja toiset menee ihan eri tahtia. Sun pitää kuunnella. Mä on niinku oppinu sen kuuntelun. Yhessä ku soitaan, niin pitää kuunnella muita. Et ei vedä omaa sooloa. Must se on hirveen tärkeetä se et sä kuuntelet muita, et kaikki menee oikein ja loksahaa paikoilleen, palapeli niinku."
(oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

Moni kertoi myös oppineensa kuuntelemaan analyttisemmin pannu- ja muutakin musiikkia ja erottavansa paremmin pieniä yksityiskohtia.

"Kuuntelen sekä omaa että muiden soittoa. Pitää vaan huolta että soittaa itte hyvin ja sit kuuntelee ja vähä nauttii siitä. Se kuullostaa niin hyvältä, kaikki soinnut ja muu. Se on helkkarin hauskaa, kuunnella miltä se kuullostaa. Ernössä on rummuilla yks soolo yhdessä kohtaa, se kuullostaa hyvältä. Sitä miettii vähä, että millä tavalla ne menee melodiat ja soinnut. Sillä tavalla sitä vähän oppii kuuntelemista. Enimmäkseen ehkä pannumusiikkia, mut ehkä vähä muutakin."

(oppilas A, 7.- luokkalainen poika)

"Kotoonki ku kuuntelee jotain kasettii, niin kuulee helpommin ne pienet yksityiskohatki. Joku pieni marakassi on jossain usein takana tai jotain."

(oppilas B, 7.- luokkalainen poika)

3.3.7 Kaverilta oppiminen

Seuraavassa esimerkki tunnilla tapahtuvasta kaverilta oppimisesta:

- Otetaan tosta eteenpäin, sanoo AV tapailtuaan Orfeusta hetken sopraanopannulla. - Tää on se b-osa. Tai oisko se a-osa. AV soittaa pätkän. - Tää on ainakin G-duurista. g g fis e d c (soittaa malliksi) AV soittaa uudelleen malliksi. Vieressä seisova sopraanotyttö katsoo.

- Mihin se meni (tästä)? AV soittaa pätkiä, oppilas toistaa (em. vierestä katsellut tyttö). Se loppu on (AV soittaa pätkän uudelleen malliksi) - Jaaha sit rupee tuleen sointua.

- Täh kysyy yksi oppilas kauempaa sopraanorivistä. - N, miten se meni? kysyy tältä tytöltä, joka katsoi AV:n soiton malliksi. Sopraanot opettelevat N:n johdolla, joka tulee näyttään kaverilleen stemmanpätkän. AV selittää samalla double secondseille, kitaroille ja selloille niiden stemmoja.

- g ja b, seuraavaks g ja d, sit tulee d ja fis, d ja a kitaroille, kaks tahtii tulee ekat sävelet. --- Kolme ekaa sointuu samat, kun toinen rivi lähtee. Siihen tulee e ja gis sen jälkeen. Teil e ja b selloilla, sit a ja b kitarat, a ja e selot yks kerta. Sit d ja fis, d ja a selloilla.

- Mee vähä hitaammin, sanoo kaveri sopraanotytölle, joka neuvoo kavereilleen sopraanostemmaa. Oppilaat siirtyvät lappuineen soittimille takaisin. AV tapalee double secondseilla jotakin. Sopraanoa soittava poika tulee katsomaan N:n olan yli, miten tämä soittaa jonkun jutun.

- Joo. Ensin g sit fis, sit g a b. Sit seuraava rivi. c c e d c, sit b sit b ja d yhtäaika. Semmonen juttu toisel kerral (AV kirjoittaa double secondsien lappuun johonkin kohtaan 1-ja 2-maalin). AV laulaa melodiaa dyydy-tavulla ja soittaa double seconds-stemmaa malliksi. - Koitetaan. Yykaakoonne!

(28.2.-96, 9. lk val.)

Lähes kaikki oppilaat kertoivat ryhmässänsä tapahtuvan paljon toisilta kysymistä ja toisten neuvomista ja opastamista kappaleita opetellessa. "Kaikki kyselee toisiltaan. Yleensä Ari sanooki, et jos ei se jaksa vastaa tai sillä on joku kiire, kysy kaverilta, ehkä se tietää." (oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö). Mielenpitoet vaihtelivat siitä, kumpi on parempi: se, että kaveri neuvoo vai että Ari neuvoo jonkin kohdan. Kaveri on samalla tasolla kuin itse, jolloin neuvot on helppo ymmärtää.

"Vieruskaveri pystyy ainakin näyttämään siitä ja silloin se menee oikein. Välillä kun Ari näyttää, se menee ihan eri lailla."

(oppilas B, 7.- luokkalainen poika)

"Ari näyttää sen muutaman kerran, sit siel on yks semmonen tyttö, joka oppii sen heti, ja sit se näyttää sen meille. Jos vaikka mä opin, niin sit mä opetan muille. Ei Ari oikeestaan silleen tenoreita hirveesti opeta ainakaan meidän ryhmässä. Siit ehkä tajuu paremmin, kun kaveri neuvoo. Ku Ari on paljon parempi kuin me, niin sit se näyttää hirveen nopeesti, mut ku kaveri osaa yhtä hyvin ku mä, niin sit siit tajuu paremmin, miten mäkin osaisin ja oppisin sen paremmin."

(oppilas F, 8.- luokkalainen tyttö)

Jotkut pitivät parempana Arin opastusta kaveriin verrattuna: ”Jos Ari neuvoo, kai se on selvempi kuin jos kaveri neuvoo. Ja varmasti tulee oikein.” (oppilas A, 7.-luokkalainen poika). Oppilaat suhtautuivat hyvin mutkattomasti siihen, että neuvovat toisiaan - se koettiin täysin luontevana asiana, sillä Ari ei millään ehdi kaikkia neuvomaan.

"Kysytään ku toisel on paperil ja hei mä unohdin paperin kotiin. Ei se mikään nolo oo. Pakkohan se on kysyy joltaki. Ari ku se on niin kiireinen, ku se neuvoo nii monii, nii se ei ehi. Kaverit sillon keskitty neuvomiseen. Aril on niin monta asiaa, kaikkii pitää neuvoo yhtä aikaa eikä oo paljo aikaa. Autetaan toisiamme, jos on ongelmia sävelmien kanssa. Sanotaan suoraan, jos menee vääräs tahdis, sanotaan se kans, et sit oppii." (oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

"Joo, me neuvotaan aika paljo. Mun vieres seisoo M ja sit siin on N ja O. Aina joskus niinku hei E miten tää menee, et mä en niinku tajuu, meneeks se g:hen tai f:ään vai miten se menee. Aina on must hirveen tärkeet, et kysyy, jos ei osaa. Mä aina kysyn ja katon, et hei miten toi kohta menee, mä en tota osaa. Jos Ari neuvoo jotain muita, niin mä viitti huutaa hei maikka tuu tänne, mä en osaa. Mä ite käytän sitä hyväkseni, et jos mun kaverit osaa, niin mä kysyn niiltä. Se on niinku yhteishenki. Jos ei sitä osaa, niin ei heti mennä sanoon, et hei, etsä osaa." (oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

"Jos kaveri osaa sen, miksei seki vois kertoa. Aikaahan siin säästetään, ettei Arin tarvi joka paikas juosta koko aika. Helpompi se niin on." (oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

3.3.8 Pannut koulusoittimina

3.3.8.1 Ari Viitasen mielipiteet

Ari Viitanen on kokenut steel paneilla olevan koulun musiikintunneilla monia etuja: helpoimmin hallittava seikka tuntuu olevan motoriikka.

"Suuren nopeuden saavuttaminen on vaikeaa, koska liikkeet ovat suuria. Toisaalta medium-juttu on hyvä, koska suhteellisen nopeasti pystyy jokainen läpsyttämään käsiään ja kun heiluttaa niitä oikeassa järjestyksessä, niin se on just tuollaiselle kasvavalle murrosikäiselle hyvää harjaannuttamista liikeradoissa: pannujensoitto muutenki sopii murrosikäisen liikemaailmaan. Tää antaa hyvät mahdollisuudet onnistua liikkeiden koordinoinnissa."

Pannujensoitossa opitaan yhteistyötä ja kuuntelemista.

"Pannujen soittamisessa opitaan paljon elämään liittyviä asioita, esimerkiksi työskentelemään yhdessä. Yksi taito, joka on hukassa, on kuuntelemisen taito: musiikin ja sointivärien kuuntelu, oman suorituksen kuuntelu ja suhteuttaminen muihin, yhteissoitto. Opitaan kuuntelemaan toisia, eikä räpelletä silloin, kun toiset soittavat. Kun sanotaan ja sovitaan jostain asiasta, ja joku ei kuuntele, niin se jää kiinni siitä heti seuraavalla kerralla. Se kasvattaa ryhmässä toimimista. Tietysti kaikissa muissa soittimissa on tämä sama juttu, mutta se ei ehkä tule niin helposti esille kuin pannujen parissa."

Pannujensoitossa opitaan Viitasen mukaan myös musiikin teoriaa, kappaleiden rakenneoppia ja rytmittäjää. Yksinkertainen liike ja valmiiksi merkityt kirjaimet helpottavat soittamista.

"Kysymys on samasta innosta, jolla ihmiset hakkaavat rumpuja. Nyt vain saadaan kontrolloitua, ettei soitinta hakata, vaan tuotetaan jotain kaunista. Silti liike on yksinkertainen ja selkeä, eikä tarvitse pelätä mitään. Kynnys soittamiseen on matala. Jokainen ääni on merkattu kirjaimin. Helppoa on sekin, että ääni on enemmän tai vähemmän valmis, eikä sitä tarvitse tehdä kuten esimerkiksi puhaltimissa. Ääni on helposti kuultavissa ja kontrolloitavissa. Liian kovaa ei kuitenkaan saa lyödä, jotta ääni pysyisi kauniina. Kaiken kaikkiaan pannujen soittaminen on yhtä rentouttavaa kuin suomalaisille tikanheitto syyshämärässä."

Isossakin tilassa pannujen äänenvoimakkuus riittää varmasti, pystytään soittamaan myös hiljaa ja tulos on Viitasen mukaan aina yhtä viehättävä. Kitaransoitossa ja laulamissa esikuvina ovat ammattilaistuottajien viilaamat huippuartistit, mutta steel paniensoitossa on Viitasen mielestä etuna, että bändit ovat suuria ja itse soitettu musiikki kuulostaa samalta kuin alkuperäinen; ei ole mitään efektein luotua soundimaailmaa. Pannu on pelkistetty soitin. Se jakaa mielipiteet kahtia: joko se vie mukanaan tai sitä tuhahdellen kuvaillaan epäviireiseksi kolinaksi. Viitanen ei tiedä, voiko pannu korvata perinteisiä koulusoittimia.

"Ihmiset aika äkkiä jakavat, että pannu ei ole "oikea" soitin. Mun mielestä on hyvä pitää se niin, vaikka se onkin oikea soitin. Ensimmäisenä soittimena se kuulostaa hyvältä ja täyteläiseltä ja näyttää hyvältä, on motorisesti helppo - paljon helpompi kuin joku metallofoni tai ksylofoni."

Viitanen käyttäisi pannuja iästä riippumatta ensimmäisenä soittimena. Yläasteella on ollut puhetta siitä, että aikuisillekin pitäisi saada pannuopetusta. Vanhemmat omat kiinnostuneita ja haluaisivat itsekin kokeilla, kun kuulevat lasten kertovan pannujensoitosta. Hyvänä säännöllisen pannunsoiton

aloitusikänsä Viitanen pitää noin yhdeksää vuotta: hän arvelee Antti Jyrkkäsen 3.-luokkalaisia sopivan ikäisiksi. Heiltä muotojen hahmottaminen onnistuu ja on tarpeeksi pitkäjänteisyyttä.

Steel pan sopii Ari Viitaseen mielestä suomalaiseseen musiikinluokkaan. Hän on perehtynyt opinnoissaan jonkin verran Carl Orffin pedagogiikkaan, ja pannujensoitossa on hänen mielestään paljon samoja linjoja: ilmaisuvoima on keskeistä, ja se tulee ihmisen sisältä.

"Se on samaa, että lyömällä tuotetaan mukavia tunteita, mikä tulee tässä myönteisellä tavalla. Lisäksi on mukana jotakin voimannäyttöä ja se, että lyönnin pitää kuitenkin olla kontrolloitu, jolloin opitaan itsehillintää. Sama juttu rumpujensoitossa, että kun varsinkin murrosikäiset jätkät menee soittamaan rumpuja, niin niitä lyödään kovaa ja meteli on hirveä. Sitten kun päästään siihen vaiheeseen, että ruvetaan harjoittelemaan ja katsotaan, mitä lyödään kovaa ja mitä ei, jotta se kuullostaisi rumpalilta eikä rumpujen omistajalta, silloin saavutetaan henkisesti jotain ja saadaan raaka voima kontrolliin. Kun saadaan tehdä kontrolloitu raaka voima yhdessä, silloin summassa on mukana raaka voima, ja se on myönteisellä tavalla esillä. Se tuottaa mielihyvää sekä kuulijalle että soittajalle. Hengen joko saa tai sitä ei saa. Se on sellainen on-off-juttu. Musiikki joko tulee sydäimestä ja riemulla tai sitten se ei tule. Sitten se on vain soittamista."

Orff-soittimet ovat kestävyydeltään parempia kuin pannut, joissa epäviireisyys on ongelma. Viitanen virittää pannuston vähintään kerran vuodessa, sekä tekee korjauksia ennen konsertteja ja nauhoituksia.

"Jos joku ääni on pielessä, ne oikaistaan. Jos rakastaa puhtautta ja aiheuttaa tuskatiloja, jos kaikki ei oo niinku presisi, niin sit kannattaa unohtaa tää pannuhomma. Siihen kuuluu tietynlainen epäviireys. Vähän sama kuin juniorijousibändi tai pelimanniyhtye pahinta lajia, voi olla hirvee meno, vaikk kaikki ei oo ihan viireessä. Tulee vaan leveempi soundi!!"

Perusasioita virittämistä pienten korjausten tekemiseksi voi Viitaseen mielestä oppia ns. tavallisenkin musiikinopettajalta. Pannujen virittämisen opettaminen on hänen mielestään mahdotonta, sillä sitä ei voi koskaan täysin osata.

Orff-lyömäsoittimiin verrattuna pannuilla on Viitaseen mielestä rikkaampi ilmaisuvoima: dynamiikan vaikutus, soundin leveys ja voima ovat suurempia kuin esimerkiksi ksylofonissa. Pannuissa on suurempi ilmassa liikkeellä, jolloin se tuntuu enemmän.

Soitin itsessään on Viitaseen mielestä niin nerokas ja innostava, että se sopii Suomeen. Lisäksi se on uutta, erikoista, eikä sitä tehdä monessa paikassa.

"Olen jälkeensä kuullut juttuja, että jotkut oppilaat ovat ensi kertaa pannuja soitettuaan kotona tehneet itse peltipurkkiviritelmiä, laittaneet niitä järjestykseen ja kirjaimia sinne ja opetelleet ilman pannua näitä juttuja. Silloin on ilmeisesti soittimessa itsessään sellainen taito herättää motivaatio."

Ari Viitanen on kokenut myös vaikeuksia steel panien käytössä. Steel paniä ei ymmärretä käsityöksi ja herkäksi instrumentiksi. Ihmiset ajattelevat sen tynnyrinä ja alkavat naputella ja koputella pannua ymmärtämättä, että soitin menee helposti epäviireeseen. Jotta steelband kuullostaisi hyvältä, tarvitaan iso bändi, jolloin soitinten säilyttäminen ja kuljettaminen on hankalaa ja kallista. Soittopaikan on ol-

tava iso. Suomen ilmasto-olosuhteissa tämän ongelman kanssa on vain eletävä - Trinidadissa soittimet jätetään harjoitusten jälkeen ulos aidatulle panyardille.

Oppilaille hiljaa oleminen ja toisten kuunteleminen tuntuvat Viitasen mielestä olevan vaikeaa.

"Nämä nykynuoret ovat tottuneet sellaiseen viestintään, että halolla päähän, eikä sittenkään tapahdu mitään eivätkä ne huomaa mitään. He joutuvat opettelemaan ihan uusia asioita: olemaan hiljaa, kuuntelemaan ja yrittävät ymmärtää, mitä puhutaan. Se on hukassa tänä aikana, koska kaikki tapahtuu muitten aistien kautta, ennen kaikkea näköaistin ja rätinän ja paukkeen kautta. Puhuttu sana ei mene perille."

Vaikeinta oppilaille on olla koko ajan valmiina soittamaan, kun osatekijät on ensin katsottu kohdalleen.

"Joulun jälkeen oppilaat ovat mielestäni oppineet ammattilaistyöskentelyn: kun on tauko ei saa soittaa. Vaikeinta on just se. Äänet eivät ole vaikeita tai muistaminen, vaan se, että miten yhdessä tehdään töitä. Ei saa nukkua. Luppoajalla oltava standby, eli valmiina tulemaan heti mukaan kun tarvii. Vaikeinta on olla aktivoituneena eli valmiina. Kun osatekijät ovat paikallaan, tehdään yhdessä."

3.3.8.2 Oppilaiden mielipiteet

Kyselyyn vastanneista yläasteen oppilaista 16 (14,3 %) oli soittanut pannuja ala-asteella, 82:lle (73,2 %) soitin oli uusi tuttavuus. 14:stä lukiolaisista 12 oli soittanut pannuja yläasteella. Oppilaiden kerromuksista ensi kohtaamisestaan pannujen kanssa nousi esiin alun ihmetys soitinta kohtaan ja epäily, oppiiko sillä ikinä soittamaan.

"Ekalla kerralla kun ala-asteella kokeili pannua, tuntui, ettei tästä tuu ikinä yhtään mitään. Kauheen vaikee. Mä en ikinä oikeen tykänny soittaa mitään, mut toi kun vähä aikaa soitti, se tuntui ihan kivalt. Hauskalta. Hauskan kuullonen." (oppilas B, 7.- luokkalainen poika)

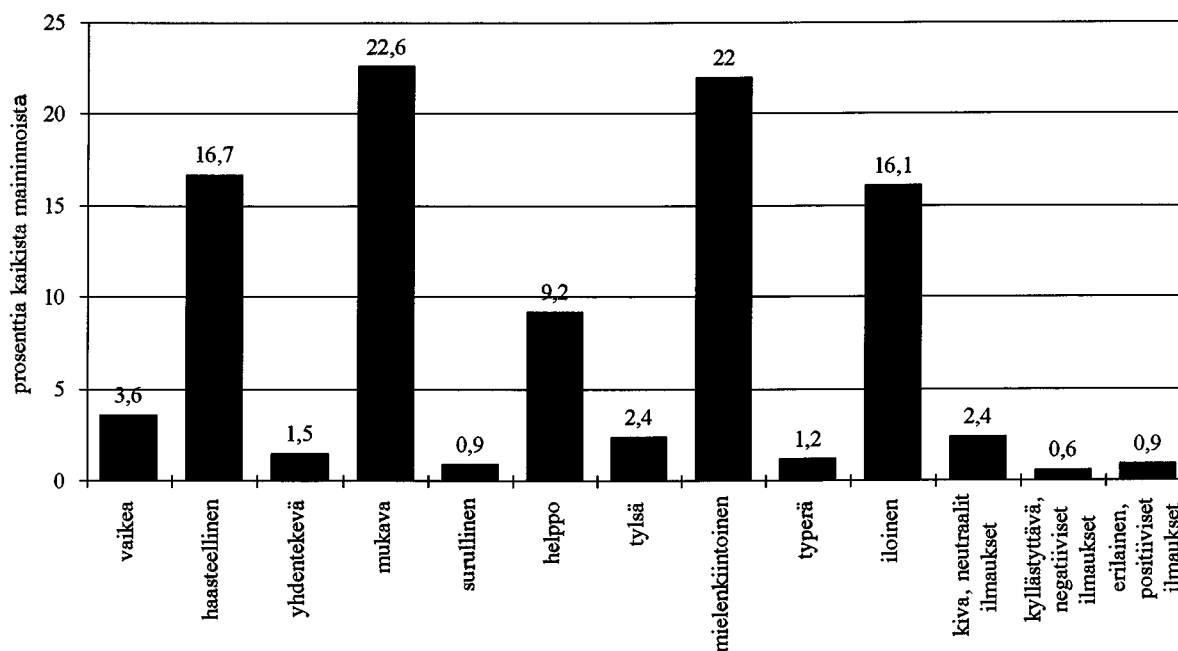
Ensitapaamisessaan pannujen kanssa C muistelee ajatelleensa, että aika kummallisia vekottimia "En ollu ikinä ennen nähnyt niitä, en osannut kuvitella, miten niitä soitetaan tai miten niihin pitää suhtautua". (oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö)

"Kyl sitä aluks vähä ihmetteli, mut kyl se sit silleen. Ei se nyt sen erikoisempi oo ku muutkaan. Ihan mukava soittaa. Se oli sen näkönen, et miten tää voi soida. Tuli vähä semmonen fiilis, et miten tästä saa tommosen äänen. Kyl se sitte ihan hyvin toimi." (oppilas H, 9.- luokkalainen poika)

"Ne näytti vähä oudoilta, et saaks näistä tosiaan jotain musiikkia aikaan, mut kyl niist sit kummiski sai." (oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Oppilaat kuvailivat pannua varsin positiivisin adjektiivein: eniten mainittiin sanat mukava (22,6 %), mielenkiintoinen (22 %), haasteellinen (16,7 %) ja iloinen (16,1 %) (ks. kuvio 4).

5. Millainen soitin steel pan mielestäsi on?

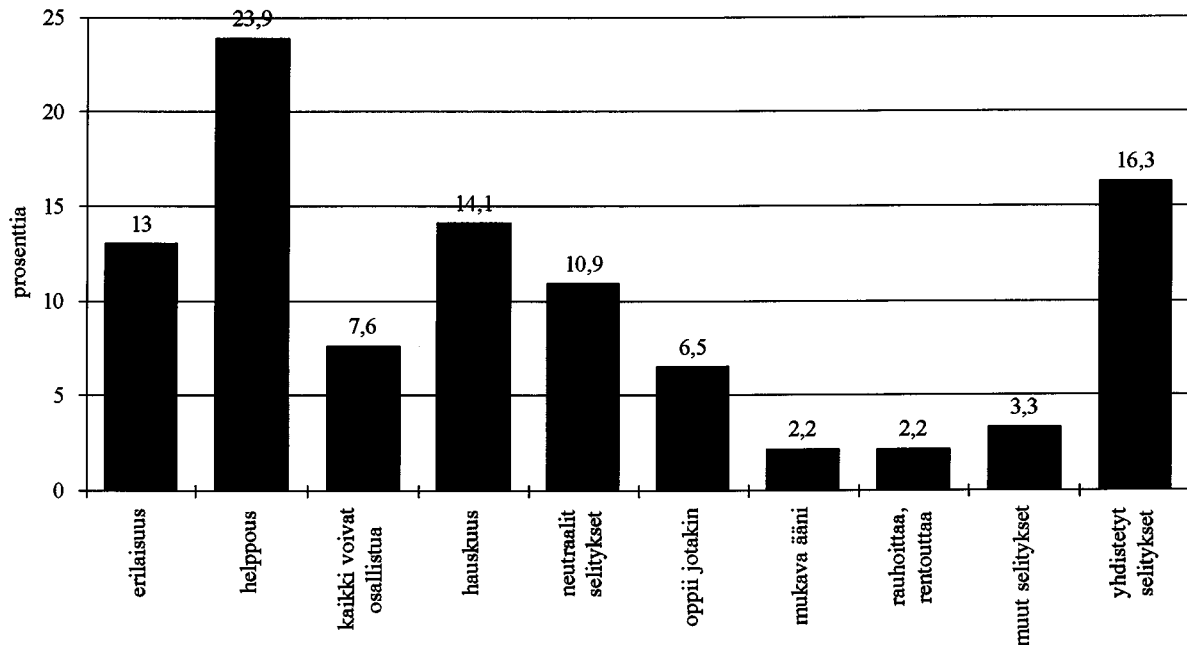

KUVIO 4 Oppilaiden mielipiteet pannusta soittimena

Oppilaat arvelivat steel panin soveltuvuutta koulusoittimeksi myös hyvin myönteisesti: lähes 90 prosenttia (87,7 %) oli sitä mieltä, että pannu sopii melko tai erittäin hyvin kouluun. Huonosti koulu-soittimeksi soveltuvaksi pannua ei arvioinut yksikään vastanneista. (ks. liite 10). Oppilaiden perusteluista, miksi pannu sopii koulumaailmaan, nousivat esiin soittimen helppous (23,9 %), soittamisen hauskuus (14,1 %) ja soittimen erilaisuus (13 %) (ks. kuvio 5). Yhdistetyissä selityksissä (16,3 %) oli mainittu useita perusteluja, joissa toistuivat edellä mainitut perustelut sekä se, että kaikki voivat osallistua soittamiseen.

Myös lähes kaikkien haastateltujen mielestä steel pan sopii hyvin koulusoittimeksi. Yksi perustelu oli soittamisen helppous. "Mun mielest se on sellanen soitin, joka sopii melkeen jokaiselle. Ja just semmoselle ku minäki, joka ei oikeen osaa soittaa toi on aika kivaa ja helppoo oppia." (oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö). "No mä en ite oo kauheen hyvä soittaja. Se ei oo kovin vaikee soitin, et siin ei pidä osata paljon. Se on hyvä, jos ei oo kovin paljo tämmöstä musikaalista korvaa." (oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö). Yksi helpottava tekijä oli se, että sävelet on merkitty pannuihin. "Se ei oo monimutkanen, et ku siin on kuitenkin pannus merkitty nää soinnut ja kaikki ja jos sä saat soinnut paperilleki, se on tosi helppo oppia ne ulkooki. Jos samaa pannuu soittaa kauemmin, niin totta kai oppii, missä kohtaa mikäki on. Se on hauska silleen, ku se on nii erikoinen." (oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö).

6. Miksi? (perustelut kysymykseen 6. Miten steel pan sopii mielestäsi koulusoittimeksi)

KUVIO 5 Perusteluja sille, miksi steel pan sopii koulusoittimeksi

Oppilaiden mielestä pannun teki hyväksi koulusoittimeksi se, että kaikki voivat osallistua soittamiseen.

L:n mielestä pannut ovat ehkä paremmat koulusoittimina kuin kitarat tai nokkahuilut.

"Koska siinä saa osallistua isompi ryhmä yhtä aikaa. Se on tosi hauska soitin ja se on kiva, ku siinä voi soittaa ryhmässä ja voi paljon ihmisiä osallistua samaan aikaan. Se on erilaista. Jos ei oo ennen harrastanu musiikkia ja sitte ruvetaan koulussa soittamaan jotain pianoa, niin kaikki ei välttämättä heti opi. Siin pääsee kaikki mukaan yhtä aikaa, ei joudu odottamaan vuoroa ja kaikki tosiaan pääsee osallistumaan. Kaikille opetetaan samat asiat ja siinä ollaan ryhmänä mukana, kukaan ei oo sen parempi tai silleen. Kukaan ei jää ulkopuolelle. Silleen, et joku jää nurkkaan, et mä en osaa soittaa ja et mua ei tarvita tääl. Mitä mä tääl teen. Meil oli ala-asteella tosi monta kertaa silleen ja mä tiän, iteki jäin joskus, et siin tulee semmonen ulkopuolinen tunne. Se on inhottavaa. Se on hyvä, et kaikki on mukana ja kaikil on hauskaa." (oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Pannujen erikoisuus viehätti myös oppilaita.

"Se on nii erikoinen koulusoitin ja siinä on monelle samaa työtä sil tavalla. Siin niinku kaikki joutuu tekemään samaa ja kaikki kumminki tykkää, ku biisi valmistuu ja kaikki tykkää siit soittamisesta. Kyl se tavallisilla musantunneilla on semmosta tamburiinin heiluttamista sun muuta. Kyl toi on niin erikoinen soitin, et kyl se mun mielestä on parempi sillä tavalla. Et ehkä se ei oo kauheen hyvä pelkkää pianoa tai nokkahuilua sitäkään. Siihen ehkä kyllästyy helpommin ku pannuihin. Pannuissa se innostus säilyy kauemmin. Se on kumminki niin erilainen soitin ja sä voit kumminki vaihdella niitä soittimia ja olla bändissä mukana." (oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

"Kyl se on vähä avartanu uutta maailmaa musiikista ja musiikkikorva on kehittynyt. Vähä erilaista. Oishan se tylsää, jos esimerkiks musiikintunnilla vaik kaks soittaa kitaraa ja yks soittaa rumpuja ja loput istuu ja laulaa. Menee mielenkiinto vähemmälläki. Siinä se on hyvä, kouluihin varsinki, hyvä soitin. Se on aika yksinkertainen selattii soittaa. Ei vie läheskään nii pal aikaa ku joku pianonsoiton opetteleminen. Mun mielestä se sopii ihan joka maahan, mis on kiinnostusta. Ei sen oo kaiken pakko olla Jamaican stailii, jammaillaan. Niil voi soittaa, mitä halua. Sitä on mukava soittaa ja kiva olla isossa porukassa mukana." (oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Muihin soittimiin verrattuna oppilaat kokivat pannut hauskemmiksi ja nopeammaksi oppia.

"Kitarassa on se, et meidänkään ryhmässä ei taida olla ku kaks tai kolme, ku osaa soittaa. Kitara on kuitenkin sen verran hidasoppisempaa ne perusasiat. Siin menis varmaan vuosi, ennen ku saatas porukka oppiin soittamaan ja pystyis soittaan jotain. Kyl jos kitaraa ruvetaan soittaan isommas ryhmäs, pitää olla jotain muutaki taustaa ennen ku et tullaan kouluun ja pistetään kitara käteen. Pannuilla se käy melko nopeesti se oppiminen. Mäki pääsin ihan parissa ekassa kuukaudessa sisälle siihen hommaan."

(oppilas H, 9.- luokkalainen poika)

Erästä oppilasta mietitytti pannujen korkea hinta.

"Nokkahuilu on ehkä vaikeempi soittaa kuin pannu ja pannuilla pääsee soittaan jotain monimutkaisempia. Siitä tulee silti vaikeempaa ku nokkahuilusta. On se pannut ehkä hauskemmat. Soveltuu paremmin koulusoittimeks ku nokkahuilu, mut ne on vaan kalliita, se on se kaikkein vaikein homma. Kun joku vaan osais tehdä niitä. Se on aika iso homma ostaa niitä tarpeeksi. Niit on niin helppo aloittaa soittaan ja tulee monimutkasemmaks, se ei niinku pysähdy niin helposti siihen."

(oppilas A, 7.- luokkalainen poika)

Vain yksi haastateltu epäili pannujen sopivuutta suomalaiseseen koulumaailmaan. Hän löysi silti pannuista hyviä puolia koulusoittimena.

"Kyl ehkä sinänsä sopii, se on aika helppo soittaa. Mun mielest se kuuluis jonneki Trinidadiin. Jotkut suomalaiset jäisen tundran äijät soittaa jotain steelpannu auringossa, et on se sinänsä eroo silleen. Mun mielest se sopii sinne jonneki Trinidadiin tai Karibialle. Se on se ääni tai joku semmonen kauheen...emmä tiiä. Siin on jotain semmosta, et se ei mun mielest oikeen sovi, tai sopii ihan niinku mikä tahansa soitin, mut silti. Ajattelee, et se on niinku sama, et joku Suomen kannel ois lähteny johonki Trinidadiin ja ne soittais siellä jotaki..."

"Se on helppo oppia. Ei siin tarvi niin paljo. Jossain kitarassa pitää opetella otteet ja kaikkee. Pitää tossaki soittotekniikka opetella, mut ei mitään muuta."

(oppilas I, 9.- luokkalainen poika)

Oppilaista suurin osa koki steel paninsoiton enimmäkseen mukavaksi (87,5 %) (ks. liite 10) sekä saaneensa sen kautta soittamisen iloa (83,2 %) (ks. liite 11). Alle kymmenen prosenttia oli eri mieltä väittämien kanssa.

Kyselyyn vastanneista 43 (37,7 %) soitti itse jotakin soitinta. Eniten soitettiin pianoa, kitaraa tai sähkökitaraa, syntetisaattoria ja muita kosketinsoittimia sekä rumpuja. Näistä oppilaista 55,9 prosenttia arvioi soittoharrastuksestansa olleen hyötyä pannujensoitossa. 44,2 prosenttia ei osannut sanoa asiasta mitään. Kukaan ei arvellut soittoharrastuksestaan olleen haittaa. Hyödyistä eniten (51,5 %) mainittiin se, että osaa nuotit ja musiikin teoriaa. Hyötyinä mainittiin myös se, että osaa kuunnella ja on nuottikorvaa (15,2 %) ja että voi harjoitella kotona pannukappaleita omalla soittimella (12,1 %).

Vastakkain aseteltuun kysymykseen eli onko pannujensoitosta ollut haittaa tai hyötyä soittoharrastuksessasi oli vaikeampi vastata, sillä 58,1 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. 2,3 prosenttia oli sitä mieltä, että pannujensoitosta on ollut jonkin verran haittaa, 34,9 prosenttia jonkin verran hyötyä ja 4,7 prosenttia suuresti hyötyä. Haitaksi yksi oppilas mainitsi sen, että on joutunut pannukeikkojen takia olemaan pois pianotunneilta. Hyödyiksi viisi oppilasta mainitsi nuottien ja teorian

oppimisen, kaksi ilmoitti soittavansa pannukappaleita kotona ja kuusi sekalaista hyötyä sisältävää mielipidettä mainitsivat muun muassa rytmittäjän paranevan pannuja soittaessa.

Vapaamuotoisista mielipiteistä steel paneista puolet (50,9 %) sisälsi ajatuksen siitä, että pannujen soitto on hauskaa ja mielenkiintoista. Toiseksi eniten (16,4 %) mielipiteissä kritisoitiin sitä, että steel paneja on soitettu liikaa. Kolmanneksi eniten (12,7 %) kerrottiin pannuja olevan helppo soittaa. (ks. liite 11).

Muutamien oppilaiden puheista ilmeni ylpeys pannuista.

G suosittelisi ehdottomasti pannua kouluosoittimeksi ja hänelle pannuista kertominen ystävilleen on ylpeydenaihe.

"On tosissaan, et ku yleensä ne kysyy et mitä ja sit ku siit voi kertoa, et se on tosi kiva soitin ja kaikki pääsee soittamaan, niin yleensä neki haluaa tosi paljo. Kyl ne aika paljo kyselee, et minkälainen soitin se on ja kuinka paljon sitä soitetaan. Se on niinku valttikortti, et yleensä jos mainitaan Karjaan yläaste tai lukio, niin siit tulee pannut väkisin mukaan."

(oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

"Se on tietysti semmonen ylpeys ku Arillaki on, ku on ainoo virittäjä Suomes, ku kolme vaa maailmas oli vai miten se ny oli, ei sitä voi päästää irti. Kyl määki varmaan Arina opettaisin, et sais monia lahjakkuuksia Suomestaki paljon. On se hienoo."

(oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

"Kaverit on kuullu Steel Pan Loverseja. Ne sano, et se oli tosi hienoo ja sano, et olispa niilläki tommoset. Niil on enemmän sitä teoriaa ja laulua. Ne vaan istuu siel tunneilla. Ne oli vähä kateellisia, sen huomaa kyllä. Neki haluais oppii jotain uutta."

(oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

Yhdelle lukiolaiselle pannut eivät olleet kovin tärkeä ylpeydenaihe.

"No tietysti, et koko Suomessa tajuttais, että hei Karjaa on Suomen Trinidad (ivalliseen sävyyn). Tai silleen, et niinku Karjaata maailmankartalle. Emmä tiiä (nauraa). Ei se nyt silleen oo hirmu tärkeitä, mut oishan se kiva, jos jossain Rovaniemellä kysyttäis, et tiedätsä mis on Karjaa, ai se on se kau-punki, mis soitetaan pannuja. Se ois tietysti ihan hienoo."

(oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

3.4 Koulun musiikkikasvatus

3.4.1 Musiikintuntien sisältö

Ari Viitanen kertoo vuosi vuodelta hämmästyvänsä siitä, miten vähän 7.-luokkalaisten tiedävät.

"Yritän saada sellasen perustietouden niille. Ne on hirveitä musiikinkuluttajia, ne kattoo hirveesti musavideoita, mut ne ei tiedä suurinpiirtein mitään mistään. Eivät tunne soittimia, tai miten kitaristi vonguttaa kieliä eli venyttää niitä ja korkeus nousee. Tällasia itsestään selvyiksiä mun mielestä, se on aika jännä."

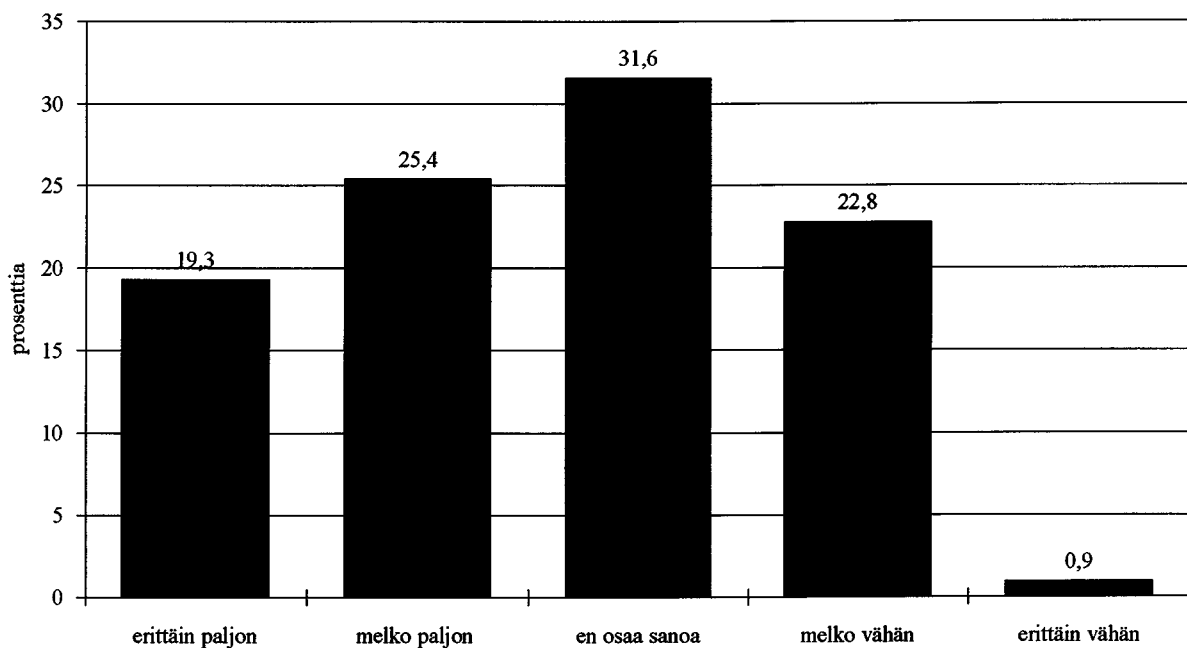
Viitanen käy 7. luokalla läpi perusasioita ja käytännön taitoja, esimerkiksi mikrofonin puhumista. Lisäksi lauletaan, aloitellaan omakohtaista soittoa sointumerkeistä kitaralla tai pianolla ja soitetaan pannuja.

"Ja musantunneilla tulee niin selkeesti, että "Soitetaan". Se on eka musiikintunnin juttu. "Kai me tänään soitetaan. Otetaan joku uus biisi."

Aiemmin valinnaiset musiikinryhmät olivat automaattisesti steelbandejä, joissa tehtiin tosin myös muutakin - esimerkiksi yhtyesoittoa. Lukuvuonna 1996-97 on tulossa muutamia oppilaita, jotka haluavat muutakin kuin pannunsoittoa. 9.-luokkalaisille Viitanen on tehnyt selväksi, että musiikintunneilla soitetaan pannuja.

Oppilaista 44,7 prosenttia oli sitä mieltä, että pannuja on soitettu melko tai erittäin paljon (ks. kuvio 6). Noin kolmannes ei kertonut kantaansa ja noin joka viides (23,7 %) oli sitä mieltä, että pannuja oli soitettu melko tai erittäin vähän.

1. Onko steel panejä soitettu musiikinryhmässäsi tänä lukuvuonna mielestäsi

KUVIO 6 Oppilaiden arviot pannujensoiton määrästä lukuvuonna 1995-96

Kaksi kolmesta oppilaasta oli sitä mieltä, että pannuja on soitettu sopivasti. Vajaa viidennes arvioi sitä olleen liikaa tai liian vähän (ks. liite 11).

Haastatelluista yhdeksästä yläasteen oppilaista viisi suhtautui musiikintuntien sisältöön ja pannujen soittomäärään myönteisesti. Pannujensoitto, vaikka sitä olikin ollut paljon, tuntui mukavammalta kuin laulaminen tai musiikinteoria.

H on muuttanut syksyllä 1995 Karjaalle toisesta kaupungista.

"Se oli aika paljo...siel oli paljo enemmän teoriaa ja soitettiin jotain nokkahuiluu tai vastaavaa. Se oli mun mielest tosi kypsää. Mä ihmettelin oikein, et miten musiikki voi antaa näin paljo. Et siis paljo kiinnostavampi ollu täällä. Tääl saa tehä enemmän niitten soittimien kanssa. Soitetaan paljo enemmän. Siel se oli semmosta vaan, et istuttiin ja monta tuntia oltiin, avattiin musankirja ja laulettiin jotain laulua, opettaja soitti pianoa, jooooo...Se oli, et ei kiitos musiikkia enää. Onneks sit tuli täällä. Tääl voi sanoo, et tehään musiikkia. Se on siitä mukavaa. Se saadaan soimaan ja kaikki toimimaan. Eihän siit saa mitään semmosta tunnetta, et otetaan kirja käteen ja ruvetaan laulamaan jotain laulua. Ei se oo mun mielestä hyvä koulun musiikiks. Kyl sen pitäis antaa vähä enemmänki."

(oppilas H, 9. luokkalainen poika)

"Pianohan on ihan tavallinen soitin, mutta steel pan on must ihan eri tavalla. Mitä on kuullu muista kouluista, niil on sellast teoriaa, mikä musta on erittäin tylsää. Et sitä oppii aina jotain uutta. Ei aina samaa laulamista ja oppii jotain teoriaa, skaaloja ylös-alas. Tylsää. Se on paljo hauskeempaa tämmönen, siinä oppii enemmän.

"Eihän me ny pannuja joka kerta soiteta, mut se ois tylsä istuu ja laulaa vaan. On se must aika tärkee, et joskus lauletaan, ettei joka kerta soiteta. Emmäkään joka kerta, jos mä väsyn, niin emmä jaksa soittaa. Musiikki ei oo vaa pannujensoittoa, vaa se on laulua ja sit Ari on opettanu meil...Istuttiin kaikki eri pianoissa ja soitettiin vaivalloisesti kolme soituu. Ei se mitään hauskaa ollu, mut kyl meiänki pitää välillä ottaa jotain tylsääki vastaan. Ku jotkut laulaa ala-asteella Ukko Noaa, niin me yritetään pianosta saada jotain kolmisointuu."

(oppilas E, 8. - luokkalainen tyttö)

"Ollaan me joskus jotain joululauluja laulettu Arin säestyksellä, mut muuten koko ajan pannunsoittoa." L:n mielestä ei kuitenkaan ole ollut liikaa pannuja, hänen mielestä ei muuta tarvitsekaan tehdä. Valinnaisessa ryhmässä on pelkästään soitettu pannuja. "Siellä kaikki on ihan innolla mukana, kun kaikki on tosi kiinnostuneita musiikista."

(oppilas F, 8. - luokkalainen tyttö)

Eräs 7.-luokkalainen toivoi, että tunneilla olisi edes kokeiltu kitaransoittoa, mutta piti silti pannujen soittomäärää sopivana.

"Kitaransoitto ei oo tainnu olla yhtään, en tainnu ees koskee kitaraan. Ois voinu vähä jokaisen antaa koittaa sitä. Ehkä se ois vähä helpottanu, jos ois ollu vaik kaks musiikintuntia. Nyt ei pääse soitetaan niin paljo. Laulua ehkä syksyllä vähän vähemmän ois voinu olla. Nyt kun soitetaan melkein joka tunti, tää on ihan sopivasti."

(oppilas A, 7.- luokkalainen poika)

Neljä oppilasta oli sitä mieltä, että pannuja oli soitettu liikaa tai että välillä kyllästyy saman kappaleen soittamiseen. "Ois totta kai kiva oppii jotain uuttaki. Et ehkä ei nyt aina vaan pannuja. Musatunnit vois tulla värikkäämmiks, jos välillä ottais jotain muuta. Sitä on ollu ehkä vähä liikaa. Seiska, koko kasi ja ysi. Muuten me vaan lauletaan. Siel on kumminki aika paljo semmosii soittimii, mitä vois kokeilla ja opetella soittamaan niitä. Se ois voinu olla ihan vaihteluu. Kitara ois ehkä ollu semmonen, mitä oisin halunnu oppii ja pianoo ehkä vähä enemmän. Se on sit vaa jääny vähemmälle, ku noit pannuja on. Karjaa on pannumaa! Tääl on vaa pannut." (oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö).

"Joskus tosiaan kyllästyy siihen pannujen soittamiseen. Ollaan me silloin tällön puhuttuki luokkabeleissä ja muuten, et miksei me voida tehä mitään muuta. Jotku oli käyny kuraattorilla ja oli puhunu

siit, et pannuja soitetaan liikaa. Sit se oli menny eteenpäin ja sit me harjoteltiin justiin kosketinsoit-
timia ja muuta keväällä. Kyl se sit ku menee sanomaan...Totta kai pitäis sanoo heti, ku kaikki on
niin numeroo vaa...Ei se ehkä siitä mitenkään loukkaannu, mut emmä tiiä, miks must ei oo ääntä
lähteny. Mä en vaa jotenki oo kehannu puhuu siitä."

Tunnilla on ehkä vaikeaa sanoa ääneen toivetta muusta.

"Se on jotenki ehkä noloo, ku se on enemmän erikoistunu pannuihin ja se on sen duuni samalla. Et
se tekee niitä ja niin edespäin, et ehkä siit pitäis olla enemmän innostunu ja silleen."

(oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

"Ku joka tunti soitetaan niitä. Seiskalla soitettiin vähä jotain rumpujaki ja näit kaikkee alussa, mut
sit alettiin soittaa niit. Ei me olla paljo muut soitettu."

Jatkossa I haluaisi soittaa jonkin verran vähemmän pannuja.

(oppilas I, 9.- luokkalainen poika)

Moni pannuja vähemmän haluava toivoi musiikintunneilla opeteltavan muitakin asioita kuin pannu-
jensoittoa.

"Alussa ihan mukavaa, mut sit se alko pännimään, kun joka tunti oli sitä eikä mitään muuta. Ja moni
muukin on kyl alkanu, et emmää yksin. Ku ei oo mitään muuta mieles ku pannut. Ei se pannun soit-
taminen sinänsä mut ku yleensä musiikin tunneilla lauletaan ja harjotellaan soittamaan kitaraa, niin
meiän piti ei mittää muuta ku pannui. Tai kyl me muitaki, mut enimmäkseen niinku. Mut hän halus
et me opittais nää sillä tavalla tietenkä. Mäki kysyin maikalta, et voinksmä soittaa syntetisaattoria,
niin Ari sano juu, mut silti se meni vaa pannuihin. Ei niinku pianookaan saanu kunnolla harjotella
ite, miten luetaan nuottei. Kitaraaki Ari on vaa sanonu, miten sitä soitetaan, siihen se on sit jääny. Se
ollu pannuvoitosta, 95 % melkeen. Mieluummin sillä taval ku on muissaki kouluissa."

(oppilas D, 8.-luokkalainen poika)

Negatiivisista mielipiteistä huolimatta pannut koettiin silti hyväksi asiaksi.

"Kyl se on ihan erilaista ja tietty innokkuutta, ku mä oon huomannu, et moni pitää siitä. On innois-
saan, ku pääsee soittaan ja konserttei pitää. Harvois kouluis ne lähtee, jos harjotellaan jotain pianoo,
mitää pianokonserttii. Mut me saadaan Kirkkonummelle ja vaik koko maailmalle ja saadaan tehdä
oma levy ja tommottiin. On se uusii ulottuvuusi tuonu musiikkiin."

(oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

Samana kappaleen soittaminen pitkään kyllästytti joitakin oppilaita.

"Ei jaksu soittaa monta viikkoa samaa, joku Dark blueskin, sitä on niin paljon soitettu. Menee se
kyllä koko aika paremmin. Välillä joku kyl sanoo, ettei jaksais enää soittaa, mut kyl ne sit kum-
minski aina soittaa. Tunnilla kukaan ei oo sanonu. Joskus en itsekään millään jaksais soittaa. Kum-
minski aina menee ja sit jaksaa soittaa."

(oppilas B, 7.- luokkalainen poika)

Väittämän "Steel paninsoitto on ollut enimmäkseen vastenmielistä" kanssa yhteensä 80 prosenttia
vastanneista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Kymmenen prosenttia ei osannut sanoa ja vain kym-
menen prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Ari Viitanen suhtautuu omien sanojensa mukaan erittäin positiivisesti niihin, jotka eivät ha-
lua soittaa pannuja.

"Mä kehotan niitä, että tuossa on pannu. Sä voit mennä. Jos se sanoo, että "emmä", en sit rupee sen
kummallisemmin aktivoimaan. Monet istuu siinä. Toiset menee ja sanoo, että mä en haluu sitä, siellä
ei muuta tehdä ku soiteta pannuja, mä haluaisin tehdä sitä ja tätä. On tehty selväksi esimerkiksi va-
linnaisryhmissä se, mikä on selkeesti pannunsoittoryhmä ja missä tehdään muutakin. Kyl me teh-
dään muutakin. On kuitenkin kahdenlaisia soittamattomia: jotka haluavat tehdä muuta ja se on ihan
perusteltua ja hyvä, että ovat musiikillisesti suuntautuneita johonkin. En tiedä, missä vika, jos ei näe
sitä, eikä saa siitä itelleen mitään. Kuitenkin voi musisoida yhdessä ja jakaa sitä riemua. Sitte on toi-
set, jotka eivät halua, uskalla tai viitsi. Se on ihan sama juttu ku jos istutaan tossa ja lauletaan: aina

on niitä, jotka ei laula tai ota kirjaa esille, eikä niihinkään mitenkään erityisesti suhtauduta. Tässä se vaan näkyy niin räikeesti."

Pahimmillaan pannujensoitto on sitä, kun ryhmässä on kirjava taso. Esimerkkinä Viitanen mainitsee valinnaisryhmän, jossa on tapahtunut ns. virhevalinta: ei ole motivaatiota, pitkäjännitteisyyttä eikä paljon taitoja yhdellä tai useammalla ihmisellä. Tilanne on hankala, koska ryhmissä on niitäkin, jotka haluavat ja osaavat työskennellä. Ne hallitsevat, joilla on lyhyt pinna. Erityisen vaikeaksi tilanteen tekee se, että tällaiset oppilaat eivät pysty hillitsemään itseään ja aiheuttavat häiriötä silloin, kun mitään ei tapahdu ja muut opettelevat jotain kohtaa.

"Mä yritän aika pitkälle ymmärtää sitä tilannetta, mutta on niistä keskusteltu. Harvinaisiahan ne ovat - yleensä homma toimii. Jos tilanne ei onnistu, pistetään poikki eikä soiteta. Kaikki tällainen ryhmätoimintahan on erittäin kurinalaista toimintaa, jos aiotaan saavuttaa jotain tuloksia. Se on alistumista yhteiseen päätökseen, että nyt tehdään näin. Se ei ole oikeastaan alistumista, vaan tahtoa ja halua. Se pitää saada selväksi niille ihmisille, jolloin pystytään jatkamaan toimintaa."

Kysyttäessä oppilailta hetkiä, jolloin on ollut huono tunnelma musiikintunneilla, nousivat esiin erilaiset vaikeudet soittamisessa.

"Sit ku on ollu poissa ja sit ei tiedä, jos on vaikka muutettu sitä basson jotain rytmiä tai on uus kappale tullu."
(oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

"Pan earthquakessa se biisi oli tenorilla aika vaikee ja bassoil ja kaikilla oli aika vaikee. Sitä ei meinnattu oppii millään. Se oli niin pitkä biisi, et se alko ärsyttämään sinänsä soittaa sitä yhtä ja samaa."
(oppilas I, 9.- luokkalainen poika)

"Sitte ku ei saa niitä nuotteja ylös, sit sitä on ihan sekasin, et miten tää biisi soitetaan."
(oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

"Oiskohan ollu joku kolmas kappale, ku me harjoteltiin, aika pitkä ja vaikee. Sillon tuntu, ku sitä soitettiin, että oli niin paljo niit nuotteja, siin meni koko ajan sekasin ja tuntu, ettei pääse eteenpäin sen kahden tunnin aikana ollenkaan. Sit oli vähä niinku, et ei ois tehny mieli oikeestaan jatkaa ollenkaan. Kyllä se siitä sitte, ku aina pääs vähä eteenpäin, vaikei sitä ite huomannutkaan."
(oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Ryhmän levottomuus voi myös luoda huonon tunnelman.

"Ehkä sillon, jos me pidetään liikaa meteliä ja Ari selittää jotain, ja kaikki on vähän levottomia. Sillon Ari antaa meidän rauhottuu vähä aikaa ja sanoo, et jatketaan sitten."
(oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö)

Joskus ei vain haluta soittaa tai se kyllästyttää.

"Jos useampi ihminen on vähä maassa samana päivänä, niin ei siitä koko jutusta tuu yhtään mitään. Sillon monet neki, jotka tavallisesti soittaa, istuu siel penkeillä. Sillon se tuntu menee yleensä vähä piloille. Sit sielt lähtee vähä omituisel miemel pois. Jos on halunnu, et soitetaan, nii kyl siin vähä petty tietysti. Jos joku on kyllästyny siihen biisiin ja itte haluu soittaa, nii kyl siit menee päivä vähä pilalle."
(oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

"Joskus tulee se, et ei kiitos enää pannuja, et pitää vähä pitää taukoo. Kylhän siihen kaikki kypsyy. Sit vaan tehään jotain muuta, soitetaan kitaraa tai kokeillaan tällasta tunnin verran. Ollaan pari kertaa katottu jotain leffaa, et vähä pääsee irti siit hommasta. Sit taas lähetään uudestaan kokeileen. Kylhän sen huomaa, ku porukka rupee väsymään."
(oppilas H, 9.- luokkalainen poika)

Suurin osa kyselyyn vastanneista oppilaista, 67,9 prosenttia, oli sitä mieltä, että steel paninsoitto on lisännyt heidän kiinnostustaan musiikkiin. Eri mieltä väittämän kanssa oli yhteensä 11,6 prosenttia. (ks. liite 12). Kaksi haastatelluista kertoi innostuneensa musiikista tuntien ulkopuolellakin.

"Jos mulla ois aikaa ja rahaa, niin kyl mä nyt oon hirveesti silleen, et ois tosi kiva soittaa vaikka mitä...Varmasti menisin pianotunneille ja muuta."

(oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Joskus aina hakkaan jollain pikkuvasaralla jotain viiden litran kurkkusäilykepurkkia ihan huvikseen ja pistän jonku kumilangan kynän päälle ja kokeilen rämpyttää. En oo kyl saanu ääniä aikaseks."

(oppilas B, 7.- luokkalainen poika)

Myös vastakkain aseteltuun väitteeseen ”Steel paninsoitto on vähentänyt kiinnostustani musiikkiin” tuli samansuuntainen tulos: eri mieltä väitteen kanssa oli yhteensä 89,3 prosenttia, 7,1 prosenttia ei osannut sanoa ja vain 3,6 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Lukuvuoden 1995-96 musiikintuntien sisältöjen määrien arvioinneissa sopivasti koettiin olleen laulamista opettajan tai yhteen säestyksellä (79,6 %) ja kuorolaulua (61,9 %). Liian vähän koettiin olleen kitaransoittoa (67,9 %) ja yhtyesoittoa muilla kuin steel paneilla (60,7 %). Tässä täytyy ottaa kuitenkin huomioon, että oppilas, jonka mielestä kitaransoittoa on ollut vähän eikä hän olisi halunnutkaan sitä enempää, on myös saattanut vastata ”liian vähän.” Eniten ”liian vähän”-vastauksia tuli myös kohtiin nokkahuilun-, perkussiosoitinten- ja muiden rytmisoitintensoitto. (ks. liite 5).

Yläasteen ryhmät ovat Viitasen mielestä olleet 1995-96 parempia kuin lukion ryhmät. Motoriikassa, soinnullisessa ajattelussa ja kokonaisuuksien ymmärtämisessä ollaan Viitasen mukaan etenkin 9. luokalla jo pitkällä. Hyvään tulokseen johtaa Viitasen mielestä säännöllinen kahden tunnin harjoittelu kerran viikossa. Tuntien sijoittelusta riippuu paljon, eikä harjoituspäivän muuttuminen ole hyvä asia. Ne oppilaat, joiden kanssa asia tuli esille, toivoivat musiikkia olevan säännöllisesti joka jaksossa.

Kurssimuotoisuus steelband-soitossa on K:n mielestä aika huono.

"Mun mielest se pitäis olla koko vuos ja aina joku tietty tuntimäärä viikossa. Yks tunti on liian vähän. Se ois tosi hyvä, jos se ois kaks tuntii viikossa koko vuoden. Siin pysyy niinku semmonen soittamisen fiilis päällä koko ajan."

(oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

"Ettei sitä ihan unohdettais. Nyt meillä ei oo vikas jaksos ollenkaan ja kesäl ei oo mahdollisuutta soittaa. Hirveesti unohtaa, se mua tässä ehkä eniten harmittaaki."

(oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

Yläasteelaisten mielipiteissä siitä, mitä he haluaisivat oppia musiikintunneilla, nousi esiin selkeästi musisointi. Soittaminen, laulaminen sekä erilaisten soitinten esittely ja joidenkin teoria-asioiden opiskelu tuntuivat oppilaista tärkeiltä. ”Musantunneilla vois esitellä soittimia. Lisäksi päästä soittaan ja laulaan. Ehkä jotain teoriaa ja tollasta. Soittaminen on tärkeempää, mut ihan kokonaan ei saa unoh-

taa tietopuoltakaan. Vähä paha ny sanoo. Kylhän kuvaamataidossakin on tärkeempää piirtää kuin vaan selittää jotain taiteilijoita ja tollasta." (oppilas A, 7.- luokkalainen poika).

C haluaisi koulun musiikintunneilla soittaa vähän kaikenlaisia eri soittimia ja oppia paremmin rytmittäjää. Musiikin historia tai teoria ei sinänsä häntä kiinnosta, enemmän soitintietous "mistä ne on tulleet ja miten ne on keksitty". (oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö)

"Ja sit laulaminen ja vähä oppis jotain nuotteja jollain tavalla lukemaan ja kuuntelemaan kappaleita. Siinäki on oma taitonsa, ku kuuntelee jotain kappaleita. Ku ekan kerran kuuntelee, nii eihän siin löydä mitää. Sit ku alkaa ihan kuuntelemaan, niin mahtaaks tossa olla maracas, oho, se kuuluuki. Soittaa ja soittimistaki oppia, miten toimii joku piano ja mistä se ääni tulee sähkökitaroista ja vahvistimista mielenkiinnosta tietää. Tarviihan ne tietää, miten pianost tulee ääni, on sillä oma merkityksensä. Sit pystyy verrata, et jaha, toiki soitin se on vähä pianomainen soitin. Voi vaik itte lajitella tiettyihin ja tolla tavalla." (oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

"Emmä tiiä kannattaaks peruskoulult niin palvaatii. Et se on mukavaa, jos oppii soittaa jotain. Ei se niin vakavaa ammattilaisuutta oo täällä, et pitäis kauheesti tietää jotain Bachin sävellyksiä tai vastaavia. Emmä sitä vielä pidä kauheen tärkeänä. Se on sit eri asia, jos joku jatkaa johonki musiikkialalle. Oishan se kiva, jos joskus parikymppisenä löytää jonku kitaran kaapista ja osais vähä rämpytää sitä, ettei ois ihan sormi suussa." (oppilas H, 9.- luokkalainen poika)

"Yleensä silleen, ku meiän koululla on aika paljo niit tavaraita. Niit vois vähä muitaki mennä. Jotku nuotit ois tietenkki hyvä oppia, kattois siitä rivistöltä ja siitä, mitä ne onkaan. Kaikki soittaminen on parempaa." (oppilas I, 9.- luokkalainen poika)

Yksi haastatelluista toivoi enemmän laulamista.

"Luokan kanssa ehkä enemmän kuorolaulua, kun siellä on kuitenkin aika hyviä laulajia. Ois ihan hauskaa laulaaki välillä. Kyl muitaki asioita ois hauskaa oppii, mut sit se ois pois pannujensoitosta. Kuitenki mä haluaisin sitä oppia enemmän kuin jotain kuorolaulua." (oppilas F, 8.- luokkalainen tyttö)

Eniten oppilaat halusivat soittaa musiikintunneilla steel panejä (24,5 %), rumpuja (16,9 %) sekä pianoa ja muita kosketinsoittimia (yhteensä 21,2 %) (ks. liite 12). Steel panejä toivottiin soitettavan jatkossa saman verran (36 %), jonkin verran (30,7 %) tai huomattavasti enemmän (9,6 %). Vähemmän pannuja toivoi yhteensä 16,7 prosenttia ja seitsemän prosenttia ei halunnut soittaa yhtään pannuja. (ks. liite 12).

3.4.2 Lukion musiikinopetus

Viitanen sanoo, että lukion musiikinopetus on hänen omalta kohdaltaan vielä haussa. Kaikki riippuu ryhmästä: on sellaisia, joissa osa on viimeksi ollut musiikissa 7. luokalla ja tulee sitten pakolliselle musiikin kurssille eli kirjo on suuri.

"Ne on niin pihalla, ei tiiä mistä alottais. Saa nähä, mihin tää kurssimuotoisuus johtaa. Musisointi on pinnassa, lauluissa päästään pitkälle, jos halutaan. Voi aatella isompia kokonaisuuksia vähän, tutustumista teoksiin ym. Samaa elämyksellisyyden linjaa jatkuu lukiossa."

Viitanen on joutunut tekemään aika paljon muutoksia lukion steelband-ryhmän ohjelmistossa. Hänellä oli suuret odotukset ryhmästä, joka oli 9. luokalla todella hyviä, ja ohjelmistoa oli 40 minuuttia. Vanhoja kappaleita ei voitu lämmittää uudelleen, koska kantavia voimia oli lähtenyt pois. Lukiolaisten tuntien sijoittelu on myös vaikuttanut asiaa: "Oppilailla on kohtuuttomia vapaatunteja ennen soittamista, tai tunnit hämärän rajamailla myöhään illalla tai varhain aamulla.", harmittelee Viitanen.

Pakollisella musiikin kurssilla on kuunneltu erilaisia musiikkejä ja tunnistettu eri musiikkilajeja ja soittimia, tehty laulu- ja soittoharjoituksia sekä tehty ryhmissä pieniä esityksiä, joissa jokainen soitti jotain soitinta. Laulettu on aika paljon. Lukiolaiset toivoivat, että musiikintunneilla olisi enemmän soitettua muitakin soittimia.

"Mut sit ku tääl on nää steel panit, nii ei me soiteta mitään muuta soittimii. Et sitte jää ne muut tavallaan varjoon. No sen verran kyllä, et joskus on saanu bassoo, siis tälläst kontrabassoo, koittaa, jos ollaan laulettu jotain, mut ei muuten kyl. Ja on tietyst saanu soittaa kitaraa, jos on osannu tai pianoo tai jotain. Ne tunnit menee aika usein siihenki, et Ari vaan puhuu. Joskus ollaan käyty jotain säveltäjiä läpi, ehkä kolme sinfoniaa ollaan kuunneltu. Jotkut pojat on joskus soittanu kitaraa, jotkut rumpuja. Loput laulaa tai sit ei laula."

J:tä bändisoittimet eivät kiinnosta, mutta "jos joku muu haluaisi, nii se ois kivaa. Emmää kehtaa. Mä inhoon esiintymistä, nii emmää oikeen viitti."

"Yläasteella soitettiin vaan pannuja. Siit meni se maku kokonaan, ku ei mitään muuta tehty."

(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

"No on se ihan mielenkiintonen, mut mun mielestä ois enemmän pitäny kertoa niist soittimista ja vähä mistä ne on kotosin. Vähä enemmän tommosta yleistä."

"Ne jotka osaa soittaa, menee soittaan. Joku rumpuja, joku kitaraa, sähköurkuja tai pianoo. Muut sitte laulaa, jotka ei osaa soittaa."

(oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

L:n mielestä muita soittimia on soitettu ehkä vähän liian vähän.

"Me ollaan enemmän laulettu ja kaikennäköstä muuta ollu. Tosi usein istuttiin ja mietittiin, mikä laulu nyt lauletaan. Kaikki oli, et eiks me voitais välillä soittaa taas. Kyl siel porukka olis varmaan halunnu soittaa niitä."

(oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Pannunsoiton myötä haastatellut kokivat soittotaitojensa karttuneen. Yksi kertoi musiikkimakunsa kehittyneen.

"Mä oon oppinu arvostaan tämmöstä eksoottista musiikkia paljo paremmin. Ettei se oookkaan vaan semmosta jazzia tai jotain afrikkalaisia rumpuja. Et sitä on parempaa. Et kansanmusiikki voi olla hyvääki niinku. Ja siin mieles, et huomaa semmoset yksityiskohat paremmin biiseistä pannumusiikista."

(oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Lukiolaisten mielestä laulaminen ja soittaminen ovat musiikissa tärkeitä, mutta heillä ehkä tietojen saaminen korostui yläasteen oppilaisiin verrattuna.

"Kuunnella klassista musiikkia, opetella tuntemaan sitä. Sit oppia näistä säveltäjistä ja tutustua erilaisiin musiikkeihin, ei vaan tähän suomalaiseen kansanmusiikkiin, vaan vähä muuhunki. Nii ja hengellist musiikkia mun mielest vois jotenki käydä läpi, ei mitään virsiä, vaan gospelmusaa. Se on ihan hyvää. Sit vois käydä vähä eri aikakausien musiikkia, niinku kuuskyt, seitkyt ja kaheksakytluvun musaa. Oikeestaan 60- ja 70-luvun musa on sellanen klisheejuttu, mut 80-luvun musasta ei oo käyty pal mitään läpi, varsinki tollanen diskopoppi. Se on kyl ihan kauheen kuullosta, mut ois ihan kiva kumminki. Sit just jotain tommosii levyraadin tapasia vois pitää, ne on ihan kivoja. Ja sais tuoda esille sitä omaa suhtautumistaan musiikkiin. Vois tehä jonku vaikka esitelmän ittestään ja musiikista. Kitaraa haluaisin oppia soittamaan." (oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

"Joku kitaransoiton alkeet ois ihan kiva, koska mä tiiän, että moni mun kaveri haluais soittaa kitaraa ja pianonsoiton alkeet. Tietenki nuotit vois opetella. Niit käytiin niin vähä läpi, et niit ois voinu vähä tarkemmin, perusteellisemmin käydä läpi. Ja laulamista harjotella."

(oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Lukiolaiset kuitenkin ymmärsivät, että suurille ryhmille on vaikea opettaa soittamista.

"Mun mielest laulaminen on tosi kivaa ja ois kiva, jos ois mahdollisuus opetella soittamaan eri soittimia. Se on aika mahdotonta, ku on nii isot ryhmät ja yks opettaja, niin ei sitä oikeen voi ottaa tolasta. Oppis vähä, minkälaiset soittimet on mistä päin maailmaa ja muutenki vähä, et minkälaista musiikkia soitetaan missäpäin maailmaa. Tommosta niinku ihan yleistä musiikista."

K:n mielestä sekä soittaminen että tietojen saaminen ovat tärkeitä.

"Mut ehkä se, et sais niitä tietoja, ois tärkeempää."

(oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

3.4.3 Uudet opetussuunnitelmat

Ari Viitanen on kokenut vapauden tehdä omat opetussuunnitelmansa hyväksi ja huonoksi asiaksi.

"Antaa mulle liikaa vastuuta, kun pitää miettiä, että mitä niiden pitäisi osata tämän jälkeen. Toisaalta, jos tavoitteena on laajasti musiikin käyttäjä, se ei sulje mitään pois. Voi miettiä, mitä se on kullakin porukalla. Ongelma on se, että jos haluaisi tehdä pitkäjänteisen kokonaisuuden kullekin ryhmälle, niin suunnitelmaansa joutuu muuttamaan monta kertaa ja siihen menee toivottoman paljon aikaa. Ennen oli paljon selkeämpää, että tämän ja tämän kun tiesi, oli tavoitteet saavutettu. Mulle nyt ei kovin suurta muutosta tuonut, olen samalla tavalla opettanut ja ollut opettamatta ennenkin."

Sekä yläasteen että lukion opetussuunnitelmaansa Viitanen on kirjannut steel panit. Yläasteen kohdalla mainitaan steelband-soiton avaavan erityiset mahdollisuudet oppia musiikkia, sen rakennetta, teoriaa, yhteissoittoa ja ennen kaikkea ryhmätyöskentelyä (KSY OPS, 26). Yläasteen musiikinopetuksen keskeisiksi seikoiksi Viitanen on muotoillut kuuntelemisen taidon kehittämisen ja valmiuksien luomisen musiikin ja muun kulttuurin välisten suhteiden ymmärtämiseen sekä kansallisesti että kansainvälisesti (KSY OPS, 26). Jälkimmäinen tavoite on myös lukion musiikinopetuksessa (KL OPS, 68). Lukiossa mainitaan steelband-musiikin tunkeutuvan soveltuvilta osin kaikkiin kursseihin opetusmenetelmänä (KL OPS, 68).

Viitanen on lähestynyt muun muassa musiikinteoriaa ja rakenteita pannujensoiton kautta ja yrittänyt löytää keinoja kaataa raja-aitoja ja poistaa pelkoja erilaisten musiikkien suhteen. Suoranaista teorianopettamista hän ei ole toteuttanut, mutta tietää, miten aikoo lukuvuonna 1996-97 etenkin 7.-luokkalaisten kanssa käydä asioita uudella tavalla läpi.

"Yhden erityisvaatimuksen asettaa se, että ala-asteelta tulee ihmisiä, jotka ovat jo kaksikin vuotta soittaneet Antin kanssa. Niille soittamisessa ei ole enää mitään uutta. Nuottikuvan tuominen, kolmi-soinnut sekä sointumerkeistä soittaminen olisivat kivoja kokeilla. Etenkin sointumerkit avaisivat ihan uusia ulottuvuuksia koko pannunsoittoon. Vapaan säestyksen suuntaan orkesterimuodossa: se vois olla aika jännä kokeilu."

3.4.4 Esiintymiset ja konsertit

Viitanen on järjestänyt vähintään kerran, joskus kaksikin kertaa vuodessa koulukonsertteja, jotka ovat olleet viime vuosina steelband-painotteisia. Lisäksi esiintymisiä tulee joulu- ja muissa juhlissa. On pidetty myös konsertteja ilman yhtään pannumusiikkia.

"On vaara, jos innostuu väärällä tavalla liikaa, ettei nää eikä kuule muuta. Siihen kyllästyy itse, siihen kyllästyy yleisö, siihen kyllästyy kaikki. Täytyy pitää terve suhde kaikkeen, niinkuin muuallaki elämän alalla."

Syksyllä 1995 ei järjestetty mitään konserttia. Maaliskuussa 1996 oli karjaalaisten ja kirkkonumme-laisten yhteinen pannukonsertti Kirkkonummella sekä myöhemmin keväällä Viitanen entisten oppilaiden esityksistä koostuva nostalgiakonsertti Karjaalla. Ennen Kirkkonummen konserttia pidettiin steelband-katselmus koulussa.

"Kun tehdään kouluaikana, syntyy innostus ja näkemys, ja katotaan, mitkä bändit sinne lähtee. Siinä on tällanen kasvatuksellinen tavoite."

Pannukonserttien mahdolliset koreografiat ovat syntyneet spontaanisti.

"Jotain tehdään, jotta opittais esiintymistaitoa. Kun seisoo estradilla, niin se on aina esitys, vaikka seisois tumput suorina. Visuaalinen puoli on aika tärkeä. Luonnostaan tulee koreografia, kun liikkeet on samat. Kun laittaa soitinryhmät tietyllä tavalla lavalle, niin liikeradat on samanlaiset, liike tulee kaikille samaksi ja se näyttää hirveen hyvältä, etenki isoissa, bassoissa ja selloissa. Usein ne syntyvät silleen, että ku antaa pallon niille ja sanoo, että voisitteko vähän miettiä, miltä tää näyttää niin joku ottaa asian omakseen. Hyppyjä ja muita tulee, ollaan katottu malleja videolta."

Moni haastatelluista oppilaista jännitti esiintymistä konserteissa. "Mua rupee aina jännittämään. Jos soittaa pieleen ja sit se, et siel on ihmisiä, jotka katoo, et hei toi soittaa väärin, vaikkei sitä välttämättä tietenkään huomaa. Sit ku jää itte, et hei, miten se nyt menee, nii varsinki tutut voi sanoo, et hei sä menit sekasin siin yhes kohtaa. No ei se mitenkään pahalta tunnu, sitä vaan nauraa sille, ku ei se kumminkaan maata kaatava juttu oo." (oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö).

"Kyl siinä oppii ainaki hallitsemaan omia hermojaan paremmin. Sit ku soittaa monessa konsertissa, niin aina sitä jännittää vähemmän. Että on mun mielestä konserteissa soittamisesta hyötyä. Tottuu siihen, että muut katsoo ja seuraa. Se pitää unohtaa tavallaan, et siel on yleisö ja aatella, et nyt ollaan vaa musanluokassa ja soitetaan." (oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

"Yleensä eniten jännittää se, jos jotain kohtaa ei osaa tai osaa sen vähä huonommin, jonku alun just. Et jos se menee pieleen, niin sit kaikki menee pieleen."

(oppilas I, 9.- luokkalainen poika)

"Paitsi silloin, kun meil oli se konsertti, niin jotkut ei olis halunnu soittaa sinne ollenkaan. Et piti koulun edessä soittaa. Jotkut haluu varmaan vaan soittaa musiikintunnilla. Jotkut ei ehkä uskalla soittaa toisten edessä. Ehkä niitä vähän pelotti, että soittaa väärin tai joutuu Kirkkonummelle soitetaan."

(oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö)

Silti konsertit koettiin hyödyllisiksi: pääsee näyttämään muille, mitä on opittu.

"Must tuntuu, et ne on oikeestaan parasta siinä. Mun mielestä se on hauskaa. Eka opettelee jotain kovalla työllä ja sit saa näyttää sen muille ja sit jos siitä saa mielellään positiivisen palautteen, niin onhan se hauskaa silleen." (oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

"Koulun konsertissa kaikki jännitti sitä, et herranjumala, tää on eka kerta, ku me soitetaan jolleki muulle, ettei vaan Arille ja pari oppilasta siellä joskus istuu. Must ainaki tuntu, et mitäköhän ne tykkää meidän laulusta. Se on tosi kivaa, et saa esiintyy kanssa, ettei sitä vaan harjottele ja harjottele tyhjän päälle, vaan pääsee näyttään niitä taitojansa. Et kattokaa, mä oon oppinu." (oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

"Pääsee esille ja soittamaan muillekin. Ei mua oikeestaan jännitä, kun tietää, et se bändi on siinä taustalla tai mukana, ei se haittaa, vaik sä mokaat, niin muut osaa ja jatkaa, et ei sun moka paljoo liikuta. Siihen saa aina uutta puhtia, kun yleisö taputtaa innoissaan ja pääsee esille, ettei tuol musiikinluokassa nyhjäätä koko ajan." (oppilas F, 8.- luokkalainen tyttö)

3.4.5 Musiikin merkitys kouluaineena

Ari Viitanen näkee peruskoulun musiikinopetuksen etenkin pojille hyvin merkityksellisenä, sillä aktiivista toimintaa on heille vähän. Käden taidot, "söhertäminen ja koheltaminen" jäävät teknisen työn, liikunnan, musiikin ja kuvaamataidon varaan.

"Siinä mielessä pannut on ihanan piinallinen juttu, että tää työllistää monet, jotka koheltais vaan, jos musisoitais tai laulettais pelkästään. Kyl se monelle murrosikäiselle jätkälle on ihan fyysisesti vaikeeta laulaa ja viel se henkinen ilmapiiri, ku pitää olla kova jätkä niin ei se voi laulaa, että love me tender."

"Usein luovat tyypit, niille perinteinen luokkatilanne vaikea, etenkin jätkille. Uskomatonta keskittymistä vaativiin juttuihin pystyvät musassa pahimmat hunsvotit. Ovat loistavia muusikoita. Itsetuntoa tulee paljon."

Tärkeää on Viitasen mielestä myös uskaltaminen, että "minä uskallan tehdä jotain".

"Pojat ei uskalla laulaa, tytöt haluais. Yläasteelle ei laulu enää kuulu, täytyy löytää muu tapa ilmaista. Se on hirveen vaikeeta. Esimerkiksi rumpujen soitto, siinä voi viltillä kakaroita opettaa kuralaisuuteen."

Tärkeimpänä tavoitteenaan musiikinopetuksessaan Ari Viitanen pitää yksilön egon vahvistamista ja sen, että ihminen kokisi musiikin kautta onnistumisen iloa ja ryhmään kuulumista. Ne, jotka soittavat tai laulavat, löytäisivät muusikoitten kautta uusia ystäviä ja uuden maailman kulkiessaan paikasta toiseen.

Hyvä tunnelma musiikintunnilla näyttäisi haastateltujen oppilaiden mielestä syntyvän esimerkiksi siitä, kun kappaleet menevät hyvin. "On meil ollu silleen, et kaikki on ollu innokkaita soittamaan ja varsinki ku harjoteltiin sitä koulukonserttii varten, sillon se meni ihan hyvin. Sillon oli ihan kivaa soittaa. Ensin tietenki pitää harjoitella se, mut sit se tuntuu ihan kivalta sen jälkeen, kun kaikki

on oppinu sen sävelen, mitä pitää soittaa. Se on kivaa, kun osaa soittaa sen." (oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö).

"Mun mielestä meidän ryhmässä on nimenomaa positiivinen tunnelma. Kaikki on hiffannu sen, että hei tää on kivaa. Neki, jotka halus sen kuvaamataidon, on löytäny, et hei tää on kivaa. Sit ku ne biisit rupee loksataan paikalleen, sit se on viel kivempaa. Alus on semmonen olo, et ei me tätä tulla oppimaan, mut sit ku sen oppii, niin kaikki on aina jess, me opittiin tää."

(oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

Yhdessä soittaminen koettiin myös hyvän tunnelman luojaaksi.

"Sit ku se biisi on opittu, sit on mun mielestä kauheen kiva soittaa yhdessä sitä. Se kuullostaa aika kivalta, ku kaikki menee just prikulleen oikeen."

(oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

Oman suorituksen onnistuminen tuntui oppilaista hyvältä. "Sillon ku me harjoteltiin Neighbour songia, sillon oli oikeen semmonen, et nyt menee jo hyvin. Sit ku harjoteltiin sitä ja saatiin se eka keran meneen tosi hyvin, että sen oppii oikeen, sillon tuli et jess, nyt onnistu vihdoinki!" (oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö).

"Kerran, se oli tää Tequila, ku mä soitan siin bassoja, meit oli kaks muijaa bassoissa ja meil tuli semmonen kohta, mist tulee tosi hyvän kuullonen, jos sen soittaa hyvin semmonen juoksevat pannut ja sit Ari sano, et basistit on tosi hyvii tänään. Sillon tuntu hyvältä, et hei joo mä osaan jotain, ja sillon mä ensimmäistä kertaa soitin bassoja."

(oppilas J, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Pannujensoitto oli saanut monen oppilaan hyvälle tuulelle: kaikilla oli hauskaa yhdessä.

"Kaikki siel vaan nauraa ja soittaa silleen reippaasti ja innokkaasti. Ennen ku me lähettiin sinne Kirkkonummelle, kaikki biisit oli hyvässä kunnossa ja kaikki odotti innolla sitä. Kaikki soitettiin tosi iloisesti ja silloin oli hauskaa. Kaikki siellä hyppi ja kuitenkin se musiikki tuli ihan täydellisesti. Meil oli jotain pyörähdyksiä, kyykkyyyn menoja vuorotellen ja tommosta, me huudettiin kaikkee sinne väliin."

(oppilas F, 8.- luokkalainen tyttö)

"Siit tulee usein tosi hyvälle tuulelle, emmä tiä kyl minkä takii, mut se musiikki on ehkä semmosta. Se soittaminen ja se rytmi siinä ja se, et siinä saa olla mukana. Porukka yleensä tanssiiki siinä, ku soitetaan ja kaikki on yleensä tosi hyvällä tuulella."

(oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Viitanen pyrkii myös ohjaamaan hyväksi soittajaksi haluavat sellaisiin paikkoihin, joissa saa hyvää opetusta. Tärkeää olisi Viitanen mielestä saada musiikilta turha status-arvo pois, ja saada tilalle oikea arvo - mikä se kenelläkin sitten on.

"Kuvaamataidonopettajani Rauman seminaarissa sanoi, että esimerkiksi piirustus- ja veistotunneilla puretaan niitä paineita, joita muilla tunneilla aiheutetaan...Se on jotenkin pimeätä, että musiikin tunnille tullaan lepäämään. Kaikissa aineissa pitäisi mun mielestä löytyä se työnteko ja rentouttava vaikutus. Kaiken ei tarvitse aina olla miellyttävää ja kivaa, voi olla ikäviä juttuja ja velvollisuuksia ja asioita, joita pitää vain tehdä loppuun asti. Näiden asioiden oppiminen tietysti miellyttävissä ympäristöissä käy paremmin. Opitaan arvostamaan ihmisiä ja sitä, mitä he tekevät ja päästetään myös erityislahjakkuudet esiin."

Oppilaiden lempiaineista ylitse muiden olivat musiikki, liikunta ja kotitalous - kaikki aineita, joissa käden taidot ja oma osallistuminen korostuvat enemmän kuin reaaliaineissa (ks. liite 13). Joidenkin

oppilaiden puheesta kuului, että musiikki on heille kuitenkin jotenkin toisarvoinen ”tärkeämpien” aineiden rinnalla.

Steelband-soittoa on tarjolla lukiolaisille myös ensi vuonna, mutta J ei aio ottaa enää pannujensoittoa.

”Mä kyllästyin jo kolmen vuoden aikana ja muutenki kurssi tulee paljo, nii ei sitä jaksa. Tää vuosi on ollu raskas, nii mä jätän pois sellasii kurssi, mitä ei välttämättä tartte. Pitää kumminki keskittyä niinku toisiin kurssiin, ku tavallaan nyt jo pitää ruveta miettiä, mitä kirjottaa.”

(oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

C valitsi ensi vuodeksi käsityön ja ranskan, ei musiikkia.

”Se oli mulla ehdolla, mut sit mulla oli niin paljo muita, et mä aattelin, et mä otan konekirjoituksen, siit ois kuitenkin vähä enemmän hyötyä. Kyl musiikkiki ihan kivaa ois, mut mul on kuitenkin semmosii aineit, jotka on vähä kuitenkin musiikin edellä.”

(oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö)

”Tää on periaatteessa kouluaine tää soittaa näit steel panejä, niin kukaan ei voi mun mielest mennä vaatiin, et sun pitää osata tää nyt, laskee kymmeneen oikeen samassa rytmissä. Mun mielest ei sais kukaan vaatii keneltäkään mitään. Sen mitä mä oon huomannu, et kaikki on oppinu jotain uutta.”

(oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

Osa haastatelluista haluaisi jatkaa pannujensoittoa tulevaisuudessakin, osa taas oli tyytyväinen tähänastiseen, eikä kaivannut jatkomahdollisuutta.

”Emmä usko, et jatkaa, ku täst koulust lähtee. Oli kiva kuitenkin soittaa.”

(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

L ottaisi vielä enemmänkin valinnaismusiikkia, jos olisi mahdollista. Yläasteen jälkeen hän yrittää jatkaa pannuharrastusta. Hän suunnittelee menevänsä Karjaan lukioon, jolloin on mahdollista jatkaa soittamista. ”Sen takia ehkä jääinki just tänne, kun täällä on pannut.”

(oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö)

3.4.6 Musiikkikasvatuksen filosofinen puoli

Ari Viitasen mielestä musiikkikasvatuksen merkitys on se, että ihminen oppii nauttimaan musiikista ja taiteesta subjektiivisena, omakohtaisena kokemuksena.

"Parasta on, kun voi kokea olevansa osa musiikkia joko intohimoisena kuulijana tai tekijänä. Arvokkaampaa on, jos pystyy eläytymään toisen esitykseen - saa siitä nautintoa. Harvoilla on sitä iloa, että pystyy jakamaan iloa musisoimisesta toisen kanssa. Kuorot ja bändissä soitto saattaa olla ilon aihetta - usein karmee todellisuus kun ekan keikan jälkeen sanotaan että lopettakaa, toi on karmeeta. Näitten torjuminen siten, että ohjataan nuoret siihen, että voi kokea onnistumisen iloa musisoidessaan. Siihen liittyy sellanen, että ihmisten pitäis oppia rakastamaan toisiaan - yhteisten kokemusten kautta löytyy toinen ihminen. Tällä tavalla saadaan maailmaa hiukan parannettua."

"Nuorille tuputetaan nuorisolehtiä ym. Musiikissa voi tehdä itse, voidaan tehdä show-ohjelma livenä ilman interaktiivisuutta, ollaan läsnä tilanteessa."

Viitasen mielestä musiikki on tärkeää, koska se on ajassa liikkuva taidemuoto. Musiikissa voi ennustaa, ja ennustuksen laatuun voi vaikuttaa. Musiikki on Viitasen mielestä myös kansainvälinen kieli, jonka voi imeä suoraan sydämeen.

"Steelband-soitossa nyt alan itse vähitellen oppia asioita, joita voi opettaa pannun kautta. Pystytään kokemaan yhdessä, opitaan työskentelemään ryhmässä, tehdään bändi - ryhmä tai orkesteri, johon kuuluu. Ryhmä ei vahingoita ketään tai mitään. Joku saattaa närkästyä riensävistä sovituksista tai kärsiä siitä, että tynnyrit eivät ole vireessä. Tärkeintä musiikissa on tunnelma, mitä se tuottaa, mitä ihmisessä liikkuu. Steelpannu tuo sen niin hyvin esille. Energia, joka nuorissa on, voidaan yhdessä jakaa ja kokea ja heittää kuulijalle."

Ari Viitasen mielestä pannujensoitto parhaimmillaan on yhdessä tekemistä:

"Se on sitä, että ihmiset touhuavat yhdessä ja kirjoittavat puhtaaksi omia nuottimerkintöjään, opettavat toisiaan, harjoittelevat yhdessä sektioittain ja bändinä keskenään, toimivat yhdessä ja miettivät bändilleen nimeä ja miettivät, mitä laittavat päälle esiintymiseen. Se on sitä. Se on yks hailee, mitä me soitetaan ja miten se menee, loppujen lopuksi, se on se välttämätön paha oikeestaan. Sama juttu kun muissakin harrastuksissa, että työ on tavallaan pilalla silloin, kun se saadaan valmiiksi. Niin kauan, kun sitä suunnitellaan ja tehdään, siinä tapahtuu jotakin."

3.4.6.1 Erilaisuus - samanarvoisuus

Ari Viitasen kasvatustilafilosofiassa nousee usein esiin ryhmässä tekemisen tärkeys: "Osataan toimia ryhmässä. Osataan olla hiljaa, kun pitää olla. Kun on vuoro toimia yhdessä, painetaan täysillä ja vähän enemmänkin." Myös erilaisuuden hyväksyminen on tärkeä oppia. "Jokainen pystyis keskittymään ja musisoimaan ja hyväksymään sen, että joku oppii nopeammin. Ollaan erilaisia. Nähtäis tää meidän erilaisuus yhteiskunnassa, kuitenkin ollaan samanarvoisia. Opitaan

hyväksymään toinen toisemme, rakastamaan toinen toisiamme. Arvomaailman luominen on pääjuju: toisen ihmisen arvostaminen”, sanoo Viitanen.

"Se on aika tärkeä kappaleiden käynnistämässä, että ne huomaa, että joku osaa pistää käyntiin, joku soittaa rumpuja, nähdään selkeesti, että ihmiset ovat laumaeläimiä ja lauman jäsenillä on erilaisia tehtäviä. Siinäkin taas opitaan elämisen taitoja."

Oppilaista suurin osa ei osannut sanoa, onko pannunsoitto kehittännyt toisten huomioon ottamista. Noin 40 % oli kuitenkin jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämästä (ks. liite 13).

Yhden oppilaan haastattelussa tuli esiin se, miten jokainen on tärkeä steelbandissä.

"Mun mielestä pannunsoitto on parantanut ryhmämme yhteishenkeä. Siin on kaikki yhdessä ja soittaa ja kaikki huomaa sen, et jos sä et oo mukana, niin siit biisistä tulee vähä erilainen. Kirkkonummelleki ku meit oli vaan kaks kitaraa, niin ne tuli sanoon, että sun pitäs tulla mukaan, sut tarvitaan. Se on kiva nähä se, et sua todellakin tarvitaan. Että et turhaan soita."
(oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

Viitaseen näkemykset toisten arvostamisesta olivat siis tavalla tai toisella näkyneet hänen toiminnassaan luokassa.

Ari Viitanen sanoo kasvatustilafilosofiansa muuttuneen vuosien varrella siten, että yhä uskomattomampia suorituksia voidaan vaatia. Hän uskoo siihen, että itse tehden syntyy parasta jälkeä. Konsertteja ja muita esityksiä varten yhdistetään kuvaamataidon, tekstiili- ja teknisen työn taitajien lahjakkuudet, eikä kokonaisuutta synny, elleivät kaikki pienet palaset ole paikallaan.

"Pääkaupunkiseudulla, suurissa ja rikkaissa kunnissa, anteeksi vaan, käytetään ammattilaisia projekteissa tekeen, valmisteleen, ohjaan. Oon yhä kauemmas menossa siitä. Se, mitä tehdään, tehdään omalla porukalla tai otetaan isipappa ja äitipappa; tehdään talkoilla oman näköistä juttua. Ei osteta savukonetta, vaan paistetaan salmiakkijauhoa pannulla. Joku kokee siinä onnistumisen iloa, se, joka hämmentää sitä jauhoa. Kyllä normaali juttukoulussa löytyy. Pitää opettaa se, että välineet ovat välttämättömiä, mutta ne ei tee sitä juttua."

3.4.6.2 Omakohtainen osallistuminen ja muutosten hyväksyminen

Ari Viitanen toteaa, että joku muu tulkitseisi hänen tunteilla syntyvät ja kehittyvät sovituksensa luontaiseksi laiskuudeksi. Viitaseen mielestä on tärkeää, että on välineet ja kieli, jota puhutaan ja notaatio tai muu menetelmä, jolla saadaan asiat muistiin tai ilmaistua toiselle, mutta valmiiden sovitusten tarjoilusta puuttuu tekemisen riemu.

"Jos laittaa lapun, niin sillä pääsee nopeesti liikenteeseen, mut se ei välttämättä johda hyvään tulokseen "Mitä, mä en tajuu mä en tajuu??!!". Kun itse tekee merkinnän, vaikka se ei ole oikein ihan taiteen sääntöjen mukaan merkitty, niin siinä tulee oma henkilökohtainen suhde siihen musiikkiin. Siinä joutuu kelaamaan, mitä tarkoittaa jotkut kirjainyhdistelmät, mitä se tarkoittaa, kun mä soitan sen. Kun sanelee ensin toiselle, että soitat nää äänet, niin siinä tulee

sellanen ahaa-elämys. Jos annat valmiin lapun, niin pitäiskö mun ottaa toi tosta selville? Siinä on sellanen asennejuttu."

"Sulla voi olla lennokka idea. Täytyy itse olla innostunut biisistä ja tuntea se, silloin se toimii paremmin. Tunnilla tehdyssä jokainen tulee kehitysprosessista osalliseksi, ja se on musta hirveen tärkeää. Ei tarvi olla sitä, että pitäis olla kauheen nero - tietysti on hyötyä valmiuksista ja pystyy funtsimaan ja kuulemaan juttuja - mut voi lähte ihan oppikirja-toivelaulukirja-soin-tumerkkipohjalta ja siitä lähtee mukamas yhdessä rakentamaan. Pitää sen homman käsissään ja oppilaat saa tehdä kykyjensä mukaan ja oppivat siinä kaikennäköistä. Aina jonkun osalta poikii jotain, voi soveltaa muihin soittimiin ja päinvastoin muista soittimista tähän takasin."

Viitanen kertoo, että vaikeinta oppilaille aluksi oli se, että näytti siltä, ettei tapahdu mitään.

"Saatetaan 15-20 minuuttia miettiä jotain kappaletta, ei löydy sopivaa, sellasta tyhjäkäyntiä. Sit ruvetaan laittamaan niitä kirjaimia ylös, niitä muutetaan. Se oli kauheen vaikeeta: "Niin mutku viime kerralla sovittiin nii". Niin mutku nyt on tää kerta ja eikä tääkään oo vielä lopullinen". Nyt se on muuttunu silleen, että ne oppii hyväksymään sen, että mikään ei oo lopullista ja kaikkee voidaan muuttaa. Ovat oppineet nauttimaan, että pienillä muutoksilla kaikki menee taas parempaan suuntaan. Se on taas sellanen yks eväs tonne elämään, että vaikka se tulee musiikin kautta, niin sen voi soveltaa suoraan joka tilanteeseen. Täs on hyvin rankka filosofinen pohja, joka tulee, ei ole itsetarkoitus. Sen takia musiikilla ja muilla taiteilla on suuri merkitys. Niitä pitäis oikealla tavalla arkipäiväistää, silti kuitenkin luoda jonkinlainen pyhä kunnioitus näitä suuria hengentuotteita kohtaan, koska ihminenhän niissä lataa täysillä ja laittaa oman sielunsa peliin mielialasta riippuen."

Viitasta harmittaa nykyajan vaatimus jatkuvasta tehokkuudesta.

"Nykyaikaa ja tätä maailmaa vaivaa se, että pitäis olla mahdollisimman tehokkaan oloinen. Se ei oo ollenkaan tärkeää, että mitä tapahtuu, vaan se, että kauheesti tehdään jotain ja kauheesti kohelletaan ja jos ei tehdä niin ainaki musa soi kovaa tai televisio on auki ja siellä vilkkuu kauheen nopeesti kuvia. Se on niinku hienoo."

Kun Ari Viitanen opettaa eri pannuryhmille niiden stemmoja, oppilaat kertoivat omaa vuoroaan odotellessaan harjoittelevansa omia stemmojaan. "Mä yritän ehkä ite keksiä, miten soitetaan niitten sävelten perusteella tai sitte soittaa hiljaa. Ei saa tietenkään mölytä, ku se opettaa toisille." (oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö). "Vähän tarvii kärsivällisyyttäkin, kun oottaa, ku Ari soitattaa muita. Joskus tulee soitettua silloinkin, ja sit Ari sanoo, et pitää olla hiljaa, et se tulee sit opettaan. Mä kertaan sitä sitte mielessäni, mitä aikasemmin on ollut." (oppilas B, 7.- luokkalainen poika).

"Emmä tiiä, kattelen niitä, mitä mä oon saanu nuottei käteen ja katon, mistä se menee ja jonku kaverin kanssa ite funtsii sitä, jos ei tajuu heti, niin kaverin kanssa kattoo yhdessä vähäsen. Vähä niinku valmistautuu siihen soittamiseen. Kylhän sitä tekis mieli mennä soittaaan heti, mut eihän siitä tulis mitään, jos koko porukka räveltäs siellä omaa. Kauhee meteli tulis." (oppilas H, 9.- luokkalainen poika)

"Siinä voi soittaa niitä pannuja, ei välttämättä lyödä, mut mä yritän niitä nuotteja saada sinne päähän ja sit niinku yritän harjotella niitä, et missä ne on siinä pannussa. Et sitte ku Ari pääsee meidän kohalle, et sit vähä jo tietäis, se on sitte helpompi." (oppilas K, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Jotkut vain odottelevat tekemättä sen kummempaa.

"Välillä kattoo, jos pystyy soittaa siinä mukana, kun se näyttää. Sit vaeltaa ja juttelee, kaikkee tällasta. Ei siin oikeen muuta voi tehdä." (oppilas A, 7.- luokkalainen poika)

"Sillä aikaa mä voin tapailla vaikka jotain muuta biisii. Se on oikeestaan semmosta lusmuilu-aikaa vaan." (oppilas G, 9.- luokkalainen tyttö)

3.4.6.3 Trinidadilaisuus Karjaalla

Vuonna 1993 Ari Viitanen teki kahden viikon matkan Trinidadiin ja osti sieltä muutaman pannun. Matkallaan Viitanen tutkaili ilmapiiriä ja elämäntyyliä pannujen kotimaassa. Hän kävi neljän huippubändin harjoituksissa, tarkkaili soittotekniikkaa ja tapasi muutamia sovittajia ja viritäjiä. Trinidadissa viritäjät ovat erittäin korkealle arvostettuja ja soittamisen merkitys on kaikki kaikessa. Kalypso- ja socavaikutteisissa sovituksissaan Viitanen on törmännyt joihinkin hankaluuksiin.

"On vaikeaa saada tietoa fraseerauksesta, sen pitäisi olla myötäsyttyistä. Socassa ja kalypsossa on paljon puherytimiä mukana, joka taas suomen kielessä on erilainen. Täytyy miettiä, kenelle soitetaan - kaikki trinidadilaiskikat eivät mene jakeluun Suomessa. Tärkeintä on, että musiikki pysyy tuoreena ja siinä on huumoria mukana kaikissa sovituksissa ja yllättäviä käänteitä. Yleensä ongelma mun mielestä musiikissa on, ettei pieniä hauskoja juttuja paljoa viljellä. Itse esimerkiksi yhdistelen mielelläni tuttuja aineksia eri biiseistä."

Pannujen trinidadilainen alkuperä tehdään oppilaille Viitasen mukaan selväksi.

"Se eksotiikka, mikä meillä on lämpimistä maista, lämmöstä, valkoisesta hiekasta, niin kyllä mä tuon sen dioilla, videoilla, puheella ja äänitteellä esiin siinä vaiheessa, kun näitä asioita käydään läpi."

Diat Viitanen otti Trinidadissa käydessään, videoita hän on nauhoittanut televisioista, osan ovat tuttavat lähettäneet Trinidadista. Yhteyksiä Trinidadiin Viitasella on viime aikoina ollut harvakseltaan, mutta hän suunnittelee lähtevänsä lähiaikoina jälleen käymään siellä. Viitasen mielestä tärkein viesti koulussa pannujen trinidadilaisesta kulttuuritaustasta on se, ettei saa olla turhan pingottunut, vaan pitää löytää itsestään hyvä mieli.

"Sitä pyrin välittämään - että saisi tuotua hiukan sitä Karibian aurinkoa tänne pimeään talvipäivään. En tiedä, olenko onnistunut...Silloin tuntuu, että on onnistunut, kun koulun ja soittamisen jo lopettaneille ihmisille on jäänyt jotakin elämyksiä. Joskus tuntuu, että paljon menee hukkaan, kun oppilailla on erilaisia kiinnostuksia. Pitäisi kai olla valittu seura, jolle jakelisi helmiä, ettei menisi helmiä sioille...Täytyy kuitenkin ymmärtää, että se on tärkeä osa opettajan työstä: koskaan ei tiedä, mikä sika sitä helmeä tarvitsee!"

Oppilaat ovat Viitasen mukaan suhtautuneet pannuihin hyvin luontevasti, eivätkä ihmettele soittimen alkuperää, koska ovat kiinnostuneita soittamisesta ja soittimista.

"En näe mitään ristiriitaa siinä, että tällainen "kaukainen" soitin tuodaan Suomeen. Eihän Suomikaan ole olemassa, se on vain osa suurempaa kokonaisuutta. Soittimissakin joka puo-

lella maailmaa on aina ollut esimerkiksi laatikoita, joissa on kieliä sekä puhallettu putkiin. Nyt vain on tullut sen aika, että pannut ovat tulleet tänne. Ei pannu ole sen vieraampi tai tumpi soitin kuin mikään muukaan. Ainahan se on vellomista, että huonommat soittimet väistyvät paremman tieltä."

Viitaseen mielestä pannu tuo elämyksiä ihmisille ja siihen kätkeytyy kokonainen oma maailmansa.

"Ihmiset haluavat tehdä kaikkea hyödyllistä ja kysyvät aina, mitä höytyä siitä on. Kuitenkin kaikista eniten elämyksiä tuottavat jutut ovat täysin hyödyttämiä. Ajattelee vaikka jääkiekkoa: hirveisiin haarniskoihin pukeutuneet ihmiset yrittää saada pientä kuminpalasta rautahäkkiin ja toiset yrittää estää, ja tän ympärille rakentuu koko maailma ja koko elämä. Se on sellanen turha juttu. Sama tässä: meillä on tynnyri, joka soittimena on aika pimee juttu, niinku kaikki soittimet. Mutta nähdä se maailma...Se on mun mielestä hyvä esimerkki siitä, miten pystytään ihmisen panoksella pienistä ja älyttömistä asioista tekemään kokonainen maailma, joka aukeaa jokaiselle. En halua tehdä noista tynnyreistä epäjumalia tai pyhiä esineitä, mutta se, että nähdään se, että niihin on tavallaan taottu sielu ja se elää, mutta siihen tarvitaan ihmistä. Kuullostaa kauheen hienolta, mutta se on maailmankatsomusta avartava instrumentti. Tästä on siinä mielessä todisteita, että moniongelmaisissa paikoissa väkivalta ja muut ovat vähentyneet, kun ihmiset ovat ruvenneet soittamaan ja päässeet siten elämiseen taas kiinni."

Karjaalla on Viitaseen mielestä nähtävissä vastaavaa. Etenkin ne pojat, jotka eivät oikein menesty muualla, saavat taiteelliselle energialleen ulospääsytien musiikin parista. Usein lyhytjännitteiset ihmiset oppivat myös pitkäjännitteisyyttä soittamisen myötä.

Oppilaat olivat vahvasti sitä mieltä, että he olivat saaneet tietoa pannujen kotimaasta ja alueen musiikkikulttuurista soittamisen myötä. Lähes joka kolmas oli täysin tätä mieltä (ks. liite 13).

Steel panien trinidadilaisesta taustasta tietäminen ei oppilaiden mielestä ollut ensisijaista, mutta he kokivat tärkeäksi tietää siitä kuitenkin jonkin verran.

"Kiva tietää, mistä se tulee. Emmä silleen kauheesti ajattele, että ne on jostain Trinidadista, ihan sama mistä ne on." Pannut sopivat Lotan mielestä hyvin Suomeen. "Kyl ne silleen tuo pristystä tähän ankeuteen! Ne on niin ilosia ja eksoottisia."

(oppilas F, 8.- luokkalainen tyttö)

Tunnilla katsotuista videoista ja Arin kertomuksista on saatu tietoa, mutta se ei välttämättä vaikuta itse soittamiseen. "On se mun mielestä mukava tietää, et mitä soittaa ja mistä se on lähtöisin ja minkä takii sitä soitetaan. Emmä tiä, et onks se mulle silleen, et mä en voi soittaa pannuja, jos mä en tiä, mistä se on tullu. Et miten voi joku tehdä tollasen soittimen jostain Trinidadistaki saakka lähteny ja miten se on päässy tänne saakka...Sehän on kehittyny vuos vuodelta koko aika. Tuskin se on silloin ollu viel ton näkönen, mitä se nyt on. Sehän on monen miehen kautta tullu sitte. Kyl sitä vähä katto, ei nähny enää ihan samaa sointinta eessä."(oppilas H, 9.-luokkalainen poika).

"Vaikuttaa vähä siltä, että niille se on ihan niinku tavallinen soitin, ku tääl Suomessa se on aika harvinainen ja ihmiset kattoo, että mikä toi on, vaik siel kaikki tietää, mikä se on. Et se, mistä se on lähteny, miten niit on tehty ja se, et se on harvinainen soitin ja Suomessa ei pan-

nuja kovin paljon tunneta, must oli ihan kiva tutustua niihin. Tietää vähä, minkä takia se on sellanen soitin kun se on. Ehkä siihen suhtautuu sit vähä eri tavalla, se on kauheen suosittu ajanviettosoitin sielpäin." (oppilas C, 7.- luokkalainen tyttö)

D:n mielestä soittimen taustasta tietäminen ei vaikuta oikeastaan mihinkään muuhun kuin sivistykseen. "Sit jos ei tiedä, on aukko sivistyksessä, voi joku sanoo. Kauniis ja rohkeiski on ollu pannunsoitto, ku ne oli siel Neitsytsaarilla. Sitä nii, et muuallaki sitä on. Ei sitä ollenkaan tienny, mitä soitin se on, jos mä en ois täällä."

(oppilas D, 8.- luokkalainen poika)

Harvinaisemman soittimen taustasta tietäminen tuntui tärkeältä.

"Jos sä saat jonku uuden soittimen käteen, jonku klarinetin, et soita tätä, nii ei se oo tärkeätä, onks se mistä ja mistä kotosin, ku se on aika yleinen soitin sinänsä. Mut ku tulee joku pannut, sitä rupee miettiin, et hetkinen, mikä tää niinku on. Jos et sä tiedä mitään niistä, rupeet vaan soittaa niitä, et ku ne on aika harvinaisia eikä niit soiteta paljon - Kirkkonummelleki niil tuli nyt vasta ja ne yrittää ostaa niit soittimia - kuitenkin must on aika kiva niinku tietää, et ai ne on aika harvinaisia ja ne on sieltä ja sieltä kotosin ja niil on sellanen kulttuuri soittaa niitä."

(oppilas E, 8.- luokkalainen tyttö)

"On se ihan kiva tietää, et mistä tommonen soitin on peräsin. Emmä nyt tiedä, onks se kauheen tärkeätä, mut on se ihan kiva tietää. Se oli hauska kattoo, ku me nähtiin videolta, ku siel oli tosi isoja ryhmiä, ku soitti ja sit se niitten eläytyminen ja kaikki, sitä kattoo ihan hämmästyneenä."

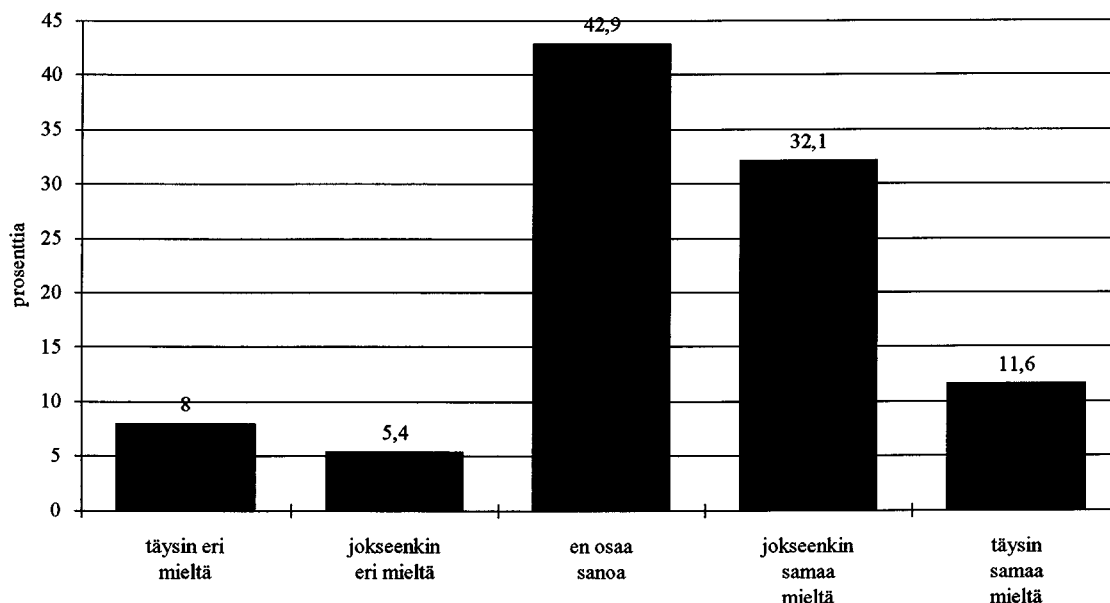
(oppilas L, lukion 1.- luokkalainen tyttö)

Pannujensoitto näyttää vaikuttaneen positiivisesti suhtautumiseen ulkoeurooppalaisiin musiikkikulttuureihin, vaikkakin vajaa puolet oppilaista ei osannut sanoa mielipidettään (ks. kuvio 7). Vastakohtaksi aseteltu toinen väittäjä "Steel paninsoitto on vähentänyt kiinnostustani ulkoeurooppalaisiin musiikkikulttuureihin" toi samansuuntaisen tuloksen: yhteensä 61,9 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä, 30,6 prosenttia ei osannut sanoa ja vain 4,5 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

Viitaten yhteydet Sveitsiin ovat melko tiiviit Werner Eggerin ja Bernissä musiikkiliikettä pitävän Paul Francisin kautta; Ruotsissa Södertäljessä asuu Ingrid Bergström, joka johtaa bändejä ja soittaa itse Tukholman Hot Pans-yhtyeessä, ja Tanskassa Allerödissä Kåre Videbaeck. Yhteydenpito on lähinnä kuulumisten vaihtamista, käytännön pannunsoitto-ongelmista ei juuri puhuta. Tapaamisten järjestelyjä haittaavat korkeat matkakustannukset.

Eric "Shorty" Lewis Trinidadista vieraili kesällä 1994 Suomessa kuukauden verran ja soitti silloin muun muassa Steel Pan Loversien kanssa. Myös Werner Egger on usein käynyt

10. (9) Steel paninsoitto on lisännyt kiinnostustani ulkoeurooppalaisiin musiikkikulttuureihin.

KUVIO 7 Oppilaiden arviot siitä, onko pannujensoitto lisännyt heidän kiinnostustaan Euroopan ulkopuolisiin musiikkikulttuureihin

Suomessa ja vierailut Viitanen tunneilla; viimeksi huhtikuussa 1996 kolmannen kenttätyöjakson aikana. Viitanen mielestä kansainvälisyyskasvatus on tärkeää.

"Thonväriin perustuva ennakkoluuloisuus ja valkoisen rodun yliverisuus kyseenalaistuvat pannujen yhteydessä, kun huomataan, että aha, nää osaakin, nää on aika hyviä tässä hommassa. Toisaalta kansainvälisyyskasvatus tulee ihan konkreettisesti, kun täällä kulkee ihmisiä eri puolilta maailmaa juttelemaan tunneille. Kyllä ne jäävät mieleen, ainakin omilta kouluajoilta muistan muutamia ulkomaanvierailijia."

Viitanen lähestyy kansainvälisyyskasvatusta Karibian musiikin kautta: tunneilla käy vierailijoita ja Karibian musiikin kautta tutkitaan vastaavia ilmiöitä muissa musiikkityyleissä.

"Ei niin, että ulkomaat tutuksi, vaan nimenomaan se, mitä on ja miten kansainvälisyys näkyy meillä. Se voi olla sitä, että tehdään eri maiden lippuja ja laitetaan niitä seinälle. Se on yksi tapa. Oma tapani on ollut se, että kun ihmisiä tulee, tehdään ja tutkitaan eri maiden musiikkeja ja tyyliä. Lähinnä Karibian tyyli on ollut se, johon pyritään perehtymään. Sitä kautta kuullaan muitakin ja opitaan, miten soinnulliset ja rytmiset jutut menevät ja siitä lähteä, miten klassinen musiikki on ratkaissut jotkut swing-jutut jossain Karelia-sarjassa tai walking bassot Bachin jutuissa. Ei ne oo mitään uusia juttuja."

3.5 Tulevaisuudensuunnitelmat

Tammikuussa 1995 Ari Viitanen toivoi pystyvän ratkaisemaan käytännön ongelmat, jotta mahdollisimman moni saisi kokea soittamisen iloa pannutoiminnan kautta. Hän hahmotteli mielessään pannujen lainaussysteemiä.

"Uskon, että se on niin innostava harrastus, että rahoitus jälkikäteenkään ei olisi ongelma. Jos saisi jonkun tällaisen lainaus- tai vuokraussysteemin käyntiin aluksi, jotta koulussa voitaisiin tutustua soittimiin. Englannissa, Sveitsissä ja esimerkiksi Ohiossa Yhdysvalloissa pannut ovat arkipäivää tietyissä kouluissa. Lähitulevaisuudessa on tarkoitus tuoda steelband-toimintaa esiin valtakunnan tasolla, jotta huomattaisiin steel panin mahdollisuudet soittimena."

Tammikuun 1995 jälkeen pannutoiminta on siis jo laajentunut Kirkkonummelle ja Karjaan suomalaiselle ala-asteelle. Puolessatoista vuodessa on tapahtunut paljon. Kesäkuussa 1996 Ari Viitasesta tuntuu, että hänellä on ollut viime aikoina paljon kaikkea yhtä aikaa vireillä.

"Täytyy tehdä selkeä raja - tää ei voi jatkua enää ens vuonna tällä tavalla. On ollut liikaa kaikkea. Vähän aikaa on näköjään jaksanut tehdä kaikkea, mutta se ei mitenkään toimi jatkossa. Ei voi mainita mitään juttua erikseen, joka rasittais ja jonka vois jättää pois, vaan tää koko juttu on jo niin iso asia. Tunteja on ollut paljon, monenlaisia ryhmiä ja joutunut koko ajan repimään itseään moneen eri suuntaan. Ei tahdo olla aikaa huoltaa ja tehdä soittimia, järjestellä menoja ja papereita, suunnitella ja valmistella tunteja, tehdä sovituksia ja niin edelleen. Tulee jotenkin kaoottinen tunnelma. Tietysti ihminen kestää aika paljon kaaosta, mutta jossain vaiheessa tulee sellainen olo, että tekisi mieli paeta paikalta. Toisaalta nyt pitäisi Steelband-yhdistyksen kautta kanavoida ja jakaa toimintaa, se olisi seuraava vaihe, joka helpottaisi."

"Tulee yhä enemmän kaikkia juttuja, joita pitäisi hallita, kaiken maailman tietokoneet ja netit, ja kuitenkin niitä, joilla on mahdollisuus ne hallita, on hirmuisen vähän tässä maailmassa. Suurimmalle osalle ongelma on se, mistä saisi ruokaa. Jotenkin tää irvokkuus on tässä sellainen, mikä pistää miettimään, että miks tässä sitten rehkii hullun tavalla ja sekoittaa itsensä liian moneen suuntaan itseään repimällä...Ehkä se on joku itsetuhovimma ihmisessä, koska mitään uutta ei synny, ennen kuin jotain vanhaa yhdistellään ja tuhotaan."

Kiireisinä aikoina osa asioista on vain pitänyt jättää tekemättä. Soittimia Viitanen ei luku-vuonna 1995-96 ole ehtinyt tehdä kuin vain 5-6 kappaletta. Omalta kohdaltaan ongelmaksi Ari kokee sen, että vastapainoa pannutoiminnalle hänellä ei ole: "Tää on niin paljon elämää tää koko juttu. On vaikeeta tehdä rajauksia ja rentoutua. Yksi tärkeimpiä asioita olis oppia sellainen."

Pannut jakavat Karjaalla ihmisten mielipiteet kahtia: joko niistä pidetään tai sitten ei.

"Olen leikitellyt ajatuksella, että jos tää olis ruotsinkielisellä puolella, se vois olla hyvinkin merkityksellistä, huomattavaa ja paljon enemmän noteerattu kaupungin taholta. Sanotaan nyt niin, että kaupunki on positiivisella asenteella passiivisesti mukana."

"Koulu on suhtautunut hyvin myönteisesti pannuihin ja saavuttanut valtakunnallista mainetta muullakin kädentaidolla kuin tällä. Esittävä ja luovaa taidetta on yläasteen puolella tuettu voimakkaasti ja kaikin mahdollisin voimin. Ainut käytännön ongelma koulussa on oppilaiden poissaolo tunneilta soittamisen takia. Jaksojärjestelmässä jää helposti jälkeen ja on hyvin ym-

märrettävää, ettei se toimi. Kuitenkin ylimääräisiä harjoituksia on pakko pitää esiintymisten takia."

Yhteistyö ruotsinkielisen koululaitoksen puolelle on rajoittunut esiintymiseen Karjaan ruotsinkielisellä yläasteella. Viitanen uskoo, että oma pannutila eli harjoituspaikka avaisi luontevan yhteistyöareenan suomen- ja ruotsinkieliselle pannutoiminnalle.

Pannutoiminta henkilöityy varsin vahvasti Viitaseen, joka tunnustaa haluavansa itse tehdä kaiken. Taustalla vaikuttaa myös pitkällisen kokemuksen tuoma kyynisyys.

"Se on vähän tätä Tee se itse, vie ammattimiehen korjattavaksi-periaatetta. Eniten olen kokenut epäonnistuneeni siinä, että kaikki hommat pitäisi tarkasti yksilöidä. En ole vielä kokenut sitä, että jos sanoo, että pitäisi saada noi kamat pystytettyä tosta, että kaikki ryhtyisi tekemään ja tekisivät niin kauan, kunnes kaikki on valmista. Jotakin vanhasta autoritäärisestä systeemistä pitäisi saada nykymaailmaankin. Jotakin ihmisiltä puuttuu sellainen taju, miten asioita voitais hoitaa. Multa itseltäkin puuttuu se taju."

Viitanen on myös harkinnut pelkästään pannuihin keskittymistä siten, että soitonopetukseen ja bändinvetämiseen olisi osaavia ihmisiä tarjolla. Toisaalta hän kokee itsensä tärkeäksi ja tarvituksi myös koulussa.

"Vaikka noi nuoret ovat joskus aika rasittavia ja inhottavia, eivät koskaan opi mitään ja ovat aina samanlaisia, ne ovat toisaalta niin kauhean ihania. Niissä on vielä semmosta tosissaan ottamista ja lapsen vilpittömyyttä, joka on suurimmassa osassa aikuisia jo aikaa sitten kadonnut. Aina vuoden jälkeen näkee, että oli se ihan kova juttu, vaikka tuntuu, ettei mitään tehty ja saanut aikaan. Silti ihmisissä on jotain tapahtunut. Vaikka paljon tekee, saavutukset on eri jutut. Sama kuin biljardissa, että pallo lähtee liikkeelle ihan peruslyönnilläkin, mutta se kierre, pieni asia, on se tärkeä. Sama opetusjutussa: tietyt asiat menee vaivattomasti perille, mutta pienet näpättykset sinne ja tänne...Niitten löytäminen ja oppiminen, että oppilaisissa tapahtuu jotakin, se on se haaste. Kun huomaa, että joku juttu on naksautanut paikalleen ja pärjää vaikka musiikissa."

Tulevaisuuden suhteen Viitaselle on melko ristiriitaiset tunnelmat.

"Mikä on Steel Pan Loversien kokoonpano ja mikä porukka lähtee kiertelemään soittotilaisuuksia. Toisaalta olisi kova hinku tehdä välillä jotain muuta, joku musiikinäytelmä tai vastaavaa. Sitten voisi taas palata pannuihin ja pitää sitä koko ajan siinä yllä. Ongelma on se, että jos on paljon pidettäviä tunteja, energia kuluu siihen. Tuntien määrä on kuitenkin vakio ja toisaalta velatkin on maksettava..."

Pannutoiminnan levittäminen vaatisi hiukan pientä aktivoimista, mutta Viitanen lähtee mieluummin siltä pohjalta, että ne, jotka lähtevät sitä tekemään, myös jäävät. Todennäköisesti Lohja saattaa lähteä jossain vaiheessa mukaan, mutta sitä ennen ehtii todennäköisesti Fiskarsin tai Billnäsin ala-aste. Pannutietoa on levitetty muutaman TV-ohjelman kautta, ja kesällä 1996 Viitanen kertoi pannutoiminnasta Jyväskylässä erityispedagogiikan ammattilaisille kahden päivän steel pan-workshopissa.

"Saa nähdä, minkä laajuuden steel pan-toiminta saa. Jos saadaan innostuneita vetäjiä, niin kyllä tässä on mun mielestä suomalaisen luonteen tuntien mahdollisuuksia päästä aika kunnianhimoisiin saavutuksiin. Uskon, että steel panit leviävät meillä hitaasti ja jonkin verran,

mutta huolto, viritykset ja soitinten hankkiminen pitäisi saada järjestettyä ilmeisesti tukiyhdistysten kautta. Onneksi Suomi on yhdistysten luvattu maa!"

Syksyllä 1996 Viitanen on jatkanut pannujensoittoa yläasteen ja lukion oppilaiden kanssa entiseen tyyliin. Keväällä 1997 on suunnitteilla julkaista yläasteen steelbandien esityksistä koostuva CD.

3.6 Rehtorien mielipiteet

3.6.1 Toivo Kukkonen

Kukkonen on työskennellyt Karjaan suomalaisella yläasteella vuodesta 1976. Hän on huomannut oppilaiden innostuneen steel paneista, vaikka ne eivät ole olleet kovin monta vuotta käytössä koulussa.

"Siinä on ilmeisesti rytmillisesti helppo aloittaa tai joku muu siinä on, että oppilaat ovat kiinnostuneet. Mitä muuta voi toivoa - silloinhan se on hyvä!"

Ainevalinnoissa pannujen suosio näkyy siinä, että toivotaan steelband-ryhmiä, mutta myös toisenlaisiakin mielipiteitä on kantautunut Kukkokosen korviin.

"Joskus on käynyt juttelemassa oppilaita, jotka kysyvät, eikö ole mitään muuta kuin steelpannuja. Etenkin pakollisessa musiikissa on oltava muutakin ja valinnaisryhmissä toisessa samoin. Koulumme on kuitenkin yleiskoulu, ei mikään valinnainen musiikki-, ilmaisu- tai minkä tahansa aineen yläaste."

Vanhemmiltakin tulee palautetta. Kielteistä palautetta Kukkonen ei ole saanut lainkaan.

"Palautetta tulee siitä, että koulussa toimii tällainen, joka vetää oppilaita. Monen vanhemman huoli on, että nuori saisi jonkin harrasteen ja käyttää energiansa tällaiseen eikä kävele pitkin katuja. Vanhemmat näkyvät juhlissa, joissa pannut esiintyvät - onhan se pelkkää myönteistä. Muistan ensimmäisiltä rehtorin vuosiltani erään suomenkielisen henkilön, jolta kysyin, miksi hän laittoi lapsensa ruotsinkieliseen kouluun. Perustelu oli koulun hyvä musiikkitoiminta. Silloin itsellä heräsi ajatus, että minun on lähdeittävä ajamaan sellaista linjaa, että saamme tänne sellaisen musiikinopettajan, joka toimii. Silloin oppikoulu-aikaan kanttorit tai kuka viitsi piti musiikkia ja se oli täysin retuperällä."

Kukkonen myöntää pannujen tuovan PR:ää koululle.

"Totta kai pannuilla on merkitystä koululle, sillä Karjaan suomalaisen yläasteen nimi tulee tässä esille PR:nä, ja mitä muuta merkitystä sillä voi olla kuin myönteistä? Mitään erityiskampanjointia steelbandien myötä koulusta ei ole tehty, vaan se tulee luontevasti muun yhteydessä. Koulu tukee toimintaa ja samalla järjestää pannujensoittajille mahdollisuuksia toimia antamalla aikaa ja tiloja käyttöön. Sitä kautta tulee tuleh ehkä yksi tällainen koulun profiloituminen."

Lukuvuoden 1995-96 7 A-luokka tehtiin Karjaan suomalaiselta ala-asteelta saadun toivelistan mukaan eli luokka koottiin pannuja Antti Jyrkkäsen johdolla soittaneista oppilaista musiikki- luokaksi. Vaihtoehtoisen kuvaamataidon ja musiikin suhde on Kukkokosen mukaan ollut kuvaamataitopainotteinen, mutta uudessa opetussuunnitelmassa vaihtoehtoisuus häviää ja tilalle tulevat pelkät valinnaiskurssit.

Koulun sisällä joudutaan Kukkokosen mukaan aika paljon sopeutumaan, kun järjestetään isoja projekteja, kuten esimerkiksi Hei koulu!-musikaali oli.

"Voi tulla myös ristiriitoja, joita täytyy sovitella koulun johdon taholla. Yleensä muut opettajat ovat suhtautuneet myönteisesti. Tietysti aina tulee sitä, että kun mun tunnit menee ja nyt se on poissa ja se jää jälkeen, ja tietysti sekin on ymmärrettävää. Lehtorilla on huoli omasta alastaan. On pyritty löytämään sellainen linja, joka tyydyttää kaikkia osapuolia. Kohtuus pitää ottaa huomioon, myös harrastepuolella. Innostuksesta päätellen musiikilla on merkitystä yläasteen oppilaille. Tietysti pitää ottaa huomioon, että se on kuitenkin vain yksi opiskelun ja ihmisen toiminnan osa-alue."

Kukkonen itse kuuntelee mielellään kaikenlaista musiikkia ja on myös aikoinaan itse harrastanut soittamista.

"Täytyy myöntää, että pannumusiikki oli positiivinen yllätys. Esimerkiksi Finlandian soittaminen pannuilla - se on upea! Levyiltä kuunneltuna se on aika kovaa musiikkia, riippuu tietysti, jos laitteilla pehmentää sen. Minusta se on elävänä paljon parempaa."

3.6.2 Eija Gustafsson

Eija Gustafsson työskennellyt Karjaan lukiossa vuodesta 1980 ja rehtorina syksystä 1994. Hän pitää steelband-toimintaa Toivo Kukkokosen tapaan myönteisenä asiana. Taideaineita, kuvaamataittoa tai musiikkia, Karjaan lukiossa on pakollisena kolme kurssia, joista yksi on oltava kumpaakin. Loput saa valita itse tarjolla olevista erilaisista kurssesta. Lukuvuonna 1995-96 oli kaksi steelband-kurssia hajotettuna eri jaksoille. Gustafsson pitää pannujensoittoa myönteisenä ja hyvänä asiana.

"Se suo mahdollisuuden niille, jotka eivät ole päässeet teoreettisen musiikinopiskelun alkuun nuorempana, pianonsoiton tai muun musiikkiopiston kautta. Ne pääsevät siihen kiinni nopeasti ja siinä on suuret joukot mukana. Karjaan lukion paikallisessa imagossa pannut ilman muuta näkyvät, uskoisin. Varmaan ne miellyttävät oppilaita ja on yksi mukava ja rentouttava puoli teoreettisessa opiskelussa. Se on mahdollisuus päästä itse tekemään musiikkia, mikä ei sillä tavalla käy nopeasti muilla instrumenteilla."

Oppilailta negatiivista palautetta ei pannuista ole tullut, koska steelband-kurssi on vapaaehtoinen ja sen voi jättää pois, jos siellä ei viihdy. Keskeyttäneitä ei tosin kurssin alettua ole ollut.

Musiikin merkitys lukiolaiselle Gustafssonin mielestä on se, että se on rentouttavaa ja kehittää tunnepuolta.

"Lukio on hyvin teoreettinen koulu ja minusta musiikki on hyvin tarpeellista samoin kuin muut taideaineet. Niitä saisi olla enemminkin. Totta kai on hyvä, että on ollut konsertteja, musikaalia ja muuta. Oppilaat pääsevät esiintymään, se lisää vastuuta ja opettaa kaikkea muuta kuin pelkkä musiikkia. Myös suomalaisen koulun - ja tässä emme ole ajatelleet pelkästään lukiota, vaan sekä yläastetta ja lukiota - kannalta esimerkiksi musikaali oli hyvä projekti."

Jonkun verran muilta opettajilta saattaa tulla pientä nurinaa ennen juhlia harjoitusten takia. Kurssimuotoisessa systeemissä koeviikkoon menee viiden päivän ajalta oppitunnit. "Jokainen tietysti pitäisi kiinni niistä omista tunteistaan. Aina ollaan kuitenkin selvitty tilanteista", sanoo Gustafsson. Hän harrastaa itsekin musiikkia: hän on laulanut 10 vuotta kuorossa ja käy säännöllisesti oopperassa ja kuuntelee paljon klassista, etenkin oopperamusiikkia. Steelband-musiikista hän pitää erityisesti jazz-vaikutteisista kappaleista ja Karibian rytmeistä, mutta rock-puoli ei viehätä lukuunottamatta vanhaa "Rock around the clock"-tyyppistä rockia.

4 STEEL PANIT MUISSA KOULUISSA SUOMESSA

4.1 Karjaan suomalainen ala-aste

Antti Jyrkkänen (s. 1959) valmistui vuonna 1981 Kajaanin opettajankoulutuslaitoksesta ja on työskennellyt luokanopettajana Karjaan suomalaisella ala-asteella vuodesta 1985. Koulussa on 1., 2., 3., 4., kaksi viidettä ja 6. luokka. Lukuvuonna 1995-96 Jyrkkäsen oma luokka oli viides luokka, minkä lisäksi hän musiikkiin erikoistuneena opetti musiikkia 3.-6.-luokkalaisten luokilla.

Ala-asteelle saatiin ensimmäiset steel panit toukokuussa 1994 Ari Viitasen avustuksella, minkä jälkeen pannuja on soitettu lukuvuosina 1994-95 sekä 1995-96. Pannut on sijoitettu erilliseen musiikinluokkaan.

Ensimmäisen pannunsa, edelleen käytössä olevat single secondin ja tenorin, Antti Jyrkkänen teki keväällä 1994, kun Werner Egger oli Suomessa käymässä. Pannut viritti Ari Viitanen, jonka avustuksella saatiin lisäksi kitarat, muutama tenor lisää ja kaksi vanhaa bassotynnyriä. Ensimmäinen pannuilla soitettu kappale oli Hämä-hämähäkki, joka esitettiin yllätysnumerona kevätjuhliissa.

"Oikeastaan siihen asti olin ajatellut, että se on niin tavoittamaton ja äärettömän vaikea asia, että mä en koskaan löydä tai saavuta sitä juttua. Arin työ oli niin valtava ja se apu tuli niin sydäimestä ja hän halusi jakaa sitä tietoa. Hän halusi, että tässä on mahdollisuus, eikä oikeastaan tarvinnut pyytääkään, kun sitä apua tuli; tuli pannua ja pannukapulaa ja neuvoja. Sillä tavalla se alkoi."

Antti Jyrkkänen oli jo ennen kevättä 1994 kiertänyt Steel Pan Loversien kanssa roudarina, ruoanlaittajana ja levynmyyjänä, eli idea ala-asteen pannunsoitosta oli ollut olemassa jo kauan. Syysäys tuli Arilta, joka tuumi, että nyt se on taottava, kun rauta on kuumaa. Jyrkkänen on tuntenut Viitasen jo vuosia.

"Kun Ari ensimmäisiä kertoja hakkasi maalipurkkeja lommolle, ajattelin, että kyllä sillä nyt vähän heittää ja että onpa tosi erikoinen tyyppi. Tosta voi tulla jotakin, mutta tosi hullu se on. Mut sitte kun kuulin ensimmäisestä tynnyristä tehdystä soittimesta ne äänet, niin se oli todella huumaavaa ja hienoa."

Lukuvuonna 1995-96 on pannutoimintaa ala-asteella ollut vähemmän kuin 1994-95, koska kerhotuntimäärää on pienennetty. Kolmannella, neljännellä, 5A-, 5B- ja kuudennella luokalla on luokkabändit. Yksi entinen kerhobändi harjoittelee lisäksi välituntisin epäsäännöllisesti. Lisäksi on viidensien luokkien vapaaehtoisryhmä, joka harjoittelee torstaisin koulun jälkeen pari

tuntia. Joka luokalla on kaksi 15-minuuttista välituntia viikossa, jolloin ne saavat omin päin harjoitella. Joskus ehtiessään Antti käy heitä silloin neuvomassa. Luokassa on aina yksi oppilas, joka johtaa välituntiharjoituksia ja sanoo, että nyt hiljaa. Aluksi jokainen muistelee omaa stemmaansa 3-5 minuuttia, ja sitten johtaja laskee kappaleen liikkeelle. Johtajaa on pakko totella, ja tämä järjestelmä on Jyrkkäsen mukaan toiminut erittäin hyvin. Ne luokat, joilla se ei ole toiminut, eivät ole enää harjoitelleet.

Soittimistoon kuuluu tällä hetkellä 4 tenoria, 2 double secondsia, 3 single secondia ("aivan ihana soitin, sopii komppaukseen kuten kitarat tai sille voi kirjoittaa pieniä melodianpätkiä, yksinkertaisia kakkosstemmoja tai lisä-ääniä"), 2 kitaraa, joista toiselle Jyrkkänen kirjoittaa ikäänkuin sellon stemmaa sekä 2 bassoa (tenor bass ja six-bass). Lisäksi on rumpusetti, congat, kasa helistimiä ja rautakin (iron), mutta näitä Jyrkkänen ei juurikaan käytä, koska hitaissa esitysnopeuksissa raudan naksutus kuullostaisi lähinnä koomiselta. Suurimpaan osaan kappaleita, etenkin potaattinokka-kohtiin, Jyrkkänen laittaa usein congat, "koska se kuullostaa hienolta ja näyttää komealta, kun saa soittaa korkeita rumpuja". Selloja ala-asteella ei ole. Jyrkkäsen mielestä se on iso ja vaikeakin soitin ala-asteelaisille.

4.1.1 Antti Jyrkkäsen tapa opettaa kappaleet

Ensimmäisellä kerralla pannujen ääressä Jyrkkänen jarruttelee oppilaita, eikä anna ottaa edes kapuloita käteen.

"Luon pannusta niin hienon kuvan, että ne melkein jumaloi tai pelkää sitä pannua, että ne eivät vaan uskaltaisi sitä lyödä. Voi kuullostaa hölmöltä, mutta kolmasluokkalainen on liikkeissään aika raju. On tosi hauska soittaa, ja sitä niinku soitetaan olantakaa. Pannu ei ole niin kuin kellopeleli, jonka senkin tietysti saa rikki, kun hakkaa täysillä. Meillä tehdään aika paljon viritystyötä, koska ala-asteelaiset soittavat aika kovasti. Alussa hirveen iso osa on tätä herkkyyttä ja tremoloa. Kokeillaan d-ääntä ja sitä soitetaan tremolona monta minuuttia. Sitten ehkä sanon jollekin, että soita sinä fis ja sinä a, sitten se kuullostaa jo soinnulta. Bassoihin jätän sen d:n, ehkä tenorit voi soittaa ylempääkin d:tä. Ehkä vaihtelen sointua. Tällaisia hyvin hiljaisia tremoloharjoituksia. Monesti teen myös harjoituksia, että kuinka hiljaa voit soittaa, että äänesi silti kuuluu, tai soita niin, että oman soittimesi ääni ei kuulu toisten yli. Kun kapuloita ja yksittäisten sävelten soittamista hallitaan jo hieman, niin ensimmäisissä kappaleissa en iske nuotteja eteen, vaan se on joku hauska sointu, esimerkiksi D ja A7, joita vaihdellaan edestakaisin. Se kuullostaa komealta. Rumpuihin laitan 2-3 soittajaa, joista yksi polkee jalkaa, toinen lyö haittua ja kolmas lyö virveliini. Jokaisella on oma tarkka tehtävä ja siitä se syntyy."

Soittotekniikan ja kapuloiden oikein pitämisen opettelu on 3.- ja 4.-luokkalaisten kanssa tärkeää, muttei kaikki kaikessa. Kerhossa tekniikkaa mietitään enemmänkin. Joka tunnin Antti aloittaa tremoloharjoituksella, vaikka kappale muuten jo osattaisiin.

"Tremolo jatkuu, vaikka hartiat vähän liikahtaisivat. Kädet eivät ole, kuten Ari sanoo, Duracell-kädet, vaan liikkuvat ranteesta. Tehdään yksinkertaisia juttuja, esimerkiksi soitetaan koko ajan d:tä, ja vuorotellen soitetaan läpi e, fis, g ja niin edelleen siten, että perusnakutus säilyy d:ssä."

Yleensä Jyrkkänen kertoo soitattavansa sellaista sointupohjaa, johon jatkossa voidaan laittaa joku melodia. Melodian hän opettaa siten, että ensin kaikki opettelevat ulkoa jonkun runon tai sanonnan, esimerkiksi ”potaattinokka, potaattinokka, potaattinokka, -nokka”. Sitten se opetellaan pannusta siten, että Antti sanoo ja näyttää kirjaimet, joista soitetaan, ensin hyräillen ja mahdollisesti vielä kirjaimet toistaen. Eteenpäin mennään pikku paloina.

"Olen huomannut, että se on hauskaa ja hirveesti ne oppii ulkoa ja ne haluaa tulla välitunnilla kokeilemaan, että vieläkö ne muistaa sen ulkoa. 5.- ja 6.-luokkalaiset haluavat nuotit. Monesti näytän 3.-luokkalaisillekin, kun kappale jo osataan, että tämä on tämännäköinen nuotteina. Kun ne seuraavat sitä nuotteina, ne huomaavat, että hei toihan on toi."

Esimerkiksi 2.-luokkalaisille, jotka ennen joulua olivat nelisen viikkoa pannunsoitto-opissa, Jyrkkänen kirjoitti joulujuhlaesitystä varten kappaleeseen nuottien alle kirjaimet.

"Lapsi on nokkela ja etsii ne pannusta. Jos joku soitti väärän oktaavialan, korjasin sanoen, että soitapa tuosta, älä siitä vierestä. Se riitti. Näin jo 2.-luokkalaisten takaraivoon jäi, että neljännesnuotin kohdalla mentiin näin ja puolinuotin kohdalla näin. 5.-luokalla voi iskeä nuotit jo eteen. Yleensä on aina sektiossa joku, joka tuntee nuotit ja ne kirjoittavat omiin nuotteihinsa kirjaimet tarpeen mukaan."

3.- ja 4.-luokkalaiset opettelevat kaiken ulkoa. Kaikille 5.- ja 6.-luokkalaiselle Antti antaa nuotit eteen riippumatta siitä, ymmärtävätkö oppilaat niistä vai eivät. Opetustapa riippuu paljon oppilaista: joillekin 5.- ja 6.-luokkalaisille Antti neuvoo sanontojen avulla stemmat. Kappaleesta riippuen osa voi soittaa ulkoa ja osa nuoteista.

Kerhobändissä Antti luettelee nuotit stemmoittain, antaa harjoittelu-aikaa ja kehottaa oppilaita miettimään ja etsimään sävelet pannuista. Sitten hän korjaa mahdollisesti väärät oktaavialat. Luokkabändeissä Antti menee soittamaan itse yhtä pannua ja näyttää ensin itse ja oppilaat matkivat pätkittäin. Sitten hän väistyy ja tilalle tulee se, jonka paikalla hän oli ja tämä oppii naapureilta.

"Kerhossa yritän tehdä sitä, että ne itse joutuisivat tekemään sen työn. Sillä aikaa, kun neuvon yhtä sektiota, muut odottavat. Se on yksi osa tätä kasvatusta. Se on tosi kovaa työtä, mutta se kyllä antaa. Siihen menee aikaa, ennen kuin ne tottuvat siihen, mutta esimerkiksi kerhoon on valikoitunut sitä porukkaa, joka on ymmärtänyt tän jutun. Tämä vaatii työtä ja siinä on odotettava. Harjoitella voi silmilläkin. Ei ole pakko paukuttaa soitinta, sitä voi hipoa kapulan kärjilläkin ilman ääntä ja miettiä, miten kädet eivät menisi ristiin soittaessa."

Steel panejä ei riitä kaikille, mutta Jyrkkänen on ratkaissut asian niin, että ensin soittaa puolet, sitten vaihdetaan. 45 minuutissa ehtii kaksi kertaa vaihtamaan koko porukan.

"Kun muutama kerta on jatkettu näin, alkavat jotkut sanoa, että voisko toi toinen soittaa tän, kun mä en osaa. Sitten vaihdetaan ja pikku hiljaa löytyy sen kappaleen bändi. Lopuille ilmoitan, että mulla onkin täällä toinen kappale ja se on niiden kappale. Näin näillä luokkabändeillä tulee useita kappaleita."

Tunneilla toinen puoli porukasta istuu sivussa hiljaa odottamassa, kun toiset soittavat.

"Siitä oli kerran puhetta, että onko se oikein istuttaa niitä hiljaa. Mietin sitä itse hirveesti ja minusta siinä ei ollut mitään pahaa. Ari vaan muistutti, että niinhän ne istuu laulutunnillakin. Se on ihan totta: jos me vain laulettais laulukirjasta lauluja, ne istuis täsmälleen yhtä hiljaa sen 45 minuuttia. Nyt ne saa kuunnella komeeta pannunsoittoa! Eihän me soiteta koko vuotta, mutta paljon kuitenkin. Syksyllä pidin 8 viikon pannukurssin joka luokalle, minkä jälkeen on jatkettu ihan tavallista musiikinasiaa siten, että tunnin lopussa aina soitettiin pannuja noin 10 minuuttia ja välitunti päälle."

Konsertin lähellä usein käy niin, että muutamat haluavat jäädä esityksistä kokonaan pois. Lopputulos on kaksi kappaletta, ja osa soittaa kahdessa, osa yhdessä bändissä.

"Oppilaat ovat kovasti olleet innostuneita: joutuu järjestelemään ja katsomaan, ettei yksi soita kaikissa kappaleissa. Sanon myös suoraan, että älä soita tässä, tämä on niin vaikea, soita tuossa. Kyllä oppilaat sen ymmärtää, mitäs siinä sen kummempaa."

Ensimmäisellä kerralla Antti kertoo oppilailleen pääasiassa soittimesta itsestään, kuinka hieno se on ja vaikea tehdä. Kun ollaan jo jonkin verran soitettu, hän soittamisen lomassa kertoo juttuja Trinidadista, joko kirjoista luettua tai Arin matkakertomuksia.

"Kyllä Trinidadin kulttuuri on tullut lapsille tutuksi varmaan, vaikkei se yleensä kuuluisi ala-asteelle. Ehkäpä pidän sitä sitten tärkeänä, koska juttelen siitä aika paljon. Tietysti siihen liittyy omia juttuja. Shorty Lewis asui perheessämme kolme viikkoa ollessaan Suomessa vierailulla, ja hän tuli meille tosi lämpimästi tuttavaksi, etenkin meidän lapsille. Ehkä minulla on sellainen joku kosketus trinidadilaisuuteen, jota ehkä lapsillekin sitten paljon välitän. Ihan jopa ruoista jutellaan täällä koulussa, koska siinä kulttuurissa on paljon ihania ruoanlaittojuttuja."

Antti ei ole itse käynyt Trinidadissa Arin houkutteluista huolimatta. Hän sanoo, ettei hän ehkä vielä ole valmis lähtemään, mutta aikoo varmasti joskus sinne matkata.

"Kun bändit täällä ovat muutaman vuoden soittaneet, niin varmasti haluan Trinidadista jotakin. Mutta jos nyt lähdän Trinidadiin, se ei anna mulle vielä, niinkuin se antaa varmasti Arille. Se menis nyt hukkaan, kun vertaa vaikka kolmen vuoden kuluttua, jos jatkan samaa vauhtia liittyen vaikkapa sovitustaitooni."

4.1.2 Steel pan ala-asteen koulusoittimena

Jyrkkäsen mielestä pannu on helppo tuoda luokkaan, koska kenelläkään ei ole pannua kotona ja kaikki lähtevät niin nollilta kappaletta vaihdettaessakin. Kun puolisen vuotta on mennyt, niin aina luokasta nousee muutama, jotka tajuavat soittimen idean, mutta tämä ei ole Jyrkkästä

päässyt häiritsemään. Instrumentin layout on sellainen, että sitä ei ole muualla: ei pianossa, ei kellopelissä, ei nokkahuilussa, joissa ääni nousee, kun sormea siirtää eteenpäin.

"Jos on joku kansalais- tai musiikkiopistossa käynyt pianisti, ja otat luokkaan kellopelit ja ruvetaan soittamaan Griegin Aamutunnelmaa, niin ei mene kuin hetki, kun joku sen jo osaa. Silloin 18 oppilasta pistää kädet ristiin ja toteaa, että ai niin, se on tuo, joka kävi pianotunnilla. Ehkä hiukan liioiteltuna, mutta silti. Pannu on niin hullu soitin ja sen layout on niin hullu, että ei se pianistikaan muuten vetäse sitä kappaletta sieltä, ennen kuin sitä pääsee neuvoamaan!"

Antti Jyrkkänen on kokenut steel panin yhdistävänä soittimena. Tämä ominaisuus voi olla muussakin yhtyeessä, mutta pannut ovat Jyrkkäsen mielestä tehneet hyvin paljon Karjaan suomalaiselle ala-asteelle parin vuoden aikana.

"Se on yhdistänyt oppilaita ja luokkia ja luokkahenkeä. Joka ikisessä luokassa luokkahengen yksi tärkeimpiä tekijöitä on tää meidän bändi, minun luokan soitto: minun luokan kappale on se, ja me esitetään se kevätkonsertissa. Se on joka luokalla. Se on tärkein ja hienoin juttu."

"Kun on kyse orkesterista, niin jokaisen stemmat eivät yksin ole paljoa, mutta se yhdessä! Se on tässä se tekijä: siellä ei hirveesti pääse esille muutamat, vaan koko porukka yhdessä on tärkeä. Meidän on kaikkien tehtävä oma työ, ja siinä saa arvon jokaisen työ. Yksinkertaistakin liikettä tekevä on tärkeä, koska ilman sitä kappale ei ole se. On tosi hienoa huomata se luokassakin, että jos joku puuttuu, niin oppilaista herää kysymys, että miten tämän voi soittaa ilman tuota! Kyllä tää yhteenkuuluvuus, se on niinku hienoa."

Nokkahuiluun, kellopeleihin, metallofoneihin ja ksylofoneihin steel paniä verratessaan Jyrkkänen asettuu pannun kannalle. Hänen mielestään pannu yhdistää ehdottomasti enemmän kuin kellopeli ja nokkahuilu yhtään niitä soittimia väheksymättä.

"Nokkahuilu ei ole kovin kannustava soitin opettajalle, eikä muuten oppilaillekaan. Soitatan kyllä nokkahuilua. Se ei hirveesti anna, kyllä se niin pahasti vinkuu korvaan. Se on tosi kauris soitin ja tykkään tosi paljon esimerkiksi jos laitetaan yksi jokaista nokkahuilutyyppeä soittamaan yhteen. Kun laitetaan luokkaan 23 sopraanonokkahuilua, niin se on aika hirveetä. Yks äiti kysyi, että oottekste kokonaan unohtaneet nokkahuilun ja oikeat koulusoittimet, kun pannut tulivat. No, mä sanoin suoraan, että on ihan turha tarjota sitä nokkahuilua, kun tää kuullostaa tältä ja nokkahuilu pitäis tarjota toiseksi. No tän äidin lapsi olis kuulemma halunnut ehkä soittaa sitä nokkahuilua. Varmaan se kärsi se yks siitä, sori vaan."

"Kellopeli ei kuullostaa komeelta. On mullakin pari, metallofoni ja ksylofoni pari, ja kuullostaa se hauskalta, ihan kivaa pimputusta. Mutta kun pannu kuullostaa niin mielettömän komeelta, se on kuin todellinen, iso orkesteri. Bassot jytisee, se menee rintakehän läpi ja koko sali jytisee. Se antaa lapselle niin valtavasti, kun hän on mukana tuossa ja kuullostaa tuolta, noin komealta."

Antti Jyrkkänen suosittelee koko sydämeästään muille ala-asteen opettajille pannuja koulusoittimiksi. Hän toivoo, että muut opettajat ja oppilaat saisivat kokea saman, mitä hän.

"Voi olla, että tää joskus tulis esimerkiksi Heinolan kurssikeskukseen kurssiksi, jotta tää menis opettajille eteenpäin. Tää on jotakin eri juttua. Teepä kouluun orkesteri - kuullostaa, että oispa hienoo, mutta miten mä sen teen. En mitenkään. Jos perustetaan jousi- tai puhallinorkesteri, niin pitäis hiukka osata tätä viuluhommaa tai puhaltimia. Pannu instrumenttina on valmis tuote, ja jos sen hoitaa hyvin, sitä ei paljon tarvitse viritellä. Ari ja ehkä minäkin jos-

kus tulevaisuudessa on tilattavissa virittämään, Esa Tervala osaa virittää...Tää on sellanen soitin, josta saa koululle yllättävän hienon jutun."

Steel panien oikeastaan ainoaksi huonoksi puoleksi Jyrkkänen mainitsee soitinten hankkimisen vaikeuden. Hän itse osaa omien sanojensa mukaan hakata niitä lommoille, niin että ne näyttävät aika komeilta, mutta varsinainen viritystyö on Ari Viitasen harteilla. Vireessä pysyminen on myös iso työ, johon Antti ei aina viitsisi Aria pyytää, kun tietää Arilla olevan kädet täynnä töitä.

4.1.3 Sovitukset ja esiintymiset

Ala-asteelle sovitusten teko on Antin mukaan helppoa, ja hän tekee kaikki sovitukset itse: laittaa melodialle soinnut, lisää vastaäänen ja basson. Itse hän soittaa "hirveen vähän" eli sen verran, että miettii, miten kappaleet kannattaa soittaa.. Hän on tehnyt Band-in-a-box-ohjelmalla tietokoneella muutamia taustoja, joihin soittaa itse päälle. Sovituksia tehdessään Jyrkkänen kokelee vaihtoehtoja ja opettelee joka soittimen stemmat, että sen voi soittaa.

Kalevalanpäivänä 1996 ala-asteen steelbandit esiintyivät Fiskarsin ala-asteella, jossa Antti on käynyt viikon opettamassa pannunsoittoa. Siellä on toiveena saada heidänkin koululle soittimet. Ongelmana on vain raha.

"Siellä on asiasta kiinnostunut opettaja Ethel Mattila, joka haluaisi kehittyä tällä alalla. Hän on sisäistänyt sen, että sovitukset eivät ole mitään monimutkaisia, eikä niiden tarvitse olla tietokoneella tehtyjä. Jopa oppilaat ovat tehneet sovituksia: ovat katsoneet, että jaha, G:ssä opettaja on opettanut, että soitetaan g, b ja d. No soita sinä g ja b, minä soitan b ja d. Sitten ne soittaa sitä tremolona ja joku soittaa melodian tenorilla. Jatkossa ehkä tarvitaankin jo opettajaa, kun soitto vaihtuu, mutta tämän työhän opettaja voi tehdä kotona laittaen soinnut paperialle, ja sovitus on siinä."

Esiintymässä on käyty myös Karjaan ruotsinkielisellä ala-asteella, jonka kevätkarnevaaleissa ala-asteen steelbandit olivat pääesiintyjinä.

Keväällä 1995 tehtiin steel pan-musiikkia sisältävä kasetti School steelbands of Karjaan suomalainen ala-aste Live on stage. Ala-asteen yhtyeitä on tallennettu myös School steelbands of Karjaan suomalainen ala-aste-videolle (1996).

Ohjelmistossa on ollut mm. Leijat, Puukko-Mackie, Love me tender, sekä lastenlauluja esimerkiksi Hämä-hämähäkki, Zulu, Pöllörock, sambaa, capypso-juttuja, Sailing ja Pedro Hietasen Kameli-laulu.

”Aina täytyy miettiä kappalevalinnoissakin, että antaa esimerkiksi toiselle viidennelle luokalle vähintään yhtä hyvän kappaleen kuin toisille. Jos toiselle antaa lastenlaulun ja toiselle Elviksen, niin kuin tein syksyllä, se oli tosi paha rike! Piti heti korjata tilanne ja antaa toisellekin lastenlaulu ja toiselle joku komeempi, oliko se nyt joku Beatles-juttu...”

4.1.4 Tulevaisuudensuunnitelmat

Antti Jyrkkänen suunnittelee jatkavansa pannutoimintaa samanlaisena eli luokkabändit jatkavat toimintaansa. Itse hän haluaisi kehittyä muusikkona säveltäen pannuille ja tehden sovituksia, joissa eri soittimet tulisivat esiin. Tämän hetken sovitukset, joissa kaikki soittavat melkein koko ajan, eivät enää tyydytä Jyrkkästä.

”Thanne olis sellanen, että pannujuttu voisi mennä tonne ruotsalaiselle ala-asteelle, Fiskarsiin ja ehkä Pohjan ala-asteelle ja Billnäsin ruotsalaiselle ala-asteelle. Jos niitä tulis näin paljon, en yhtään panis hanttiin, jos mulla tämä virka luokanopettajana jäis pois ja tulis selvä jako. Tekis tarkat suunnitelmat, mitä missäkin koulussa tehtäis. Pannunsoittoon haluaisin nää naapurikoulut mukaan ja saisi ne vanhemmat ja opettajat ymmärtämään, että tää ei oo mitään hirveen hienoo ja komeeta ja taiteellista, mitä siellä Karjaalla tehdään, vaan että se on tavallista ala-asteen soitantoa, jotakin uutta. Oman paikkakunnan pan-festivaali olis komeeta.”

Syksyllä 1996 pannujensoitto jatkui entisen kaltaisena. Tammikuussa 1997 tilanne suomalaisella ala-asteella on se, että keväällä 1997 on tulossa ala-asteen steelbandien esityksiä sisältävä kasetti.

4.2 Kirkkoharjun koulu Kirkkonummella

Satu Jämsä (s. 1959) valmistui Sibelius-Akatemiasta v. 1985 ja on työskennellyt musiikin lehtorina Kirkkonummen Kirkkoharjun koulussa vuodesta 1985. Jämsä opettaa yläasteen ja lukion oppilaita. Kirkkoharjun koulussa on noin 550 yläasteen oppilasta ja noin 200 lukiolaista. Koulussa on yksi musiikkiluokka yläasteen joka luokka-asteella. Koulussa työskentelee myös päätoiminen musiikin tuntiopettaja Mervi Sorila-Apajalahti.

Satu Jämsän ensimmäiset kosketukset pannuihin ovat noin kymmenen vuoden takaa, jolloin hän näki Helsingin Esplanadilla steelbandin - ilmeisesti Esa Tervalan bändeineen - soit-tavan. Ensimmäisinä opettajavuosinaan hän oli myös törmännyt nauhalta steelband-musiikkiin yläasteelaisille maailmanmusiikkia esitellessään.

Syksyllä 1994 Jämsän oppilaaksi lukion 1. luokalle tuli Karjaalla yläasteen käynyt Saara Vuorensola, joka soittaa Steel Pan Loveiseissa. Luokka teki ryhmätöinä pieniä musiikkiesityksiä, ja Saaran ryhmän esityksessä Saara soitti pannua. Jämsä jututti Saaraa esityksen jälkeen ja Saaran kautta sana kulki Ari Viitaselle, että Kirkkoharjun koulussa on pannuista kiinnostunut opettaja. Saaran kautta Jämsä sai Arilta tiedon yhden päivän steelband-kurssista Karjaalla lokakuussa 1994. Satu Jämsä osallistui kurssille Mervi Sorila-Apajalahden kanssa. Pannuasiala kuitenkin hautautui talven ajaksi lukuunottamatta muutamia satunnaisia puheluita Viitanen kanssa, mutta toukokuussa 1995 Viitanen soitti Jämsälle ja tarjosi mahdollisuutta steelband-koulukonserttiin. Konsertti järjestettiin, ja samoihin aikoihin Viitanen oli myös kertonut miettineensä pannujen lainasysteemiä ja tarjonnut pannuja ensimmäiseksi lainaan Kirkkonummelle. Syyskuussa 1995 Satu Jämsä oli Karjaalla tutustumassa pannuihin yhden musiikinryhmänsä, 8. musiikkiluokan, kanssa.

"Silloin kun lähdettiin Karjaalle käymään, juna lähti 7.20 aamulla, eikä kukaan sanonut, että mä en lähde. Nehän oli kuin pyhän toimituksen äärellä. Oli niin jännä huomata siellä Arin luokassa, miten ne ensimmäistä kertaa mun mielestä teki yksimielisesti samaa asiaa, kukaan ei halunnut tehdä mitään muuta tai sählännyt."

Satu Jämsä seurasi, kun Ari opetti ryhmälle Ernö-kappaleen, mutta myöntää olleensa tuolloin niin sekaisin, ettei edes tiennyt, mikä on mikäkin pannu. Vierailusta kolmen viikon kuluttua Viitanen toi Kirkkoharjun kouluun pienen viiden hengen pannusetin: kaksi tenoria, kitarat, single secondin ja kolmen pannun tenor bassin. Soittimet tulivat 13.10. ja ensimmäinen keikka oli 24.10. musiikkiluokkien YK-päivän konsertissa. Kaksi pannukappaletta saivat Jämsän mukaan yleisön repeämään täysin.

"Ne oli ihan hulluna, ne huusi ja tömistä ja ulvoi, mitä ei ikinä oo tapahtunut meidän säädyllisissä konserteissa!"

Jämsä teki päätöksen harjoitella ohjelmistoa 7. ja 8. musiikkiluokkien kanssa ja keikkoilla, jos joku on kiinnostunut. Tarkoitus oli kerätä rahaa soitinten lunastamiseksi.

Markkinointiin panostettiin ja pyydettiin Kirkkonummen Sanomat tekemään juttua. Keväällä 1996 rahaa oli kerätty niin paljon, että seitsemän soitinta on pystytty hankkimaan omiksi Arilta. Myös Esa Tervala on tehnyt yhden tenorin kirkkonummelaisille ja käynyt pitämässä tekniikkatunnin koulun pannunsoittajaryhmille.

Keväällä 1996 Kirkkoharjun koulun pannustoon kuului six bass, tenor bass, double second, kaksi single secondia, kitarat, kolme tenoria, joista yksi on oma ja kaksi lainattu eli soittimia on yhdeksälle hengelle. Satu Jämsä haaveilee saavansa toisen kitaran ja sellon eli 11

hengen bändin. Isommalle kokoonpanolle ei löydy koululta tiloja. Soittimia säilytetään koulun auditorion lavalla, sillä musiikinluokkaan ne eivät mahdu.

Satu Jämsä kokeili pannujensoittoa lukuvuonna 1995-96 kaikkien muiden ryhmiensä paitsi lukion ensimmäisellä luokalla, koska siellä uuden opetussuunnitelman myötä tuntuivat tunnit loppuvan kesken. Enemmän pannuja ovat soittaneet kahdeksannen luokan valinnaisryhmä sekä 7. ja 8. musiikkiluokat.

4.2.1 Satu Jämsän tapa opettaa kappaleet

Satu Jämsän musiikkiluokat ovat 18 ja 20 hengen ryhmiä. Käytännössä Jämsä organisoi aluksi pannujensoiton kaksoismiehityksinä siten, että joka soittajan taakse meni "varjoksi" toinen oppilas. Hänestä oli hauska huomata, että vierestä soittamista seuraava "varjo" oppi nopeammin kuin soittaja.

"Toinen kokeili ja tunaroi, ja toinen oli, että eeeei ku tonne noin ja eksä ny nää ja peippaa pois ja näyttää, että siinä oppii nopeesti siinä katsellessakin. Esimerkiksi joulukappaleissa tehtiin selvät miehitykset, että te soitatte tässä kappaleessa ja te tässä ja lisäksi oli varjomiehitykset joka kappaleessa siltä varalta, että joku ei pääse keikalle. Harjoitukset oli tavallaan ongelmallisia, kun puolet kerrallaan pääsi aktivoitumaan. Lopuille laitettiin raaputtimia ja tamburiinia ja muuta, mutta niitä on ruvettu karsimaan. Ne on iteki sanonu, että toi kuullostaa typerältä, kun on niin monta rämistelijää. Nyt kun on soittimiakin enemmän, voi laatuakin tarkistaa! Aluksi ei ollut rumpusettiäkään mukana, kun meitä oli niin vähän ja Arikin neuvoi, ettei sitä kannata laittaa, kun pannut hukkuu sen alle. Olen käyttänyt bongoja, congia, guiroa, claveseja, cabasaa, tamburiineja..."

Jämsä kertoo, että pannuilla pääsee lopputulokseen nopeasti.

"Intensiivisesti harjoitellen - puolet soitti ja puolet oli varjoina - me kerittiin 45 minuutissa harjoittelemaan Ernön intro ja A-osa ja kaikki soittivat. Lopputulos tuli samantien luokkatilanteessa. Yleensä ei tule, kun pitäis keritä neuvon se rumpali ja se kitaristi. Kaikki tekee tavallaan eri juttuja."

Odottamiseen ovat varjot suhtautuneet ihan hyvin. Satu on yrittänyt miettiä, ettei odotusaika olisi ihan kohtuuton: ei harjoitella koko kappaletta, vaan pätkissä koko ajan vuorotellen. Intron jälkeen vaihdetaan miehityksiä, samoin A-osan jälkeen ja sitten ruvetaan paketoimaan yhteen kumpikin porukka.

"On siinä ollut taiteilemista. Alkuun etenkin rasitti se, että oli niin vähän pannuja. Jos olisi 11 soitinta, melkein kaikissa perusopetusryhmissä yläasteella toimisi niin, että on kaksi oppilasta per pannu. Ihanne olisi se, että jokaisella olisi oma pannu, mutta en usko, että meillä on ikinä niin. Kun ei ole sitä vanhaa jumppasalia musiikinluokkana kuten Karjaalla...Se on tilasta kiinni."

Uuden kappaleen opettelu alkaa joskus kappaleen kuuntelemisella nauhalta, joskus kappale kuunnellaan vasta jälkikäteen. Satu näyttää oppilailleen stemmat ja aloittaa basisteista ja tenoreista. Sitten katsotaan väliäänien osuudet. Sen jälkeen aletaan harjoittamaan kaksi stemmaa yhteen kerrallaan: esimerkiksi basso soittaa ensin, sitten melodia ja sitten ne laitetaan yhteen ja samalla tavoin soinnut ja basso yhteen. Satu Jämsä vertaa tätä kuoron kanssa työskentelyyn. Jos kyseessä on pitkä kappale, niin Jämsä harjoittaa ensin A- tai B-osan tai kuten Ari on neuvonut: ensin loppu- tai alkusoitto tai pahin paikka.

"Jos toista ääntä tulee altolle, niin ensin tehdään soinnut ja sitten irroitetaan se alto sieltä. Hirveen sellasia instant-sovituksia, että kun on biisi ja idea, miten se tehdään, niin mennään sinne ja yhdessä tehdään sitä. Oppilaatkin saattaa sanoa, että ei tää oo hyvä näin ja mä sanon, et ei oookkaan, mitäs tehdään ja sit kokeillaan. Siinä on vähän niin kuin hien maku. Ehkä se on oppilaillekin kiva, että mä en mee sinne ja anna niille nuotteja ja sano, että tee näin, vaan ne näkee, että mäkin kokeilen siinä, mikä tuntuu hyvältä. En tiedä, olisiko se nopeampaa, jos antaisin nuotit. Musiikkiluokkalaiset ehkä lukis nuotteja, mut toisaalta nuottikuva ei hahmota sitä, mitä käsillä tapahtuu, kun ne menee sinne sun tänne. Se on eri juttu pianossa, kun kädet menee sen nuottikuvan mukaan ylös- ja alaspäin. Pannuissa sellaista logiikkaa ei ole. En muuten itse ollut sitä sen pitemmälle tätä ennen miettinyt, nyt vasta itekin hoksasin, ettei tässä ole sellaista nuottiviivaston mukaista logiikkaa. Eri pannutkin on viritetty eri systeemeillä."

Pannujen yksinkertainen motoriikka helpottaa ja auttaa oppimaan.

"Joku, joka luulee olevansa epämusikaalinen eikä usko oppivansa soittamaan mitään, seisoo haavi auki nuija kourassa pannun vieressä, ja sit tulee onnellinen sattuma, että vaikka joku säestys menee kaks kertaa näin ja sit näin, joku symmetrinen juttu, niin sillä syttyy kynttilä selvästi, ai et tää menee näin, tää on näin yksinkertainen juttu. Ne ei ajattele edes sen kummemmin ääniä, ne ajattelee ehkä liikettä, sitä motoriikkaa."

Nuotteja Jämsä ei oppilailleen jaa, eikä itsellekään ole tehnyt tarkkoja nuotteja kuin kahdesta ensimmäisestä kappaleesta. Jotkut oppilaat ovat kirjoittaneet lapuille nuottinimin oman stemmansa. Jämsä ei ole systemaattisesti opettanut mitään merkitsemistä, oppilaat ovat itse miettineet oman tapansa. Pannuissa toimii liikeratamuisti.

"Usein kun joku vanha kappale kaivetaan naftaliinista, ne väittää, ettei ne muista, mut sit ku menee pannun ääreen ja liikerata lähtee, niin kuuluu ai niin, tää on tää. Sit ne ei enää tarvii-kaan sitä lappua. Pannuissa pelaa just se motorinenkin muisti ja se visuaalinen, että hahmotat sen."

Rytmit Satu opettaa hokemien avulla; potaattinokka (= $\Gamma \mid \Gamma \mid \mid$) on käytössä myös Kirkkonummella. Jämsä on kokenut rytmisanat käyttökelpoisiksi ja huomannut oppilaiden hokevan niitä puoliääneen soittaessaan. Rakenteet oppilaat hahmottavat Jämsän mukaan pakostakin, koska soittavat ulkoa. Musiikkiluokkalaisten ja 8. luokan valinnaisryhmän kanssa hän käyttää A- ja B-osaa, introa ja codaa, jotka hänen mielestään ovat käsitteinä heränneet pannujen myötä eloon. Jämsä on myös käyttänyt Viitaseen säveltämää Ernö-etydiä (ks. s. 52), joka toimii hänen mielestään hyvin kolmine sointuineen, loogisine melodioineen ja jossa voi käyttää potaattinok-

nokka-säestystä tarvittaessa. Ernön kautta tulevat myös käsitteet alkusoitto, välisoitto ja lopusoitto tutuiksi.

Pari kertaa Jämsä on ryhmiensä kanssa ollut seuraamassa Viitasen opetusta saaden siitä vinkkejä ja ennen kevään yhteiskonserttia maaliskuussa 1996 kirkkonummelaiset kävivät harjoittelemassa Karjaalla. Oman opetustyyhinsä Satu arvelee rakentuneen Arin suorista neuvoista sekä rivien välistä Arin opetusta seuraten.

Satu Jämsä osaa hiukan soittaa pannuja, mutta kokee enemmän hallitsevansa tietoja pannuista. Hän ei ole omien sanojensa mukaan lukenut paljon mitään pannukirjallisuutta, tietonsa hän on saanut suullisesti tai monisteina Ari Viitaselta. Hän tietää, miten pannut ovat saaneet alkunsa ja miten niitä käytetään. Ajanpuute on estänyt syvällisemmän perehtymisen pannujen historiaan.

Jämsä arvelee pystyvänsä soittamaan hätätilanteessa kaikkia muita stemmoja paitsi tenoria. Hänestä onkin tärkeää, että opettaja osoittaa ymmärtävänsä pannujen idean.

"Ei voi mennä taukkina neuvomaan, jos ei itse osaa. Tosin mehän opeteltiin yhdessä oppilaiden kanssa, se tilanne oli niin selkeä. Tässä tilanteessa, kun ollaan jo jonkun aikaa tehty, on minusta itsestäänselvää, että ymmärrän sitä hommaa ja tiedän jo esimerkiksi pannujen roolin ja tiedän, mitä lähdän hakemaan. On jo tajunnut, mikä kuullostaa hyvältä ja mitä voi tehdä."

Tekniikkaa Satu Jämsä on korostanut yhä enemmän ja siihen hän aikoo jatkossakin keskittyä. Tremoloharjoituksia on tehty ja kovakouraisimmille hän on käynyt neuvomassa rennompaa otetta.

4.2.2 Sovitukset

Ensimmäinen kappale, kahvimainoksesta tuttu Collegiala, tuli Arilta ja sen kaveriksi Satu Jämsä otti Jamaica Farewellin. Jouluohjelmistoon valittiin yhdessä molempien musiikkiluokkien kanssa kappaleet. Esimerkiksi Kilisee, kilisee kulkusesta tuli Jämsän mielestä yllättävän hyvä pannusovitus. Perkussiosoitimilla on eri tavoin höystetty kappaleita. Joitakin lastenlauluja harjoiteltiin ala-asteen esiintymistä varten: esimerkiksi J. Karjalaisen Apinaorkesteri sopii erittäin hyvin pannuille. 8. luokka harjoitteli Beatlesien Can't buy me love-kappaleen ja Abban Money money moneyn, joista etenkin Beatles toimi erittäin hyvin.

"Leijat-kappale on 7. luokan herkkupala, koska he osaavat tehdä myös nyanssit. Yksi Steel Pan Loversien pojista tuli kehuaan konsertin jälkeen juuri sitä ja olen siitä lähtien sitä niille alleviivannut, että tekninen suoritus ei ole mitään: kuka tahansa oppii nää sujuvasti soittamaan, kun tarpeeksi harjoittelee, mutta siihen pitää puhaltaa se henki."

"Usein se, mikä muhun kolahtaa pannubiisejä miettiessäni on bassokulku, koska jos se on hyvä, siitä saa hyvän maton kaiken taakse. Money money taas tuli, kun piti nopeasti oppia joku biisi, ja siinä oli ainakin alussa vähän säveliä. Sitä sovitusta kyllä parantelin, jos se pidetään vielä ohjelmistossa. Yksi juttu on, jos halutaan nopeasti oppia, on kolme soittoa ja melodia, joka ei rönsyile liikaa. Yksinkertaisuus. Ja jos taitoja karttuu, niin voihan yksinkertaisestakin tehdä monikertaista, kun miettii vaikka, miten väliääniä voi soittaa. Esimerkiksi Apinaorkesteri menee koko ajan samaa. Tavallinen luokka voi soittaa sitä ilman murto-osoituksia, vain perusäänillä. Musiikkiluokilla ehkä mietin, miten kappaleeseen saa liikettä, ettei se ole pelkästään soittoa ja bassoääntä. Ohjelmisto on ollut kauheen sekalainen, mutta me ollaan rakennettu kymmenisen biisin konserttiohjelmaa, niin siihen on tullut aika kiva balanssi: aina pari-kolme samantyylistä tai joku yhteinen teema."

Satu Jämsä on soitattanut pannuilla lattarimusiikin lisäksi kaikenlaista muutakin, mutta klassista hän ei ole vielä kokeillut. Jotakin näyttämömusiikkiin liittyvää, esimerkiksi vetävää Can-cania, Jämsä on miettinyt pannuilla soitettavaksi.

"Ei musiikkiluokka välttämättä diggaa klassista. Musiikin lajit ja tyylit on tasavertaisia, pannuilla voi soittaa kaikenlaista. Soitapa nokkahuilukvartetilla joku Money, money, money. Tavallaan yksinkertaisella roolijaolla ja tehtäviä sopivasti räätälöiden oppilaiden mukaan voi saada vaikka kuinka hienoja lopputuloksia."

Satu Jämsä on tehnyt kaikki sovitukset pannukappaleisiin itse.

"Ari antoi mulle vinkin ensimmäisen biisin yhteydessä, että jos harmoniat pitää hoitaa altolla ja kitaroilla, niin jaat äänet. Mulla oli niin, että perusääni ja terssi kitaralle ja perusääni ja kvintti altolle. Tää oli mun oma ratkaisu, koska ajattelin, että jos alto soittaa joskus toista ääntä, on parempi, että soinnussa on terssi kuin kvintti, jos alto häviää soittamaan toista ääntä. Näitä on joutunut vaan miettimään ja käyttämään sitä tietoa, mitä on joskus saanut ja tehnyt muiden soitinten kanssa. Pannuissa on sama kuin orkesterisoittimissa, että on eri ääni-alat ja eri roolit. Tavallaan on joutunut miettimään orkesterisovituksia uudella soundilla. Ei se sen kummempaa ole."

Itseltään Satu aikoo seuraavaksi vaatia monipuolisempia sovituksia, joiden esteenä on ollut soitinten vähyys. Arilta Satu on saanut konsulttiapua puhelimitse.

"Nyt oon tehnyt sellaisia instant-juttuja: mietin biisin ja sävellajin. Joskus sekin on hukassa siihen asti, kunnes tajuan, mihin asti näillä bassoilla nyt pääsikään. Kun kerkiää niihin vähän paremmin perehtyä, niin pystyy varmaan tekemään vähän toisenlaisia sovituksiakin. En ole välittänyt niitä vääntää nuoteiksi. Kunkin soittimen alkuja, rytmejä, vähän jakoja ja muita olen jonkin verran laittanut muistiin. Olen menossa tietokonekurssille, ja sen avulla varmasti pääsee tekemään toisenlaisia sovituksia."

4.2.3 Satu Jämsän mielipiteet steel paneista

Satu Jämsän mielestä steel pan istuu suomalaiseen musiikinluokkaan siinä missä congarummut tai sähkökitara. Hänen mielestään yksi syy siihen, miksi pannut ovat sopineet hänelle, on se,

että hän on ollut "latinokärpäsen purema" jo toistakymmentä vuotta ja tuntee latinalais-amerikkalaisen musiikin hyvin ja käyttää sitä paljon koulussa.

"Jopa siinä määrin, että joskus oppilaat sanovat, että ei tätä taas! Se musiikki toimii luokassa, ajattelee vaikka jotakin Guantanameraa. Se on seiskan keväällä yhtä riemua, kun kaikki pääsee tekemään, kilkuttamaan ja kalkuttamaan."

"En ole sitä jäänyt miettimään, miten se tänne istuu, kun se istuu mulle itselle niin hyvin. Keikoilla on jotkut tulleet tunnustamaan, että luulivat tätä rumpujenkolisteluksi tai muuksi sellaiseksi. Ihmisillä ei ole mielikuvaa, että se voisi olla näinkin hienostunutta. Kun on kaikki ne sävyt. Se on hyvin vivahteikas ja hienostunutkin soitin, mutta ruma ja tavallaan halpa, kun ajattelee, mistä se on lähtenyt. Yhdessä yrityksessä oli ekoviikko, ja ne oli innoissaan, kun saivat meidät soittamaan: mikä voi sopia ekoviikolle paremmin kuin tällainen kierrätyssoitin!"

Jämsä ei ajattele pannua erityisesti trinidadilaisena soittimena, vaan puhtaasti yhtenä soittimena soitinten joukossa.

"Ihmiset reissaa jo vaikka missä ja täällä asuu vaikka minkä näköisiä, värisiä ja muotoisia ihmisiä Suomessa, niin miksei ne pannut sopisi. Se on yhdenlainen tapa tehdä musiikkia. Joskus oli keskiajalla nokkahuiluperhe pop, niin nyt voisi ajatella, että pannut on yhdenlainen sointiväri ja rikkaus. Musta tuntuu, niin kuin Arikin sanoi, että se on paljon opettajan korvien välissä. Jos se musiikki tuntuu vieraalta ja se soundi on outo, ei tunne mitään vetoa niihin, niin turha niitä on ottaa. Sen tietää itse. Mulla seisoo luokassa sellaisia soittimia, joista en itse ole kiinnostunut."

Pannun ääni on Sadun mielestä rikas ja täynnä kuhinaa.

"Koko bändin soundi on vähän niin kuin shampanjapulloja aukeaisi. On niin paljon ääniä. Soundi on hersyvä, kihisevä, sähisevä. Sitten siel on se ydin jossain. Ensivaikutelma oli, että tää onkin näin arkinen. Se ei ollut mitenkään vaikeaa tai pelottavaa, ihan niinkuin ruisleipä. Korvassa oli bändistä lähtevä soundi. Ettei se ollutkaan vaikeaa. Oli helpottunut olo. Varmaan sama kuin oppilailta ekaa kertaa kokeiltaessa."

Jämsä on kokenut pannut paljon helpommiksi kuin kitaran tai nokkahuilun, tosin nokkahuilua hän ei ole opettanut, koska ei ole työskennellyt ala-asteella.

"Se on varmaan just se, ettei siinä ole kynnystä lukea nuotteja. Onhan kitarassakin tietyt otteet ja se on tavallaan samanlaista visuaalista hahmottamista. Pannun rikkaus on se, että sä saat siitä heti sen bändin. Et ne tajuu sen yhteissoiton ja jokaisella on oma rooli: mä oon basso ja mä soitan näin. Kitaraa kun harjoittelee, niin siinä on ne samat soinnut ja samaa komppia, samaa tehtävää soittaa moni, ellei ole sitä suurta hidalgoa, joka vetelee heti soolot. Kun ajattelee yläasteen oppilaita, ne on ehkä siihen mennessä jo kokeilleet kaikenlaista ja lyöneet ehkä hanskansa tiskiin moneenkin kertaan: en oppinut nokkista, se oli hirveetä. Kitara on niin vaikea. Pannuissa pääsee yhteissoittoon, kun opettaja antaa tarpeeksi helppoja kappaleita. Pannuissa pystyy ehkä enemmän räätälöimään, ainakin nyt tuntuu. Tietysti tässä voi olla uutuu-denviehätystäkin, mutta musta se on toiminut yllättävän hyvin. Muodot ja muut on pystynyt opettamaan. Jos yhtään ehdin tutustua koko settiin, niin tutkin intervallisysteemit. Siellähän menee kvinttiympyrä! Niitä pystyy pidemmällekin hyödyntämään teoriapuolella just musiikki-luokkien kanssa."

Satu Jämsä sanoo Orff-soittimienkin olevan visuaalisia ja helppoja, mutta epäilee, olisiko niissä joku kynnyks ruveta soittamaan: "Muistuttaako se liikaa pianoa, tavallaan jos tulee siitä laatta-

systemistä negatiivisia ajatuksia? En voi kuvitella ksylofoniorkesteria. Pannuorkesterissa yhteissoitto lähtee heti ensimmäisestä kosketuksesta, kun on kaikki erikokoiset soittimet."

Lukuun ottamatta huonoja puolia eli kalleutta, tilakysymystä ja virittämistä pannusta olisi Satu Jämsän mielestä perinteisten koulusoitinten haastajaksi.

"Uutuudenviehätys tietysti on yksi peruste myös. Tietysti nämä kaikki lainalaisuudet, koko ja äänenkorkeus pätee muissakin soittimissa, mutta alusta asti olen ollut häkeltynyt siitä, miten vähällä päästään yhteissoittoon. Minkään muun soittimen kanssa en ole yläasteella päässyt yhteissoittoon ensimmäisellä tunnilla seiskalla, kasilla, abiturienteilla ja musiikkiluokasta puhumattakaan. Mulla ei ole ollut yhtään ryhmää, jonka kanssa en olisi ensimmäisessä työryhmässä päässyt johonkin lopputulokseen."

"Mä en ikinä vois kuvitella, että mä saisin nokkahuiluilla jotain siedettävää aikaiseksi. Kitarakin on vaikea. Sillä pääsee johonkin asti. Jos haluaa suureksi virtuoosiksi ja musikantiksi, pitää opetella muutakin kuin pannuja, mutta se on yksi tie musiikin olemukseen. Sä soitat yhdessä ja olet osa sitä porukkaa ja saat äänen sen mukaan, miten sä kohtelet sitä soitinta. Kun kehityt, saat monimutkaisempia tehtäviä ja lopputulokset paranevat aina taitojen karttuessa ja ensimmäinenkin lopputulos on ihan jees, vaikkei siinä olisi kuin puoli- ja neljäsosanuotteja. Siinä on kuitenkin kaikki elementit: melodia, harmonia, rytmi, sointiväri. Kaikki löytyy. Ja sä oot siinä heti mukana, vaikkeet soittais ku yhtä ääntä."

Perinteisiä luokkasoittimia Jämsä ei silti aio koskaan hylätä. Niiden kanssa voi tehdä samoja asioita kuin pannuilla siten, että kitaristit soittavat harmoniaa, huilisti tai syntetisaattori melodiaa, basisti vapaita kieliä ja niin edelleen.

"Mä luulen, että tietyllä tavalla niihin soittimiin on kynnyksellä eri. Luokassa kun rupeaa harjoittamaan bändisoittoa, niin kitarat menee kuin kuumille kiville, koska kitaramassassa on helppo olla. Basistiksi kömpiminen sinne eteen on vaikeampaa. Siitä livetään aika helposti: emmä kuitenkaan opi, eikä viitsitä. Sointujen vaihtaminen on kitaralla paljon vaikeampaa. Motorinen rata on isompi pannuilla. Kielisoittimet on hienomotoriikkaa. Pannuilla se on helpompi hallita. Pannuissa ei vaadita motorista näppäryyttä ja muuta niin paljoa, kun niillä jo pääsee alkuun."

Jämsän mielestä vaatii tiettyä hulluutta ottaa pannut kouluun. Opettajan täytyy tosissaan innostua niistä, sillä muuten toiminta on työlästä: soittimia ei ole, pitää miettiä, miten niitä saa hankittua ja nähdä paljon vaivaa toiminnan etenemiseksi. Oppilaiden innostaminen ei ole Jämsän mukaan vaikeaa, mutta rahan hankkimiseen tarvitaan jo vanhempien ja koulun tukea.

"Jos se ei olisi niin oivallinen soitin ja kivaa musiikkia ja yhteissoittoon niin hyvä, siinä kaikki tekee tosissaan töitä yhdessä ja puhaltaa yhteen hiileen ja se on antoisaa ja opettavaista ja kaikkea mahdollista, niin mä olisin lyönyt hanskat tiskiinkin ja sanonu Arille, että vie pannus, tää riitti meille. Arikin sanoi, kun kyselin, milloin se haluaa nää pois, että ei oo mitään kiirettä. Se riitti hänelle, että hän näkee, että me edetään siinä. Jos vaan soiteltais eikä syntyis mitään sen kummempaa, ettei haluttaisakaan hankkia niitä ja nähdä vaivaa, niin se ois varmaan ottanut ne pois aikaisemmin."

"Joskus olen miettinyt, mikä soi meille kunnian olla ensimmäinen pannulainakoulu. Arilta kerran kysyin ja heitin, että olikohan se se, että kun ollaan vierekkäiset kunnat ja tällasta rupusakkia, kun toi kehä III menee tosta noin ja me ollaan sitä susirajan takana olevaa jotain kummaa joukkoa, että olikohan Arilla joku hiljainen sympatia, että ensin tänne eikä mihinkään Espooseen, kun niillä on muutenkin. Varmaan siinä on ollut sekin, mut sit Ari vaan tuumas, että hän haistoi susta, että sä oot tarpeeksi hullu. Mä otin sen kohteliaisuutena."

Satu Jämsä kertoo pannujensoiton vaatineen kosolti oman ajan uhraamista ja uhkarohkeutta-kin, eikä toiminta olisi millään onnistunut koulutuntien puitteissa. Hänen mielestään kahdella musiikkiluokalla pannujen kokeilu oli etu, sillä hyvien oppilaiden kanssa sai heti käsityksen siitä, miltä pannumusiikki kuullostaa.

"Mikä on motivoinut tekemään tätä? Ensimmäinen oivallus, että ne tekee sitä yksimielisesti sitä yhteistä asiaa. Se oli yhdistävä tekijä, haasteellinen meille kaikille, uusi soundi, miellyttävämpi, kuin mitä kukaan oppilaista osasi oivaltaakaan ja siinä oli kaikkea sellaista, mikä viehätti ja haastoi. Varmaan sekin, että se musiikki on sellaista, joka sopii mun varpaanliikkeille, kun aloitettiin lattari- ja kalypsomusiikilla. Se oli silleen sitä, mitä mä olen aina halunnut tehdä."

Pannujen onnistunutta vastaanottoa Kirkkoharjulla auttoi ehkä osaltaan niiden sijoituspaikka auditorio, jossa ei ole muita soittimia houkuttelemassa muiden soittaessa. Oppilaiden oli pakko keskittyä pannuihin.

Suurimmaksi ongelmaksi Satu Jämsä on kokenut pannujen ison koon ja herkkyyden vaurioitua. Hän on joutunut varjelemaan soittimia, ettei kukaan pääse niihin auditoriossa koskemaan. Myös virittäminen on aiheuttanut päänvaivaa.

"Jos joku pannu menee pois vireestä, niin pitää aina metsästää Ari, ja siitä tulee Arillekin rie-
sa. Sen pitää kouluttaa itselleen joku kaveri, muuten se on lirissä, jos tää touhu tästä leviää!"

4.2.3.1 Yhteissoitto

Yhteissoitto korostuu pannujensoitossa Satu Jämsän mielestä: on pakko kuunnella muita ja pelata yhteen.

"Se on kuin mikä tahansa pallopelejä: jos et tee sitä yhdessä muiden kanssa, se peli menee pilalle. Siinä on opittava olemaan muiden kanssa, ja niinhän meidän ihmisten on opittava. Silti saa olla persoonallinenkin. Ainahan saa tyydytystä, kun porukan kanssa menee joku juttu hyvin, oli se sitten soitto- tai pelijuttu tai mikä tahansa. Mua ainakin opiskeluaikana riepoo suunnattomasti se, että minä pianistina en saanut soittaa orkesterissa. Itse nautin siitä, kun oli säestettäviä. Se oli kaikista kivointa."

"Koko ryhmän kannalta homma ei suju, jos ei kuuntele toista. Siinä on sekin, miten kohtelet pannua ja kaveria, joka soittaa vieressä. Pitää kuunnella. Pannu vastaa, miten sitä pamauttaa. Se, että musiikki ei ole semmoinen mysteeri, etteikö sitä tavallinen oppilas pystyisi oppimaan ja oivaltamaan. Joku tämmöinen epäperinteinen soitin ehkä riisuu aseista, kun tästä ei kukaan muukaan vielä osaa mitään, me aloitetaan kaikki siitä nollostaa. Se on helpottavaa."

Yhteispeli ja samalta viivalta lähteminen - tasa-arvoisuus pannujen edessä - toistuu Satu Jämsän puheessa paljon.

"Pannuissa kaksi tyyppiä selvittää jonkun pannun yhdessä. En tiedä, miksi se tuntuu jotenkin yksinkertaisemmalta...Koko ajan ajatukset palaa siihen, että kaikki tekee ja kaikki on samassa lähtöpisteessä. Luokassa aina kun ruvetaan soittamaan, on aina väistämättä kourallinen porukkaa, joka on ulkopuolella. Tässä jokaisella on roolinsa joko kapulassa kiinni tai varjona, ja tiedät että kohta meet tekemään, vuorollaan soitetaan ja ventataan. Kun ruvetaan harjoittamaan yhteen, se kurinalaisuus siinä tilanteessa on niin eri kuin jos luokassa yrität soittaa jotain bändijuttuja. Jotenkin luokassa kuhistaan enemmän, se menee sivuraiteille paljon helpommin. Tässä tautisesti puhalletaan yhteiseen hiileen: kokeillaan ja tehdään."

4.2.3.2 Musiikintuntien sisältö

Tasapainoa pannujensoiton ja muun musiikinopetuksen välille Satu Jämsä ei vielä lukuvuonna 1995-96 löytänyt. 7. musiikkiluokan kanssa hän ehti tehdä jotain muutakin, ennen kuin pannubuumi alkoi ja 8. musiikkiluokan kanssa käytiin läpi rokin historia ja näyttämömusiikki, mutta muuten tunneilla on soitettu pannuja.

"Oppilaat ovat suhtautuneet vaihtelevasti pannuvoittoiseen vuoteen. On ollut jaksoja, jolloin on huomannut, että joku on väsähtänyt. Usein se on liittynyt siihen, että kun nopeet ja agresiviset pärjää. Jos mä en pidä huolta, niin siellä on aina ne tietyt porukat palikat tanassa ja loput istuu. Siel on niitä hiljaisia, joita mun pitäis keretä hoitamaan, että ne sais niitä tehtäviä. Siinä on mulle haastetta, että tietää, missä ne langat menee. Tän takia varmaan jotkut naamat oli mutrussa. Sitten on sellaisia ihmisäänen rakastajia, jotka sanovat voi kun mä haluaisin niin laulaa. Sitä olen ajatellut, että se pitää pitää tasapainossa. Mun mielestä ei ole oikea ruokavalio, jos on pelkkiä pannuja. Täytyy olla muutakin."

Satu Jämsän mielestä oppilaat ovat olleet innostuneita steel paneista.

"Mulla oli yksikin tyttö 8. luokan musiikinryhmässä, jolle ajattelin teoria-asioiden olevan vaikeita, mutta joka on kuitenkin hyvin pärjännyt. No pannuissa sitten tämä tyttö ensimmäistä kertaa soitti ilman erillistä kehottamista ja otti vielä vaikeimman soittimen, tenorin. Silmät loisti ja se oppi ihan tosta noin vaan. Keväällä palautelappuun hän kirjoitti, että lisää pannuja, se oli nastaa. Olen monessa muussakin yhteydessä ajatellut sitä, ihan musiikkiluokillakin, että pannuissa on se hyvä puoli, ettei kukaan osaa niitä etukäteen. Kaikki on samalla viivalla. Sun ei tarvi lukee nuotteja, se ei ole välttämätöntä. Pannuissa on kaikki näkyvissä: c d e f g a h. Huomaa, että se on kaikille yhtä hankalaa. Joku pianisti ei selviäkään siellä ihan heti, se on tasan samassa nollapisteessä kuin ne kaikki muutkin. Se jotenkin aktivoi niitä hiljaisia ja mukamas ei-kokenutta porukkaa tekemään. Musiikkiluokalla on kanssa se, että aina on porukassa niitä, jotka ovat jotenkin pudonneet kärryiltä, eivät soita enää musiikkiopistossa tai muuten. Heille pannujensoitto on ollut jälleen jonkun sellaisen oman jutun löytämistä. Se on ollut kiva huomata."

Eniten Jämsää suututti alussa se, ettei kaikille ollut soitinta. Myös niissä ryhmissä, jotka eivät päässeet soittamaan, oli Jämsä keväällä havaitsevinaan pientä kateuden häivää. Silloin hän päätti ottaa kaikki kokeilemaan pannuja, ettei siitä tulisi eliittitaidetta ja musiikkiluokkalaisten privaattijuttua.

"Varsinkin kun musiikkiluokka on sellainen kohde, johon negatiivisten asioiden myötä ainakin meidän koulussa helposti tartutaan. Haluan pitää, kuten sovittiin, että se on koko koulun juttu. Nyt alkaa erottua jyvät akanoista, että on muutamia, jotka selvästi alkoi väsyä siihen ja

oli helpottuneita, kun loppusuoralla huhtikuussa mä panin pannut naftaliiniin ja tehtiin toisenlaista juttua, kevätkonserttia ja muuta."

Lukiolaisten kanssa Jämsä piti enemmänkin vain tutustumiskierroksen pannuihin. Yläasteen oppilaat ovat hänen mielestään otollisessa iässä: "Kaikkia sen ikäisihän kiinnostaa musiikki. Pannut on uutta ja siinä ollaan jengissä ja yhdessä tehdään. Ehkä lukiossa ne ei niin aloittais. Kosketus kannattaa antaa jo aikaisemmassa vaiheessa."

Satu Jämsä on kokenut 7. luokan musiikinopetuksen tavallaan raskaaksi, sillä yhden viikkotunnin aikana pitäisi pystyä houkuttelemaan oppilaita valitsemaan musiikkia seuraavaksikin vuodeksi.

"Seiskalla täytyy kaikki poppakonstit käyttää yhden viikkotunnin kanssa, että siitä saa jotain poikimaan tuleville vuosille. Mervin kanssa meillä on molemmilla sellanen kuningasajatus, että mahdollisimman paljon sellaista positiivista kokemista, kuuntelemista, tekemistä ja sen verran yleissivistystä, kun ilkeää laittaa. Eniten kiusaa ja stressaa se, että ajetaan niin nurkkaan, että sulla on se yksi tunti ja siitä, miten sen käytät, riippuu kaikki, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Jos pitäis musiikin perusopetusta pitää, joka olisi tasapainoinen kokonaisuus kaitenlaista, ei siihen yksi tunti riitä. Jos haluat oppilaita tulevaisuudessa musiikin valitsemaan, niin se on ihan Herran kädessä, miten sä onnistut tarjoilemaan, esittelemään ja markkinoidaan sen asian. Vuosikerrat on niin erilaisia. Se, mikä yhdelle kelpaa, niin seuraavana vuonna ne ei valitsekaan, kun sä teit tällasen. Mua suomeks sanottuna inhottaa kilpailla oppilaista. Sen pitäis olla joka iivarin lukujärjestyksessä se musiikintunti, että sais rauhassa tehdä niitä asioita, jotka on jokaiselle lapselle ja suomalaiselle tarpeellista kokea ja tietää. Positiivinen suhde musiikkiin, että se ei ole pelottavaa. Jotta voit nauttia musiikista, sun ei tarvitse välttämättä osata nuotteja. Jos kuuntelet musiikkia, sekin on musikaalisuuden mitta ja merkki. Jos pystyt hyräilemään jonkun laulunpätkän, se on osoitus, että sussa on musikaalisuutta. Sellanen peikko pois, että mulla on ollut ala-asteella kuutonen laulu, musta ei oo mihkään. Samoja peikkoja, mitä niitten vanhemmilla on. On onnistuttu kehittämään semmonen peikko koko aineen ympärille, et jotkut sen osaa ja jotkut ei voi."

4.2.4 Koulun suhtautuminen pannuihin

Kirkkoharjun koulun muu väki ei voinut Satu Jämsän mukaan olla huomaamatta, kun hän, oppilaat ja lehdistö vouhottivat pannuista. Uteliaisuutta on kuulemma ollut, ja 60 hengen opettajakunnasta tietty porukka on läheltä seurannut pannutoimintaa. Negatiivisia kommentteja Jämsä ei mielestään ole saanut.

"Rehtori pitää matalaa profiilia, se ei paljoa kysele tai kiittele. Mehän ollaan paljon tehty PR:ää meidän koululle. Keväällä pidin itsekin matalaa profiilia, ettei tästä leimautuis liikaa musiikkiluokkien eliittijutuksi. Syksyllä tartutaan muittenkin luokkien kanssa soittamiseen. Se oli kiinni siitä, että oli niin vähän soittimia."

"Millos sä pidät opettajille pannuharjoitukset, on kysely. Kevätjuhliin se ois ollu tosi hauskaa. Senkin takia kannattais opettajia soitattaa, että ne tajuais, mistä siinä on kysymys. Ne ymmärtäis paremmin, minkä takia mä aina ryöväsin oppilaita tunneilta, mikä oli yksi negatiivinen juttu, mikä siitä poiki, kun oli keikkoja. Kieltenopettajat oli ehkä eniten pistivät hanttiin; tuntui, ettei lukujärjestyksessä muuta ollutkaan kuin noita kieliä..."

Vuodenvaihteessa 1995-96 koulun johtokunta myönsi anomuksesta 10000 mk pannurahaa, jolla hankittiin kaksi pannua. Paikallinen Lions Club on hankkinut yhden, musiikkiluokkien tuki yhden ja keikkatuloilla on hankittu loput soittimet. Joulun alla 1995 steelbandit esiintyivät muun muassa paikallisten yrittäjien pikkujouluissa. Myös huoltoasemilla, kirkkonummelaisessa ja espoolaisessa kauppakeskuksessa, usealla ala-asteella ja muissa oppilaitoksissa, muun muassa Johtamistaidon opistossa, on käyty esiintymässä. Usein kontakti on jonkun oppilaan vanhempi.

"Kauheesti kaikkee...Toukokuussa 1996 tuli jo sellainen olo, että mun on pakko opetella sanomaan ei. Tästä ei tuu mitään, jos aina hövelisti lupaa lähteä soittamaan."

Kirkkonummelle on suunnitteilla perustaa steelband-yhdistys, jonka nimiin itse hankitut soittimet tulisivat.

"Koulun päässä se on herättänyt hiukan närääkin, koska olemme käyttäneet koulun aikaa ja oppilaita. Olen laskenut käyttäneeni paljon omaakin aikaani, joten eivät soittimet automaattisesti voi koulunkaan olla. Soittimet olisivat koulun käytössä ja niitä säilytettäisiin siellä. Rekisteröity yhdistys olisi olemassa sen vuoksi, että muualle opiskelemaan lähtevillä oppilailla olisi jokin reitti takaisin pannunsoiton pariin. Jos soittimet olisivat koulun, he eivät enää pääsisi soittamaan ja se olisi suuri vääryys."

4.2.5 Tulevaisuudensuunnitelmat

Syksystä 1996 kaikki yläasteen ryhmät tutustuvat pannuihin ja valinnaisainetarjottimelle tuleen pannukurssi. 8. musiikkiluokalla pannujensoitto jatkuu valinnaisaineryhmänä, jolloin perusopetustunnit voidaan pyhittää jollekin muulle. Jämsä aikoo viedä kaikki oppilaansa kokeilemaan pannuja. Sen jälkeen vasta näkee, mihin suuntaan toiminta lähtee menemään ja jaksavatko luokat luokkina soittaa syksystä kevääseen pannuja. Monipuolisuuden säilyttämisen ainakin musiikinluokalla Satu pitää tärkeänä.

"Mä aavistin sen, että negatiivistakin kommenttia tulee. Huhtikuu pidettiin ihan paussia. Vähitellen löytyy joku porukka, joka talsii takaisin, mutta muille se oli hauska kokemus ja ne jatkaa eteenpäin."

"Joskus on ollut sellainen olo, että mä haluaisin tehdä jotain muutakin välillä, kun kaikki aina vonkas sinne pannuja soittamaan. Seuraava hankinta on mulla varmaan kuulosuojaimet!"

Satu Jämsä aikoo esimerkiksi 7.-luokkien kanssa ottaa yhden jakson, jossa tutustutaan pelkääseen pannuihin satunnaisen soittamisen asemesta. Valinnaisryhmiensä kanssa hän on kaavaillut läpi vuoden kaksoistunnin jälkimmäisen tunnin käyttöä pannunsoittoon. Taitavilla 9.-luokka-

laisten ryhmillä, joilla on jatkuvasti kaksi tuntia viikossa, Jämsä aikoo toteuttaa kokeilemaansa ryhmän jakamista kahtia: puolet teki sovituksia tutuista kappaleista ja puolet soitti auditoriossa pannuja opettajan kanssa.

Kirkkoharjun koulun toiselle musiikinopettajalle Mervi Sorila-Apajalahdelle ajatus pannujensoitosta ei ollut vastenmielinen, mutta hän ei heti hypännyt pannutoimintaan mukaan, kun se käynnistyi syksyllä 1995. Hänen oma luokkansa, 9. musiikkiluokka ei ilmeisesti ollut edes pannuista kiinnostunut.

"Mervi on saanut hiukan närkästyntä palautetta oppilailtaan, että miksei meill oo noita. Puhuttiin, että syksyllä se olis pakko aloittaa. Olis pitänyt heti tarttua siihen kiinni, ennen kuin siitä tulee liian suuri juttu. Sanoin, että kun aloitat, otat vaikka seiskan musiikkiluokan ja aloitatte siitä, mistä mekin. Ne on kuitenkin nollapisteessä ja sä oot musiikinopettaja ja tiedät, miten niiden kanssa operoidaan, niin oot aina askeleen edellä, ei sitä tarvitse pelätä. Koen tärkeäksi, että Mervi pääsee alkuun. Sitten kun hän on kokeillut, hän voi tehdä ratkaisunsa, kuinka paljon käyttää pannuja. Jos toinen tekee ja toinen ei, se asettaa meidät eri kasteihin ja se ei ole musta reilua. Jos pannut ovat tulleet jäädäkseen ja meitä on kaksi opettajaa, voi olla niin, että jos Mervi ei niistä välitä, ne tulee mulle ja hän tekee sitä muuta. Voidaan profiloitua kumpikin suunnallemme."

Pannujensoitossa Satu Jämsä tähtää mielellään esiintymiseen, vaikkapa kevätkatselmukseen.

"On kivaa, että niiden kanssa voidaan esiintyä, ei tarvitse jäädä luokkaan sisälle. Kynnys mennä esiintymään ei ole niin korkeella kuin jonkun tavallisen biisin harjoittamisessa esityskuntoon. Musiikkiluokkien kanssa tavoitteet ovat piirun verran korkeammalla, täytyy lähteä laatua tekemään. Ehkäpä joku äänite."

"Tänä vuonna saatiin tavoitteet ja ehkä vähän enemmän. Ajatuksissa oli, että saatais muutama pannu omaksi, mutta tuntuu, että puolessa vuodessa alkaa olla mun parin vuoden päähen asettama tavoite saavutettu...En ois voinu kuvitella, että tää käy näin. Penskat innostui ja meille on ollut kysyntää. Startti oli niin ihmeellinen ja helppo, kun soittimet tuotiin meille: täs on, alkakaa soittaa. Se oli semmonen ilosanoma, ettei parempaa ois voinu saadakaan. Ja että saimme pitää niitä, ettei Ari vienyt niitä pois. Tiedän kouluja, joissa isät yrittävät tynnyristä vääntää pannuja pannuvierailun jälkeen."

Musiikinopettajakollegoiltaan Satu Jämsä on saanut kiinnostuneita yhteydenottoja muun muassa Espoosta, Helsingistä, Jyväskylästä ja Lohjalta, jossa Jämsän mielestä on buumi alkamassa.

"Ne, jotka tietää jotain pannuista, on olleet uteliaita ja ehkä piirun verran kateellisiakin, kun tää kävi näin helposti. Suositteisin kyllä pannuja musiikinopettajalle. Siitä alkaa uusi elämä. Ainakin itse kaipasin sellaista piristysruisketta, 11 vuotta töissä, joista 8 tässä koulussa, 2 vuotta lastenhoitoa kotona ja yksi virkavapaalla toisessa koulussa, ja kaikki uudistukset, jotka eivät välttämättä oo olleet helppoja tai miellyttäviä. Siihen sekaan yksi pannukärpänen, niin se on tehnyt tosi eetua. Olen saanut siitä positiivista energiaa. Löytänyt itsestäni sen puolen, se on ollut niin kivaa ja oppilaat on siitä niin tykänneet, että olen halunnut olla niiden kanssa omalla ajallanikin. Pannu on pois rutiineista, kun se on uusi soitin. Pois siitä tavallisesta, mitä luokassa tehdään. Se on jotain jännää meille kaikille. Aika näyttää, miten mieli muuttuu, kun sitä tekee viidettä vuotta. Tällä hetkellä se on tuntunut tosi hyvältä."

Tammikuussa 1997 Kirkkonummella tilanne on muuttunut kesään verrattuna siten, että pannut on siirretty auditoriosta remontin takia pihan toiselle puolelle ala-asteen kerhohuoneeseen. 3.-6.-luokkalaiset ovat voineet valita yhden jakson mittaisen pannupajakurssin, jota Satu Jämsä on ohjannut yhdessä ala-asteen musiikkiluokan opettajan kanssa. Kurssi on ollut tarjolla vain tavallisille luokille, ei musiikkiluokille. Yläasteen puolella Mervi Sorila-Apajalahti on aloittanut pannujensoiton 7.-luokkiensa kanssa. Pannuja on koululla nyt 10 hengelle. Näistä kahdeksan on omia ja kaksi lainassa. Tilauksessa on yksi sello ja yksi tenor eli Jämsän tavoitteena on soittimet 12 hengelle. 11.12.1996 perustettiin myös yhdistys, Kirkkonummen Steel Band ry. Sen toiminta-ajatus on antaa oppilaille yläasteen tai lukion jälkeen mahdollisuus palata soittamaan pannuja. Yhdistys tukee pannutoimintaa ja toimii yhteistyössä koulun kanssa siten, että pannut ovat koulun tiloissa ja koulun käytettävissä. Talkoilla hankitut soittimet on siirretty yhdistyksen nimiin. Kevään kuluessa on myös tulossa ensimmäinen CD, joka antaa läpileikkauksen Kirkkonummen steelbandien osaamisesta. Äänitteen tuottaa Ari Viitanen.

5 PÄÄTELMÄT

5.1 Steel panien mahdollisuudet musiikinopetuksessa

Ari Viitasen, Satu Jämsän ja Antti Jyrkkäsen ajatukset steel paneista ja niiden hyvistä puolista musiikinopetuksessa ovat hyvin samansuuntaisia. Kaikki korostavat sitä, miten pannut luovat yhteishenkeä: oppilaat ovat innokkaasti työskennelleet yhdessä opetellessaan kappaleita. Viitasen oppilaista suurin osa on kokenut pannujensoiton parantaneen musiikinryhmänsä yhteishenkeä, ja yhteissoittoa pidettiin helppona. Havaitsin itsekkin yhteishengen Viitasen tunneilla lähes poikkeuksetta erittäin hyväksi. Oppilaat tuntuivat suhtautuvan tosissaan kappaleiden harjoitteluun. Viitasen tunneilla oppilaat myös auttavat ja neuvovat paljon toisiaan, mikä myös on osoitus hyvästä työskentelyilmapiiristä. Erittäin tärkeäksi sekä oppilaat että opettajat kokivat yhteissoiton; sen, että steel panit mahdollistavat kaikkien osallistumisen soittamiseen. Jyrkkäsen ja Jämsän tapauksessa soitinten vähyys estää koko ryhmän osallistumisen, mutta molemmat ovat ratkaisseet asian vuorottelemalla soittajia. Tavoissa opettaa pannukappaleita oli havaittavissa samankaltaisuutta: pieniä katkelmia opetellen edettiin kohti kokonaisuutta. Viitanen ja Jämsä eivät paljoa käytä nuotteja, Jyrkkänen jakaa ne vain 5.-6.-luokkalaisille.

Kyselystä ja oppilaiden haastatteluista kävi ilmi, että pannujensoitto on monessa suhteessa tuonut positiivisia elämyksiä suurimmalle osalle oppilaista. He ovat kokeneet oppineensa kuuntelemisen taitoja, soittamaan steel panejä, ja heidän kiinnostuksensa entuudestaan vieraampaa musiikkikulttuuria kohtaan on kasvanut. Pannujensoitto voidaankin nähdä hyvänä esimerkkinä ruohonjuuritason kansainvälisyyskasvatuksesta: trinidadilainen soitin ja musiikkikulttuuri ovat muuttuneet luontevaksi osaksi suomalaista kulttuuria. Pannujensoitto toteuttaa mitä oivallisimmin musiikin opetussuunnitelman perusteissa mainittuja tavoitteita myönteisistä elämyksistä, sosiaalisesta kasvatuksesta ja monipuolisesti eri musiikkikulttuureihin tutustumisesta (POPS 1994, 97; LOPS 1994, 101).

Kaikki kolme opettajaa ovat ihastuneet pannujen helppoutteen koulusoittimena: oppilaat aloittavat samalta tasolta ja jo yksinkertaisetkin kappaleet kuulostavat hyviltä pannuilla soitetuna. Myös oppilaat olivat samoilla linjoilla: soittaminen koettiin hauskaksi ja helpoksi,

koska soittimiin on merkitty kirjaimet näkyviin, ja soittotekniikka on tuntunut helpolta. Oppilaat pitivät steel paniä mukavana, mielenkiintoisena ja hyvin kouluun soveltuvana soittimena.

Pannujensoitto vie opettajan helposti mukanaan, jolloin ehkäpä joitakin muita aiheita jää käsittelemättä tunnella. Osa oppilaista, tosin selvä vähemmistö, kritisoi Viitaseen opetuksessa pannujensoiton korostuneen ja muiden soitinten tai laulamisen jääneen liian vähälle. Satu Jämsän lukuvuoden 1996-97 ratkaisu on keskittää 7. luokkien pannujensoitto yhteen jaksoon, mikä on yksi tapa ratkaista asia. Koska tunteja on vähän, musiikinopettaja joutuu aina tekemään kompromisseja niin pannujen kuin muidenkin soitinten harjoittamisessa sekä käsiteltävien asioiden valinnassa. Musiikinopetuksen monipuolisuus on hyvä tavoite, mutta kaikkiin maailman musiikkikulttuureihin tutustuminen on mahdotonta. Uskonkin, että syvällisempi perehtyminen esimerkiksi karibialaiseen musiikkikulttuuriin pannujensoiton kautta antaa enemmän myös oppilaille verrattuna pinnallisiin pikatutustumisiin moniin eri musiikkeihin. Ihanneratkaisu tietysti olisi saada musiikille lisää tunteja.

Ari Viitanen itse on hyvin pitkälle miettinyt pannujensoiton filosofista puolta: kuinka sen kautta opitaan esimerkiksi toimimaan yhdessä, muuttamaan asioita parempaan suuntaan, kuuntelemaan, odottamaan ja näkemään yksilöiden erilaisuus ja arvostamaan toista ihmistä. Hänen tärkein tavoitteensa eli se, että ihminen kokisi musiikin kautta onnistumisen iloa ja ryhmään kuulumista, näyttäisi tämän tutkimuksen perusteella toteutuneen.

Koulun musiikkikasvatuksen kannalta steel paneilla on nähdäkseni monia etuja ja mahdollisuuksia suomalaisessa musiikinopetuksessa. Tämän tutkimuksen perusteella pannujensoitossa korostuu hyvin vahvasti kasvatuksellinen puoli: yhdessä tekeminen ja myönteiset elämykset. Tämä sama saavutetaan tietysti myös muussa orkesterisoitossa, mutta pannujen etuna on soittamisen helppous: motoriikka on yksinkertaista, nuotinlukua ei tarvitse osata ja soittamisessa päästään nopeasti tuloksiin. Koska monissa kouluissa musiikkia on esimerkiksi 7. luokalla vain yksi kaikille pakollinen kurssi, pystyttäisiin steel paniensoitolla lyhyessäkin ajassa luomaan positiivinen suhde musiikkiin oman musisoinnin kautta. Viitaseen, Jämsän ja Jyrkkäsen tunneilla soitetaan paljon ulkoa, mikä osaltaan lisää oppilaiden henkilökohtaista suhdetta musiikkiin: on keskityttävä kuuntelemaan oma osuus ja opetettava se - mahdollisesti tehtävä siitä vielä omat soittomuistiinpanot. Pannujensoitto on ilmeisen onnistunut yhdistelmä positiivisia elämyksiä ja toiminnallisuutta, ja tutkimukseni perusteella suosittelisin jokaiselle musiikinopettajalle tutustumista pannuihin.

Steel pan on uusi ja erikoinen soitin, mikä osaltaan viehättää opettajia ja oppilaita Karjaalla ja Kirkkonummella. Sen ottaminen musiikinopetukseen vaatii paljon omaa innostusta ja ylimääräistä työtä, kuten esimerkiksi Satu Jämsä on saanut kokea. Lähiaikoina pannut tuskin leviävät meillä yhtä tavallisiksi koulusoittimiksi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Osaltaan yleistyminen hidastanee soitinten melko kallis hinta. Pannujen hankkiminen ja virittäminen ovat tällä hetkellä paljolti kiinni Ari Viitasesta. Steel panien huonoksi puoleksi on todettava se, että ne vaativat ison säilytystilan. Tutkimuskouluissa tämä ongelma on pystytty ratkaisemaan, ja koulut ovat muutenkin suhtautuneet varsin positiivisesti toimintaan. Viitanen, Jämsä ja Jyrkkänen ovat kokeneet saaneensa vaivannäöstään palkintona oppilaiden innostuksen ja oppimisen.

Ari Viitanen on muutamassa vuodessa rakentanut sitkeydellään ja työtunteja laske-matta laajamittaisen projektin tuodessaan uuden soittimen musiikinopetukseen. Pienestä lähtenyt innostus on ottanut tuulta siipensä alle, ja pikkuhiljaa pannut ja tieto niistä ovat levinneet myös Karjaan ulkopuolelle. Puurtaminen ei siis ole mennyt hukkaan. Myös oppilaat arvostavat Ari Viitasta opettajana: hänet koetaan huumorintajuiseksi ja kärsivällisenä ihmisenä.

"Arilla on tosi hyvä kärsivällisyys, et mä en tajuu, miten se jaksaa meiän kanssa, ku kaikki yhtä aikaa yrittää omaansa, se on hirvee ääni...No siit soittamisesta se sanoo, et soititte tosi hyvin, et niinku positiivista. Se ei suoraan sano, et soititte tosi huonosti, vaan se sanoo, et kuhan vähä harjotellaan lisää, niin sit tää menee tosi hyvin. Mun mielest se on hyvä opettajan asenne, ettei heti sano, et kuule toi oli tosi huonosti, nyt uudestaan vaan, jos ei sitä heti opita. Tosi kivoja tunteja oli. Ari on todellaki hyvä opettaja. Sil on kärsivällisyyttä kuunnella. Ari ei heti odota meilt jotain uutta. Me käydään niinku askel askeleelta eteenpäin."

(oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö)

"Ari on aika ihannejohtaja. Se osaa hommansa. Oishan se vähä tylsää, jos siel ois joku tiukkapipo edessä viuhtomassa jotain keppiä, et näin mennään. Mun mielest se ainaki osaa mielenkiintoseks saaha noi hommat. Sielt tulee välil vähä juttuu väliin. Se on aika huumoripelii se homma, se on mukavaa, voi iteki kattoo, et eihän tää niin vakavaa oo."

(oppilas H, 9.-luokkalainen poika)

Ari antaa L:n mielestä enemmän positiivista kuin negatiivista palautetta.

"Vaik me soitetaan väärin, ei se ikinä ala raivoamaan, et voi että, etteks te totakaan tajua. Se aina vaan naureskelee ja sit yritetään uudestaan ja sit ku osaa, se itteki hyppii siel tasajalkaa, et jee, nyt sä teit sen! Yleensä sitä on tosi ilonen ja se rohkasee soittamaan. Se ei vaikuta niinku opettajalle, et se on kaikille tavallaan kaveri ja se on tosi reilu. Se on ite osana soittamassa, eikä niin, et hän on opettaja ja hän määrää. Se on antanu kaikille mahdollisuuden. Pitkämpinänen."

(oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö)

5.2 Metodien arviointia

Tutkimusaineistoa kertyi yllättävän paljon, ja jouduin supistamaan joidenkin haastattelujen, esimerkiksi Werner Eggerin, osuutta jonkin verran. Kuitenkin koin esimerkiksi Antti Jyrkkäsen ja Satu Jämsän steel pan-kokemusten mukaanottamisen tässä laajuudessa tärkeänä. He ”toisen polven pannukoulujen” edustajina toivat oman näkemyksensä pannuista Ari Viitasen pidemmän pannukokemuksen rinnalle.

Havainnoinnista kertyi runsaasti materiaalia - puhtaaksikirjoitettuja kenttämuistiinpanoja peräti 43 sivua! Havainnointi oli työläs vaihe, mutta silti tärkeä. Jos olisi ollut mahdollista, olisi kannattanut käydä säännöllisemmin, vaikkapa kerran viikossa seuraamassa Viitasen tunteja tai osallistua esimerkiksi syksyllä jonkin 7. luokan tunteihin ja opetella heidän kanssaan pannujensoittoa. Siten olisi ehkä saanut vielä erilaisen näkökulman asiaan.

Kyselyn sisältö olisi pitänyt miettiä vielä tarkemmin, vaikka koekysely antoi jo arvokkaita vinkkejä sen kehittämiseksi. Nyt kysymyksiä oli ehkä liikaa. Kuitenkin kysely kannatti tehdä, sillä sen kautta sain luotettavamman ja laajemman kuvan oppilaiden mielipiteistä kuin pelkillä haastatteluilla.

Haastatteluista kertyi myös runsaasti yksityiskohtaista tietoa, jonka työstäminen kaseteilta teemoiksi ei ollut aina helppoa. Paljon hyviä mielipiteitä jäi arkistoihin, kun piti tehdä valintoja tutkimukseen tulevista lainauksista. Oppilaita olisi ehkä kannattanut esihaastatella, jolloin olisi voinut vielä tarkentaa teema-alueita ja arvioida haastattelun kestoa. Teemahaastattelu oli sinänsä hyvä ratkaisu, sillä se jätti liikkumavaraa sekä haastattelijalle että haastateltaville. Oppilaiden haastattelut olisi kannattanut jakaa pidemmälle aikavälille kuin neljälle päivälle, mutta aikataulullisesti tämä ei ollut mahdollista.

Kenttätöön kaiken kaikkiaan koin antoisaksi, mutta rankaksi tavaksi kerätä tutkimusaineistoa. Oleskelu Karjaalla oli korvaamatonta tutkimukseni kannalta: ilman sitä en olisi saanut näin hyvää käsitystä pannujen käytöstä Viitasen tunneilla. Kenttämuistiinpanoihini kirjaamani varhaiset, intuition ja ensivaikutelmien pohjalta kirjaamani kommentit sisälsivät paljon lopullisiksi teemoiksi nousseita asioita.

Kauhean keskittyneen näköisinä soittavat. Basistit välillä hiukan hukassa, arpoivat säveliä... Silti, hyvältä kuullostaa, täytyy myöntää. Soittavat hyvin ulkoa (ollut joululoma ja kaikki), tekeeköhän tuo ulkoa soittaminen sitä intensiteettiä soittamiseen? Rumpali tosin hidastelee välillä, kas kun AV ei siihen puutu? Blues brothers - biisi sai jonkinasteiset kylmät väreet aikaan, kun se kuullosti niin oikealta. Miksi tulee sellainen olo, että nää tykkää ihan oikeasti tästä hommasta? Tsemppi leijuu luokassa!

Tuntui että sitä yhtä poikaa ihan oikeesti harmitti, kun se ei muistanu sitä Gimme some lo-vingia! (8.1.-96, 8. lk:n tunti: keskittyminen, tsemppi)

Kitarasektiossa havaittavissa peer teachingia, yksi tyttö näyttää kavereille, miten juttu menee. Kaikki kokeilevat omat kuvionsa.

Kaksi poikaa roudaili koko tunnin kamoja, vahvareita ym. Heitä ei ilmeisesti pannunsoitto juuri kiinnosta.

AV vain naureskelee basistijätkälle, joka lähtee kiertelemään tenorbassiaan samalla kun soittaa. Ei paljoa taida ottaa stressiä oppilaiden tempauksista, kunhan ne eivät ole haitallisia soittimille tai muuten. TiukkapiPOSEMPI ois komentanu tän vaeltajan heti takas paikalleen!

(9.1.-96, 8. lk:n tunti: kaverilta oppiminen, AV:n persoona)

Tapaustutkimus ja etnografiset tiedonkeruumenetelmät olivat tässä tapauksessa mielestäni ainoa tapa dokumentoida uutta, tutkimatonta aluetta. Olen pyrkinyt luomaan monipuolisin menetelmin elävän kuvauksen pannumailmasta Karjaalla ja Kirkkonummella monen eri ihmisen näkökulmasta. Olen selvittänyt, miten kolme eri opettajaa käyttää pannuja musiikinopetuksessa, ja millainen tämä uusi koulusoitin on heidän, oppilaiden ja rehtorien mielestä. Olen laajimmin selostanut pannujen suhteen pioneerityötä Suomessa tehneen Ari Viitaseen tapaa käyttää steel paneja tunneillaan. Olen myös selvittänyt, millaisia filosofisia periaatteita Viitaseen pannujen käyttöön sisältyy. Olen lyhyesti selvittänyt steel panien historiaa ja käyttöä kolmessa maassa. Merriamin ja Slobinin musiikkikulttuurin mallit (ks. s. 11) auttoivat jäsentämään, millaisia osia musiikkikulttuurissa on. Sitä kautta muokkasinkin haastatteluteemoja, kyselyä ja havainnointia. Olen myös pyrkinyt lähestymään varsinaista etnografiaa eli aineiston sosiokulttuurista tulkintaa pohtimalla pannujensoiton merkitystä musiikkikasvatuksen kannalta laajemmin.

Steel paneihin tutustuminen herätti myös ajatuksia jatkotutkimuksista. Yksi näkökulma jatkaa aiheeseen perehtymistä olisi tehdä kenttätöitä Karjaan suomalaisella ala-asteella ja Kirkkoharjun koululla. Kysely, havainnointi ja haastattelut toisivat näkökulmaa ”toisen polven pannukouluihin”. Oppilaiden, Antti Jyrkkäsen ja Satu Jämsän mielipiteitä voisi verrata tämän tutkimuksen tuloksiin Viitaseen tunneista. Musiikkipedagogiikan näkökulmasta olisi mielenkiintoista perehtyä tarkemmin Carl Orffin näkemyksiin ja verrata sitten steel paneja ja Orff-soittimia. Yksi vaihtoehto olisi myös selvittää steel panien tuloa Suomeen haastatteleamalla ainakin Esa Tervalaa ja Jukka Siikavirettä. Soitintutkimuksen kannalta olisi kiinnostavaa selvittää yksityiskohtaisesti, miten Ari Viitanen rakentaa steel panin.

LÄHTEET

- BARTHOLOMEW, J. 1987. *The Steel Band*. 4th impression. Oxford: Oxford University Press.
- BELL, J. 1987. *Doing your research project. A Guide for First-Time Researchers in Education and Social Science*. Milton Keynes - Philadelphia: Open University Press.
- BOX, B. - CAMERON, S. (ed.) 1991. *1992 Caribbean Islands handbook*. Third edition. Bath: Trade & Travel Publications Ltd.
- BRESLER, L. - STAKE, R. E. 1992. *Qualitative Research Methodology in Music Education*. Teoksessa Colwell, R. (toim.), *Handbook of Research on Music Teaching and Learning*. A Project of the Music Educators National Conference. New York: Schirmer Books.
- FETTERMAN, D. M. 1989. *Ethnography. Step by Step*. Applied Social Research Methods Series. Volume 17. Newbury Park: Sage Publications.
- HIRSJÄRVI, S. - HURME, H. 1988. *Teemahaastattelu*. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- JORDENS FOLK. *Västindien. Öarna i Atlanten*. 1983. Stockholm: BonnierFakta Bokförlag AB.
- JYRINKI, E. 1976. *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Toinen, uudistettu painos. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- KRONMAN, U. 1992. *Steel Pan Tuning. A Handbook for Steel Pan Making and Tuning*. Musikmuseets skriftserie 20. Stockholm: Musikmuseet.
- KL = Karjaan lukio, vuosikertomus
- KL OPS = Karjaan lukion opetussuunnitelma 1995
- KSY = Karjaan suomalainen yläaste, vuosikertomus
- KSY OPS = Karjaan suomalainen yläaste. Opetussuunnitelma 31.03.1995
- LAHTINEN, P. - LAHTINEN, M. 1978. *Kehityksmaat ja musiikki*. Helsinki: Työväen Sivistysliitto TSL ry.
- LOPS = Lukion opetussuunnitelman perusteet. 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- LOTMAR, G. 1987. *Pan in Danger. Die Steeldrum-Musik der Schwarzen Trinidads und ihre missverstandene Rezeption in der Schweiz*. Curare vol. 10 (1), 135-144.
- LU = Sanomalehti Länsi-Uusimaa, Lohja
- MALM, K. 1981. *Fyra musikkulturer. Tradition och förändring i Tanzania, Tunisien, Sverige och Trinidad*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

- MANUEL, P. 1988. *Popular Musics of the Non-Western World. An Introductory Survey.* New York: Oxford University Press.
- MAXIME, G. s.a. *History of Steelband Panorama of Trinidad and Tobago 1963-1990.* Woodbrook: Horsham's Printing.
- MERRIAM, A. P. 1978. *The Anthropology of Music. Seventh printing Northwestern.* University Press.
- MERRIAM, S. B. 1988. *Case Study Research in Education. A Qualitative Approach.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- MURPHY, F. 1991. *Multicultural music in the London Borough of Harrow. Journal of Multilingual and Multicultural Development vol.12 (4), 279-286.*
- MYERS, H. 1992. *Ethnomusicology. Teoksessa Myers, H. (toim.), Ethnomusicology. An Introduction. The New Grove Handbooks in Music. London: The Macmillan Press.*
- NETTL, B. 1964. *Theory and method in ethnomusicology. London: The Free Press of Glencoe.*
- POPS = Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- SEEGER, Anthony 1992. *Ethnography of Music. Teoksessa Myers, H. (toim.), Ethnomusicology. An Introduction. The New Grove Handbooks in Music. London: The Macmillan Press.*
- SLOBIN, Mark - TITON, Jeff 1992. *The Music-Culture as a World of Music. Teoksessa Titon, J. (toim.), Worlds of Music. An Introduction to the Music of the World's Peoples. Second Edition. New York: Schirmer Books.*
- SVÄLINE, J. Marc. 1995. *Why not start a steel band? Music Educators Journal vol.82 (3), 22-25.*
- SWEENEY, P. 1991. *The Virgin Directory of World Music. London: Virgin Books.*
- SYRJÄLÄ, Leena - NUMMINEN, Merja 1988. *Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51/1988.*
- SYRJÄLÄINEN, Eija 1990. *Oppilaiden ja opettajan roolikäyttäytyminen luokkahuoneyhteisössä. Etnografinen tapaustutkimus peruskoulun ja steinerkolun ala-asteen 4. vuosiluokalta. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 78.*
- WALLIS, R. - MALM, K. 1984. *Big sounds from small peoples. The music industry in small countries. London: Constable and Company Limited.*
- WALSER, Robert 1993. *Running with the Devil. Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music. Hanover: University Press of New England.*

HAASTATTELUT

EGGER, Werner	10.4.1996 Karjaan suomalaisen yläasteen musiikinluokka
GUSTAFSSON, Eija	1.3.1996 Karjaan lukio, rehtorin työhuone
JYRKÄNEN, Antti	27.2.1996 Karjaan suomalainen ala-aste
JÄMSÄ, Satu	8.6.1996 Jämsän kotona Kirkkonummen Veikkolassa
KUKKONEN, Toivo	28.2.1996 Karjaan suomalainen yläaste, rehtorin työhuone
VIITANEN, Ari	4.1.1995 Viitasen kotona Karjaalla ja 28.2.1995 puhelimitse, 29.2. ja 10.6.1996 Karjaan suomalaisen yläasteen musiikinluokka

Oppilas A, 7.-luokkalainen poika	11.4.1996
Oppilas B, 7.-luokkalainen poika	9.4.1996
Oppilas C, 7.-luokkalainen tyttö	9.4.1996
Oppilas D, 8.-luokkalainen poika	9.4.1996
Oppilas E, 8.-luokkalainen tyttö	10.4.1996
Oppilas F, 8.-luokkalainen tyttö	11.4.1996
Oppilas G, 9.-luokkalainen tyttö	11.4.1996
Oppilas H, 9.-luokkalainen poika	12.4.1996
Oppilas I, 9.-luokkalainen poika	10.4.1996
Oppilas J, lukion 1.-luokkalainen tyttö	10.4.1996
Oppilas K, lukion 1.-luokkalainen tyttö	10.4.1996
Oppilas L, lukion 1.-luokkalainen tyttö	11.4.1996

Oppilaiden haastattelut tehtiin Karjaan suomalaisella yläasteella

DISKOGRAFIA

Steel Pan Lovers: Studio Live (kasetti). 1993. Karjaan Steel Band-Yhdistys.

Steel Pan Lovers (CD). 1994. Karjaan Steel Band-Yhdistys. SPLCD-1.

Steel Pan Lovers: Fire (CD). 1995. Karjaan Steel Band-Yhdistys. SPLCD-02.

School Steelbands of Karjaa, Finland (CD). 1995. Karjaan Steel Band-Yhdistys. KSBYCD-02.

School Steelbands of Karjaan suomalainen ala-aste: Live on Stage (kasetti). 1995. Karjaan Steel Band-Yhdistys.

VIDEOT

Steel Pan Lovers Live. 1994. Karjaan TV/Karjaan Steel Band-Yhdistys.

School Steelbands of Karjaa, Finland. 1995. Karjaan TV/Karjaan Steel Band-Yhdistys.

School Steelbands of Karjaan suomalainen ala-aste. Live on Stage. 1996. Karjaan TV/Karjaan Steel Band-Yhdistys.

STEEL PAN KOULUSOITTIMENA

Tämä kysely on osa musiikkikasvatuksen pro gradu-tutkielmaani Jyväskylän yliopistossa. Kyselyn avulla selvität oppilaiden mielipiteitä steel paneista. Toivon, että vastaisit kysymyksiin rehellisesti ja huolellisesti. Vastauksesi käsittelet täysin luottamuksellisesti. On tärkeää, että vastaat KAIKKIIN kysymyksiin. Kiitos!

Rajja Kajjunen

TÄYTTÖOHJE: YMPYRÖI OMAA MIELIPEIDETTÄSI VASTAAVA NUMERO:

1. ONKO STEEL PANEJA SOITETTU MUSIIKINRYHMÄSSÄSI TÄNÄ LUKUVUONNA MIELESTÄSI

erittäin paljon melko paljon sopivasti melko vähän erittäin vähän
 1 2 3 4 5

2. SEURAAVASSA ON LISTA STEEL PANIEN SOITTAMISEEN LIITYYVISTÄ SEIKOISTA. YMPYRÖI OMAA MIELIPEIDETTÄSI VASTAAVA NUMERO KUSTAKIN KOHDASTA.

1. soittotekniikka ja äänen tuottaminen	erittäin vaikeaa	melko vaikeaa	en osaa sanoa	melko helppoa	erittäin helppoa
2. rytmit	1	2	3	4	5
3. melodoiden soitto	1	2	3	4	5
4. yhteissoitto	1	2	3	4	5
5. ulkoa soittaminen	1	2	3	4	5
6. kappaleiden rakenteen hahmottaminen	1	2	3	4	5
7. vihkoon merkityistä kirjaimista soittaminen	1	2	3	4	5

8. Mikä muu on helppoa tai vaikeaa? _____

3. MITEN YLEENSÄ SOITAT STEEL PAN-KAPPALEITA?

1 ulkoa 2 vihkoon merkitsemistäsi kirjaimista 3 vihkoon viivastolle merkitsemistäsi nuotteista

4. MITEN MUJSTAT STEEL PAN-KAPPALEEN TAI JONKIN SEN OSAN, KUN SOITAT KAPPALETTA ULKOJA?

1 nuottimäärä (=kirjaimina) 2 nuotteina viivastolla 3 liikeratakuviointa 4 melodioina
 5 muuten, miten? _____

5. MILLAINEN SOITIN STEEL PAN MIELESTÄSI ON? (YMPYRÖI 1-4 KOHTAA)

1 vaikea 2 haasteellinen 3 yhdenkertainen 4 mukava 5 surullinen
 6 helppo 7 tylsä 8 mielenkiintoinen 9 typerä 10 iloinen
 11 oma kuvauksesi _____

6. MITEN STEEL PAN SOPII MIELESTÄSI KOULUSOITTIMEKSI?
 erittäin hyvin melko hyvin en osaa sanoa melko huonosti erittäin huonosti
 1 2 3 4 5

MIKSI? _____

7. SOITATKO VAPAA-AJALLASI MITÄÄN SOITINTA JOKO TUNNEILLA KÄYDEN TAI ITSE OPISKELLEEN?

1 kyllä 2 en
 Jos soitat, niin mitä? _____
 (JOS VASTASIT "EN", SIIRRY KYSYMYKSEEN 10)

8. ONKO SOITTOHARRASTUKSESTASI OLLUT HAITTAA TAI HYÖTYÄ STEEL PANIN-SOITON OPPIMISESSA?

suuresti haittaa jonkin verran haittaa en osaa sanoa jonkin verran hyötyä suuresti hyötyä
 1 2 3 4 5

MITEN? _____

9. ONKO STEEL PANINSOITOSTA OLLUT HAITTAA TAI HYÖTYÄ SOITTOHARRAS-TUKSESSASI?

suuresti haittaa jonkin verran haittaa en osaa sanoa jonkin verran hyötyä suuresti hyötyä
 1 2 3 4 5

MITEN? _____

10. SEURAAVASSA ON JOUKKO VÄITTÄMIÄ. YMPYRÖI OMAA MIELIPEIDETTÄSI VAS-TAAVA NUMERO SITEN, ETTÄ

1 = täysin eri mieltä
 2 = jokseenkin eri mieltä
 3 = en osaa sanoa
 4 = jokseenkin samaa mieltä
 5 = täysin samaa mieltä

Steel paninsoitto on...

...tuonut tietoa Trimidajista ja karibialaisesta musiikkikulttuurista	1	2	3	4	5
...vähentänyt kiinnostustani musiikkiin	1	2	3	4	5
...opettanut yhteissoittotaitoja	1	2	3	4	5
...ollut enimmäkseen vastenmielistä	1	2	3	4	5
...isännnyt kiinnostustani musiikkiin	1	2	3	4	5
...vähentänyt kiinnostustani ulkoerooppalaisiin musiikkikulttuureihin	1	2	3	4	5
...kehittänyt toisten huomiioon ottamista	1	2	3	4	5
...antanut soittamisen iloa	1	2	3	4	5
...isännnyt kiinnostustani ulkoerooppalaisiin musiikkikulttuureihin	1	2	3	4	5
...huuonantanut musiikkinryhmämme yhteishenkeä	1	2	3	4	5
...kehittänyt kuuntelemisen taitojani	1	2	3	4	5
...ollut enimmäkseen mukavaa	1	2	3	4	5
...tehnyt musiikkinryhmästämmme hyvin toimivan steelband-yhtyeen	1	2	3	4	5

11. OSAAN MIELESTÄNI SOITTAA STEEL PANEILLA

erittäin hyvin hyvin koitullisesti huukan en yhtään
 1 2 3 4 5

12. SOITTAISIN KOULUN MUSIIKINTUNNEILLA MIELUITEN SEURAAVIA SOITTIMIA (YMPYRÖI KOLME MIELUISINTA)

1 piano	8 metellofoni
2 syntetisaattori/kosketinsoittimet	9 nokkahuili
3 basso	10 muut rytmisoittimet (esim. maracas, claves)
4 sähkökitara	11 steel pan
5 akusinen kitara	12 oma soittimeni, mikä?
6 rummut	13 muu, mikä?
7 perkussiosoittimet (esim. conga- ja bongorummut)	

13. MITEN PALJON MIELESTÄSI SEURAAVIA ASIOITA ON TEHTY TAI KÄSITELTY TÄNÄ LUKUVUONNA MUSIIKINTUNNEILLA?

liikaa sopivasti liian vähän

laulaminen opettajan tai yhtyeen säestyksellä	1	2	3
kuorolaulu	1	2	3
kitaransoitto	1	2	3
yhtyeisöitto (muilla kuin steel paneilla)	1	2	3
steel paninsoitto	1	2	3
nokkahuilunsoitto	1	2	3
perkussioisointensoitto (esim. congat, bongot)	1	2	3
muiden rytmisoitintoensoitto (esim. maracas, claves)	1	2	3

14. SEURAAVASSA ON OSA TÄNÄ LUKUVUONNA STEEL PANEILLA SOITTAMISTASI KAPPALEISTA. ARVIOI JOKAISTA OMAA MUSIIKINRYHMÄÄSI KOSKEVAA KAPPALETTA.

7.-luokkalaiset	erittäin vastenmielinen	melko vastenmielinen	en osaa sanoa	melko mukava	erittäin mukava
1 Ernö	1	2	3	4	5
2 Dark blues	1	2	3	4	5
3 Thank God I'm a cowboy	1	2	3	4	5
4 Fire down below	1	2	3	4	5
8.-luokkalaiset/vaihtoeht. mus.					
5 Let the sun shine in	1	2	3	4	5
6 Gimme some lovin'	1	2	3	4	5
7 In the summertime	1	2	3	4	5
8 Dock of the bay	1	2	3	4	5
9 Poronpomboro	1	2	3	4	5
10 Rolling Stones-sikermä (As tears go by/Ruby Tuesday)	1	2	3	4	5
8.-luokkalaiset/valinn. mus.					
11 Let it be	1	2	3	4	5
12 El Gumpanjero	1	2	3	4	5
13 One note samba	1	2	3	4	5
14 The Muppet show	1	2	3	4	5
15 Alexander's Ragtime Band	1	2	3	4	5
9.-luokkalaiset/vaihtoeht. mus.					
16 Hey Joe	1	2	3	4	5
17 Born to be wild	1	2	3	4	5
18 Down on the corner	1	2	3	4	5

9.-luokkalaiset/valinn. mus.	erittäin vastenmielinen	melko vastenmielinen	en osaa sanoa	melko mukava	erittäin mukava
19 Stand by me	1	2	3	4	5
20 Hotel California	1	2	3	4	5
Lukion steelband-kurssilaiset					
21 Rivers of Babylon	1	2	3	4	5
22 Love is all around	1	2	3	4	5
23 Hey Jude	1	2	3	4	5

15. MINKÄLAISTA MUSIIKKIA SOITTAISIT MIELUITEN STEEL PANEILLA? (YMPYRÖI 1-3 KOHTAA.)

1 rockia/poppia	2 iskelmiä	3 kansanmusiikkia	4 klassista	5 kalypsoa	6 muuta, mitä?

16. MITEN PALJON HALUAISIT SOITTA STEEL PANEJA TULEVAISUUDESSA MUSIIKINTUNNEILLA?

huomattavasti enemmän	1	2	3	4	5	6
huomattavasti vähemmän						

17. KIRJOITA TÄHÄN MAHDOLLISIA MUUTA MIELIPITEITÄSI STEEL PANEISTA JA/TAI NIILLÄ SOITTAMISESTA. VOIT JATKAA TARVITTAESSA ERILLISELLE PAPERILLE.

- 18. OLETKO SOITTANUT STEEL PANEJA ENNEN YLÄASTETTÄ/LUKIOITA?**
 Yläasteen oppilaat: Lukion oppilaat:
 1 kyllä, alasteella 2 en 3 kyllä, yläasteella 4 en

- 19. SUKUPUOLESI**
 1 tyttö 2 poika

20. MUSIIKINRYHMÄSI (YMPYRÖI MOLEMMAT, JOS OLET SEKÄ VAIHTOEHTOISESSA ETTÄ VALINNAISESSA MUSIIKISSA)

1 7. lk	2 8. lk vaihtoehtoinen	3 8. lk valinnainen
4 9. lk vaihtoehtoinen	5 9. lk valinnainen	6 lukion steelband-kurssi

21. MIKÄMITKÄ OVAT LEMPIAINETIASI KOULUSSA?

22. Tarvisen tutkimukseeni myös haastatteluvia. Haastattelut teen keväällä koulupäivän aikana, ja siihen kultuuri Simulta n. 45 minuuttia. Läitä tähän nimesi ja puhelinnumerosi, jos olet halukas haastateltavaksi. Se auttaisi tutkimustyötäni suuresti.

KIITOS AVUSTASI JA HAUSKAA KEVÄTTÄ!!!

Oppilaiden haastattelujen teema-alueet

ARIN TAPA OPETTAA

- Miten Ari opettaa kappaleen?
- Mitä teet, kun Ari neuvoa muita?
- Mitä Ari on kertonut Trinidadista?

MITEN ITSE OPIT?

- Miten opit kappaleen? (kys. 3, 4)
- Mitkä asiat ovat vaikeita/helppoja? (kys. 2)
- Kumpaa kättä käytät enemmän?
- Kaverilta oppiminen (peer-teaching)

YHTEISÖITTO

- Millainen henki teidän musiikintunneilla on?
- Millaista on soittaa koko luokkaa yhdessä?
- Miten rumpali valitaan?
- Konsertit/esiintymiset
- Soittamisen ilo
- Yhteishenki
- Kuuntelemisen taito
- Toisten huomioon ottaminen (kys. 10)
- Käykö treenaamassa välituntisin?
- Milaisia taitoja pitäisi olla, jotta pannujensoitto sujuisi hyvin?

STEEL PAN SOITTIMENA JA KOULUSOITTIMENA

- Mitä pannua soitat ja/tai olet kokeillut?
- Kuvaile pannua sellaiselle, joka ei tiedä siitä mitään!
- Muistatko, mitä ajattelit, kun ensimmäisen kerran näit/kuulit/soitit pannua?
- Miten steel pan sopii koulusoittimeksi? (kys. 6)

KOULUN MUSIIKKITUNNIT

- Mitä tekisit koulun musiikintunneilla mieluiten?
- Mitä soitimia soittaisit mieluiten ja miksi? (kys. 12)
- Soitanko bändissä/orkesterissa/laulanko kuorossa? Jos, niin vertaa sitä steelbandissa soittamiseen.
- Kerro joku esimerkki, kun on ollut hyvä fiilis musiikintunnilla.
- Kerro joku esimerkki, kun on ollut sellainen tunne, että työskentely ei jostain syystä onnistu.
- Mitä asioita on mielestäsi tärkeä oppia musiikintunnilta ja miksi?

HAASTATTELUN LOPETUS

- Kiinnostaisiko sinua pannun rakentaminen?

Tämä lomake on koekysely varsinaista kyselyä varten, jonka suoritan myöhemmin keväällä. Jotta voisin saada tästä kyselylomakkeesta vielä paremman, olisin iloinen, jos voisit vastata vielä seuraaviin kysymyksiin. Tarvittaessa voit jatkaa paperin toiselle puolelle.

1. Kuinka kauan sinulta meni aikaa lomakkeen täyttämiseen?
2. Olivatko ohjeet selkeät?
3. Oliko joku kysymys epäselvä tai vaikea ymmärtää? Jos, niin kirjoita tähän mitkä ja miksi.
4. Oliko joku kysymys sellainen, johon et olisi halunnut vastata? Jos, niin mikä?
5. Oliko mielestäsi jokin tärkeä aihe jäänyt käsittelemättä?

6. Oliko lomakkeen ulkoasu selkeä/houkutteleva?

7. Muut kommentit

KIITOS!!

10.6.-96

KARJAAN STEELBAND-YHDISTYS

- Milloin perustettu, mitä tekee, ketä kuuluu?
- Onko julkaisus tai kustantanut jotain?
- Kuka puheenjohtaja?

STEEL PAN LOVERS

- Miten syntyi ja milloin?
- Suurimmat saavutukset tähän mennessä, missä maissa esiintynyt?
- diskografia eli kaikki äänitteet, joita tehnyt
- Miten eroaa SPL:n ja koulun steelbandien kanssa työskentely?
- Millaisia esikuvia sulla on steelband-johtajana?

KANSAINVALIUSYYSKASVATUS

- Kuinka paljon käytät trinidadilaisia materiaalia esim. videot tms. Käykö vierailijoita?
- Korostatko pannujen trinidadilaisia alkuperää? Miksi tai miksi et?
- Miten paljon pannujensoitossa on tietoista kansainvälisyyskasvatusta?
- Miten pannu sopii suomalaisen musiikinluokan soittimeksi?

OPETTAMINEN

- Millaisia muita esimerkkejä käytät kuin tulitukun raapaisu lyömiteknikkaa opettaessasi?
- Kuinka paljon treenataan tekniikkaa, käytätkö joitakin harjoituksia vai tuleeko kaikki kappaleiden myötä?
- Onko laulaminen hyvä tapa opettaa steel pan-biisien rytmejä tai stemmoja?
- Onko tietoinen valinta, ettet koko ajan kontrolloi soittamista, vaan annat soittaa tavallaan oppilaiden keskenään?
- Miten pyydät merkitsemään rytmikuviot?
- Miten tarkistat, että jokainen soittaa oikein?
- Miten suhtaudut oppilaisiin, jotka eivät opi jotain kohtaa (soittavat väärää ääniä, rumpali ei pysy tempossa)?
- Oletko harkinnut ikänä valmiiden stemmojen jakamista oppilaille?
- Mitkä ovat tavoitteesi kappaleiden suhteen/koko pannunsoiton suhteen?

PANNU KOULUSOITTAMINA

- Miksi käytät pannuja melko paljon?
- Mitä pannujensoitto koulussa parhaimmillaan on?
- Mitä pannujensoitto koulussa pahimmillaan on?
- sekä yläasteen että lukion musiikin opsissa näkyy steelband-toiminta ja pyrkimys luoda valmiuksia ymmärtää musiikin ja muun kulttuurin välisiä suhteita kansallisesti ja erityisesti kansainvälisesti. Miten olet kokenut vapauden tehdä omat opetussuunnitelmat?
- Mikä on käsityksesi pannuista ja niiden mahdollisuuksista koulusoitimina?
- Onko pannusta kitaran, nokkahuilun, Orff-soitinten ym. haastajaksi tai korvaajaksi?

MUSIIKKIKASVATUS

- Mikä on sun mielestä musiikin merkitys kouluaineena?
- Tärkeimmät tavoitteet työssäsi?
- Pannujensoitto henkilöityy vahvasti sinuun. Miten olet kokenut sen?
- Miten koulu on suhtautunut pannuihin?
- Mikä on pannujen merkitys Karjaalle?
- Oletko tehnyt yhteistyötä Karjaan muiden koulujen kanssa pannuja esitelläkseen? (ruots.kiel ya ja lukio)

MUUTA

- Mitkä ovat tulevaisuudensuunnitelmasi tällä hetkellä pannujen ym. suhteen?
- Voiko tavallinen musiikinope oppia viirtämisen?
- Minkä ikäisenä voi aloittaa pannujensoiton?

Ari Viitasan haastattelujen teema-alueet

6.2.-96 (kasetti)

1. Millainen on musiikkikasvatustilanne?
2. Mikä on koulun musiikinopetuksen merkitys a. peruskoulussa b. lukiossa?
3. Miksi musiikki on tärkeä aine? Mitä se antaa nuorille, mitä taitoja opettaa?
4. Mitkä periaatteet ovat niitä, joiden mukaan pyrit toimimaan?
5. Miten musiikkikasvatustilanne on muuttunut vuosien varrella?

29.2.-96

- Miten suhtaudut oppilaisiin, jotka eivät halua soittaa steel paneilla? Työllistätkö muuten (esim. percussiosoitimiin) vai saavatko olla osallistumatta?
- Kuinka usein virität pannut?
- Onko pannujen korkeus vakio vrt. eripituiset oppilaat?
- Kuinka paljon käytät trinidadilaisia materiaalia esim. videot tms. Käykö vierailijoita?
- Korostatko pannujen trinidadilaisia alkuperää? Miksi tai miksi et?
- Mitä eri soittotapoja on paitsi roll eli tremolo ja legato?
- Miksi osa merkitty ylemmyksin, osa alemmuksina pannuihin? Onko joku tyyppilinen pannusävellaji?
- Entäpä oktaavialojen erottaminen, mistä oppilaat tietää, kumman soittavat?
- Miten rumpalit ja perkussioiden soittajat valitaan?
- Miten valitset soittavat kappaleet?
- Miten paljon soittat pannuilla a. 7-llk, b. 8- ve ja valinn., 9. ve ja valinn.?
- Mitä eroa on lukion ja yläasteen pannunsoitossa?
- Mitkä ovat tavoitteesi kappaleiden suhteen/koko pannunsoiton suhteen?
- Kuinka paljon otat mukaan koreografioita tms. ulkomusiikillista?
- Kuinka paljon koulukonsertteja järjestät lukuvuodessa? Miten oppilaat suhtautuu niissä esiintymiseen?

OPETTAMINEN

- Onko laulaminen hyvä tapa opettaa steel pan-biisien rytmejä tai stemmoja?
- Onko tietoinen valinta, ettet koko ajan kontrolloi soittamista, vaan annat soittaa tavallaan oppilaiden keskenään?
- Millaisia muita esimerkkejä käytät kuin tulitukun raapaisu lyömiteknikkaa opettaessasi?
- Miten pyydät merkitsemään rytmikuviot?
- Miten tarkistat, että jokainen soittaa oikein?
- Miten suhtaudut oppilaisiin, jotka eivät opi jotain kohtaa (soittavat väärää ääniä, rumpali ei pysy tempossa tms.)?
- Kuinka paljon treenataan tekniikkaa, käytätkö joitakin harjoituksia vai tuleeko kaikki kappaleiden myötä?
- Oletko harkinnut ikänä valmiiden stemmojen jakamista oppilaille?

SOVITUKSET

- Kuinka paljon suunnittelet sovituksia etukäteen?
- Kun teet sovituksen ns. lennosta tunnilla, onko joitakin vakiokuvioita, joita esim. kitarat, sellot, bassot tai dzit tekevät (rytmit, harmoniat)
- Miten olet päätenyt tällaiseen ex tempore-sovitusten tekemiseen? Miten oppilaat suhtautuu, kun tulee muutoksia rakenteeseen/stemmoihin? Onko tämä tyyppilistä Trinidadissa?
- Kuinka paljon oppilaita tulee sovitusideoita?

Antti Jyrkkäsen haastattelun teema-alueet 27.2.-96

Koulutus, työskentelyaika Karjaan suomalaisella ala-asteella, mikä luokka ja opettaako muita
Milloin aloitti steel paneilla soiton?
Missä sait idean tuoda pannut kouluusi?
Millaista toiminta on ollut lv 95-96?
Mitä soittimia täällä on?
Miten lähdet liikkeelle pannunsoiton opettamisessa?
Miten paljon kerrot Trindadista ym.?
Miten paljon käytät nuotteja/kirjaimia/ulkoo opettamista?
Miten opetat uuden kappaleen?
Mikä on helppoa pannujensoitossa, sen hyvät puolet?
Mitkä ovat huonot puolet, vaikeudet?
Miten steel pan sopii mielestäsi koulusoittimeksi, erityisesti ala-asteelle?
Millaista musiikkia olette soittaneet pannuilla?
Teetkö itse sovituksia?
Teetkö itse pannuja?
Miten oppilaat ovat suhtautuneet? Oppivatko he hyvin?
Miten paljon soitatte pannuja?
Miten paljon itse soitat pannuja?
Tulevaisuudensuunnitelmasi pannujen ym. suhteen

Toivo Kukkosen 28.2.-96 ja Eija Gustafssonin 1.3.-96 haastattelujen teema-alueet

Kuinka kauan olette työskennellyt talossa rehtorina/muuten?
Missä eri kunnista oppilaat tulevat, ja mistä eniten?
Onko koululla jokin tietty painopiste/erityisalue, onko erikoistuttu johonkin?
Mikä on musiikin merkitys koulunaineena yläasteen/lukion oppilaalle?
Mitä mieltä olette steel panien käytöstä koulusoittimena? Mikä merkitys sillä on yläasteelle/lukiolle?
Tuleeko oppilailta/vanhemmilta palautetta teille pannujensoitosta?
AV:n toiminta on näkynyt aika paljon koulussa, mm. Hei koulu-musikaali, koulukonsertteja ym. Mitä mieltä te olette tästä?
Näkykö valinnaisaineissa musiikin kohdalla jotakin - tuleeko paljon musiikin ryhmiä?
Soittimet ovat suurin osa AV:n omia. Onko koulu ostanut niistä yhtään?
Harrastatteko itse musiikkia?

Werner Eggerin haastattelun teema-alueet 10.4.-96

Itkä, missä asut, mitä olet opiskellut, mitä teet ammatiksesi
Miten tutustuit steel paneihin?
Missä opit rakentamaan niitä?
Kuinka paljon soitat pannuja ja mitä pannua?
Kuinka monta steelbandia Sveitsissä on?
Soitetaanko pannuja kouluissa ja jos, niin minkälaisissa (lastentarhat, ala- vai yläasteet jne)?
Missä Sveitsissä voi opiskella pannunsoittoa?
Kuinka suosittuja pannut ovat? Ovatko ne yhtä tunnettuja soittimia kuin esim. kitara?
Miten pannut saapuivat Sveitsiin?
Onko eroa saksan-, italian- tai ranskankielisten alueiden välillä pannun suosiossa?
Miksi pidät itse pannuista?
Mikä on pannujen salaisuus?
Kuinka usein olet käynyt Suomessa?
Miten tapasit Arin?

Satu Jämsän haastattelun teema-alueet 8.6.-96

- Missä tutustuit steel paneihin? Ensivaikutelmat?
- Mille ryhmille olet opettanut pannujensoittoa?
- Miten pannu sopii koulusoittimeksi? Vertaa, mitä olet ennen tehnyt!! Edut/huonot puolet
- Miten paljon osaat itse soittaa?
- Mistä hankit materiaalit, teetkö itse sovituksia?
- Oppilaittesi kommentteja pannuista?
- Miten opetat kappaleet?
- melodia, rytmit, rakenteet, tekniikka, ulkoa vai nuoteista
- Kuinka paljon on soittimia?
- Miten oot käyttänyt tunneillasi pannuja?
- Millaisin ongelmiin olet törmännyt?
- Kuka omistaa soittimet?
- Mitä pannujen käyttö koulussa vaatii opettajalta?
- Mitkä asiat on tärkeitä pannujen soitossa, mitä korostat?
- Miten pannu istuu suomalaisen musanluokkaan - onko mitään ristiriitaa kulttuuritaustaan nähden?
- Mitä biisejä ootte soittaneet?
- Millaisena näet pannujen tulevaisuuden - onko siitä haastajaksi esim. kitaralle/nh.ile?
- Kuvaille pannua ja sen ääntä
- Omat tavoitteesi musiikkikasvattajana
- Mitkä ovat tavoitteesi pannujensoiton suhteen?

LIITE 5 Taulukoita

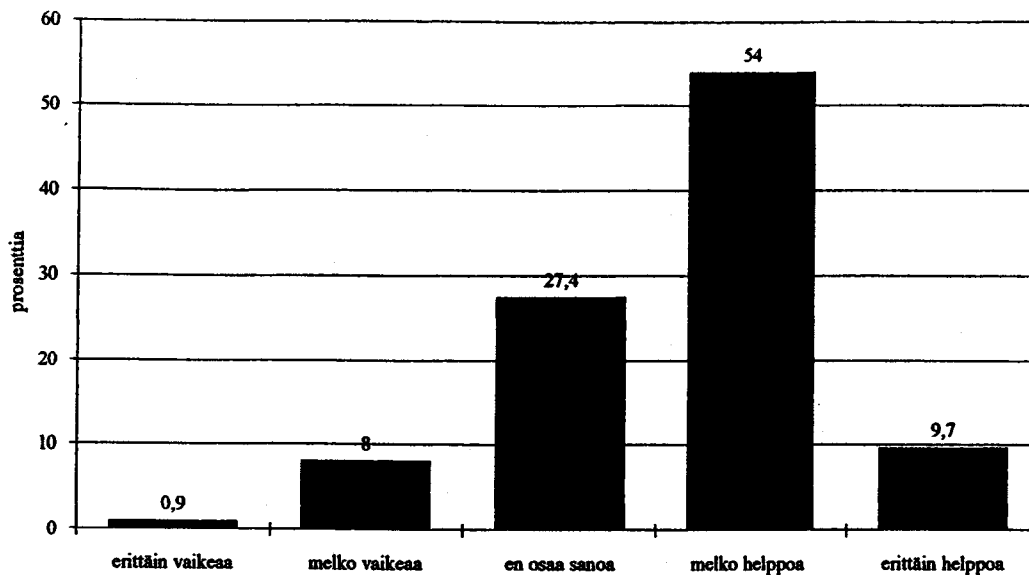
KYSYMYS 13 (prosentteja vastauksista)

	liikaa	sopivasti	liian vähän
laulaminen opettajan tai yhtyeen säestyksellä	8,0	79,6	12,4
kuorolaulu	8,8	61,9	29,2
kitaransoitto	0,9	31,3	67,9
yhtyesoitto muilla kuin steel paneillä	2,7	36,6	60,7
nokkahuilunsoitto	16,1	32,1	58
perkussiosoitintensoitto	9,1	34,5	56,4
muiden rytmisoitintensoitto	2,7	40	57,3

KYSYMYS 14 (vastaukset kappalemäärinä)

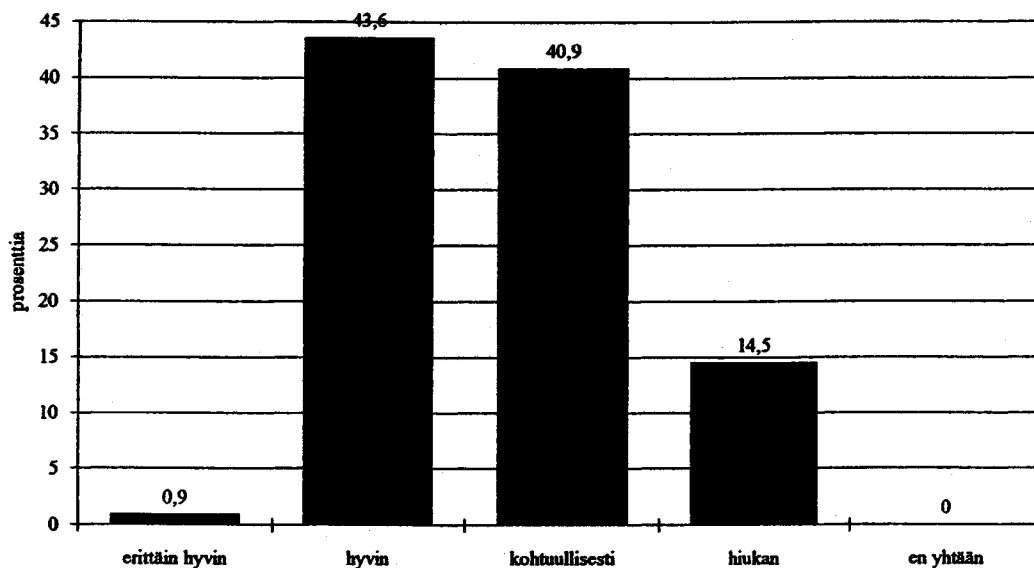
	erittäin vastenmielinen	melko vastenmielinen	en osaa sanoa	melko mukava	erittäin mukava
7.-luokkalaiset					
Ernö	5	-	8	17	2
Dark blues	1	2	6	7	3
Thank God I'm a cowboy	2	3	7	5	1
Fire down below	1	1	6	3	8
8.-luokkalaiset (vaihtoeht.)					
Let the sun shine in	1	-	3	5	5
Gimme some lovin'	-	-	2	7	4
In the summertime	-	-	3	-	1
Dock of the bay	-	-	3	-	1
Poronpombero	-	-	1	4	4
Rolling Stones-sikermä	-	-	3	2	4
8.-luokkalaiset (valinnainen)					
Let it be	-	3	1	6	-
El Gumpanjero	-	-	-	3	6
One note samba	-	-	2	6	1
The Muppet Show	-	-	1	1	8
Alexander's Ragtime Band	-	2	3	3	-
9.-luokkalaiset (vaihtoeht.)					
Hey Joe	-	-	2	4	6
Born to be wild	1	-	3	6	8
Down on the corner	2	-	3	5	7
9.-luokkalaiset (valinnainen)					
Stand by me	1	-	1	6	3
Hotel California	-	-	1	4	6
Lukion steelband-kurssilaiset					
Rivers of Babylon	-	-	2	9	3
Love is all around	1	1	1	7	4
Hey Jude	-	1	4	6	3

LIITE 6

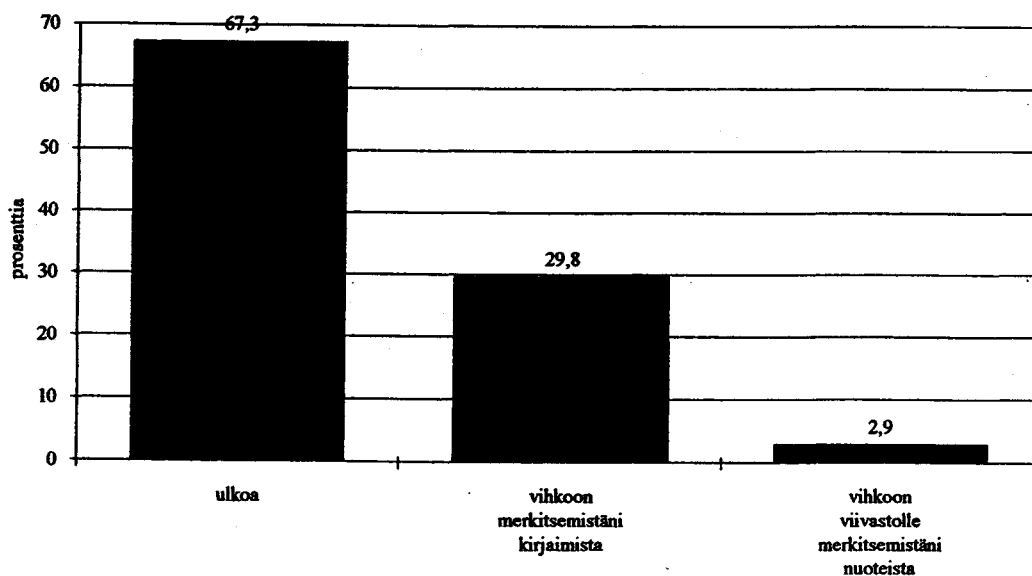
KUVIO 8 Oppilaiden arviot melodioiden soittamisesta

11. Osaan mielestäni soittaa steel paneilla

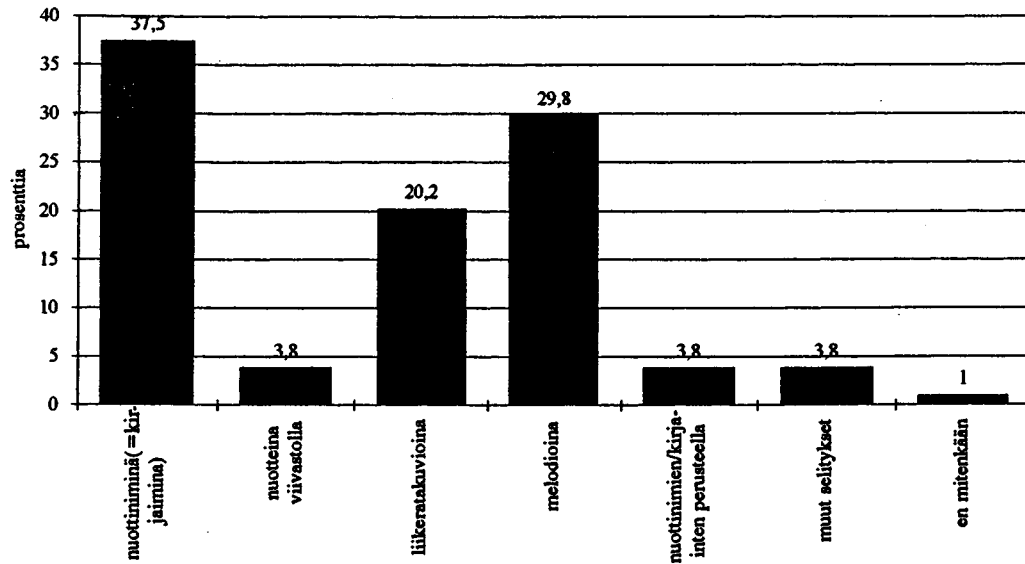

KUVIO 9 Oppilaiden arviot soittotaidostaan

3. Miten yleensä soitat steel pan-kappaleita?

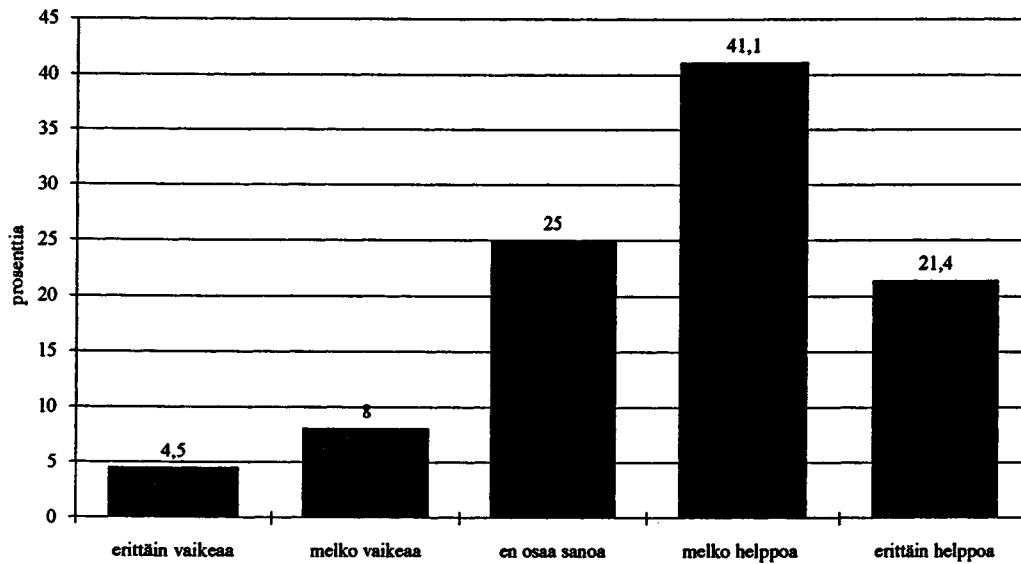

KUVIO 10 Oppilaiden vastaukset kvsvmvkseen miten he soittavat kannaleita

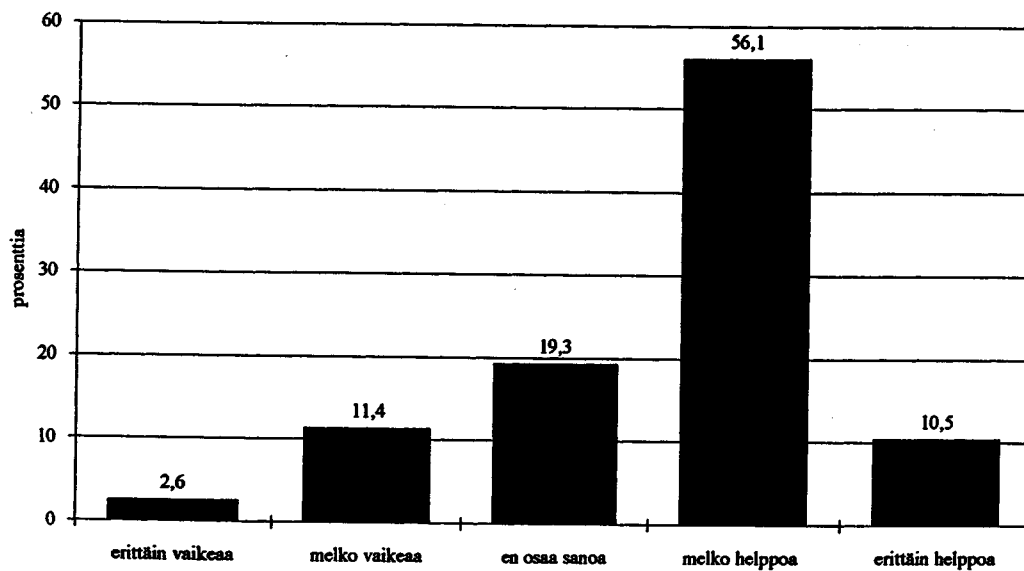
KUVIO 11 Oppilaiden vastaukset kysymykseen miten he muistavat ulkoa

2. (7) Vihkoon merkityistä kirjaimista soittaminen

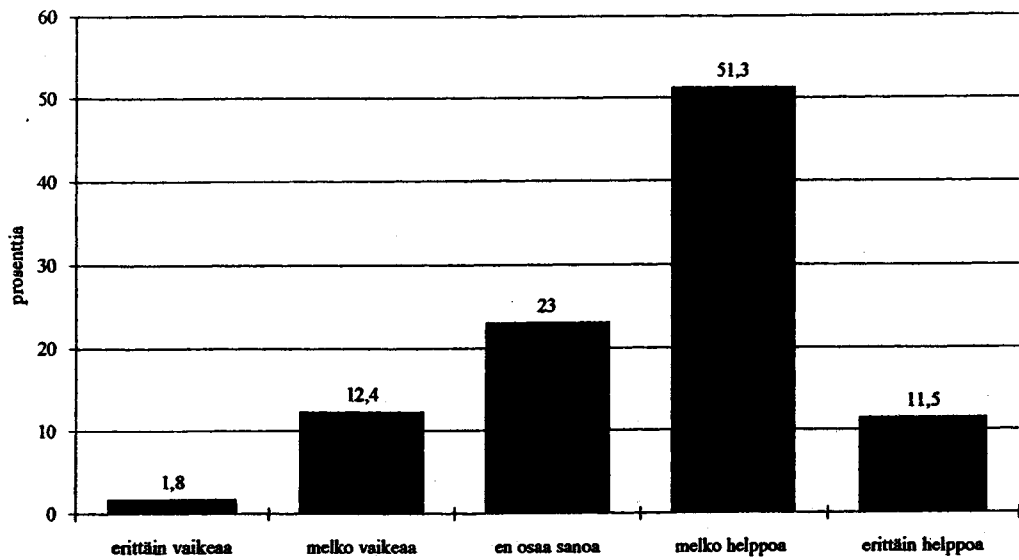

KUVIO 12 Arviot siitä, millaista kirjaimin merkityn kappaleen soittaminen on

2. (5) Ulkoa soittaminen

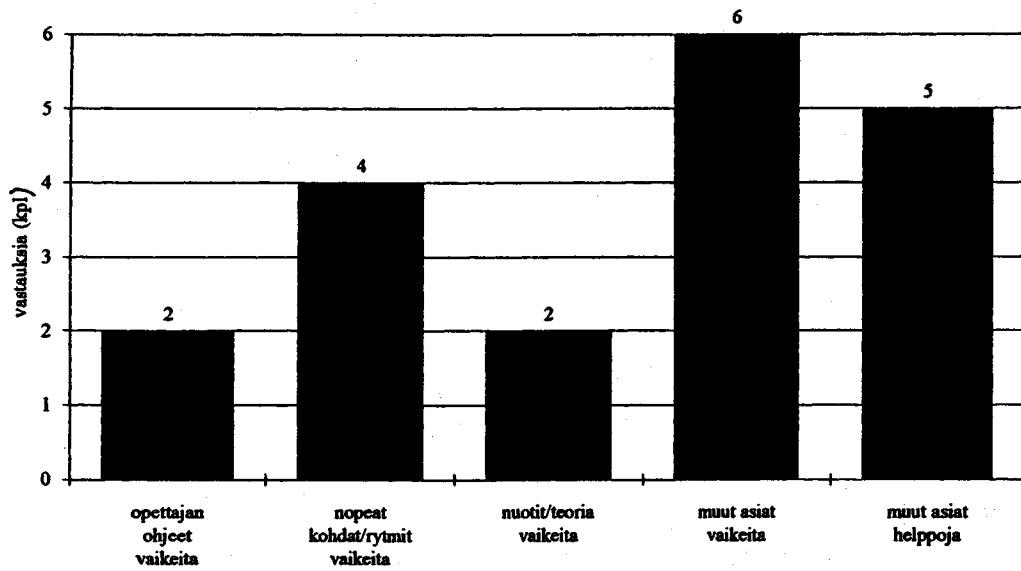

KUVIO 13 Oppilaiden arviot ulkoa soittamisesta

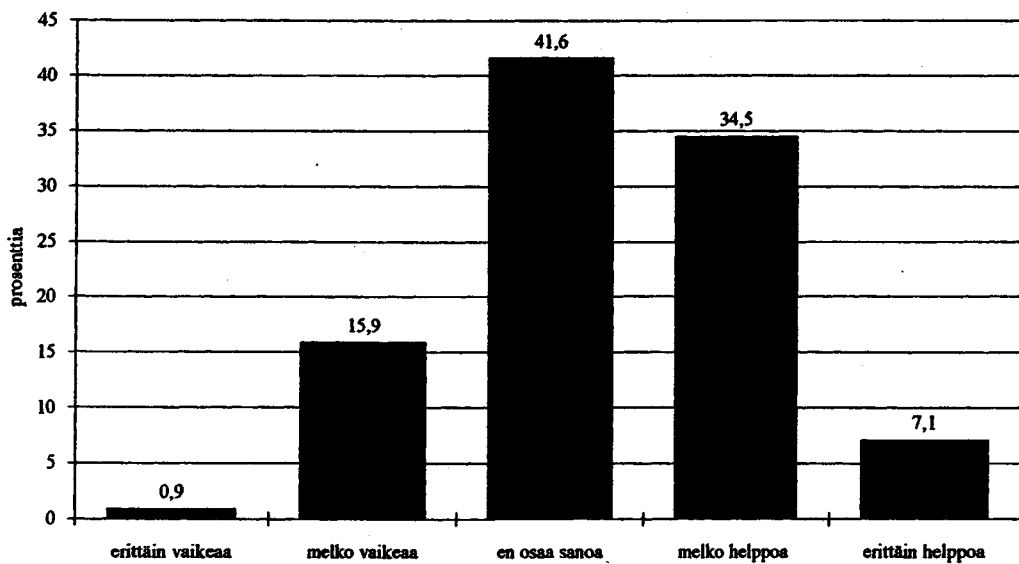
KUVIO 14 Oppilaiden arviot rytmien soittamisesta

2. (8) Mikä muu on helppoa tai vaikeaa?

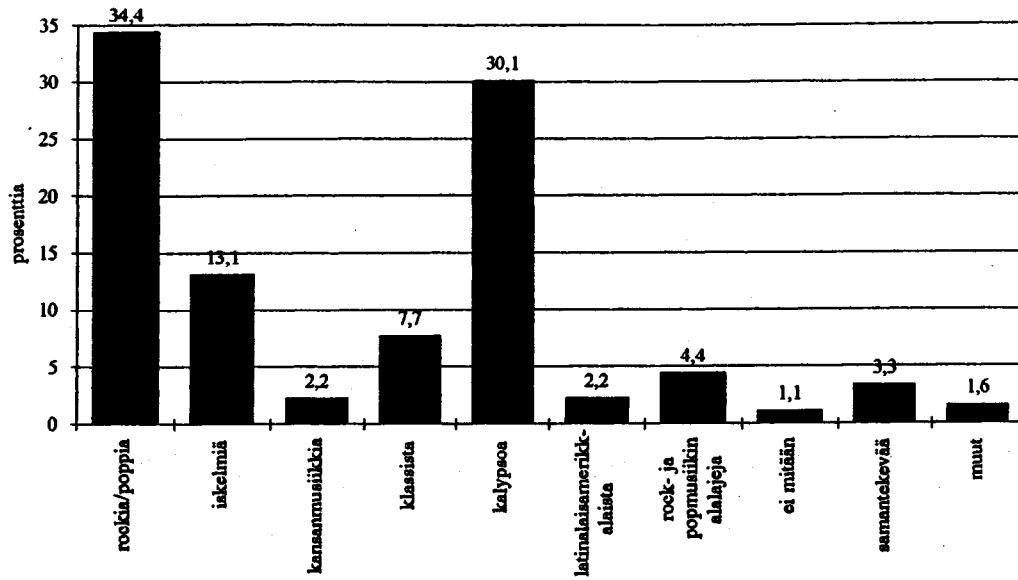

KUVIO 15 Steel paninsoiton helppouksia tai vaikeuksia

2. (6) Kappaleiden rakenteen hahmottaminen

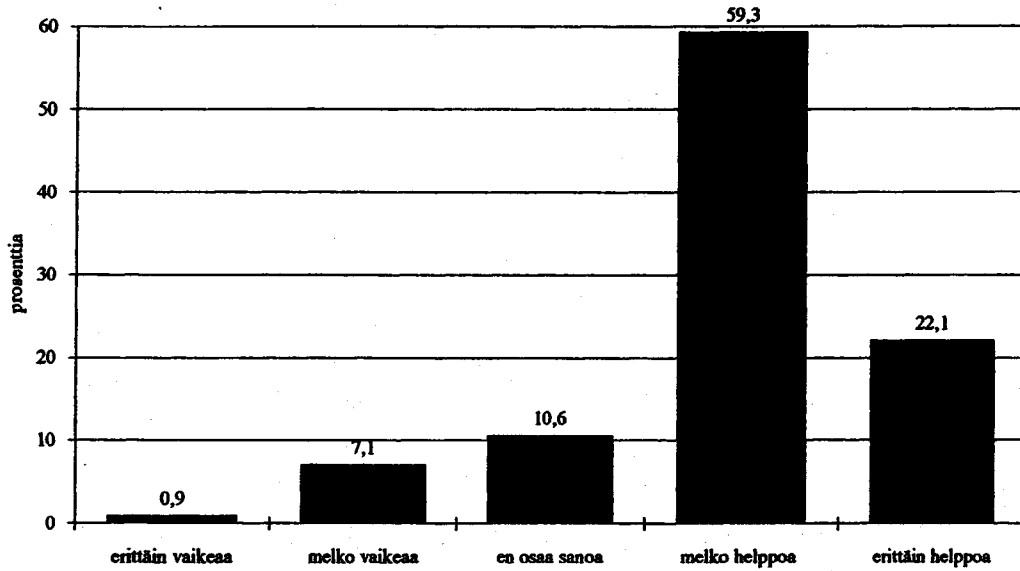

KUVIO 16 Oppilaiden arviot rakenteen hahmottamisesta

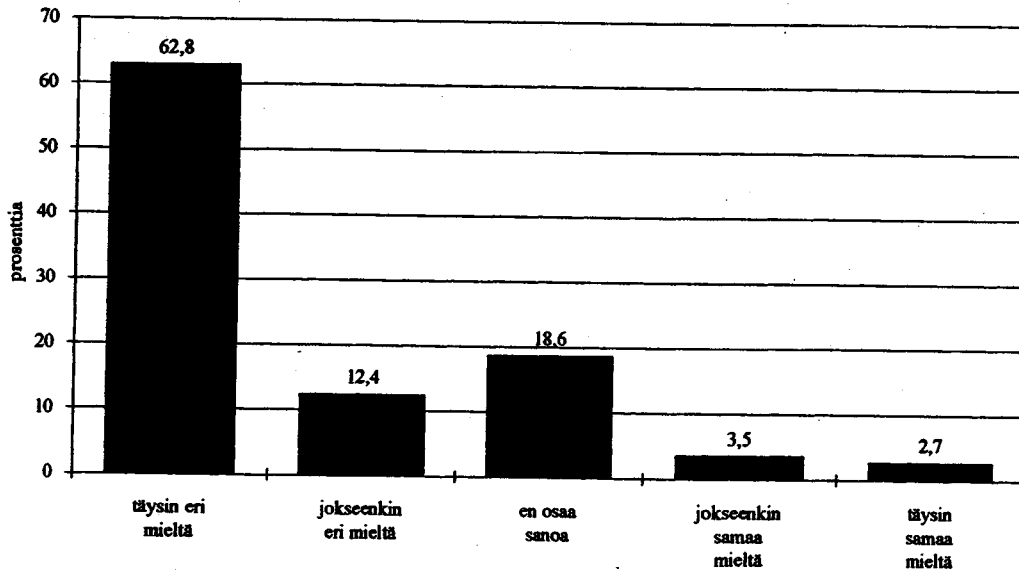
KUVIO 17 Oppilaiden toiveet steel paneillä soitettavasta musiikista

2. (4) Yhteissoitto

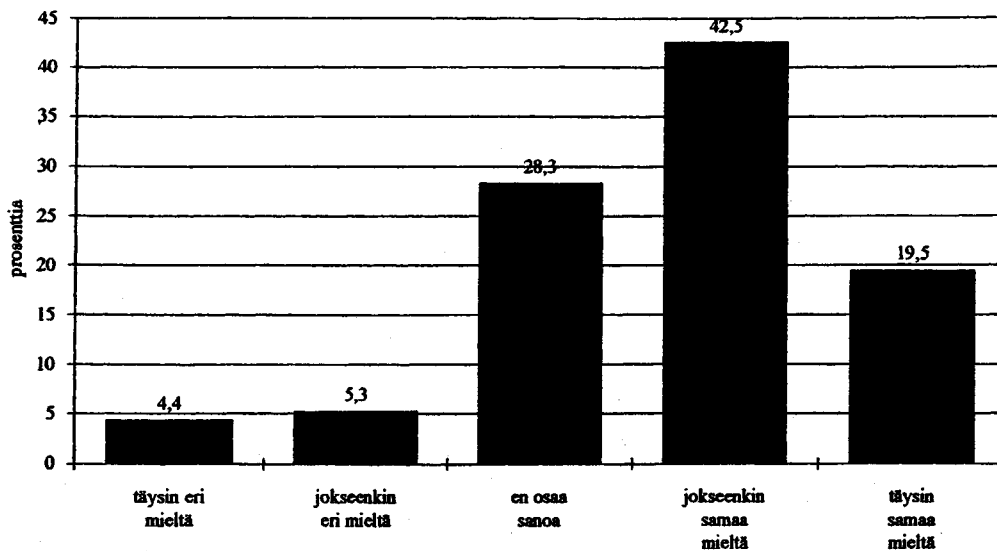
KUVIO 18 Oppilaiden arviot yhteissoitosta

10. (10) Steel paninsoitto on huonontanut musiikinryhmämme yhteishenkeä.

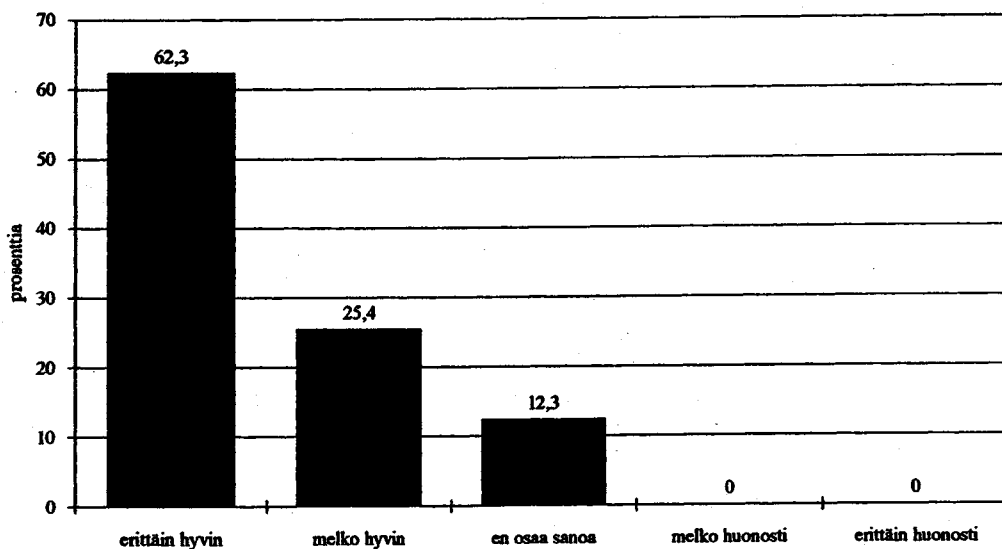
KUVIO 19 Oppilaiden arviot pannujensoiton vaikutuksesta yhteishenkeen

LIITE 10

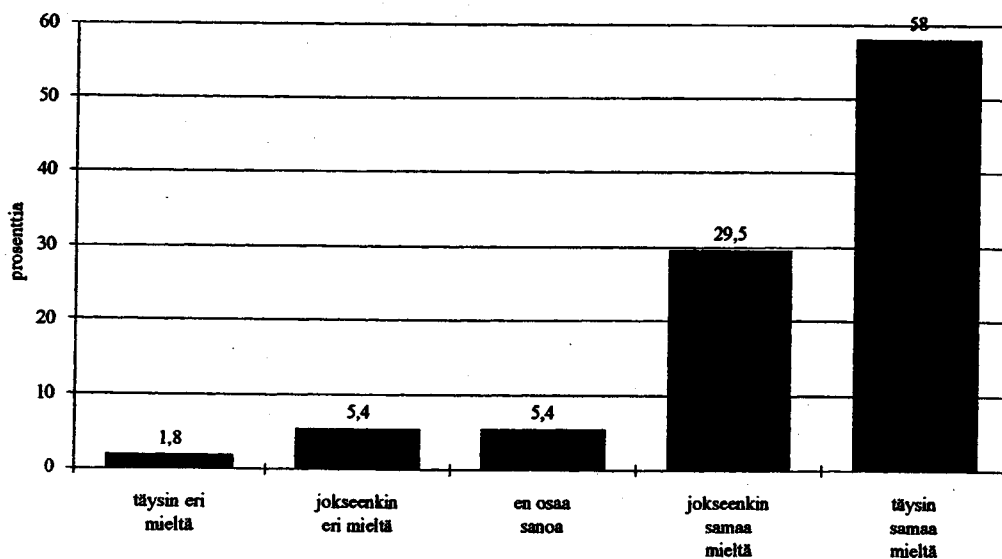
KUVIO 20 Oppilaiden mielipiteet siitä, onko heidän musiikinryhmänsä toimiva steelband-yhtye

6. Miten steel pan sopii mielestäsi koulusoittimeksi?

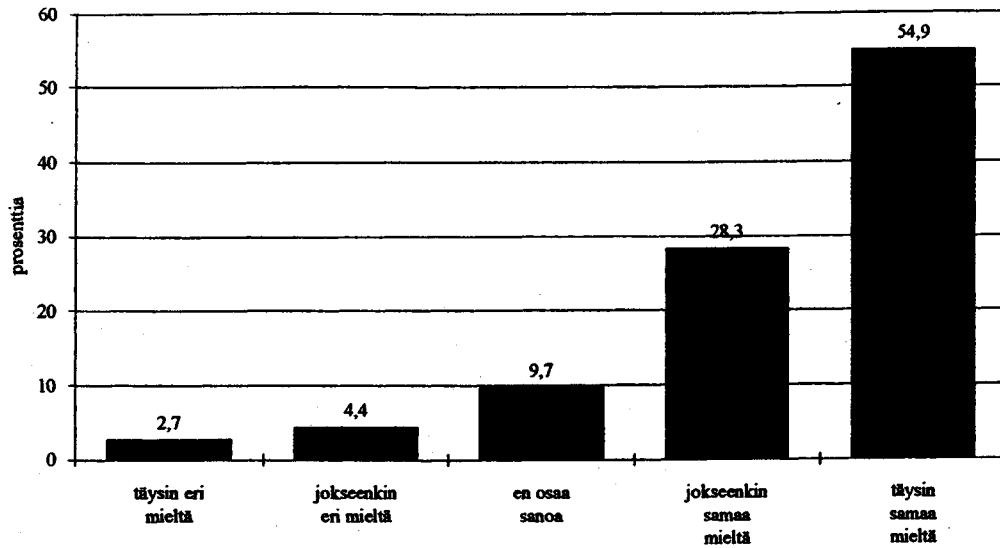
KUVIO 21 Oppilaiden mielipiteet steel panin soveltuvuudesta koulusoittimeksi

10. (12) Steel paninsoitto on ollut enimmäkseen mukavaa.

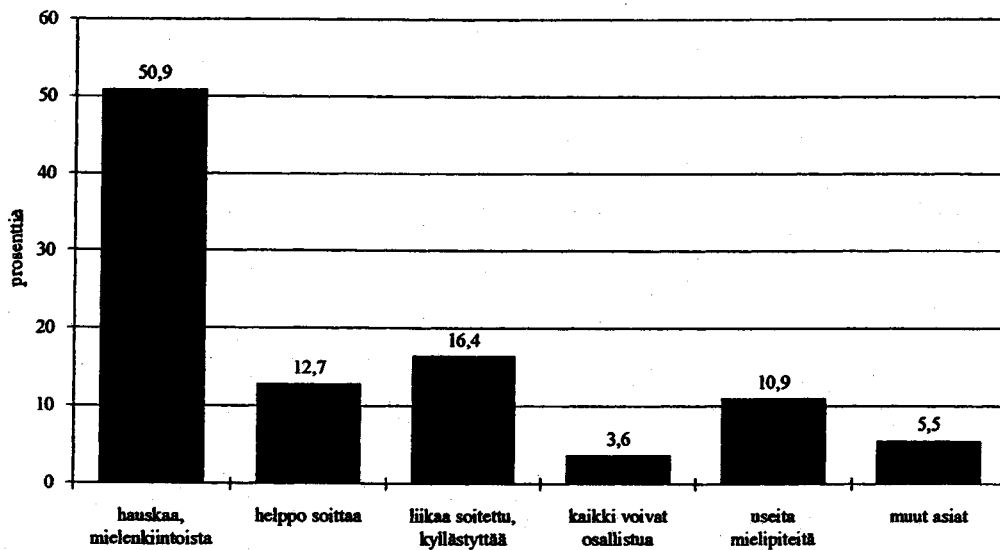
KUVIO 22 Oppilaiden mielipiteet siitä, onko pannujensoitto ollut enimmäkseen mukavaa

LIITE 11

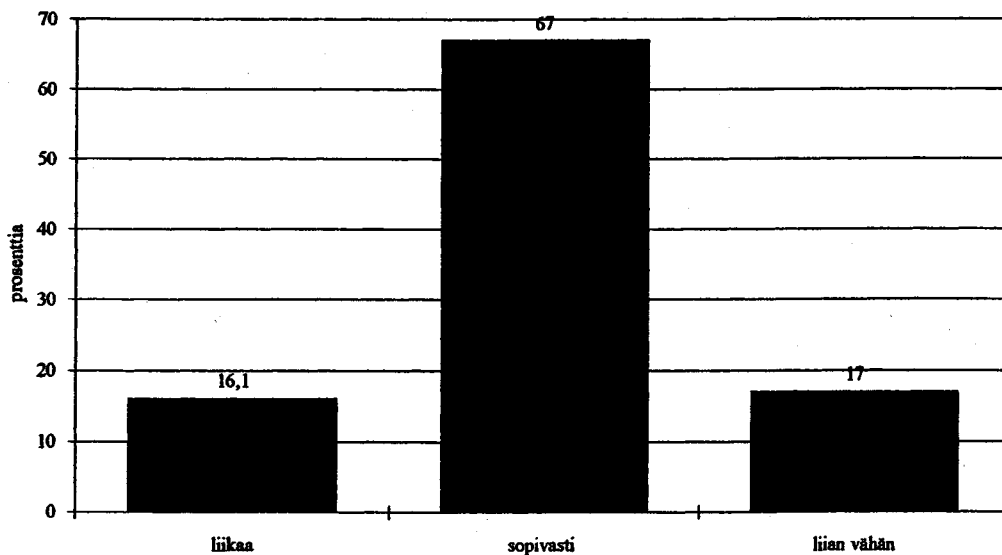
KUVIO 23 Oppilaiden mielipiteet siitä, onko pannujensoitto antanut soittamisen iloa

17. Muita mielipiteitä steel paneista ja/tai niillä soittamisesta

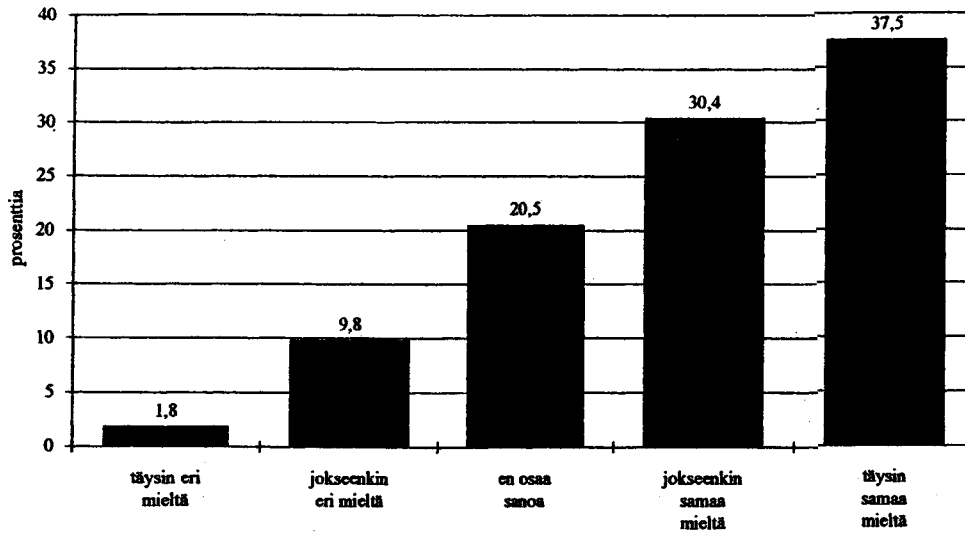
KUVIO 24 Oppilaiden omin sanoin ilmaiset mielipiteet pannuista ja niillä soittamisesta

13. (5) Steel paninsoitto

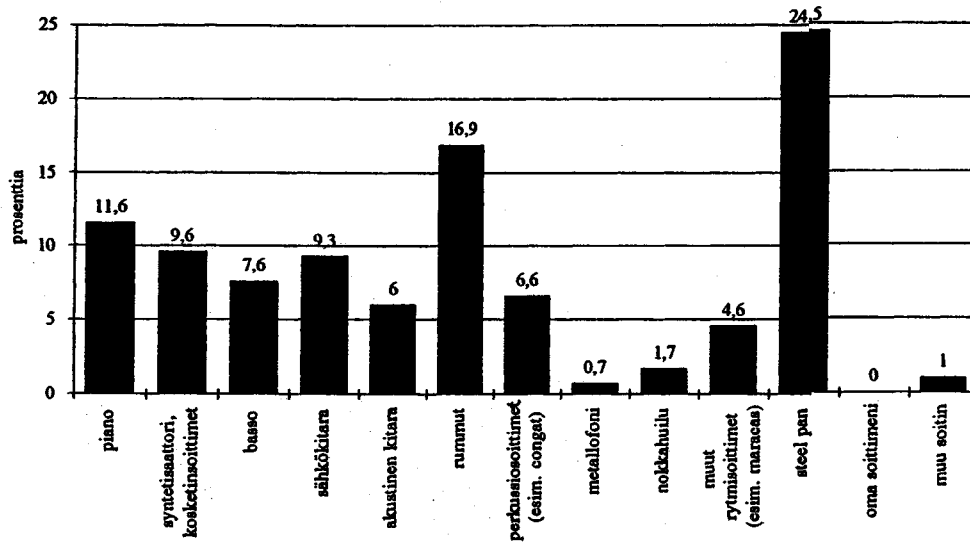
KUVIO 25 Oppilaiden arviot pannujensoittomäärästä lukuvuonna 1995-96

LIITE 12

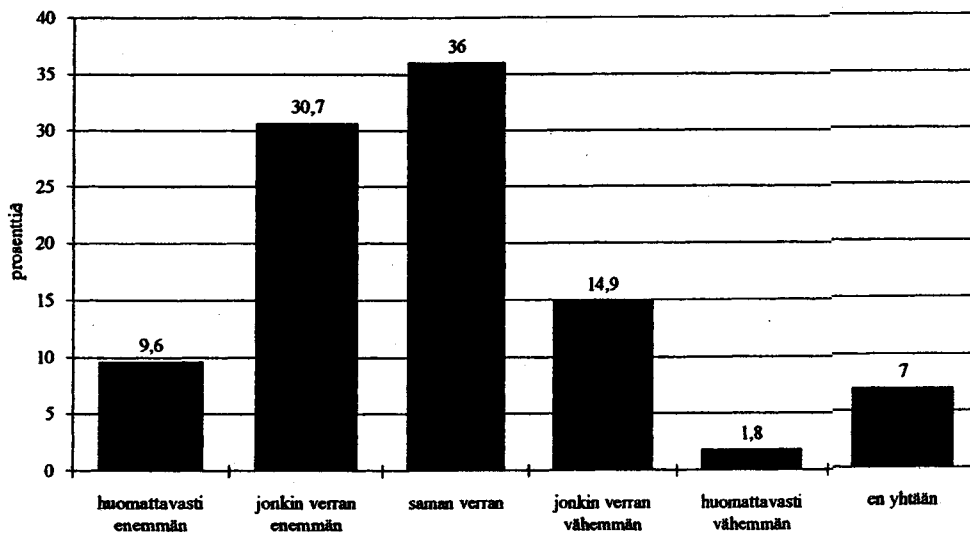
KUVIO 26 Oppilaiden arviot siitä, onko pannujensoitto lisännyt heidän kiinnostustaan musiikkiin

12. Soittaisin koulun musiikintunneilla mieluiten seuraavia soittimia

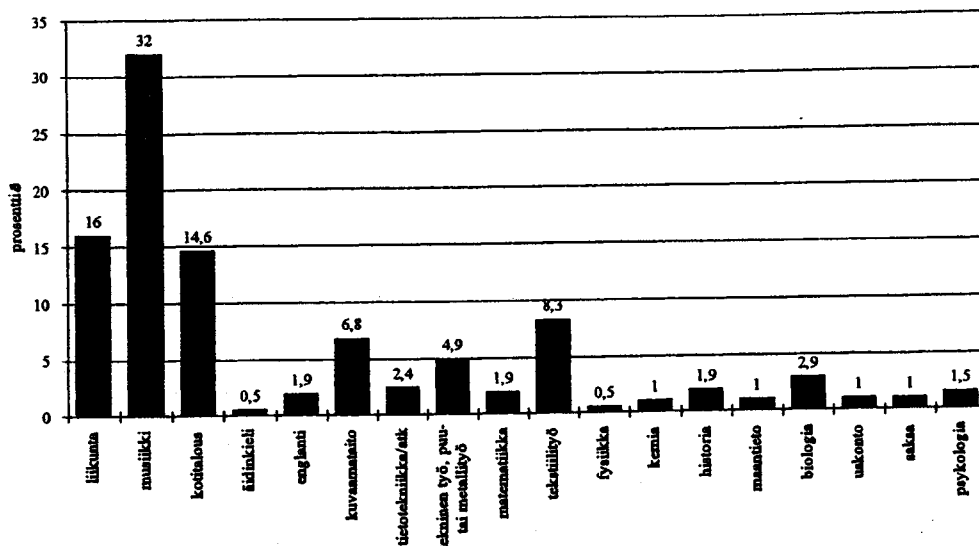
KUVIO 27 Soittimet, joita oppilaat mieluiten soittaisivat musiikintunneilla

16. Miten paljon haluaisit soittaa steel panejä tulevaisuudessa musiikintunneilla?

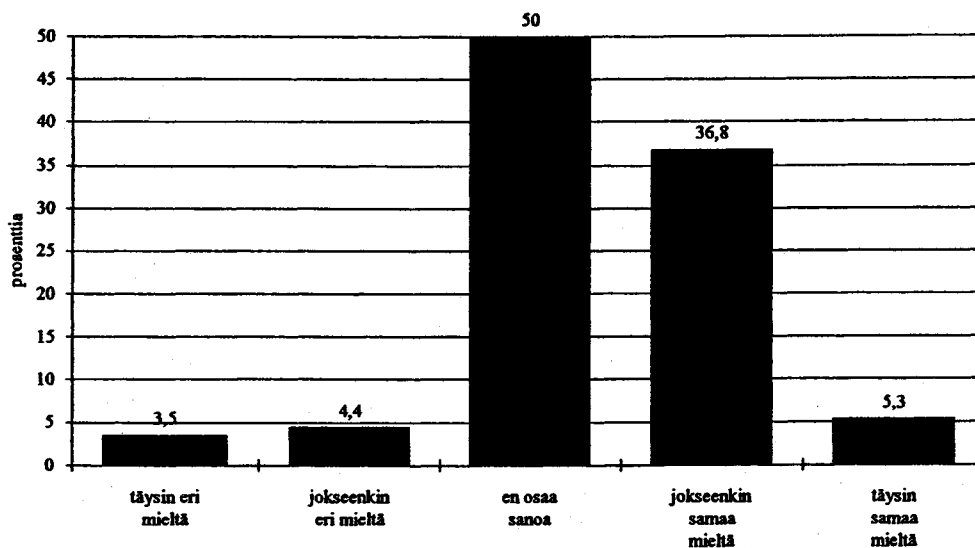
KUVIO 28 Oppilaiden toiveet pannujensoiton määrästä tulevaisuudessa

LIITE 13

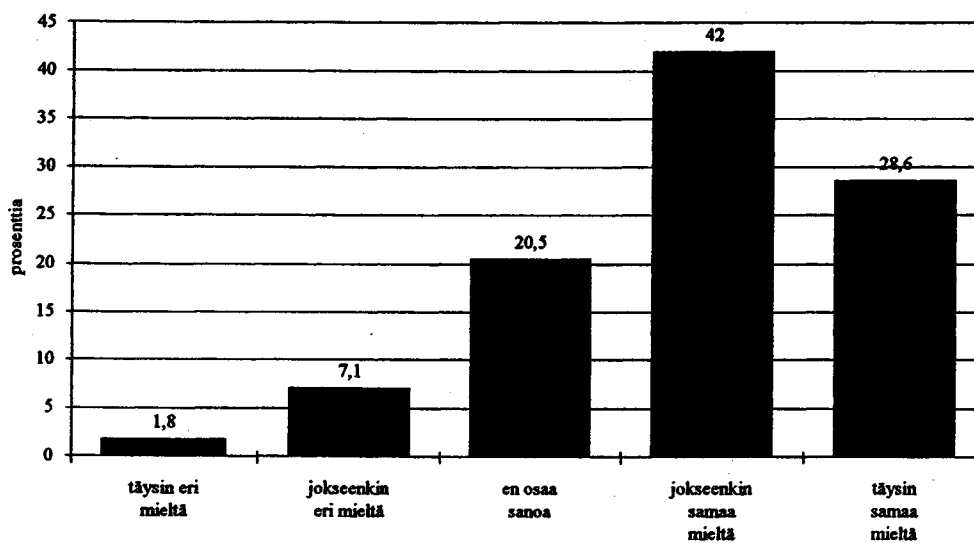
KUVIO 29 Oppilaiden lempiaineet koulussa

10. (7) Steel paninsoitto on kehittänyt toisten huomioon ottamista.

KUVIO 30 Oppilaiden mielipiteet siitä, onko pannunsoitto kehittänyt toisten huomioon ottamista

10. (1) Steel paninsoitto on tuonut tietoa Trinidadista ja karibialaisesta musiikkikulttuurista.

KUVIO 31 Oppilaiden käsitykset siitä, miten pannunsoitto on tuonut tietoa karibialaisesta musiikkikulttuurista.